ହିନ୍ଦୁ ଓ ବୌଦ୍ଧ

ପ୍ରାଚୀନ କଥାମାଳା

(ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ)

ଭଗିନୀ ନିବେଦିତା • ଆନନ୍ଦ କୁମାରସ୍ୱାମୀ

୨

ଅନୁବାଦ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ

ହିନ୍ଦୁ ଓ ବୌଦ୍ଧ
ପ୍ରାଚୀନ କଥାମାଳା
(ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ)

ଭଗିନୀ ନିବେଦିତା
ଆନନ୍ଦ କୁମାରସ୍ୱାମୀ

ଅନୁବାଦ
ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ହିନ୍ଦୁ ଓ ବୌଦ୍ଧ

ପ୍ରାଚୀନ କଥାମାଳା

(ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ)

ମୂଳ ଲେଖା :

ଭଗିନୀ ନିବେଦିତା ଓ ଆନନ୍ଦ କୁମାରସ୍ୱାମୀ

ଅନୁବାଦ :

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରକାଶନ : ୨୦୦୩

ପ୍ରଚ୍ଛଦ :

ରମେଶ ଗୁମାନସିଂହ

ପ୍ରକାଶକ :

ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ, ଏ - ୧୨, ହାଉସିଂ ବୋର୍ଡ କଲୋନୀ,

ବରମୁଣ୍ଡା, ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧ ୦୦୩, ଓଡ଼ିଶା

ମୁଦ୍ରଣ : ସେକ୍ରେଡ୍ ପ୍ରେସ୍ ସରଭିସ୍, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ମୂଲ୍ୟ : ୭୫/-

HINDUS AND BUDDHISTS

Sister Nivedita & Anand K. Coomaraswamy

Oriya Translation:
Chittaranjan Das

First published in Oriya: 2003

Illustration: Ramesh Gumansingh

Publisher:
Sikshasandhan,
A-12, H.B.Colony
Baramunda, Bhubaneswar - 751 003

Printed at :
Sacred Press Service, Bhubaneswar
Price: 75/-
ISBN : 81-87982-07-1

'ଭଗିନୀ ନିବେଦିତା ଭାରତବର୍ଷର ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରାଣଟିକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟର ଭଗିନୀ । ଭାରତୀୟ ବିଦ୍ୟାର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଭାରତର ଶାଶ୍ୱତ ହୃଦୟଟିର ସନ୍ଧାନ କରିଥିବା ମହାନ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆନନ୍ଦ କୁମାରସ୍ୱାମୀ ସର୍ବଦା ନିଶ୍ଚୟ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିରେ ରହିଥିବେ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥଟିକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଆଣିବା, - ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟ । ଜଣେ ଅନୁବାଦକ ନିମନ୍ତେ ଏକ ଅତୀବ ଆନନ୍ଦର ବିଷୟ ।

ଓଡ଼ିଆ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅଧିକ ବିଚାର ଓ ବିବେକ ନିମନ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ବହୁତ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେବ । ❑❑

ପୁନଶ୍ଚ :

ମୂଳ ବହିଟି ଗୋଟିଏ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସହଜ ବିକ୍ରୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦରେ ତାହାକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ପ୍ରକାଶିତ କରାଯାଇଛି । ଆମେ ସେଥିଲାଗି ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଖରେ କ୍ଷମା ମାଗିନେଉଛୁ ।

❑❑

ସୂଚୀପତ୍ର

ପ୍ରଥମ ଭାଗ

ମୁଖବନ୍ଧ ... ... କ - ଖ

ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ କଥାବାର୍ତ୍ତା ୦୧ - ୦୬

ରାମାୟଣ ... ... ୦୭ - ୧୪୧

ବୁଦ୍ଧ... ... ... ୧୪୨-୧୮୯

ଶିବ ୧୯୦-୨୨୦

ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ

ମହାଭାରତ ... ... ୦୧ - ୧୧୮

କୃଷ୍ଣ ... ... ୧୧୯ - ୧୫୧

ପୁରାଣ, ମହାକାବ୍ୟ ଏବଂ ବେଦର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ ୧୫୨ -୨୨୩

ଉପସଂହାର ... ... ୨୨୪ - ୨୩୩

ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ

ପଞ୍ଚଦଶ ପର୍ବରେ ମହାଭାରତ

ମହାଭାରତର ଅବତରଣିକା

ମହାଭାରତର ଗାଥାଟି ଯେ ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରକୃତ ଏକ ଜାତୀୟ କଥା, ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିବାଦ ନାହିଁ । ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନଙ୍କ ଲାଗି ଇଲିଆଡ୍ କାବ୍ୟର ଯେଉଁ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଥିଲା ଏବଂ, କେତେକ ପରିମାଣରେ ଆମମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବାଇବେଲ୍ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଧର୍ମସମାଚାର ଗୁଡ଼ିକର ଯେଉଁ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି, ଭାରତର ଗ୍ରାମ ଏବଂ ଗୃହମାନଙ୍କରେ ମହାଭାରତର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ସ୍ଥାନ ରହିଛି । ସକଳ ପବିତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଏଇଟି ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଏକ ଅନ୍ୟତମ ଅଂଶରୂପେ ଜାତୀୟ ଧର୍ମସନ୍ଦେଶ ଭଗବତ୍‌ଗୀତାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରା ଯାଇଅଛି । ମାତ୍ର, ଏହି ସକଳ ସମ୍ପନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ ମହାକାବ୍ୟ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ଏଥିରେ ଭଗବାନଙ୍କର କୃଷ୍ଣ ଅବତାରର କାହାଣୀଟିକୁ ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ ଗାଥା ତଥା ସମରକାବ୍ୟ ରୂପେ ଆଣି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଏଇଟି କେତେ ପ୍ରାଚୀନ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡବ ଓ କୌରବ, - ଗୋଟିଏ କୁଟୁମ୍ବର ଦୁଇ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ ସମରକୁ ମହାଭାରତ କାବ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ବିଷୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଏବଂ, ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟର ରୀତି ଅନୁସାରେ କମ୍ ଅଥବା ଅଧିକ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରାୟ ଏକହଜାର ଆଖ୍ୟାନକୁ ଏହି କାବ୍ୟର ଏଠାରେ ସେଠାରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରା ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ବିରାଟ କାହାଣୀଟି ସର୍ବଦା ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗାଥାର ଧାରଣା ଆଣି ଦେଇପାରୁଛି, ଗତିଶୀଳତା ଓ ବର୍ଣ୍ଣାଢ୍ୟତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି, - ଏପାଖରୁ ସେପାଖ ଯାଏ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଲାଗୁଛି । କାବ୍ୟକଳ୍ପନାର ଏକ ଅସାଧାରଣ ସ୍ପଷ୍ଟତା ଏବଂ ବିଭବମୟତା ଏଥିରେ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଛି । ଏଇଟି ଗୋଟିଏ ପୁରାତନ କାବ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବତଃ ଆମଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ତଥାପି ଏଥିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କର ସାମଗ୍ରୀ ଗୁଡ଼ିକର ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଆବେଦନଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରୀତ ତଥା ବିସ୍ମିତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯିବେ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ

ଆମକୁ ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି ବିଚିତ୍ର ଚଳଣି କିମ୍ବା କିଛିତ୍ କିମାକାର ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ସେଥିରେ ରହିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ସତ, - ମାତ୍ର ଯେପରି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଚିତ୍ରଣ କରାଯାଇଛି, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ଉପସ୍ଥାପିତ କରାହୋଇଛି, ଏବଂ ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ରହିଥିବା ଯେଉଁ ସକଳ ଆଲୋକ ତଥା ଛାୟାର ପ୍ରତିଫଳନ କରାଯାଇଛି, ମହାଭାରତସ୍ଥ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ଆଧୁନିକ ଇଉରୋପର ବହୁ ଉପନ୍ୟାସ ଓ ନାଟକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମପର୍ଯ୍ୟାୟ ପରି ନିଶ୍ଚୟ ମନେ ହେବ । ନିଜର ମାଆ ଆଲିଙ୍ଗନ କରୁଥିବା ବେଳେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ସାହସିକତା, ନିଜର ବିବେକ ସହିତ ସାଲିଶ୍ କରି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିବା 'ହସ୍ତୀ' ଶବ୍ଦଟି, କିଛିତ୍ ଅତିରଞ୍ଜିତ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରା ଯାଇଥିବା ''ଶିଖଣ୍ଡୀ''ଙ୍କୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ହାସ୍ୟ, - ଆହୁରି ଅନେକ ସମେତ ଏଗୁଡ଼ିକ ପାଠକକୁ କେତେକ ସଦୃଶ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆଣି ଯୋଗାଇଦେବ ।

ମହାଭାରତ ମହାକାବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଏହି ସର୍ବପ୍ରଧାନ କଥାଟିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିବା ଉଚିତ ଯେ ଆଦ୍ୟରୁ ପ୍ରାନ୍ତଯାଏ ଏଥିରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ସହିତ ଚରିତ୍ରର ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଆମେ ଏହି ବିଧାନଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଛୁ ଯେ, ଶାମୁକା ଯେପରି ନିଜର ଖୋଳଟିକୁ ତିଆରି କରେ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ମନ ହିଁ ତା' ନିଜର ଜୀବନ ତଥା ଭାଗ୍ୟକୁ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଓ ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ କରି ଆଣିଥାଏ । ଏହି ଆଖ୍ୟାନଟି ମଧ୍ୟରେ ଭାରତବର୍ଷର ସମଗ୍ର ଜୀବନଦର୍ଶନଟି ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଭାରତର ସାଧାରଣ ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ଯେମିତି, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ମହାଭାରତ ମଧ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଚେତନ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାନବପାଢ଼ିର ହୃଦୟ ତଥା ବିବେକକୁ ହିଁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମହତ୍ତ୍ୱର ସହିତ ଆବେଦନ କରାଯାଇଛି । କାରଣ, ଜାତୀୟ ପରମ୍ପରା ଅପେକ୍ଷା ଏଥିରେ ଜାତୀୟ ନୈତିକତା ହିଁ ଅଧିକତର ନିଷ୍ଠା ସହିତ ରୂପାୟିତ ହୋଇପାରିଛି । ଠିକ୍ ଏହିଠାରେ ହିଁ ମହାଭାରତ ଏବଂ ଗ୍ରୀକ୍ ମହାକାବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବୃହତ୍ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି; ଗ୍ରୀକ୍ ମହାକାବ୍ୟ ମାନଙ୍କରେ ସଚେତନ ଭାବରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅନ୍ୱେଷଣକୁ ହିଁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅନୁରକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଛି ।

୧. ରାଜପୁତ୍ରଗଣ କିପରି ତୀର ମାରି ଶିଖିଲେ

ରାଜପିତାମହ ଭୀଷ୍ମ ଦୁଇ ରାଜବଂଶର ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏପରି ଜଣେ ଗୁରୁ ପାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯିଏକି ସେମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପାରଙ୍ଗମ କରାଇ ପାରିବ । ଏକଦା ଘଟଣାକ୍ରମେ ଏପରି ହେଲା ଯେ ବାଳକମାନେ ହସ୍ତିନାପୁର ବାହାରେ ଏକାଠି ହୋଇ କନ୍ଦୁକ ଖେଳୁଥିବା ସମୟରେ କନ୍ଦୁକଟି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଗଡ଼ିଯାଇ ଗୋଟିଏ ପୁରାତନ କୂପ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ତଥାପି କେହି ଜଣେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ବାହାର କରିଆଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ; ଏତେ ଚେଷ୍ଟା ହେଲା, କିନ୍ତୁ ସବୁକିଛି ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଥିଲା । କନ୍ଦୁକଟି ଆଉ ମୋଟେ ବାହାର କରି ହେବନାହିଁ ବୋଲି ଲାଗିଲା । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ବାଳକୋଚିତ ଉତ୍କଣ୍ଠା ଓ ବିରକ୍ତି ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ସତେଅବା ହଠାତ୍ ଏକାବେଳେକେ ଅନତିଦୂରରେ ବସିଥିବା ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । କୃଶତନୁ, କୃଷ୍ଣକାୟ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଙ୍କର ଦୈନିକ ପୂଜା ସମାପ୍ତ କରି ସେଠାରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ବାଳକମାନେ ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବେଢ଼ିଯାଇ କହିଲେ, "ହେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସେହି କନ୍ଦୁକଟିକୁ କୂପମଧ୍ୟରୁ ବାହାର କରିବାର ଉପାୟ ଆପଣ କହିଦେଇ ପାରିବେ କି ?" ବ୍ରାହ୍ମଣ ଈଷତ୍ ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "କ'ଣ ହେଲା, ରାଜବଂଶଧର ହୋଇ ଆପଣମାନେ ଏତିକି ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରି ନାହାନ୍ତି ? ଯଦି ଆପଣମାନେ ମୋତେ ମୋ'ର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭୋଜନଟିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବେ, ତେବେ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କର ପେଣ୍ଡୁଟି ସହିତ ଏହି ମୁଦ୍ରିକାଟିକୁ ମଧ୍ୟ କୂଅମଧ୍ୟରୁ ବାହାର କରି ଆଣିପାରିବି । କେତେ କେଣ୍ଡା ତୃଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ । ଦେଖନ୍ତୁ, ମୁଦ୍ରିକାଟିକୁ ମୁଁ କୂଅ ଭିତରକୁ ପକାଇ ଦେଉଛି ।" ଦ୍ରୋଣ ନିଜ ଆଙ୍ଗୁଠିରୁ ଗୋଟିଏ ମୁଦି ବାହାର କରି କୂଅକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ । ଜଣେ ବାଳକ ଉଲ୍ଲସିତ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ଆପଣ ନିଜର କହିବା ଅନୁସାରେ ଯଦି ସେତିକି କରିଦେଇ ପାରିବେ, ତେବେ ଆମେ ଆପଣଙ୍କୁ ସାରା ଜୀବନ ପାଇଁ ଧନ୍ୟ କରିଦେବୁ ।"

ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିଲେ : "ତେବେ ଏହି ତୃଣଖଣ୍ଡଟିକୁ ଦେଖନ୍ତୁ', - ସିଏ ପାଖରୁ ମୁଠାଏ ଦୀର୍ଘ ଘାସ ଯାଇ ଛିଡ଼ାଇ ଆଣିଥିଲେ, - "ମୁଁ ଏକ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଏହି

ଘାସଖଣ୍ଡକୁ ଏଭଳି ଶକ୍ତିଟିଏ ଦେଇପାରିବି, ଯାହାକି ସମ୍ଭବତଃ ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ଠାରେ ନଥିବ । ତେବେ ସମସ୍ତେ ଦେଖନ୍ତୁ !'' ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ସ୍ଥିର କରି ଏକ ତୃଣଖଣ୍ଡକୁ ସେ ଏପରି ବିଚକ୍ଷଣ ଓ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଭାବରେ ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଯେ ତାହା କୂପ ଭିତରେ ଥିବା ପେଣ୍ଡୁ ଦେହରେ ସତେଅବା ଏକ ଛୁଞ୍ଚ ପରି ଯାଇ ଗଳିଗଲା । ତା'ପରେ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଯେଉଁଟି ପ୍ରଥମଟିରେ ଗଳିଗଲା; ଏହିପରି ଭାବରେ ସେ କୁଶଖଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ିକର ଏକ ମାଳା ତିଆରି କରିଦେଇ ପାରିଲେ ଏବଂ ତାହାରି ସାହାଯ୍ୟରେ ପେଣ୍ଡୁଟିକୁ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ବାହାରକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲେ ।

ନିଜର ପେଣ୍ଡୁଟିକୁ ଫେରିପାଇବା ଅପେକ୍ଷା ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଳକମାନେ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର କୌଶଳ ବିଷୟରେ ହିଁ ଅଧିକ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ଓ ଏକସ୍ୱରରେ କହି ଉଠିଲେ, ''ଏଥର ଆପଣ ମୁଦିଟିକୁ ମଧ୍ୟ କିପରି ବାହାର କରିବେ ?''

ମୁଦ୍ରିକାଟି ବି ଆସିଲା

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ରୋଣ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ନିଜର ଧନୁଟିକୁ ଉଠାଇଲେ ଏବଂ ନିଜ ତୂଣୀରରୁ ଗୋଟିଏ ତୀରକୁ ବାଛି ତାହାକୁ କୂଅମଧ୍ୟକୁ ପେଷି ଦେଇଥିଲେ । ତୀରଟି କୂପ ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ମୁଦ୍ରିକାଟିକୁ ବହନ କରି ପୁନର୍ବାର ଫେରିଆସିଲା । ଏହାପରେ ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ବିସ୍ମୟ ଏବଂ ଆନନ୍ଦର ଆଉ କୌଣସି ସୀମା ରହିନଥିଲା । ''ଆମେ ଆପଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କ'ଣ କରିପାରିବୁ, ଆପଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଆମେ କ'ଣ କରିପାରିବୁ ?'' ବୋଲି ସେମାନେ ପାଟି କରି ବାରବାର କହୁଥାନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ମୁଖ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ,''ଦ୍ରୋଣ ଏଠାରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଆପଣମାନେ ଆପଣମାନଙ୍କର ଅଭିଭାବକ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଯାଇ କହନ୍ତୁ ।'' ଏତିକି କହି ସେ ପୁନର୍ବାର ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ହେଲେ ।

ସଦ୍ୟ ଉତ୍ସାହ ସହିତ ବାଳକମାନେ ଧାଇଁଯାଇ ଅଭିଭାବକ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଆଗରେ ସେଦିନ ପୂର୍ବାହ୍ଣର ଅସାଧାରଣ ଅଭିଜ୍ଞତାଟିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଥିଲେ ଏବଂ ଦ୍ରୋଣ ହିଁ ସିଏ ଖୋଜୁଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରି ଭୀଷ୍ମ ତୁରନ୍ତ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁଆସିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାସାଦକୁ ନେଇଗଲେ । ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଉଦ୍‌ଗମସ୍ଥଳରେ ଆଶ୍ରମରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ମୁନି ଭରଦ୍ୱାଜଙ୍କର ଦ୍ରୋଣ ପୁତ୍ର ବୋଲି ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ ଜଣାଥିଲା । ସେହି ଆଶ୍ରମ ବହୁ ବିଦ୍ୟାର

ଏକ ଉତ୍ତମ କେନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ବିଦିତ ଥିଲା । ସେଠାକୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ବହୁ ବିଖ୍ୟାତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସିଥିଲେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ଦ୍ରୋଣ ନିଜର ଶୈଶବ ଏବଂ ଯୌବନ ସମୟରେ ଏକତ୍ର ଖେଳିଥିଲେ ଓ ବନ୍ଧୁତାସ୍ଥାପନ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେହି କାଳର ରାଜା ତଥା ସମରବିଶେଷଜ୍ଞ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଦା ଜନରବ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା ଯେ, ପିତାଙ୍କର ନିଧନ ପରେ ଦ୍ରୋଣ ଅନେକ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂକଳ୍ପର ସହିତ ଅଧ୍ୟୟନ ବଳରେ ସେ ବଡ଼ ରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅସ୍ତ୍ରଚାଳନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁ ଦିବ୍ୟଶକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦ୍ରୋଣ ବର୍ତ୍ତମାନ କାହିଁକି ରାଜଧାନୀକୁ ଆସି ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି, ପିତାମହ ଭୀଷ୍ମ ତାହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲେ ଏବଂ କେତେକ ଚତୁରତାପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଅଚିରେ ସେକଥା ଜାଣି ପାରିଲେ । ଦ୍ରୋଣ ବିବାହ କରି ସାରିଥିଲେ, ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରର ଜନକ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ପୁତ୍ରର ନାମ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ରଖିଥିଲେ । ପୁତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଦ୍ରୋଣ ଆପଣାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟାବସ୍ଥାକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲେ ଏବଂ ବାଳକକାଳର ଆଶାପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଧୁତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ସ୍ଥାପନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବାସରେ ବାହାରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଖ୍ୟାତ ପଞ୍ଚାଳର ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ ତାଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ଯୁବରାଜ ଥିବା ସମୟରେ ଦ୍ରୁପଦ ତାଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ, ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁତା ଥିଲା । କେହି କାହାରିକୁ ଛାଡ଼ି ପାରୁନଥିଲେ ଏବଂ ଜୀବନଯାକ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିବେ ବୋଲି ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଶପଥ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଦ୍ରୋଣ ଭାବିଥିଲେ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱୟଂ ରାଜା ହୋଇଥିବା ଦ୍ରୁପଦ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କର ଅଭାବକୁ ମୋଚନ କରିବେ । ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରି ସେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେ ଯାଇ ପାଞ୍ଚାଳର ଦରବାରରେ ପହଞ୍ଚି ନିଜର ପରିଚୟ ଦେବାରୁ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଉପହାସ ଓ ବିଦ୍ରୂପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୂର୍ବ ଶୈଶବର ବନ୍ଧୁତାକୁ ଆଦୌ ସ୍ୱୀକାର କଲେନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଦରିଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଛାର ଭିକାରୀଟାଏ, - ସିଏ ଯେତେ ବଡ଼ ବା ବିଖ୍ୟାତ ବିଦ୍ୱାନ୍‌ଙ୍କର ପୁତ୍ର ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ସିଏ ଯଦି ସିଂହାସନରେ ବସିଥିବା ଜଣେ ରାଜା ପାଖରେ ସମକକ୍ଷତା ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାର ଦାବୀ କରିବ, ତେବେ ସେହି ଆଚରଣକୁ ଔଦ୍ଧତ୍ୟ

ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କ'ଣ କୁହାଯିବ ? ଏହା ଫଳରେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ଚିତ୍ତରେ ଗଭୀର କ୍ରୋଧ ଜାତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଆତ୍ମସମ୍ମାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆହତ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲେ । ଉତ୍କଟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପୀଡ଼ା ଦେଉଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଆଘାତଟି ତା'ଠାରୁ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ଅଧିକ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସିଏ ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବେ । ମାତ୍ର ଏହା କରି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରି ସେ ନିଜକୁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନଜରକୁ ଆଣିବାଲାଗି ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ।

କାହାଣୀଟିର ପରିଣାମ ଅଂଶଟିକୁ ଶୁଣିବା ପରେ ବୃଦ୍ଧ ପିତାମହ ମୃଦୁ ହସିଲେ ଏବଂ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଅଭିପ୍ରାୟ ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଖୋଳି ତାଡ଼ି ପଚାରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ବିବେକୋଚିତ ବୋଲି ଆଦୌ ଭାବି ନଥିଲେ । ବରଂ ପ୍ରସଙ୍ଗଟିକୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କରି ଆଣି ସେ ଉଠି ଛିଡ଼ା ହେଲେ ଓ କହିଥିଲେ, "ହେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆପଣ କେବଳ ନିଜର ଧନୁକୁ ଉଚିତ ପ୍ରକାରେ ସମର୍ଥ କରି ରଖନ୍ତୁ ଏବଂ ଅସ୍ତ୍ରଚାଳନାରେ ମୋ' କୁଳରେ ରାଜପୁତ୍ର ସକଳଙ୍କୁ ନିପୁଣ କରି ଆଣନ୍ତୁ । ଆମର ସବୁକିଛି ସାମଗ୍ରୀ ଆପଣଙ୍କର ହେପାଜତରେ ରହିଲା । ଆପଣଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷକରୂପେ ପାଇବା ଆମପକ୍ଷରେ ନିଶ୍ଚୟ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ସୌଭାଗ୍ୟ ।"

ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି

ରାଜପୁତ୍ରମାନେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ପାଖରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଏକଦା ଦ୍ରୋଣ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ସମୀପକୁ ଡକାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ଭାବୀ ଶିଷ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବତ୍ ପ୍ରଣାମ କରିବା ଅନ୍ତେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମନଭିତରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଅଭିଳାଷକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବେ । ଗୁରୁଙ୍କ ଠାରୁ ଏପରି କଥାଟିଏ ଶୁଣି ସକଳ ଶିଷ୍ୟ ନୀରବ ରହିଥିଲେ, ମାତ୍ର କେବଳ ଜଣେ, ମଧମପାଣ୍ଡବ ଅର୍ଜୁନ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ଅଭିଳାଷ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ନା କାହିଁକି, ସିଏ ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବେ । ଏକଥା ଶ୍ରବଣ କରିବା ମାତ୍ରକେ ଦ୍ରୋଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ପୁନଃପୁନଃ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ସେହି ଘଟଣାଟି ଠାରୁ ଦ୍ରୋଣ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିଶେଷ ନିବିଡ଼ତା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା; ଅର୍ଜୁନ ସର୍ବଦା ହିଁ ଗୁରୁଙ୍କର ସହଚାରୀ ହୋଇ ରହିଲେ ଏବଂ ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟାରେ ନୈପୁଣ୍ୟ ଲାଭ କରିବାରେ ହିଁ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ ।

ଏବଂ, ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ପାଖରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବାକୁ ପାଖ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରୁ ମଧ୍ୟ ରାଜପୁତ୍ରମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ କୌରବ, ପାଣ୍ଡବ ତଥା ବିଖ୍ୟାତ ସାମନ୍ତମାନଙ୍କର ଅପତ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କର୍ଣ୍ଣ ନାମଧେୟ ସେହି ବିଚିତ୍ର ଏବଂ ବିରସଚିତ୍ତ ଯୁବକ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ, ଯିଏକି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଜଣେ ରାଜସାରଥିଙ୍କର ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ବୋଲି ପରିଚିତ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଜନ୍ମକଥା କାହାକୁ ଜଣାନଥିଲା; ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ତଦ୍‌ବତ୍ ସୁଲକ୍ଷଣ ଗୁଡ଼ିକରୁ କେତେ ଲୋକ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲେ ଯେ ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ଉତ୍ତମ ଓ ଉଚ୍ଚ କୁଳର ହୋଇଥିବେ । ଏହି ତରୁଣ କର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନ ସେହି ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ଜଣେ ଆଉଜଣଙ୍କର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାରେ ପରସ୍ପରକୁ ଟପି ଯିବାଲାଗି ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତଥା ତାଙ୍କର ଭାଇମାନଙ୍କ ସହିତ ବରଂ ଅଧିକ ମିଶିବା ନିମନ୍ତେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ।

ଅର୍ଜୁନ ସର୍ବଦା ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାର ସକଳ ସୁଯୋଗର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦୁପଯୋଗ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରୟୋଗସହଜତା ଓ କୌଶଳରେ ସହଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଇଥିଲେ । ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭୋଜନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ସମୀପରେ ରହିଥିବା ପ୍ରଦୀପଟି ନିଭି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଆଲୁଅ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ହାତ ତଥାପି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଯେ ମୁଖପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହନ କରି ନେଉଥିଲା, ସେହି ଘଟଣାଟିକୁ ଦେଖି ସେ ଅଭ୍ୟାସ ବିଷୟରେ ହିଁ ଅବିଚଳ ଭାବରେ ମନୋଯୋଗୀ ହେଲେ ଏବଂ ରାତ୍ରିସମୟରେ ମଧ୍ୟ ତୀରଭେଦ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ, ତାଙ୍କ ଧନୁର ଗୁଣରୁ ବାହାରୁଥିବା ଟଙ୍କ୍ ଶବ୍ଦଟିକୁ ଶୁଣି ପାରି ଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣ ତାଙ୍କର ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଦ୍ରୋଣ ଆସି ତାଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଥିଲେ ଏବଂ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ଯେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ କେହି ଜଣେହେଲେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର କଦାପି ସମକକ୍ଷ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ଏକଲବ୍ୟ

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକଲବ୍ୟ ନାମକ ଜଣେ ଆର୍ଯ୍ୟେତର ନିମ୍ନକୁଳର ରାଜପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ପାଖକୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦ୍ରୋଣ ତାଙ୍କୁ ଶିଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସମ୍ମତ ହେଲେନାହିଁ । କାରଣ

ତାଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ହେଉଥିଲା ଯେ କାଳେ ଏକଲବ୍ୟ କ୍ରମେ ଆପଣାର ସାମର୍ଥ୍ୟରେ ଆର୍ଯ୍ୟକୁଳର ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆଗକୁ ବଳିଯିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସମରବିଦ୍ୟାର ସକଳ ବିଶେଷ ରହସ୍ୟକୁ ସ୍ୱୟଂ ଶିକ୍ଷା କରିନେଇ ପାରିବେ ।

ଏକଥା ଶୁଣି ଏକଲବ୍ୟ ଅରଣ୍ୟକୁ ଫେରିଗଲେ, ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମୃଣ୍ମୟ ପ୍ରତିମା ଥାପନା କରି ତାହାକୁ ହିଁ ନିଜର ଗୁରୁରୂପେ ବରଣ କରି ନେଇଥିଲେ । ଏବଂ, ଆପଣାର ଲକ୍ଷ୍ୟସାଧନରେ ନିଜର ଅଶେଷ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ନିଷ୍ଠା ଫଳରେ ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ସକଳ ତୀରଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ଅଧିକ ପାରଦର୍ଶୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ଏବଂ ଦିନକର, ସକଳ ରାଜପୁତ୍ର ଶିକାର ନିମିତ୍ତ ବନକୁ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର କୁକୁରଟିଏ ଗହଣ ଭିତରୁ ବହାରିଯାଇ ହଠାତ୍ ଏପରି ଜଣେ କୃଷ୍ଣକାୟ ଯୁବକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଗଲା, ଯିଏ କି ଜଟାପରି କେଶ ରଖିଥିଲା, ସେହି କେଶରେ ଧୂଳି ବୋଳା ହୋଇଥିଲା ଏବଂ କଳାରଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ବୋଲି କପଡ଼ା ପରିଧାନ କରିଥିଲା । ଏହି କିମ୍ଭୁତ ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ଦେଖି କୁକୁରଟି ଭୋ' ଭୋ' ଭୁକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ମାତ୍ର କୁକୁର ନିଜର ମୁଖକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ରାଜପୁତ୍ର ଏକଲବ୍ୟ କେବଳ ଶବ୍ଦଟିକୁ ବାରି ସାତଗୋଟି ଶର ପ୍ରେରଣ କଲା । ନିଜର ମୁଖରେ ଏହି ସାତୋଟିଯାକ ଶର ଯାଇ ଲାଗି ରହିବାରୁ କୁକୁରଟି ଆଉ ନିଜର ମୁହଁକୁ ବନ୍ଦ କରି ପାରିଲାନାହିଁ ଓ ରାଜପୁତ୍ର ମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଧାଇଁ ଯାଇଥିଲା । କିଏ ଏପରି କୌଶଳର ସହିତ ଏହା କରିପାରିଲା ବୋଲି ରାଜପୁତ୍ରମାନେ ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ପ୍ରଶଂସା ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ ସେହି ଅପରିଚିତ ଶରନିକ୍ଷେପକାରୀଟିର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଏକଲବ୍ୟ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । ଏକଲବ୍ୟ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଧନୁରୁ ତୀର ନିକ୍ଷେପ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ରାଜପୁତ୍ରମାନେ ତାହାର ପରିଚୟ ମାଗିବାରୁ ଏକଲବ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲା, "ମୁଁ ହେଉଛି ନିଷାଦ ରାଜାଙ୍କର ସନ୍ତାନ, - ଆପଣମାନେ ମୋତେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ଜଣେ ଶିଷ୍ୟରୂପେ ଜାଣନ୍ତୁ; ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ଗୁରୁରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ହିଁ ମୁଁ ଅସ୍ତ୍ରଚାଳନାରେ କିଛି କୌଶଳ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ।"

ମାତ୍ର, ଏହି କଥାଟିକୁ ଶୁଣି ଦ୍ରୋଣ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେନାହିଁ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ସାଥିରେ ନେଇ ଏକଲବ୍ୟକୁ ଖୋଜି ବାହାରିଲେ । ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି

ନୀଚକୁଳରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା ରାଜପୁତ୍ର ଏକଲବ୍ୟ ତାଙ୍କର ପାଦତଳେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପ୍ରଣାମ କଲା ଏବଂ ଯୁକ୍ତହସ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଆଦେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲା । ଦ୍ରୋଣ ତା'ପରେ କହିଲେ, "ହେ ବୀର ଯୁବକ, ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ତୋ'ର ଶିକ୍ଷାଦାତା ଓ ତୋ'ର ଗୁରୁ, ତେବେ ମୋତେ ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ !"

ଏକଲବ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହରଷିତ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, "ହେ ଗୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ କ'ଣ ଦେବି ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି, ମୋତେ କେବଳ ସେତିକି କହି ଦିଅନ୍ତୁ । ଖୁସୀ ହୋଇ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ, ମୋ' ପାଖରେ ସେପରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ କଦାପି ନଥିବ !"

ଦ୍ରୋଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂବେଦନାହୀନ ଭାବରେ କହିଥିଲେ, "ଏକଲବ୍ୟ, ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି କପଟ ନରଖି ଏକଥା କହୁଥାଉ, ତେବେ ତୋ' ଡାହାଣ ହାତର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିଟିକୁ ମୋତେ କାଟିକରି ଦେଇପାରିବୁ ?" ଏବଂ, ନୀଚକୁଳରେ ଜାତ ସେହି ନିଷାଦପୁତ୍ର ଏକଲବ୍ୟ ଆପଣାର ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଶୋଚନା ବ୍ୟକ୍ତ ହେବାକୁ ନଦେଇ ଏବଂ ଆଦୌ କୌଣସି ତିକ୍ତ ଭାବ ପ୍ରକଟ ନକରି ନିଜ ଡାହାଣ ହାତର ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଠିକୁ କାଟି ଦେଲା ଏବଂ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ପାଦତଳେ ନେଇ ରଖି ଦେଇଥିଲା । ମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଯେତେବେଳେ ସେ ପୁନର୍ବାର ନିଜର ଧନୁରେ ଶର ବସାଇବ ବୋଲି ମନ କଲା, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଜାଣିଲା ଯେ ତା' ହାତର ସେହି ପୂର୍ବ ଅଦ୍‌ଭୁତ ସହଜତାକୁ ସେ ହରାଇ ପକାଇଛି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଶର ପ୍ରେରଣ କରିବାର ବିଦ୍ୟାରେ ଏହି ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ରହିନଥିଲେ । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଜଣ, ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଣ୍ଡବ ଭୀମ ଓ ତା'ର କୌରବ ଭାଇ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଗଦାଚାଳନାରେ ବିଶେଷ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ପୁତ୍ର ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ଯାବତୀୟ ସମରତତ୍ତ୍ୱକୁ ଜାଣିବାରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଗ୍ରରେ ରହିଲେ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପାଣ୍ଡବ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଜଣେ ସମର୍ଥତମ ରଥାରୋହୀ ଓ ରଥବିଜ୍ଞାନୀ ହୋଇ ବାହାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଜୁନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସବୁ ବିଦ୍ୟାରେ ବଳି ଯାଇଥିଲେ । ସେ ସର୍ବବିଧ ଅସ୍ତ୍ରର ଚାଳନାରେ ପାରଙ୍ଗମ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା, ବିଚାରଶକ୍ତି, ବଳ ତଥା ଅଧ୍ୟବସାୟକୁ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ,

ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଅର୍ଜୁନ ଜଣେ ସେନାନାୟକର ଦକ୍ଷତା ମଧ୍ୟ ଅର୍ଜନ୍ କରି ପାରିଥିଲେ; ନିଜର ରଥରେ ଉପବିଷ୍ଟ ରହି ସେ ଏକାବେଳେକେ ଷାଠିଏ ହଜାର ବିପକ୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ପାରୁଥିଲେ ।

ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ବିଜୟଲାଭ

ତାଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିଥିବା ଏହି ଯୁବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଏ ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବରେ କେତେ ଉତ୍କର୍ଷ ଲାଭ କରି ପାରିଛି, ଏକ ମୁକ୍ତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଦିନେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ଗୋଟିଏ କୃତ୍ରିମ ଚଢ଼େଇକୁ ଏଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷଅଗରେ ସ୍ଥାପନ କରା ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ ଶିଷ୍ୟବର୍ଗଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଡାକି ସେ କହିଥିଲେ, "ତୁମେମାନେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଧନୁରେ ଏହି ଚଢ଼େଇଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର । ମୁଁ ଆଦେଶ ଦେବା ମାତ୍ରକେ ତୁମେମାନେ ପକ୍ଷୀଟିର ମସ୍ତକକୁ ତୀର ମାରି କାଟି ପକାଇବ । ଜଣକ ପରେ ଜଣେ କରି ମୁଁ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବି ।"

ସେ ପ୍ରଥମେ କେବଳ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଡାକିଲେ । କହିଲେ, "ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ, ମୁଁ ଆଦେଶ ଦେବାମାତ୍ରେ ତୁମେ ତୀରଟିକୁ ପ୍ରେରଣ କରିବ ।" ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଧନୁତୀର ସଜ କରି ଆଦେଶ ନିମନ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ।

ଦ୍ରୋଣ ପଚାରିଲେ, "ବୃକ୍ଷ ଅଗରେ ତୁମେ ପକ୍ଷୀଟିକୁ ଦେଖି ପାରୁଛ ତ ?"

"ହଁ, ଦେଖୁଛି" ବୋଲି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

"ତୁମେ କାହାକୁ ଦେଖୁଛ, - ମୋତେ, ନିଜର ଭାଇମାନଙ୍କୁ ନା ବୃକ୍ଷଟିକୁ" - ଦ୍ରୋଣ ଚଟ୍‌କରି ପୁଣି ପଚାରିଦେଲେ ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସାବଧାନ ରହି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖୁଛି, ମୋ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଛି, ଗଛକୁ ଏବଂ ପକ୍ଷୀଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିପାରୁଛି ।"

ଦ୍ରୋଣ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ତିନି ଥର ପଚାରିଲେ ଓ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତିନିଥରଯାକ ସେହି ଏକା ଭଳି ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖର ସହିତ ଦ୍ରୋଣ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ସିଏ କଦାପି ତୀରଟି ମାରି ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରି ପାରି ନଥାନ୍ତେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଜଣକପରେ ଜଣେ, ରାଜପୁତ୍ର ଓ ସାମନ୍ତବର୍ଗ, ପାଣ୍ଡବ ତଥା କୌରବ ଭ୍ରାତାଗଣ, - ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଡକା ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଠିକ୍ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଭଳି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ : "ଆମେ ଗଛ ଦେଖୁଛୁ, ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖୁଛୁ, ସହପାଠୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଛୁ ଏବଂ ପକ୍ଷୀଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁଛୁ ।"

କେବଳ ଜଣକର ପରୀକ୍ଷା ହୋଇନଥାଏ । ଦ୍ରୋଣ ନିଜର ନୈରାଶ୍ୟକୁ ଗୋପନ ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରୁନଥାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ସବାଶେଷରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଶାନ୍ୱିତ ହୋଇ ବାକୀ ରହିଥିବା ନିଜର ପ୍ରିୟ ଶିଷ୍ୟ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଆସିବାକୁ କହିଲେ । "ହେ ଅର୍ଜୁନ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏତିକି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି ଯେ ଏକା ତୁମେ ହିଁ ତୀରଟିକୁ ମାରିପାରିବ" । ଏହାପରେ ସେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ, "ବର୍ତ୍ତମାନ ଧନୁଟିକୁ ଆକର୍ଷିତ କରିଆଣ ଏବଂ କ'ଣ ଦେଖିପାରୁଛ ମୋତେ କହ, - ପକ୍ଷୀଟିକୁ , ବୃକ୍ଷକୁ, ମୋତେ ନା ତୁମର ଭାଇମାନଙ୍କୁ ?"

ଅର୍ଜୁନ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ମୁଁ କେବଳ ପକ୍ଷୀଟିକୁ ହିଁ ଦେଖୁଛି, - ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ, ବୃକ୍ଷଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ଦ୍ରୋଣ ସଂକ୍ଷେପରେ ପଚାରିଲେ, "ବର୍ତ୍ତମାନ ପକ୍ଷୀଟିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ମୋତେ କହ ।"

"ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇମୁଣ୍ଡ ହିଁ ଦେଖୁଛି ", - ଅର୍ଜୁନ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ଗୁରୁ କହିଥିଲେ, "ତେବେ ତୀର ପ୍ରେରଣ କର !" - ଏବଂ ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ବୃକ୍ଷସ୍ଥ ପକ୍ଷୀଟି ମସ୍ତକହୀନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଦ୍ରୋଣ ଯାଇ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ସେହି ଅନ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରକ୍ରୀଡ଼ାଟିର କଥା ଭାବୁଥିଲେ, ଯେଉଁଥିରେ କି ସିଏ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପରାଜିତ ହେଉଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ ।

ରାଜପୁତ୍ରଗଣଙ୍କର ବିଦ୍ୟାପରୀକ୍ଷା

ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାକାଳ ଶେଷ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣି ଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣ ଗୋଟିଏ ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ପରୀକ୍ଷାର ଆୟୋଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ, ଯେଉଁଥିରେ କି କୁମାରମାନେ ନିଜନିଜର

କୌଶଳକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରି ପାରିବେ । ଅନୁମତି ଅବିଳମ୍ବେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ସେହି ବିଶେଷ ଅବସରଟି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସ୍ଥାନଟି ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲା ଏବଂ ଏକ ଶୁଭଦିନ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ବିଶେଷ ଉତ୍ସବକୁ ନାଗରିକମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବା ନିମନ୍ତେ ଘୋଷଣା କରା ଯାଇଥିଲା । ରାଣୀ ଓ ଦାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ କକ୍ଷ ତିଆରି ହେଲା ଓ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଅନୁକୂଳ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ତମ୍ବୁ ଖଟାଗଲା ଓ ଗ୍ୟାଲେରି ସବୁ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ।

ପ୍ରତିଯୋଗିତା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିବସଟିରେ ରାଜା ଆସି ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ; ଭୀଷ୍ମ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ, ଅମାତ୍ୟମାନେ ତଥା କୁମାରଗଣଙ୍କର ପୂର୍ବତନ ଶିକ୍ଷକଗଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ତା'ପରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ମାଆ ଗାନ୍ଧାରୀ ଓ ପାଣ୍ଡବମାତା କୁନ୍ତୀ ଆସିଥିଲେ; ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଦ ଏବଂ ମଣିମୁକ୍ତାରେ ଭୂଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପରିବାରିକାମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଆସନମାନ ଯୋଗାଇ ଦିଆଗଲା । ସାମନ୍ତବର୍ଗ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ତଥା ନାଗରିକମାନେ ସହରରୁ ବାହାରି ସତ୍ୱର କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥଳରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ତା'ପରେ ଦୁନ୍ଦୁଭି ଏବଂ ଭେରୀ ବାଜିଉଠିଲା, - ତୁଣ୍ଡଗୋଳରେ ସେହି ବିଶାଳ ସମାଗମଟି ଗୋଟିଏ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ମହାସାଗର ସଦୃଶ ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

ଶେଷରେ ଶୁକ୍ଳକେଶ ଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣ ଶୁଭ୍ର ପରିଚ୍ଛଦ ପିନ୍ଧି ସତେଅବା ଏକ ମେଘମୁକ୍ତ ଆକାଶରେ ସ୍ୱୟଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦିତ ହୋଇ ଆସିବାପରି ଏକ ପ୍ରତୀତି ଦେଇ ପ୍ରବେଶ କଲେ, ତାଙ୍କ ସହିତ ପୁତ୍ର ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରର ସନ୍ନିକଟରେ ରହିଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ତାରା ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ।

ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ତୃପ୍ତ ଓ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ନିମନ୍ତେ କିଛି ଉପଚାର କରାଗଲା ଏବଂ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଧ୍ୱନି ନୀରବ ହୋଇଯିବା ପରେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ବହି ଅଣାଗଲା, ପୁନର୍ବାର ତୂରୀ ବାଜିଉଠିଲା ଏବଂ କୁମାରମାନେ ଏକ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସବାଆଗରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ରହିଥିଲେ ।

ତା'ପରେ ନାନା କୌଶଳର ବିଚକ୍ଷଣ ପ୍ରଦର୍ଶନମାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଅବିରାମ ଭାବରେ ଏପରି ତୀରଗୁଡ଼ିକର ବର୍ଷା ହୋଇଥିଲା ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ

ଅନାଇ ଦେଖୁଥିବା ଦର୍ଶକମାନେ ଆଉ ବେକ ଟେକି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସିଧା ହୋଇ ଚାହିଁ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଧୁରନ୍ଧର ତୀରନ୍ଦାଜ ମାନଙ୍କର ତୀରମାନେ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଭାବରେ ଛୁଟିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ତୀରରେ ସେଇଟି ଯାହାର ତୀର, ତାହାର ନାମ ଖୋଦିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚ ଯାଉଥାଏ । ତା'ପରେ ସେମାନେ ବଳବାନ୍ ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆରୋହଣ କଲେ ଏବଂ ସେହି ଅଶ୍ୱପୃଷ୍ଠରେ ନାନା ଦିଗକୁ ଧାବମାନ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ତୀର ମାରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଭେଦ କରିଥିଲେ । ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେମାନେ ତା'ପରେ ବିମାନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବସିଲେ ଏବଂ ନାନାବିଧ ପାରଦର୍ଶିତା ସହିତ ସେଗୁଡ଼ିକର ଚାଳନା କରି ନିଜ ଦକ୍ଷତାର ପ୍ରମାଣ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ବିମାନ ଉପରୁ ଭୂମିକୁ ଡେ଼ଇଁ ପଡ଼ି ଖଡ୍ଗ ଏବଂ ଢାଲ ଧରି ତରବାରୀ-କ୍ରୀଡ଼ାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ ଦୁଇ ବିଶାଳ ପର୍ବତସମାନ ଦୁଇ ସମରପିପାସୁ ଭୀମ ଓ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଗଦା ଧରି ଏକକ ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ିବା ସକାଶେ ମଞ୍ଚ ଉପରକୁ ଆସିଥିଲେ ।

ଦୁଇ ଯୋଦ୍ଧା ନିଜ ନିଜର ସମସ୍ତ ବଳକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଗଦାଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । ଉଚ୍ଚ ରଡ଼ିମାନ ଛାଡ଼ି ସେମାନେ ଏକ ଆରେକୁ ପରାଭୂତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବଳ ଉଦ୍ୟମ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼ିବାର ବାସନାଟି ଏପରି ବଳଶାଳୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଯେ, ସମବେତ ଦର୍ଶକମାନେ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ସ୍ୱୟଂ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ କୌଣସି ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧା ପାଇଁ ଆପଣାର ସହାନୁଭୂତିକୁ ପ୍ରକଟ କରି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଭୀମକୁ ଏବଂ ଆଉଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ । ଏହି କ୍ରୀଡ଼ାପ୍ରଦର୍ଶନ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ସତ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନଯାଏ, ଶେଷରେ ଦ୍ରୋଣ ସେହି ପ୍ରଦର୍ଶନଟିକୁ ଏଥର ବନ୍ଦ କରିଦେବା ହୁଏତ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

ତା'ପରେ ଗୁରୁ ନିଜେ ସମ୍ମୁଖକୁ ଆସିଲେ, କିଛି ସମୟ ନିମନ୍ତେ ବାଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରାଇଦେଲେ ଏବଂ ବଜ୍ରଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ ନିଜର ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରିୟ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ନିଜ ପୁତ୍ରର ଏହିଭଳି ପ୍ରଶଂସାଗାନ ଶୁଣି ମାଆ କୁନ୍ତୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ତା'ପରେ ଯାଇ ଅର୍ଜୁନ ନିଜର ଅସ୍ତ୍ରକୌଶଳର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମାତ୍ର ଏତେ ଅବଲୀଳା ସହିତ

ସେ ଆପଣାର ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖାଇ ପାରୁଥିଲେ ଯେ, ତାହାକୁ ଦେଖି ମନେ ହେଉଥିଲା, ଅର୍ଜୁନ ସତେଯେପରି ଗୋଟିଏ ତୀର ପେଷି ଅଗ୍ନିର ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେ, ଆଉଗୋଟିକ ଦ୍ୱାରା ଜଳ ଏବଂ ଏକ ତୃତୀୟ ବାଣ ଦ୍ୱାରା ପର୍ବତମାନଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଏକ ଚତୁର୍ଥ ବାଣ ପ୍ରେରଣ କରି ଏହି ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ବି କରାଇ ନେଉଥିଲେ । କେତେବେଳେ ଦୀର୍ଘ ଦିଶୁଥିଲେ ତ କେତେବେଳେ ଖର୍ବକାୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜ ରଥର ଗୋଟିଏ କାଠ କିମ୍ବା ଯୁଆଳି ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ସେ ତରବାରୀ ଅଥବା ଗଦା ଧରି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ, ପୁଣି ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସହସା ରଥଉପରେ ଯାଇ ବସି ପଡୁଥିଲେ ଏବଂ ପୁନର୍ବାର କ୍ଷଣକ ପରେ ଭୂମି ଉପରକୁ ଚାଲି ଆସି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ଆପଣାର ଶରଦ୍ୱାରା ଅର୍ଜୁନ ସବୁପ୍ରକାର ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ବିଦ୍ଧ କରି ପାରିଲେ । ଘୂରିବାରେ ଲାଗିଥିବା ଏକ ଲୌହନିର୍ମିତ ବରାହର ମୁଖକୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଲାଖରେ ପାଞ୍ଚୋଟି ଶର ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଏକ ରଜ୍ଜୁଦ୍ୱାରା ଉପରୁ ଝୁଲୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଗାଈଶିଙ୍ଗର ଫୋଡ଼ ଭିତରକୁ ଏକାବେଳେକେ ଏକୋଇଶିଟି ତୀର ପେଷିଦେଇ ପାରିଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେ ଏକାବେଳେକେ ତରବାରୀ, ଧନୁ, ତଥା ଗଦା ତିନୋଟିଯାକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜର ବହୁ କୌଶଳର ପ୍ରମାଣ ଦେଇଥିଲେ ।

କର୍ଣ୍ଣ ଆସିଲେ

ଅର୍ଜୁନଙ୍କର କୌଶଳ-ପ୍ରଦର୍ଶନ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଛି, ଏହି ସମୟରେ ଫାଟକ ଆଡୁ ଏକ ଉଚ୍ଚ କୋଳାହଳ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଲା, ମନେ ହେଲା ସତେଅବା ଜଣେ ନୂତନ ଯୋଦ୍ଧା ଏହି ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ସମବେତ ସମସ୍ତେ ତଥା ନିଜର ଶହେ ଭାଇଙ୍କ ସମେତ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସମସ୍ତେ ଉଠି ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ଦ୍ରୋଣ ସେତେବେଳେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ମେଳ ଭିତରେ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ପାଞ୍ଚୋଟି ତାରାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଞ୍ଜ ଭିତରେ ସତେଅବା ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ।

ସେତିକିବେଳେ ବୀର କର୍ଣ୍ଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ବହୁ କାଳ ପୂର୍ବେ ତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ନିଜର ସେହି ପୁତ୍ରଟିକୁ ଦେଖି ରାଣୀ କୁନ୍ତୀ ମଧ୍ୟ ନିଜର ବସିଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଥରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ବସ୍ତୁତଃ, ସ୍ୱୟଂ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମରେ ପିତାର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣ କୁନ୍ତୀଙ୍କର ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ

ହୋଇଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ମାଆ ହେଲେ । ସେହି ଘଟଣାଟି ବିଷୟରେ କେହି କିଛି ଜାଣିନଥିଲେ ।

ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୌମ୍ୟ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । କାରଣ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଖରରଶ୍ମି ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ସନ୍ତାନ ନଥିଲେ କି ? ଶରୀରର ଗଠନରେ ସେ କୌଣସି ବୃହତ୍ ଗିରିଶୃଙ୍ଗ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟସମ୍ପନ୍ନ କର୍ଣ୍ଣ ଅଗଣିତ ପାରଦର୍ଶିତାର ବି ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ଆକୃତିରେ ଦୀର୍ଘକାୟ, - ସତେ ଯେପରି ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ନିର୍ମିତ ଗୋଟିଏ ତାଳବୃକ୍ଷ ଏବଂ ଯୌବନର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଏ ଗୋଟିଏ ସିଂହକୁ ମଧ୍ୟ ସଂହାର କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ନୀରବରେ ନିଜର ଗୁରୁଙ୍କୁ ପ୍ରଣତି ଜଣାଇ କର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପାଖକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଆସିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ କହିଥିଲେ ଯେ, ଅର୍ଜୁନ ସଂପ୍ରତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିବା କ୍ରୀଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ସେ ଅଧିକ ପାରଦର୍ଶିତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବହୁତ କିଛି ଅବଶ୍ୟ ଦେଖାଇ ପାରିବେ" ଏହି ଘୋଷଣାଟିରେ ବୃହତ୍ ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ଏବଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଆପଣାର ଆନନ୍ଦକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ବାକ୍ୟକୁ ଶ୍ରବଣ କରି ଅର୍ଜୁନ କ୍ରୋଧ ଏବଂ ଅସୂୟାରେ ଲାଲ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁମତି ଲାଭ କରି ବୀରବର କର୍ଣ୍ଣ ଏଥିପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଜୁନ ଯାହାସବୁ କୌଶଳର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ, ସେହି ସବୁକିଛିକୁ ମଧ୍ୟ ନିଜେ କରି ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲେ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ସକଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଶେଷ ହେବା ପରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସକଳ ସନ୍ତାନମାନେ ତାଙ୍କୁ ଅତୀବ ପ୍ରେମରେ ଯାଇ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ଏବଂ, ତାଙ୍କ ପାଇଁ ସେ କ'ଣ କରିପାରିବେ ବୋଲି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ପଚାରିଥିଲେ । କର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ : "ହେ ରାଜପୁତ୍ର, ମୋ'ର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛା ହିଁ ରହିଛି, - ମୁଁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହିତ ଏକକ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।" ଅର୍ଜୁନ ତ ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ଏହି ଘଟଣାଟି ଘଟିଲା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି କ୍ରୋଧରେ ଫଣଫଣ ହେଉଥାନ୍ତି; ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସ୍ଥିର ଭାବରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଏତିକିମାତ୍ର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ସେହି ଦିନଟି ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ ଏବଂ ସେଦିନ ତୁମକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ହତ୍ୟା ହିଁ କରିବି !"

କର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ: "ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ

ଶରଦ୍ୱାରା କଥା କହିବ ଆସ ! ତେବେ ମୁଁ ଆଜି ହିଁ ଆମ ଗୁରୁଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ତୁମର୍ ମସ୍ତକକୁ ଅସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା କାଟିଦେଇ ପାରିବି ।"

କର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନ

ଏହିପରି ଏକ ଆହ୍ୱାନର ଜବାବ ଦେଇ ଅର୍ଜୁନ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ବାହାରି ଆସିଲେ ଏବଂ ଏକକ ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ସ୍ଥାନ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେହିପରି କର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଆଗେଇ ଯାଇ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଠିଆ ହେଲେ ।

ବସ୍ତୁତଃ, କର୍ଣ୍ଣ ଯେପରି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଠାରୁ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ, ସେହିପରି ଅର୍ଜୁନ ମଧ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ଉଭୟ ଯୋଦ୍ଧା ପରସ୍ପରର ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ, ସେତେବେଳେ ଦର୍ଶକମାନେ ସଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଯେ, ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଉପରେ ମେଘମାନଙ୍କର ଛାୟା ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଧନୁଟି ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ବନହଂସମାନଙ୍କର ଧାଡ଼ୀଗୁଡ଼ିକ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ ଓ ଆକାଶକୁ ସତେଅବା ଏକ ହାସ୍ୟୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର କର୍ଣ୍ଣ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ରଶ୍ମିଦ୍ୱାରା ଆଲୋକିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଦିଶୁଥିଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ସମୀପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଭୀଷ୍ମ ଓ ଦ୍ରୋଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସନ୍ନିଧାନରେ ରହିଥିଲେ । ଏବଂ, ରାଜବଂଶୀୟମାନେ ବସିଥିବା ଗ୍ୟାଲେରୀରେ ଜଣେ ମହିଳା ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ବିଳାପ କରି ପଡ଼ିଯିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥିଲା ।

ତା'ପରେ ଅନୁଷ୍ଠାନୋତ୍ସବଟିର ନାୟକ ଆଗକୁ ବାହାରି ଆସି ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏବଂ ଉପାଧିସକଳକୁ ଘୋଷଣା କରି କହି ଦେଇଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକ ତ ସର୍ବଜନଙ୍କ ପାଖରେ ସୁବିଦିତ ରହିଥିଲା । ଏହାପରେ ସେ କିଛିକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ ଓ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କୁ ସମକକ୍ଷ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ପରିଚୟ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆହ୍ୱାନ କରିଥିଲେ । କାରଣ ରାଜବଂଶୀୟ ପୁତ୍ରମାନେ ନିମ୍ନତର କୁଳରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା କାହାସହିତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଏକାନ୍ତ ନିୟମବିରୁଦ୍ଧ ଥିଲା ।

ଏକଥା ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ମୁଖ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ନାନା ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଭାବସକଳ ଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । କିନ୍ତୁ,

ଅର୍ଜୁନ କିପରି ପରାଜୟ ଲଭନ୍ତୁ, ତାହା ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଚିତ୍କାର କରି ଘୋଷଣା କଲେ, 'ଯଦି କେବଳ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କ ସହିତ ହିଁ ସମର କରିବେ ବୋଲି ଅର୍ଜୁନ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗରାଜ୍ୟର ଅଧିପତି ରୂପେ ଅଭିଷିକ୍ତ କରିଦେଲି ।''

ସତେଅବା କିମିଆ ଲାଗିଗଲା ପରି ପୁରୋହିତମାନେ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବାହାରି ଆସିଲେ, ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ସିଂହାସନ ଅଣା ଯାଇଥିଲା; ତଣ୍ଡୁଳ, ପୁଷ୍ପରାଶି ତଥା ପବିତ୍ର ଉଦକ ଅର୍ପଣ କରାଗଲା । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ମସ୍ତକ ଉପରେ ରାଜଛତ୍ର ଧରାଗଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପରିକରମାନେ ଚାମର ପକାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତା'ପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଗମଟିର ହର୍ଷଧ୍ୱନି ମଧ୍ୟରେ କର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଚିରନ୍ତନ ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ ।

ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ, ବୟସାଧିକ୍ୟ ହେତୁ କଟି ବକ୍ର ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଏବଂ କମ୍ପୁଥିବା, ଦୁର୍ବଳଦେହ ଓ ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ର-ପରିହିତ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଯଷ୍ଟିର ଆଶ୍ରୟରେ ସେହି ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ସିଏ ଅଧିରଥ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣିଥିଲେ, - ରାଜସଦନର ଜଣେ ଅନ୍ୟତମ ସାରଥି । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଉପରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ କର୍ଣ୍ଣ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ସିଂହାସନରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଥିଲେ, ଯଷ୍ଟିଧାରୀ ସେହି ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନତଜାନୁ ହୋଇଗଲେ, ତାଙ୍କର ପାଦସ୍ପର୍ଶ କଲେ ତଥା ଅଭିଷେକ ବେଳର ଜଳ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗି ରହିଥିବା ଆପଣାର ମସ୍ତକକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ଲଗାଇଦେଲେ । ତହୁଁ ଅଧିରଥ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ 'ପୁତ୍ର' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରି ତାଙ୍କୁ ରାଜପଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ବୋଲି ଗୌରବରେ କ୍ରନ୍ଦନ କରି ଉଠିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଭୀମ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରି ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ହସି ଉଠିଥିଲେ ଓ କହିଲେ, ''ଇଏ ଜଣେ କେମନ୍ତ ବୀର କିଏ ଜାଣିନାହିଁ ! ମନେ ହେଉଛି ଘୋଡ଼ାଛାଟ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଯଥାର୍ଥ ଅସ୍ତ୍ର । ଜଣେ ସୂତପୁତ୍ର କିପରି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ହୋଇ ପାରିବେ ?''

ତାହା ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଅଧର କ୍ରୋଧରେ କମ୍ପି ଉଠିଥିଲା ମାତ୍ର, ଏକ ଯଥାଯଥ ଉତ୍ତର ସନ୍ଧାଣେ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆପଣାର ଦୁଇ ବାହୁକୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକି ଧରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କୋପାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଡେ଼ଇଁ ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ

କହିଲେ, "ବୀରମାନଙ୍କର ବଂଶପରିଚୟ ସର୍ବଦା ଅଜ୍ଞାତ ରହିଥାଏ । ଜଣେ ସାହସୀ ବ୍ୟକ୍ତି କେଉଁ ବଂଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଛି, ସେଥିରେ କ'ଣ ଯାଏ ବା ଆସେ ? ଗୋଟିଏ ନଦୀର ଉତ୍ସ କେଉଁଠାରେ ବୋଲି କେହି ପଚାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟାଘ୍ର କେବେହେଲେ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବେ କି ? ମାତ୍ର, ଯଦି ସେପରି ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ସମ୍ରାଟ ହୋଇ ପାରିବା ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ରହିଛି । ଯଦି କାହାର କିଛି ଆପତ୍ତି ରହିଥାଏ, ତେବେ ସେ କର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ର କରି ପାରୁଥିବା ଧନୁକୁ ଥରେ ଆସି ବକ୍ର କରୁ ତ !"

ଏକଥାର ସମର୍ଥନରେ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ ହର୍ଷଧ୍ୱନି ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ତେଣେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଅସ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ତା'ପରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ହାତ ଧରି ନେଇ ପ୍ରଦୀପଦ୍ୱାରା ଆଲୋକିତ ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ବାହାରକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏବଂ ପାଣ୍ଡବ ଭ୍ରାତାଗଣ ମଧ୍ୟ ଭୀଷ୍ମ ଏବଂ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ସହିତ ନିଜର ସଦନକୁ ଗମନ କଲେ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଯେ କେହି ପରାସ୍ତ କରି ପାରିବେନାହିଁ, କେବଳ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସେହିକଥା ଭାବୁଥିଲେ । ଏବଂ ରାଜମାତା କୁନ୍ତୀ ନିଜର ତନୟକୁ ଚିହ୍ନି ପାରି କର୍ଣ୍ଣ ଯେତେହେଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଙ୍ଗର ରାଜା ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

୩. ଗୁରୁ-ଦକ୍ଷିଣା

ଦ୍ରୋଣ ଭାବିଥିଲେ ଯେ, ସିଏ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର ପ୍ରାପ୍ୟକୁ ମାଗିବାର ସମୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି । ତେଣୁ, ସମସ୍ତ ଶିଷ୍ୟବର୍ଗଙ୍କୁ ଠୁଳ କରି ସେ କହିଥିଲେ, "ତୁମ୍ଭେମାନେ ପଞ୍ଚାଳର ନୃପତି ଦ୍ରୁପଦଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଧରିନିଅ ଏବଂ ବାନ୍ଧି କରି ମୋ' ପାଖକୁ ନେଇଆସ । ତୁମମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଗୁରୁ ହିସାବରେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କଠାରୁ ଏହାହିଁ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।"

ପୂର୍ଣ୍ଣୋତ୍ସାହୀ ଯୁବକମାନଙ୍କ ମନକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବଟି ପାଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହାଲୁକା ମନରେ ସେମାନେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ରଥ, ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଅନୁଚର ଏକାଠି କରି ଆଣି ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ରାଜ୍ୟକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ବାଟରେ ପାଞ୍ଚାଳ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ଅସ୍ତ୍ରାଘାତ କରିବାକୁ ଭୁଲିନଥିଲେ ।

କାରଣ, ଏହି ଅଭିଯାନରେ ଯାତ୍ରା କରିଥିବା ରାଜପୁତ୍ର ଓ ସାମନ୍ତମାନେ ନିଜ ସାମର୍ଥ୍ୟ ତଥା କୌଶଳର କିଛି ପ୍ରମାଣ ଦେବାର ଏହି ସୁଯୋଗଟିକୁ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ, ତୋରଣଗୁଡ଼ିକୁ ପାର ହୋଇ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ରାଜଧାନୀରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ସେହି ପ୍ରଦର୍ଶନର ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ଏହି ଶବ୍ଦଗୋଳଟିକୁ ଶ୍ରବଣ କରି ନିଜେ ରାଜା ନିଜ ପ୍ରାସାଦର ଅଳିନ୍ଦରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ସକଳ ଘଟଣାକୁ ଦେଖି ପାରିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଯୁବକଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଯୁଦ୍ଧର ନିନାଦ ଦେଇ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ତୀରମାନ ବର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଏହାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦ୍ରୁପଦ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଭାଇମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ନିଜର ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ରଥ ଉପରେ ବସି ପ୍ରାସାଦର ତୋରଣ ଗୁଡ଼ିକର ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଏହି ସମସ୍ତ ବ୍ୟାପାର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଫମ୍ପା ହଟ୍ଟଗୋଳ ବୋଲି ବୋଧ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେ ନିଜକୁ ତଥା ନିଜ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ନିରସ୍ତ କରି ରଖିଥିଲେ । ସିଏ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ନିଜର ରାଜଧାନୀରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ପାଞ୍ଚାଳରାଜଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରକାରର ସମସ୍ତ କୌଶଳ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ପରାଜିତ କରି ହେବନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ କେବଳ କେତେକ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇହେବ ଓ ତା'ପରେ ଯାଇ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ସକ୍ରିୟ ହେବା ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ସୁଯୋଗ ମିଳିଯିବ ।

ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ଅନୁମାନକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରି ଦ୍ରୁପଦରାଜାଙ୍କ ଧବଳ ରଥଟି କେବଳ ଏଣିକି ତେଣିକି ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଥିଲା, - ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଥିଲେ, ସେହିଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସେ ଅବିରାମ ଭାବରେ ଏପରି ତୀରବର୍ଷା କରୁଥିଲେ ଯେ, ସେଥିରେ କୌରବମାନେ କ୍ରମେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡୁଥିବାର ମଧ୍ୟ ସୂଚନା ମିଳି ଯାଉଥିଲା । ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ନୁହେଁ, ଅନେକସଂଖ୍ୟକ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ଯେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛନ୍ତି, ସେହିପରି ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଇତିମଧ୍ୟରେ ଏହି ଦୁର୍ଘଟଣାଟିର ସମ୍ବାଦ ରାଜଧାନୀର ଚାରିଆଡ଼କୁ ଖେଳି ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାସଗୃହରୁ ଦୁନ୍ଦୁଭି ତଥା ଭେରୀତୂରୀମାନ ବାଜି ଉଠିଲା, ରାଜଧାନୀର ଅଧିବାସୀମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ତିଆରି ହୋଇ ବାହାରି

ଆସିଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ନିଜର ରାଜାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଏହାଫଳରେ ପାଞ୍ଚାଳମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଗର୍ଜନ ଶୁଣା ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଧନୁର ଗୁଣରୁ ବାହାରୁଥିବା ଟାଁ ଟାଁ ଶବ୍ଦରେ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟ ବି କମ୍ପି ଉଠିଥିଲା । ଆକ୍ରମଣକାରୀ ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ କିଛିସମୟ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ସକାଶେ ଏକ ନୂତନ ଉତ୍ତେଜନା ଓ ଭୟଙ୍କରତା ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ଯେଉଁଆଡ଼କୁ ତୀରଟିଏ ମାରିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଦ୍ରୁପଦରାଜା ଛିଡ଼ା ହୋଇ ତାହାର ଜବାବ ଦେଉଥିବା ପରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ଦ୍ରୁପଦ ଏଠାରେ ଥିଲେ, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ, ସର୍ବତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ଏକ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଚକ୍ରସଦୃଶ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଛୁଟିଯିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ, ଏପରିକି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କୁ ଆହତ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧପିପାସାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ମେଣ୍ଟାଇ ଦେଇଥିଲେ । ପରିଶେଷରେ, ନଗରବାସୀମାନେ ମଧ୍ୟ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି ବୋଲି ଦେଖି କୁରୁପୁତ୍ରମାନେ ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ଦେଇ ପଳାୟନ କରିଥିଲେ; ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷାରତ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସମୀପକୁ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଅର୍ଜୁନର ଅମିତ ବଳ

ସ୍ଥିତି ଏଭଳି ହେବାର ଦେଖି ପାଣ୍ଡବମାନେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ସତ୍ୱର ନିଜର ରଥମାନଙ୍କରେ ଆରୋହଣ କଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜାତ ଭାବରେ ଅର୍ଜୁନ ହିଁ ନାୟକତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସ୍ୱୟଂ ଆଦୌ ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ବାହାରକୁ ଦେଖା ଦେବେନାହିଁ ବୋଲି ନିଷେଧ କରିଦେଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଯମଜଭ୍ରାତ ରଥ-ବିଶାରଦ ନକୁଳ ଏବଂ ସହଦେବଙ୍କୁ ଏଥିଲାଗି ନିଯୁକ୍ତ କରିଦେଲେ । ତେଣେ ଭୀମ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଗଦା ସହିତ ଆକ୍ରମଣରେ ନେତୃତ୍ୱ ନେବାଲାଗି ବାହାରି ଆସିଲେ । ଏହାପରେ ସତେଅବା ଶମନର ରୂପ ଧାରଣ କରି ଅର୍ଜୁନ ପାଞ୍ଚାଳ ବାହିନୀଟି ଆଗରେ ଯାଇ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଭୀମ ଗଦାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ହସ୍ତୀମାନଙ୍କୁ ମାରିଦେବାରେ ଲାଗିଗଲେ ଏବଂ କ୍ରମେ ସମରଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀଷଣ ଏବଂ ଭୟପ୍ରଦ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅର୍ଜୁନ ସ୍ୱୟଂ ରାଜା ଏବଂ ତାଙ୍କର ସେନାପତିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଜର ଆକ୍ରମଣକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିନେଲେ ଏବଂ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସେମାନଙ୍କର ପତାକାକୁ କାଟି ତଳେ ପକାଇ

ଦେଇଥିଲେ । ପତାକାଟି ତଳେ ପଡ଼ିଯିବା ପରେ ରାଜା ନିଜର ଧନୁକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଏବଂ ଖଡ୍ଗ ଧାରଣ କରି ନିଜ ରଥଉପରୁ ଡ଼େଇଁ ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଏକ ବିଶାଳକାୟ ପକ୍ଷୀ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଧଣ୍ଡସାପକୁ ଯାଇ ଧରିବା ପରି ରାଜା ଦ୍ରୁପଦଙ୍କୁ ଯାଇ ମାଡ଼ି ବସିଥିଲେ ।

ଉଭୟ ବାହିନୀର ଦେଖନ୍ତାରେ ଏହିପରି ନିଜର ଶକ୍ତିର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଅର୍ଜୁନ ଏକ ବୃହତ୍ ହୁଙ୍କାରଶବ୍ଦ କଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ଲକ୍ଷ୍ୟବସ୍ତୁଟିକୁ ହାତରେ ଧରି ପାଞ୍ଚାଳମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଏହି ଘଟଣାଟିକୁ ଦେଖି କୁରୁପକ୍ଷଟି ଉନ୍ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇ ପାଞ୍ଚାଳମାନଙ୍କର ରାଜଧାନୀକୁ ଛାରଖାର କରି ଦେବେ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ, ମାତ୍ର ଅର୍ଜୁନ ସେମାନଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ନିବୃତ୍ତ କରାଇ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ଦ୍ରୁପଦ ଆମର ମିତ୍ର, ଆମ ନିଜ ପକ୍ଷର । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ କେବଳ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଧରିନେଲେ ଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣ ଅବଶ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଜାଗଣଙ୍କୁ ଆମେ କେବେହେଲେ ହତ୍ୟା କରିବାନାହିଁ ।"

ଏହାପରେ ସମସ୍ତ ରାଜପୁତ୍ର ଆପଣା ଆପଣାର ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଓ ଦ୍ରୁପଦ ରାଜାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ତଥା ମିତ୍ରମାନଙ୍କର ସମେତ ହାଜର କରାଇଦେଲେ ।

ଦ୍ରୋଣ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଲେ

ଦ୍ରୋଣ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ଏହି ରାଜା ଏକଦା ତାଙ୍କର ଜଣେ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ସେ କହିଥିଲେ, "ରାଜନ୍, ଆପଣ ଭୟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ, କାରଣ କେହି ଆପଣଙ୍କୁ ଜୀବନରୁ ଆଦୌ ମାରିବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆପଣ ମୋ' ସହିତ ସେହି ପୂର୍ବ ବନ୍ଧୁତାଟିକୁ ରଖିବେ ନା ନାହିଁ ?" ଏତିକି କହି ଦ୍ରୋଣ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ନୀରବ ରହିଥିଲେ । ତା'ପରେ ପୁନର୍ବାର କହିଥିଲେ, "ହେ ଦ୍ରୁପଦ, ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ସେହି ବାଳକକାଳରେ ଯେପରି ଭଲ ପାଉଥିଲି, ପ୍ରକୃତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଭଲ ପାଉଛି । ତଥାପି ଆପଣଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ହେବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିଛି । କିନ୍ତୁ ହାୟ, ଆପଣ ତ ମୋତେ କହିଦେଲେ ଯେ କେବଳ ଜଣେ ରାଜାସହିତ ହିଁ କୌଣସି ରାଜା ବନ୍ଧୁତା ବାନ୍ଧି ପାରିବ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କ ରାଜ୍ୟର କେବଳ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ହିଁ ପ୍ରଦାନ କରିବି, ଯେପରିକି

ଅବଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ଉପରେ ସ୍ୱୟଂ ରାଜତ୍ୱ କରି ସମକକ୍ଷ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବି । ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଦକ୍ଷିଣକୁ ରହିଥିବା ଆପଣଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଂଶଟିରେ ଆପଣ ରାଜା ହେବେ ଏବଂ ମୁଁ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଉତ୍ତରାଂଶଟିକୁ ପାଇବି । ତେବେ, ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ, ଏବେ କହନ୍ତୁ, ମୋ' ସହିତ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିବାଦ୍ୱାରା କ'ଣ ଆପଣ ନିଜର ମାନହାନି ହେବ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବେ ?''

ଏତିକି କହି ଦ୍ରୋଣ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କୁ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେଲେ । ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ଉପରେ ରାଜତ୍ୱ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସେହି ଅଂଶଟି ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଦକ୍ଷିଣକୁ ହିଁ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ଅପର ପକ୍ଷରେ ଦ୍ରୁପଦ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ବହୁତ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଜର ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ଭ୍ରମ ପ୍ରକଟ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ନିଜର ମନଭିତରେ, ଅପମାନିତ ରାଜା ଏହି ଶିକ୍ଷାଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଯେ, କେବଳ ଅଧିକ ବଳର ସହାୟତାରେ ହିଁ ବନ୍ଧୁ ଦ୍ରୋଣ ଏହିପରି ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ବଳିଯାଇ ପାରିଲେ । ଏହାପରେ ସିଏ ମଧ୍ୟ, ଦ୍ରୋଣ ଏକଦା ଯେଉଁପରି ହସ୍ତିନାପୁର ଆସିଥିଲେ, ସେହିପରି, କୌଣସି ଜାଦୁମନ୍ତ୍ର ବା ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ, ନିଜର ଭକ୍ତିନିଷ୍ଠା ଅଥବା ଅନ୍ୟକିଛିର ବଳରେ, ସବୁଆଡ଼େ ଭ୍ରମଣ କରି ବାହାରିବେ ଏବଂ ଏଭଳି ପୁତ୍ରଟିଏ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବେ, ଯିଏକି ତାଙ୍କୁ ଅପମାନିତ କରିଥିବା ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଉଚିତ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇ ପାରିବେ । ଏବଂ, ପ୍ରକୃତରେ ଏପରି ମଧ୍ୟ ଘଟିଥିଲା ଯେ, ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ତାଙ୍କର ଏହି ବୈରୀପଣ କାଳକ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କଲା ଓ ପାଞ୍ଚାଳରାଜ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଅଭିପ୍ରାୟ ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

୪. ଜତୁଗୃହର କାହାଣୀ

ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଉପରେ ଏହି ଆକ୍ରମଣ ହୋଇଥିବାର ପ୍ରାୟ ଏକବର୍ଷ ପରେ, ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଏବଂ ନିଜ ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଏବେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ହିଁ ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହିସାବରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଅଭିଷିକ୍ତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିଏ କଲେ । କାରଣ, ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ପିତା ତାଙ୍କର ଭ୍ରାତାଗଣ ହିଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବଦଳରେ ରାଜ୍ୟର ଶାସକ ହୋଇଥିଲେ । ସିଏ ନିଜେ ଅନ୍ଧ ଥିବାରୁ ହିଁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଚାରକୁ

ଆସିନଥିଲେ । ତେଣୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଏବଂ ତାଙ୍କର ଭ୍ରାତାଗଣଙ୍କୁ ଭାବୀ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରୂପେ ନାମିତ କରିବା ହିଁ ଅନ୍ଧ ନୃପତିଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ନିଜର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବାଦ୍ ଦେବା ହିଁ ଉଚିତ ଥିଲା । ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷତ୍ରିୟୋଚିତ ଶକ୍ତି ବିଷୟରେ ଜଗତ ପରିଚିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସେଥିରେ ଆଉ କଦାପି ଅସମ୍ମତ ହୋଇପାରି ନଥାନ୍ତେ ।

କିନ୍ତୁ ପାଣ୍ଡବପୁତ୍ରଗଣ ନିଜର ଭୂମିକାଟିକୁ ସାଧାରଣ ଯେତିକି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖିଥିଲେ, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ତୁଲାଇ ପାରୁଥିଲେ । କେବଳ ବିଳାସ ଓ ବ୍ୟସନରେ କଦାପି ତୃପ୍ତ ନରହି ସେମାନେ ଉତ୍କର୍ଷର ସର୍ବଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ରାଜକୋଷ ନିମନ୍ତେ ବହୁତ ବିତ୍ତ ବୋହି ଆଣି ପାରୁଥିଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତ ନିଜ ଶୈଶବରୁ ହିଁ ପାଣ୍ଡବଭ୍ରାତା ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ ଥିଲେ; ମାତ୍ର ଇହାଦେ ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚତର ସ୍ୱୀକୃତି ତଥା ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟତାକୁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ପିତା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟ କିଞ୍ଚିତ୍ ଚିନ୍ତିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଆଉ ନିଦ୍ରା ବି ହେଲାନାହିଁ । ଏହିଭଳି ଏକ ସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ି ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ନିଜର ପରାମର୍ଶଦାତା ମାନଙ୍କୁ ଡାକି ସେମାନଙ୍କର ଉଚିତ ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ୱଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ନିପାତ ହିଁ ଜଣେ ନୃପତିର ସର୍ବପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ମତ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ ।

ମାତ୍ର, ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସଦାସତର୍କ ବନ୍ଧୁ, ପରାମର୍ଶଦାତା କକା ବିଦୁର ରହିଥିଲେ, ଯିଏକି ନିମ୍ନକୁଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ନ୍ୟାୟବିଚାରର ଏକ ଈଶ୍ୱରୀୟ ମାନବମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ମୁଖରୁ ହିଁ ସେ ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ଭାବନାକୁ ଜାଣି ପାରୁଥିଲେ ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସଙ୍କଟପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟଟିରେ ମଧ୍ୟ ବିଦୁର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତଥା ତାଙ୍କ ପରିବାରର ମତଲବକୁ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ । ସେ ସତର୍କ କରିଦେଇ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ ସର୍ବଦା ସାବଧାନ ରହିବା ସହିତ, କ୍ଷମତାସୀନ ମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସେମାନଙ୍କର ମନୋଭାବଗୁଡ଼ିକୁ ବେଶ୍ ଜାଣୁଛନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କହିଦେଇ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଘୃଣାକୁ କେବେହେଲେ ଆହୁରି ଅଧିକ ବଢ଼ାଇ ଦେବେନାହିଁ । ବରଂ, ଯାହାକିଛି କରା ଯାଉଥିବ, ସେମାନେ ସେଥିରେ ପ୍ରସନ୍ନତା ପ୍ରକଟ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଧାରଣା ଦେଇ ସବୁକିଛିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବେ ଏବଂ କଦାପି କାହାର ସନ୍ଦେହର ପାତ୍ର ମଧ୍ୟ ହେବେ ନାହିଁ ।

ଏହି ଅବସରରେ ଦିନେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନିଜ ପିତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଏହି ପାଣ୍ଡବଭ୍ରାତାମାନଙ୍କୁ ବାରଣାବତ ନଗରକୁ ନିର୍ବାସିତ କରି ପଠାଇ ଦେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତି ସମୟରେ ସେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟର ଶାସନଭାର ପ୍ରଦାନ କରିଦେଇ ପାରିବେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ନିଜ ଗୋପନଇଚ୍ଛା ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବଟି ବେଶ୍ ଖାପ ଖାଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ଭାବୁ ରାଜା ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଏବଂ ସେକଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ମନା ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟିକୁ ପୂରଣ କରିବାର ପଥରେ ରହିଥିବା ଆପାତ ଅସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିମାନେ ହିଁ ଅର୍ଥକୋଷର ମାଲିକ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେହି ଅର୍ଥବଳରେ ହିଁ ସେମାନେ ଲୋକସମୂହଙ୍କର ଆନୁଗତ୍ୟ ହାସଲ କରିପାରିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଆଚରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତେ ପ୍ରତିକୂଳ ମତ ବାଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ କଦାପି ସେମାନଙ୍କର ବିରୋଧରେ ଯିବେନାହିଁ । ଏହିକଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦାର ଭାବରେ ଅର୍ଥ ଓ ସମ୍ମାନ ଦାନ କରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱପକ୍ଷକୁ ଜୟ କରି ଆଣିବାର ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କୁମାରଗଣ ନିର୍ବାସିତ ହେଲେ

ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଠାରୁ ଗୋପନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ ରାଜଦରବାରର କେତେକ ସଦସ୍ୟ ବାରଣାବତ ନଗରୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି କହି ତାହାର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ସେମାନେ କହିଥିଲେ ଯେ ସେଠାରେ ଶିବଙ୍କର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବଟି ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଏମାନେ ରଖିଥିବା ଅଭିପ୍ରାୟ ମୁତାବକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସମେତ ପାଣ୍ଡବକୁମାରମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନଗରୀର ରମଣୀୟତା ବିଷୟରେ କିଛିତ୍ ଆଗ୍ରହ ଏବଂ ଉତ୍କଣ୍ଠା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଉତ୍ସବଟିକୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବାର ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଏକଥା ଶୁଣି ଅନ୍ଧ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜା ସତେଅବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ତେବେ ବାବୁମାନେ, ତୁମେ ପାଞ୍ଚଭାଇ ଏକାଠି ହୋଇ ସେଠାକୁ ଯାତ୍ରା କର ଏବଂ ସେଠାରେ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ରହି ଆପଣାର ଅଭିଳାଷଟିକୁ ପୂରଣ କର । ସେଠାରେ ବିତରଣ ନିମନ୍ତେ ରାଜକୋଷରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଧନ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଇଥାଅ ।"

କଥାଗୁଡ଼ିକ ବାହାରକୁ ଏତେ ମଧୁର ଓ ବନ୍ଧୁଜନୋଚିତ ଶୁଭୁଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ନିର୍ବାସିତ ହିଁ କରା ଯାଉଥିଲା । ମାତ୍ର ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତଥାପି ଶାନ୍ତ ଓ ଅବିଚେଳିତ ରହି ଯଥେଷ୍ଟ ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି ସହିତ ପ୍ରସନ୍ନ ଚିତ୍ତରେ ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯାଇଛି ବୋଲି ହର୍ଷଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପରେ ଶୁକ୍ଳକେଶା କୁନ୍ତୀ ଆପଣାର ପଞ୍ଚପୁତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ହସ୍ତିନାପୁରରୁ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ମିତ୍ର ତଥା ଅମାତ୍ୟ ପୁରୋଚନ କୁମାରମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆହୁରି ଆଗରୁ ସେଠାକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ବିଶେଷ ଭାବରେ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦିଆଯାଇଥିଲା ଯେ ସେଠାରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାନ ଲାଗି ସିଏ ଏପରି ଗୃହଟିଏ ତିଆରି କରିଥିବେ ଯେ, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜରେ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ସାମଗ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବ ; ସେଠାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଆସବାବପତ୍ର ଥିବ ଓ ତାହା ଯଥାସମ୍ଭବ ସାଧାରଣ ଅସ୍ତ୍ରାଗାରର ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ତିଆରି କରା ଯାଇଥିବ । ସେଠାରେ ଅମାତ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ରହିବେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଅନୁକୂଳ ସୁଯୋଗ ଦେଖି ସେହି ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେବେ । ସତେଅବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଏଭଳି ହେଲା ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଯିବ । ସେହି ଅବସ୍ଥାନଗୃହଟି ଲାଖରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବ ।

ଏହି ଯାବତୀୟ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଅକ୍ତିଆର ବାହାରକୁ ଚାଲିନଯିବ, ସେଥିଲାଗି ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ବିଦୁର ଇତ୍ୟବସରରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀରେ ଗୋଟିଏ ସୁଦୃଶ୍ୟ ପୋତ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ରଖିଥିଲେ, ଯେପରିକି ଏପରି ଏକ ଅନିଷ୍ଟ ଘଟିବା ସମୟରେ କୁନ୍ତୀ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ସେଠାକୁ ପଳାଇଯାଇ ପାରିବେ । ତେଣୁ, ପାଣ୍ଡବମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ହସ୍ତିନାପୁରରୁ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଯାତ୍ରାରମ୍ଭ କାଳରେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବାକୁ ଆସିଥିବା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଯାଇ ବିଦୁର ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ସେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିମ୍ନ ସ୍ୱରରେ ତଥା କେବଳ ସେହି ଦୁଇଜଣ ବୁଝି ପାରୁଥିବା ଭାଷାରେ ସେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ କହିଥିଲେ: "ସର୍ବଦା ସତର୍କ ରହିବେ । ଅନେକ ଅସ୍ତ୍ର ଥାଏ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କି ଲୌହରୁ ତିଆରି ହୋଇ ନଥାଏ । ନିଜ ଗୃହରୁ ବାହାରିଯାଇ ପାରିବାର ଏକାଧିକ ପଥ ରହିଥିଲେ ନିଆଁଠାରୁ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା

କରା ଯାଇପାରେ । ଏବଂ, ଏକ ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ ଗୋଟିଏ ଚମତ୍କାର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରେ । ବନମଧ୍ୟରେ ଆପଣମାନେ ଯେଉଁ ପଥ ଦେଇ ଯିବେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ନିଜକୁ ସୁପରିଚିତ ରଖିଥିବେ ଏବଂ ତାରାମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଆପଣାର ପଥ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର ବିଦ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିଥିବେ । ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ହେଉଛି, ସତର୍କ ରହିଥିବେ ।"

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ଆପଣଙ୍କର କଥାକୁ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝିପାରୁଛି ।" ଅଧିକ କୌଣସି ବାକ୍ୟବିନିମୟ ନକରି ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇଥିଲେ ।

କୁମାରଗଣ ବାରଣାବତରେ ପହଞ୍ଚିଲେ

ବାରଣାବତର ଅଧିବାସୀବୃନ୍ଦ ମହାସମାରୋହ ସହକାରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କଲେ, - ସ୍ୱୟଂ ପୁରୋଚନ ସେହି ଅଭ୍ୟର୍ଥନାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନଗରର ବାହାରର ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୃହରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ରଖାଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ଦଶଦିନ ପରେ ପୁରୋଚନ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଏକ ନୂତନ ଗୃହର ବର୍ଣ୍ଣନା ଆସି ଦେଲେ ଯାହାକୁ କି ସେ ବିଶେଷଭାବରେ ଓ ବିଶେଷ ପରିପାଟୀ ସହିତ ଏମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନଗର ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ନିର୍ମିତ କରାଇଛନ୍ତି । ପୁରୋଚନ ତାହାକୁ "ଆଶୀର୍ବାଦପ୍ରାପ୍ତ ଗୃହ" ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ନାମିତ କରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ତାହା ବସ୍ତୁତଃ ଏକ "ଅଭିଶପ୍ତ ଗୃହ" ହିଁ ଥିଲା । ଏବଂ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଏହାହିଁ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ବିଜ୍ଞତାର କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ବିଚାର କରି ନିଜ ମାତା ତଥା ଭ୍ରାତୃବୃନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସେହି ଗୃହରେ ରହିବେ ବୋଲି ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଗୃହଟିକୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ଲାଖ, ରାଳ ଏବଂ ତୈଳର ଗନ୍ଧରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତା'ପରେ, "ଏହି ଘରଟି ଖୁବ୍ ସହଜରେ ନିଆଁରେ ଜଳି ଭସ୍ମ ହୋଇଯିବ" ବୋଲି ସେ ଭୀମଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସରଳଚିତ୍ତ ଭୀମ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କହିଲେ, "ଆମେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆମର ସେହି ପ୍ରଥମ ନିବାସଟିକୁ ଫେରିଯିବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ କି ?" ବଡ଼ଭାଇ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ଆପାତ ସନ୍ତୋଷର ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିଠାରେ ରହିବା ଅଧିକ ବିଜ୍ଞୋଚିତ ହେବ ଏବଂ ଏପରି କରି ସେମାନେ ଆମକୁ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ କରିବେନାହିଁ ଓ

ଆମକୁ କିଛି ଅଧିକ ସମୟ ବି ମିଳିବ ।'' ଆମେ ପୁରୋଚନର ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ଆମେ ବୁଝିଯାଇଛୁ ବୋଲି ଯଦି ସଙ୍କେତ ଦେବା, ତେବେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଆମ ନିମନ୍ତେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କିଛି ଅନିଷ୍ଟ ଭିଆଇ ପକାଇବ । ତଥାପି, ଆମେ ଏଠି ସର୍ବଦା ହିଁ ସଚେତନ ରହିବା, ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହେବାନାହିଁ !''

ସେହି ନିବାସଟିରେ କୁମାରମାନେ ଥଇଥାନ ହୋଇଯିବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ଦିନେ ସେଠାରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଯିଏକି ବିଦୁରଙ୍କ ପାଖରୁ ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲେ । ସିଏ ଭୂମିତଳେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଳିବାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଥିଲେ । ସେ ମତ ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ କୁମାରମାନେ ଯେଉଁ ଗୃହଟିରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିରେ କୌଣସି ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦିଆଯିବ । ତେଣୁ ସେ ଅବିଳମ୍ବେ ସେହି ଘରଟି ମଧ୍ୟରୁ ମାଟି ତଳେ ତଳେ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଳିଦେବାକୁ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ହସ୍ତିନାପୁରରୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବକ୍ର ଭାଷାରେ ବିଦୁର ଓ ଯୁଧିଷ୍ଠିର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲେ, ଇଏ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭାଷାରେ ସେହି କଥୋପକଥନର ଶେଷ ବାକ୍ୟଟିକୁ କହି ଦେଇଥିଲେ । ଏଥିରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ତାଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଆନନ୍ଦ ସହକାରେ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ । ଏହାପରେ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଳମ୍ବ ନକରି ଉକ୍ତ ଖନ୍ୟକାର ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ମଧ୍ୟରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଧାନତା ସହିତ ସୁଡ଼ଙ୍ଗଟିକୁ ଖୋଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସୁଡ଼ଙ୍ଗର ମୁହଁଟିକୁ ପଟାଦ୍ୱାରା ଏପରି ଆବୃତ କରି ରଖାଗଲା, ଯେପରିକି ଦ୍ୱାରଟି ଘରର ଅବଶିଷ୍ଟ ଚଟାଣ ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ତର ହୋଇ ରହିଲା । ତା'ପରେ କୁମାରମାନେ ମୃଗୟାରେ ଏବଂ ନିକଟସ୍ଥ ଅରଣ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖିବାରେ କାଳାତିପାତ କରିଥିଲେ; ସେମାନେ ରାତ୍ରିସମୟରେ ସର୍ବଦା ଗୃହଟିର ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରି ହିଁ ଶୋଉଥିଲେ ।

ପାଣ୍ଡବମାନେ ଖସି ଚାଲିଗଲେ

ଏହିପରି ଭାବରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ବରଷ କଟି ଯାଇଥିଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ଯେ ଏଣିକି ପୁରୋଚନ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଉ କୌଣସି କଡ଼ା ନଜର ରଖୁନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାରୁ ଖସି ଚାଲିଯିବାର ଏକ ଉଚିତ ସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି । ତେଣୁ, ଗୋଟିଏ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ରାଣୀ କୁନ୍ତୀ

ଏକ ଭୋଜୀର ଆୟୋଜନ କଲେ ଓ ସେଠାକୁ ଶତ ଶତ ନରନାରୀ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ଏବଂ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟରାତ୍ରି ଆଡ଼କୁ ହଠାତ୍ ଝଡ଼ ପରି ଏକ ପ୍ରବଳ ପବନ ବହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଭୀମ ସ୍ଥିର କରି ଆସି ସେହି ଗୃହରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ନିଆଁ ଲଗାଇଦିଆ ଯାଇଥିବା ସେହି ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟି ପୁରୋଚନ ନିଜେ ରହୁଥିବା ନିବାସଟିର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଥିଲା । ଭୀମ ତା'ପରେ ଅନ୍ୟ କୋଠରୀମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଲେ । ଏବଂ, ନିବାସଗୃହଗୁଡ଼ିକ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପେ ହୁତୁ ହୁତୁ ହୋଇ ଜଳି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ସିଏ ନିଜର ମାତା ତଥା ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କ ସହିତ ସେଠାରୁ ପଳାୟନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ଏବଂ. ଆଦୌ କାହାକୁ ଜଣା ନଥିଲା ଯେ ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ନିମ୍ନ ଜାତିର ନାରୀ ମଧ୍ୟ ନିଜର ପାଞ୍ଚୋଟିଯାକ ପୁଅଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେଦିନ ରାତିରେ ଭୋଜୀକୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ନିଦବାଉଳାରେ ସେହି ଛଅଜଣଯାକ ସେହି ଜଳୁଥିବା ଘରଟି ମଧ୍ୟରେ ରହି ଯାଇଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଭଲ କରି ନିଦ ଛାଡ଼ିନଥାଏ ଓ ସେମାନେ ଖୁବ୍ ଭୟଭୀତ ବି ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଏହାଫଳରେ ସେମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଗରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରୁ ନଥିବାରୁ ବୃହତ୍‌କାୟ ଭୀମ ମାତାଙ୍କୁ ନିଜ କାନ୍ଧରେ ନେଇ ବସାଇଲେ, ଆଉ ଦୁଇଜଣ ଭାଇଙ୍କୁ ନିଜର ଦୁଇ ବାହୁଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ପାଖରେ ଟେକି ଧରିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଏହପରି ଭାବରେ ଗୁପ୍ତ ସୁଡ଼ଙ୍ଗପଥଟିରେ ଯାଇ କିଛି ସମୟପରେ ସେଥିରୁ ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ ଓ ଘୋର ଅନ୍ଧକାରମୟ ଅରଣ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଏତେ ଓଜନକୁ ବହନ କରୁଥିବା ଭୀମ ତଥାପି ଆଗେଇ ଚାଲୁଥାଆନ୍ତି, ନିଜ ଛାତିଦ୍ୱାରା ଧକ୍କା ମାରି ବାଟରେ ହାବୁଡ଼ି ଯାଉଥିବା ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏଣେ ପାଦଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଭୂମି ଉପରେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ପକାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ଏବଂ ତେଣେ ବାରଣାବତର ନଗରବାସୀ ରାତିଯାକ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଜଉଘରଟି ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇଯିବାର ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି, ରାଜକୁମାର ମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ସୁମରି ହାହାକାର କରୁଥାନ୍ତି । କାରଣ, ସେମାନେ ତ ଗୃହଟି ଭିତରେ ଥିଲେ, ତେଣୁ ଅବଶ୍ୟ ସେହି ଅଗ୍ନିଭିତରେ ରହି ଯାଇଥିବେ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ସେମାନେ ଦୁଷ୍ଟ ପୁରୋଚନଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରୁଥାନ୍ତି;

କାରଣ ପୁରୋଚନଙ୍କର ମନ୍ଦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ କାହାରି ପାଖରେ ଅଛପା ହୋଇ ରହିନଥାଏ । ଏବଂ, ପ୍ରଭାତ ହେବା ପରେ ସେଠାରେ ପୁରୋଚନ ତଥା ନିଜର ପାଞ୍ଚ ପୁଅ ସମେତ ସେହି ନିମ୍ନକୁଳର ନିରୀହ ନାରୀଟିର ଦଗ୍ଧ ଶରୀରଗୁଡ଼ିକ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ସେମାନେ ତୁରନ୍ତ ଏହି ଦୁଃସମ୍ବାଦଟିକୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଲାଗି ଦୂରସ୍ଥ ରାଜଧାନୀକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ମୃତମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ରାଜକୀୟ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିସଂସ୍କାର କରିବାଲାଗି ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲେ । ମାତ୍ର, ବିଦୁରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ସେହି ଖନ୍ୟକାର ଏବେ ପାଉଁଶଗୁଡ଼ିକୁ କାଢ଼ିବାରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସହାୟତା କରିଥିଲେ ଓ ସେହି ଅବସରରେ ସେ କୌଶଳରେ ଗୁପ୍ତ ସୁଡ଼ଙ୍ଗଦ୍ୱାରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପାଉଁଶଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କରି ଦେଇଥିଲେ, ଯେପରିକି ସେପରି କିଛି ଦ୍ୱାର କିମ୍ବା ପଥ ଥିବ ବୋଲି କେହି ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ କରିବେନାହିଁ ।

ଏଣେ, ପାଣ୍ଡବମାନେ ଅରଣ୍ୟଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା ପରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସୁସଜ୍ଜିତ ପୋତରେ ଜଣେ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲେ ଯିଏକି ନଦୀର ମାପ ଇତ୍ୟାଦି ନେଇ କେଉଁ ମାର୍ଗ ଦେଇ ନଦୀଟିକୁ ପାର ହେବା ସମ୍ଭବ ହେବ ବୋଲି ସନ୍ଧାନ କରୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲେ । ସେହି ପୋତଚାଳକଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ବିଦୁର ସେଠାକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସିଏ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଜତୁଗୃହରୁ ଏଠାକୁ ପଳାଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାର କ୍ଷଣଟି ନିମନ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଇହାଦେ ପାଞ୍ଚ ପୁଅ ଓ ସେମାନଙ୍କର ମାଆଙ୍କୁ ନଦୀତଟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯିବାର ଦେଖି ସେ ନିଜର ଭେଳାଟିକୁ ପାଖକୁ ନେଇଆସି ଶୁକ୍ଳକେଶୀ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଥିଲେ : ନିଜର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୃତ୍ୟୁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଚାରିପାଶରେ ବିସ୍ତାର କରି ରଖିଥିବା ଜାଲଟିରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସନ୍ତୁ !" କୁନ୍ତୀ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଥାଆନ୍ତି; ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ତା'ପରେ କୁମାରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କହିଥିଲେ : "ମୁଁ ବିଦୁରଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ ଆସିଛି । ଆପଣମାନେ ସର୍ବଦା ସାବଧାନ ରହିଥିବେ । ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ନଦୀର ଅପର ତଟକୁ ବାହି ନେଇଯିବି ।"

ସିଏ ଯେ ବିଦୁରଙ୍କ ପାଖରୁ ବାର୍ତ୍ତାଟି ନେଇ ଆସିଛନ୍ତି, ଏଥିରୁ କୁମାରମାନେ ସେକଥା ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ ଏବଂ ନିଃଶଙ୍କ ମନରେ ତାଙ୍କର ପୋତଟି ଉପରେ ବସି ନିରାପଦରେ ନଦୀର ସେକୂଳରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଶେଷରେ

'ଜୟ ହେଉ' ବୋଲି କହି ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଏବଂ ତା'ପରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ମାତାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଅରଣ୍ୟ ପରେ ଅରଣ୍ୟ ଏବଂ ନଗର ପରେ ନଗର ହୋଇ ପଳାୟନ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଛଦ୍ମବେଶ ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛଦ୍ମବେଶ ଧାରଣ କରୁଥାଆନ୍ତି; ଶେଷରେ ଏକଚକ୍ର ନାମକ ଏକ ନଗରରେ ପହଞ୍ଚି ସେମାନେ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ତାଙ୍କ ପରିବାର ବାସ କରୁଥିବା ଗୃହର ବାହାର ପ୍ରକୋଷ୍ଟିରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ବାସ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ଭିକ୍ଷାର୍ଜନ ଦ୍ୱାରା ଜୀବନନିର୍ବାହ କରୁଥିବା ପଣ୍ଡିତ କେତେଜଣ ବୋଲି ଆପଣାର ପରିଚୟ ଦେଲେ । ଏବଂ, ପବିତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକରୁ ଦୀର୍ଘ ପାଠାଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଆବୃତ୍ତି କରି ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ମିଳି ଯାଉଥିଲା । ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍ ଦୀର୍ଘକାୟ, ପରିଧାନରେ ମୃଗଛାଲ, ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଉପବୀତଧାରୀ ଏବଂ ମସ୍ତକରେ ଜଟ, - ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି ହିଁ ଜାଣୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ଭିକ୍ଷାରୁ ଅର୍ଜିତ ତଣ୍ଡୁଳ ସହିତ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ମାଆ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲେ, ମାଆ ସର୍ବଦା ତାହାକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବାଣ୍ଟି ଦେଉଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଭାଗ ଭୀମଙ୍କ ପାଇଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଭାଗଟି ଅବଶିଷ୍ଟ ଚାରିଭାଇ ଓ ତାଙ୍କ ନିଜ ପାଇଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ ସେଠାରେ ସେହି ଏକଚକ୍ର ନଗରୀରେ ବହୁମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦରେ କଟାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

୫. ପାଣ୍ଡବମାନେ କନ୍ୟାଟିଏ ଆଣିଲେ

ପାଣ୍ଡବମାନେ ସେହି ଏକଚକ୍ର ନଗରରେ ନିଜ ମାଆଙ୍କ ସହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣଭଳି ଛଦ୍ମବେଶ ଧାରଣ କରି ରହୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଜଣେ ଜଣେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଅତୀତବନ୍ଧୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖିଯିବାକୁ ଆସୁଥିଲେ । ଏହିଭଳି ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଠାରୁ ସେମାନେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ, ପାଞ୍ଚାଳର ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ ନିଜର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବତୀ କନ୍ୟା ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱୟମ୍ବରର ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି । ପାଞ୍ଚାଳର ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କର ଆହୁରି କେତେ ଅସାଧାରଣ ବିଶେଷ ଗୁଣ ତଥା କୃତିସକଳ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସିଏ ଚାଲିଯିବା ପରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟରେ ମଧ୍ୟ କୁନ୍ତୀ ନିଜର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ନୀରବ ଏବଂ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ରହିଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିଥିଲେ । ଏବଂ,

ହଠାତ୍ ସେମାନଙ୍କର ହାବଭାବ ବଦଳି ଯାଇଥିବାର କାରଣ ଅନୁମାନ କରି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଥଚ ନରମ ଭାବରେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ଏକଚକ୍ରରେ ଏତେଦିନ ରହି ରହି ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଆଦୌ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ ଏବଂ ଆଗପରି ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନ ହୋଇ ବୁଲିଲେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗିବ । ଯଦି ପୁଅମାନେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ପାଞ୍ଚାଳ ରାଜ୍ୟକୁ ଏଥର ଯାତ୍ରା କରିପାରନ୍ତେ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ସମସ୍ତେ ଏକଚକ୍ରର ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ରାଜଧାନୀ କମ୍ପିଲ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ବାଟରେ ସେମାନେ ସେହି ମାର୍ଗଦେଇ ଯାଉଥିବା ଏପରି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ପାଞ୍ଚାଳ ରାଜ୍ୟର ରାଜକନ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ସ୍ୱୟମ୍ବର ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଲେ । ସେହି ଅବସରରେ ସେଠାରେ ପରିବ୍ରାଜକ ବିଦ୍ୱାନମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ରାଜାନୁଗ୍ରହମୂଳକ ଦାନ ମିଳିବାର କଥା ଥିଲା । ଏହି ସମ୍ବାଦଟିକୁ ସତେଅବା ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଶୁଣୁଥିବା ପରି କୁମାରଗଣ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ସାଥୀ ହେଲେ ଏବଂ ସ୍ୱୟମ୍ବର ଦେଖିବା ଲାଗି ଆପଣାର ଆଗ୍ରହକୁ ପ୍ରକଟ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏବଂ, ରାଜଧାନୀରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ସେମାନେ ନଗରଟିକୁ ବୁଲି ଦେଖିଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ଜଣେ କୁମ୍ଭାରର ଅତିଥିଶାଳାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କରିଦେଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି ସ୍ଥିତି ହୋଇଥିଲା ଯେ, ଦ୍ରୋଣ ତଥା ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସେହି ଆକ୍ରମଣ ପରେ ଅର୍ଜୁନ ତାଙ୍କର କନ୍ୟା ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ହୁଅନ୍ତା ବୋଲି ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ ଏକ ଗୋପନ ଇଚ୍ଛା ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେବେ କାହା ଆଗରେ କିଛି ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କହିନଥିଲେ । ତଥାପି, ଜତୁଗୃହର ଘଟଣା ବିଷୟରେ କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ପାଇ ନଥିବାରୁ ଏବଂ ସେହି ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ବିଷୟରେ ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବାରୁ ଦ୍ରୁପଦ ସ୍ୱୟମ୍ବର ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଟାଣ ଧନୁ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ; ବହୁ ଉଚ୍ଚରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲାକାର ବୃହତ୍ ଚକ୍ର ଝୁଲାଇ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ଯେ, ସିଏ ଏହି ଧନୁରେ ଗୁଣ ଦେଇ ସେହି ଚକ୍ର ମଧ୍ୟଦେଇ ତୀରଟିଏ ବିଦ୍ଧ କରିପାରିବ, ସିଏ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଏହି ସର୍ତ୍ତଟିକୁ ରଖି ସେ ସ୍ୱୟମ୍ବର ଆରମ୍ଭ ହେଉ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । କେତେ କୁଆଡୁ ରାଜା, ରାଜକୁମାର ଓ

ଖ୍ୟାତନାମା ମୁନିମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମଧ୍ୟ ନିଜର ମିତ୍ର କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ନେଇ ସେଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏବଂ ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ କୌଣସି କାର୍ପଣ୍ୟ ନକରି ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜ୍ଞାପନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ପାଣ୍ଡବମାନେ ତ ଭିକ୍ଷୁକମାନଙ୍କର ବେଶରେ କୁମ୍ଭାରର ଘରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ନଗରର ଜଣେ କେହିହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେନାହିଁ ।

ଏକ ରାଜକୀୟ ପରିଣୟୋତ୍ସବର ଯୋଗ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ତାହା ଅଧିକ ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ଏବଂ ପରିଶେଷରେ, ଷୋଡ଼ଶ ଦିବସରେ, ସବୁକିଛି ତା'ର ପରାକାଷ୍ଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ସେହି ବୃହତ୍ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ମଧ୍ୟ ସମାଗତ ହେଲା । ରାଜକୁମାରୀ ଦ୍ରୌପଦୀ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପରିଚ୍ଛଦ ପରିଧାନ କରି ଓ ମଣିମୁକ୍ତାରେ ବିଭୂଷିତା ହୋଇ ସ୍ୱୟମ୍ବର-ସ୍ଥଳରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ସୁବର୍ଣ୍ଣଥାଳୀ ରହିଥିଲା ଓ ସେହି ଥାଳୀରେ ଏକ ପୁଷ୍ପମାଳା ରଖା ହୋଇଥିଲା । ଦ୍ରୌପଦୀ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପରେ ବାଦ୍ୟସଙ୍ଗୀତ ବନ୍ଦ ହେଲା ଏବଂ ରାଜପୁରୋହିତମାନେ ହୋମାଗ୍ନିକୁ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ କଲେ । ସବୁ ଶାନ୍ତି ହେବାପରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର ଯମଜଭ୍ରାତା ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ସମ୍ମୁଖକୁ ଆସି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ ଏବଂ ବଜ୍ରଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ କହିଥିଲେ, "ଆଜି ଏହି ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିବା ହେ ରାଜନ୍ୟବର୍ଗ, ଆପଣମାନେ ଧନୁଟିକୁ ଦେଖନ୍ତୁ । ଏବଂ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିଥିବା ସେହି ଚକ୍ରଟି ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରନ୍ତୁ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଚକ୍ରଟିର ମଧ୍ୟଦେଇ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ତୀର ପେଷି ପାରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କର କୂଳ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଶକ୍ତି ଯଦି ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ, ତେବେ ସେ ମୋ'ର ଭଗିନୀକୁ ଲାଭ କରି ପାରିବେ ।" ଏବଂ ରାଜକୁମାରୀଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ତାଙ୍କର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଗ୍ରହୀ ରାଜାମାନଙ୍କର ନାମକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଘୋଷଣା କରିଦେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ, ଯିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟବସ୍ତୁଟିକୁ ତୀରଦ୍ୱାରା ଭେଦ କରି ପାରିବେ, ଦ୍ରୌପଦୀ ତାହାଙ୍କୁ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଏବଂ ପ୍ରଥମେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ନାମ ରହିଥିଲା; କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ନାମକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରା ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେହି ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବଙ୍କର କଥା କହିନଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ, ସର୍ବଜନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତରେ ସେହି ପାଣ୍ଡବମାନେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣବେଶରେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ।

ସ୍ୱୟଂବରର ପ୍ରତିଯୋଗିତା

ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ନାମଗୁଡ଼ିକର ଘୋଷଣା କରି ସାରିବା ପରେ ରାଜା ଓ ରାଜକୁମାରମାନେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ଆଗ ଯାଇ ଧନୁରେ ଶର ଚଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଅସ୍ଥିର ବୋଧ କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ସେମାନେ ଆଗଭର ହୋଇଯାଇ ପରୀକ୍ଷାର ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ଏକତ୍ର ଭିଡ଼ କରିବାରୁ ସ୍ୱୟଂ ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜନିଜର ରଥ ଉପରେ ବସି ସେହି ସମାଗମ ମଧ୍ୟରେ ଆସି ଠୁଳ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଖିଥିବାର କହିଥିଲେ । ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ହୋଇ, ପୂର୍ଣ୍ଣଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହୃଦୟରେ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ତାରଭେଦର ସ୍ଥାନଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚୁଥିଲେ । କେତେଜଣ ଓଠକୁ ଚାପି ଏବଂ ଶରୀରର ମାଂସପେଶୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ଫୁଲାଇ ଧନୁରେ ଗୁଣ ଦେବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ପ୍ରବଳ ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ତେଣେ ପଗଡ଼ି ଖୋଲି ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ବେକରେ ପଡ଼ିଥିବା ମାଳାମାନେ ଛିଣ୍ଡି ପଡୁଥିଲେ ସିନା, ମାତ୍ର ତଥାପି ସେମାନେ ବିଫଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରୟାସଟିରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହେଉଥିଲେ । କେତେଜଣ ଧନୁଟି ଠାରୁ ଓଲଟ ଆଘାତ ପାଇ ପଛକୁ କଚାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ନିଜର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଏହି ଶୋଚନୀୟ ଅବସ୍ଥାକୁ ଦେଖି ଏବଂ ଆପଣାର ସାମନ୍ତୋଚିତ ଗୌରବର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ି, କର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୱର ପଦକ୍ଷେପରେ ରଖା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନଟିକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏବଂ ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି ବ୍ରାହ୍ମଣବେଶରେ ଥିବା ପାଣ୍ଡବମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥାଇ ଶଙ୍କିତ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ରାଜକୁମାରୀଙ୍କର ଏଥର ସତ୍ୟାନାଶ ହେଲା ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ; କାରଣ, କର୍ଣ୍ଣ ଯେ ଧନୁରେ ଅବଶ୍ୟ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇ ପାରିବେ, ସେହି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସଂଶୟ ନଥିଲା ।"

ମାତ୍ର, ବୀର କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଉପରେ ରାଜକୁମାରୀଙ୍କର ଆଖି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ ସ୍ୱରରେ ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଥିଲେ : "ଜଣେ ସାରଥିପୁତ୍ରଙ୍କୁ ମୁଁ କଦାପି ବିବାହ କରିବି ନାହିଁ ।" ତାଙ୍କର ଏହି ବାକ୍ୟଟିକୁ ଶ୍ରବଣ କରି କର୍ଣ୍ଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତିକ୍ତତାମିଶ୍ରିତ ଭାବରେ ହସି ଦେଇଥିଲେ, ଉପରକୁ ଆଖି ଟେକି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ଏବଂ ଏକ ବୃତ୍ତାକାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବା ଧନୁଟିକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ ।

ଏବଂ, ଶେଷକୁ ସର୍ବଶେଷ ଜଣେ ରାଜା ନିଜର ଭାଗ୍ୟପରୀକ୍ଷା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଏବଂ ଦର୍ଶକମାନେ ରାଜାମାନଙ୍କର ଏହି ଲଗାତାର ବିଫଳତା ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିବା ବେଳେ ମୃଗଛାଲ-ପରିହିତ ଅର୍ଜୁନ, ନିଜର ଜଟାଯୂଥ ତଥା ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ସହିତ ବାହାରେ ଦର୍ଶକରୂପେ ଉପବିଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଲେ ଏବଂ ତୀରଭେଦର ସ୍ଥାନଟିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଏହି ଘଟଣାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଏକ ମୃଦୁ ଗୁଞ୍ଜନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା; - କେତେ ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ ଓ ଆଉ କେତେ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇ ପାରୁନଥିଲେ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରୁ ଜଣେ ବୋଲି ଭାବି ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କେବଳ ଏକ ବାଳକସୁଲଭ ଧୃଷ୍ଟତା ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନିନ୍ଦା ହିଁ ବହନ କରି ଆଣିବ । କେବଳ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚେହେରା ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଭାବର ପ୍ରକାଶଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସାହସର ସହିତ "ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ, ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ, ଆପଣ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତୁ" ବୋଲି ବଡ଼ ପାଟିରେ କହୁଥିଲେ ।

ମାତ୍ର, ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀମାନେ ଏଭଳି କହୁଥିବା ସମୟରେ ଅର୍ଜୁନ ଧନୁଟି ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତ ପରି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରହିଲେ । ପ୍ରଥମେ ମସ୍ତକନତ କରିଆଣି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ ଓ ତା'ପରେ ଧୀର ପଦକ୍ଷେପରେ ଧନୁଟିକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲେ । ତା'ପରେ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ସେଥିରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସତ୍ୱର ଗୋଟିଏ ପରେ ଆଉଗୋଟିଏ ଏପରି ପାଞ୍ଚୋଟି ବାଣ ପେଷିଦେଲେ ଏବଂ ଚକ୍ରଟିକୁ ଭେଦ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟବସ୍ତୁଟିକୁ ତଳକୁ ଖସାଇ ଆଣିଥିଲେ ।

ତା'ପରେ ଯେଉଁ ହର୍ଷଧ୍ୱନି ହେଲା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରୁ ତଥା ସେଠାରେ ସମବେତ ସମାଗମଟିରୁ ଆସୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅତିବିସ୍ମିତ ଓ ଭୀତ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ଉତ୍ତରୀୟଗୁଡ଼ିକୁ ହଲାଇବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ଆକାଶରୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି ହେଉଥାଏ । ଏବଂ, ଚାରଣମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଜୟ ଲାଭ କରିଥିବା ସେହି ବୀରଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦରେ ସଫଳ ହୋଇଥିବା ତରୁଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପ୍ରତି ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଆସନରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ସମର୍ଥନ ଜ୍ଞାପନ କରୁଥାନ୍ତି । ଦ୍ରୌପଦୀ ଉପରକୁ ଅନାଇ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ

ଅନାଇଲେ ଏବଂ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଯେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ବରଣ କରିଛନ୍ତି, ନୀରବରେ ତାହାର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହିପରି ହର୍ଷ ଓ ଉଲ୍ଲାସ ଲାଗି ରହିଥିବା ସମୟରେ, ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ରହିଲେ କାଳେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଚିହ୍ନା ପଡ଼ିଯିବେ, ସେହି ଭୟରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଓ ଯମଜଭ୍ରାତା ନକୁଳ ଏବଂ ସହଦେବ ସେହି ସମାଗମ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । କେବଳ ଅର୍ଜୁନ ଓ ଭୀମ ସେଠାରେ ରହିଗଲେ । ଏବଂ, ମେଘମାଳା ଆକାଶକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରିଦେବା ପାଇଁ ଯେତିକି ସମୟ ଲାଗେ, ତାହାଠାରୁ ଆହୁରି କମ୍ ସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ସମାଗମଟିର ମିଜାଜ ମଧ୍ୟ ସହସା ବଦଳି ଯାଉଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

ଦ୍ରୌପଦୀ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଶୁଭ୍ର ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବେଢ଼ାଇ ଦେଇ ତାଙ୍କ ବେକରେ ବରଣମାଳା ପକାଇଦେଲେ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ ଯେ ଘଟଣାଟିକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ, ସେକଥା ଦର୍ଶକମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ । ଏଭଳି ସ୍ଥିତିଟିକୁ ଦେଖି ସଫଳ ନହୋଇଥିବା ରାଜନ୍ୟ ଓ କୁମାରବର୍ଗ ହଠାତ୍ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଅପମାନ ହେଉଥିବା ପରି ସେମାନେ ଅନୁଭବ କଲେ । ତେବେ, ଏହିପରି ଅପମାନ ଦେବାପଇଁ କ'ଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରିତ କରା ଯାଇଥିଲା ? ତେଣୁ, ସତେଅବା ବିଦ୍ୱେଷ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଗଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଆଖି ଆଗରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବରଣ କରାଗଲା ? ହାତରେ ଗଦାମାନ ଧରି କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଏକତ୍ର ସତେଅବା ଆକ୍ରମଣ କରିବେ ବୋଲି ଦ୍ରୁପଦଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲେ । ଦ୍ରୁପଦ ତାହା ଜାଣି ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ସମାଗମଟି ମଧ୍ୟରେ ଛପି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ, ତାଙ୍କୁ ଏଭଳି ବିପନ୍ନ ହୋଇ ପଡୁଥିବାର ଦେଖି ଅର୍ଜୁନ ଏବଂ ଭୀମ ତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲେ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ହାତରେ ସେହି ଶକ୍ତିମନ୍ତ ଧନୁଟି ରହିଥିଲା ଏବଂ ଭୀମ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ ତରୁକୁ ଉପାଡ଼ି ନେଇ ସେଇଟିକୁ ହାତରେ ଧରି ଉଭା ହୋଇଗଲେ । ଭ୍ରାତା ଭୀମଙ୍କର ଅଶେଷ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଜାଣିଥିବା ଏପରିକି ଅର୍ଜୁନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃକ୍ଷଟିଏ ଉପାଡ଼ି ଆଣିବାର ଦେଖି ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏହି ଘଟଣାକୁ ଦେଖି ସକଳ ରାଜା ଅତୀବ ଚକିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଅତିଶୟ ଶଙ୍କିତ ହେଲେ ।

ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଚିହ୍ନିଲେ

କିନ୍ତୁ, ରାଜାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ତରଫଟିରେ କୃଷ୍ଣନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ, ଯିଏକି ଏହିସବୁ ବୀରତ୍ୱର ସନ୍ଦର୍ଶନ କରି ଏହି ବ୍ରାହ୍ମଣବେଶୀ ଦୁହେଁ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ହୋଇଥିବେ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ବୃଷ୍ଣିମାନଙ୍କର ଯୁବରାଜ ଥିଲେ ଓ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଦୂରସମ୍ପର୍କୀୟ ଭାଇ ଲାଗୁଥିଲେ ।

ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବସିଥିବା ନିଜର ବଡ଼ଭାଇଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ କହିଥିଲେ, "ଦେଖନ୍ତୁ ଭାଇ, ପାଣ୍ଡବମାନେ ଜତୁଗୃହରୁ ଖସି ପଳାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଥିଲି ଏବଂ, ଏହି ଦୁଇଜଣ ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନ ହୋଇଥିବେ, ନିଜକୁ କୃଷ୍ଣ ବୋଲି ଚିହ୍ନୁଥିବା ଭଳି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଚିହ୍ନିପାରୁଛି ।"

ତା'ପରେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନିଜର ନାରିକେଳନିର୍ମିତ ଜଳପାତ୍ର ଓ ମୃଗଚର୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ତ୍ୟାଗ କରି କୁପିତ ରାଜନ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ଠାରୁ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ତାଙ୍କ ଚାରିପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନ ତଥା ଭୀମ ଏକକଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ । ଏବଂ, କର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତୀରବିନିମୟମାନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଜଣେ ଅପର ନିମନ୍ତେ ଅଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଅତୀବ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହେତୁ କର୍ଣ୍ଣ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପୁନର୍ବାର ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ ସହିତ ଲଢ଼ିବା ସକାଶେ ଉଠି ଆସିଥିଲେ । ଏବଂ ସମସ୍ତେ ଭୀମଙ୍କର ବଳ ଓ ସହଜସାମର୍ଥ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ; ଭୀମ ଗୋଟା ଗୋଟା ବୀରଙ୍କୁ ନିଜ ହାତରେ ଟେକି ଧରି ବହୁ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ପାରୁଥିଲେ, ମାତ୍ର ତଥାପି ସେମାନଙ୍କୁ ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଆହତ କରୁନଥିଲେ ।

ଅବଶ୍ୟ, ପରିଶେଷରେ, ଯେତେ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ ହେଁ, ସେହି ରାଜନ୍ୟ ତଥା କୁମାରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଇ ବିରୋଧୀପକ୍ଷ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପାଖରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲେ । ଏବଂ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସିଯିବାରୁ, ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନ ଭିଡ଼ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ଏବଂ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ପଛରେ ରଖି ନିଜର ମାତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଆପଣାର ଦୁଇ ପୁଅ ଫେରି ଆସିବେ ବୋଲି ମାତା କୁନ୍ତୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶଙ୍କିତ

ଭାବରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । ଦିନଟି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ କେତେ କେତେ ବିପଦ ଘଟିବାର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା ! ଅବଶ୍ୟ ଶେଷରେ ସେ ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦଳ ସହିତ ଅର୍ଜୁନ ଓ ଭୀମଙ୍କୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଦ୍ୱାରପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ସେମାନେ ମାଆଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ମାଆ, ଦେଖ ଆମେ ଆଜି କିଭଳି ଦ୍ରବ୍ୟଟିଏ ଭିକ୍ଷା କରି ତୁମପାଖକୁ ନେଇ ଆସିଛୁ !" କୁନ୍ତୀ ଘରଭିତରେ ଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଖ ଆନତ କରି ରଖିଥିବା ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କୁ ତଥାପି ଦେଖି ପାରିନଥିଲେ । ସେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ତୁମେମାନେ ଯାହା ଆଣିଛ, ତାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ହିଁ ଗ୍ରହଣ କର ।" ତା'ପରେ ସିଏ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ସ୍ନେହ ସହିତ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ନିଜର କନ୍ୟାରୂପେ ସ୍ୱାଗତ କରି ଆଣିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପାଞ୍ଚାଳର ରାଜକୁମାରୀ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ବଧୂରେ ପରିଣତ ହେଲେ ।

ସେମାନେ ତା'ପରେ ସେହି କୁମ୍ଭକାରଘରେ ନୀରବରେ କେତେକ୍ଷଣ ମାତ୍ର ବସିଛନ୍ତି, ଏହି ସମୟରେ ଦୁଇଜଣ ଅତିଥି-ବୃଷ୍ଣିମାନଙ୍କର ରାଜପୁତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଓ ତାଙ୍କର ଭାଇ ବଳରାମ - ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦରେ ପାଣ୍ଡବ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରି ସେମାନେ ଜତୁଗୃହରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଗଲେ ବୋଲି ଆନନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ପାଦକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ, କାଳେ କେହି ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଛଦ୍ମବେଶ ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ଉଭୟେ ତରତର ହୋଇ ସେଠାରୁ ଚାଲି ବି ଯାଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ରାଜକନ୍ୟା ଦ୍ରୌପଦୀ ମଧ୍ୟ ବିନୟର ସହିତ ଭିତରକୁ ଯାଇ କୁନ୍ତୀଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ ପରିବାର ସକାଶେ ସାନ୍ଧ୍ୟଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କେହିହେଲେ ଜାଣିନଥିଲେ ଯେ ଆପାତରୂପେ ବ୍ରାହ୍ମଣବେଶଧାରୀ ଏମାନଙ୍କର ଗୋପନ କଥାବାର୍ତ୍ତାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯୁବରାଜ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ସେଇଠି ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ୱକୋଠରୀରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିଥିଲେ ।

ଏବଂ ତା'ପରେ ରାତ୍ରି ଆସିଯିବାରୁ ପାଣ୍ଡବମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଚେଇଁ ରହି ଦେବଅସ୍ତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ରଥ ଓ ହସ୍ତୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମରସମ୍ବନ୍ଧୀ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ପ୍ରଭାତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ସେଠାରୁ ବାହାରି ନିଜ ପିତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ

ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦରେ ସଫଳ ହୋଇଥିବା ବୀରଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କୁ ବିବରଣୀ ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ଦ୍ରୁପଦ ଆଗ ଦଉଡ଼ିଯାଇ କହିଲେ, "କୁହ, କୁହ, ସେହି ସଫଳ ବୀର ପ୍ରକୃତରେ ଅର୍ଜୁନ ତ ?"

ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ପ୍ରଥମେ ବିବାହର ଭୋଜୀ ଦିଆସରିବା ପରେ ଯାଇ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସିଏ ଓ ତାଙ୍କର ଭାଇମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ପାଣ୍ଡବ ବଂଶର ରାଜକୁମାର ଥିଲେ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର ବିବାହ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ କେବଳ ଧନୁରୁ ତୀର ପ୍ରେରଣ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ରୂପେ ଜାଣିଥିଲେ; ଏବଂ, ସେମାନେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯାହା ହୋଇଥାନ୍ତୁ ପଛକେ, ସେମାନଙ୍କୁ ହିଁ ନିଜର ପତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ ।

ସଂପ୍ରତି ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ପାରିବାରିକ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ଦ୍ରୁପଦ ଜାଣିଲେ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅତିଶୟ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ଏଣିକି ତାଙ୍କର ଆଦୌ କାହାପ୍ରତି ଏପରିକି ଦେବତାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଆଉ କୌଣସି ଭୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ଏବଂ, ପାଣ୍ଡବମାନେ ଯେ ଜତୁଗୃହ ମଧ୍ୟରୁ ଖସି ପଳାଇଯାଇ ପାରିଛନ୍ତି ଏବଂ ପୁନଶ୍ଚ ସ୍ୱୟମ୍ବରରେ ବିଜୟଲାଭ କରିଛନ୍ତି, ସେହି ଜନରବଟି ମଧ୍ୟ ପାଖପାଖ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସାଧାରଣ ସକଳ ଅଧିବାସୀ ସେମାନଙ୍କୁ ସତେଯେପରି ମୃତ୍ୟୁପୁରରୁ ଲେଉଟି ଆସିଥିବା ପରି ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ସ୍ୱୟଂ ବିଦୁର ଏହି ସମ୍ବାଦଟିକୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଖକୁ ବହନ କରି ନେଇଥିଲେ ଯେ, ପାଣ୍ଡବମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଜୀବିତ ରହିଛନ୍ତି, ଭଲ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରି ପାରିଛନ୍ତି ।

ଶିଶୁପାଳ - ସମ୍ବାଦ

ପାଣ୍ଡବମାନେ ଯେ ଜତୁଗୃହରେ ପୋଡ଼ିହୋଇ ମରିନାହାନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେଠାରୁ ପଳାୟନ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ଦରବାରରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ପରିବାରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏହିସବୁ ସମ୍ବାଦ ଯେତେବେଳେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା, ସେତେବେଳେ ବୃଦ୍ଧ ନୃପତି ତାହାର କ'ଣ ଉତ୍ତର ଦେବେ, ସେକଥା ମୋଟେ ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସିଏ

ସ୍ୱପୁତ୍ର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡକାଇଲେ, ସଭାସଦମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଡାକିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ ।

ସେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଅଚିରେ ହସ୍ତିନାପୁରକୁ ଡକାଇ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ; ପାଣ୍ଡବମାନେ ଯେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଛନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧୁବାଦ ଜଣାଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏପରି ମତ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଇହାଦେ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଷ୍କଣ୍ଟକ ରହିବାକୁ ହେଲେ କେତେକ ମିଥ୍ୟାକୌଶଳ ହିଁ କରିବାକୁ ହେବ; ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହରେ ବିଭାଜନ ସୃଷ୍ଟି କରି ସେମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ବିରୋଧରେ ନିୟୋଜିତ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସକଳ ଅବଲମ୍ବନରୁ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିତ କରି ପଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କର୍ଣ୍ଣ ମତ ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ହିଁ ଅଧିକ ଉଚିତ ହେବ । ସିଏ କହିଲେ, ଦର୍ପ ଓ ଗର୍ବର ବିରୋଧରେ ଦର୍ପ ଓ ଗର୍ବ ଏବଂ ଯୋଦ୍ଧା ବିରୋଧରେ ଯୋଦ୍ଧା - ଏହା ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ନୀତି । ଏହି ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ବିଭାଜିତ କରି ହେବନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ବିଭାଜିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କେବଳ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରକୃତ ନ୍ୟାୟରେ ଏକ ଯୁଦ୍ଧ, - ତାହା ହିଁ ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧାର ପନ୍ଥା ହେବା ଉଚିତ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ, ଆଦୌ ଦେବତା ନୁହନ୍ତି; ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ କରି ପରାଜିତ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

କିନ୍ତୁ, ଦ୍ରୋଣ ଓ ବିଦୁରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ ହୋଇ ଭୀଷ୍ମ କହିଥିଲେ ଯେ, ପୈତୃକ ରାଜ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ଯେତିକି ଅଧିକାର ରହିଛି, ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେତିକି ଅଧିକାର ରହିଛି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଡକାଯାଉ ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ଅଧେ ଅଂଶରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଶାସନ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଉ । ଏହି ସଜ୍ଜନମାନେ ଏତେ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ଉକ୍ତ ମତଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ଯେ ତାହାକୁ ଅମାନ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା । ତେଣୁ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ଦରବାରକୁ ବାର୍ତ୍ତାବହ ପଠାଗଲା, - କୁମାରମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଉପହାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରେରିତ ହେଲା, ସେମାନେ ନିରାପଦ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ସାଧୁବାଦ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ଓ ସେମାନେ ପୁନର୍ବାର ନିଜର ପୈତୃକ ନିବାସକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତୁ ବୋଲି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ମଧ୍ୟ କରାଗଲା ।

ଇତିମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଦ୍ରୁପଦ ନୁହନ୍ତି, କୃଷ୍ଣ ଓ ତାଙ୍କ ଭାଇ ବଳରାମ ମଧ୍ୟ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ତଥା ପରାମର୍ଶଦାତା ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ, ସେମାନେ ଅନୁକୂଳ ମତ ନଦେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପିତୃବ୍ୟ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସଦ୍‌ଭାବସୂଚକ ପରାମର୍ଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ପରିଶେଷରେ ସେମାନେ ତାହାହିଁ କଲେ ଏବଂ ମାତା କୁନ୍ତୀ ତଥା ରାଣୀ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସେମାନେ ହସ୍ତିନାପୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ ।

ପାଣ୍ଡବମାନେ ଫେରିଲେ

ସେମାନେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଆବଶ୍ୟକ ବିଶ୍ରାମ ଗ୍ରହଣ କରିବାପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାପାଇଁ ଡାକରା ଆସିଥିଲା । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ, ପରିବାର ଭିତରେ ଆଉ ଅଧିକ କୌଣସି କନ୍ଦଳ ସୃଷ୍ଟି ନକରାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଦୁଇ ଭାଗ କରାଇବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଭାଗ ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାନ ନିର୍ମାଣ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମରୁଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯିବ । କୁଳବୃଦ୍ଧ ନରପତି ସେମାନଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଦେଇଥିଲେ, ତାହାକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ଚିତ୍ତରେ ଗ୍ରହଣ କରି ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଭାବରେ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା ହିଁ ସର୍ବଦା ଏହି ପାଣ୍ଡବ କୁମାରମାନଙ୍କର ଆଚରଣ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିଲା । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଅବସରରେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ କୌଣସି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେଲାନାହିଁ । ଗୃହନିର୍ମାଣ ସକାଶେ ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଉଷର ମରୁପ୍ରାୟ ଚକଡ଼ା ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା, ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅବିଚାର କରାଗଲା ବୋଲି ନବିଚାରି ସେମାନେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଲେ ଓ ନିଜର ନୂତନ ରାଜଧାନୀକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ।

ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ସେମାନେ ଅପରିମିତ ଶକ୍ତିରେ ତତ୍ପର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଭୂମିର ସନ୍ତୋଷବିଧାନ ନିମିତ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ନୈବେଦ୍ୟମାନ ଅର୍ପଣ କରି ସେମାନେ ଏକ ନୂତନ ସହରର ନିର୍ମାଣ ଲାଗି ସ୍ଥାନଟିର ମାପ କରାଇଲେ ଏବଂ ସକଳ ନିର୍ମାଣ, ଦୃଢ଼ୀକରଣ ଓ ଅଳଙ୍କରଣ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ନାମକ ସେହି ନୂତନ ନଗରଟି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ଦେବଗଣଙ୍କର ନିବାସବତ୍ ଦେଖାଗଲା, ତେଣୁ ସମ୍ରାଟମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଆମେ ତାହାକୁ

ଆଉ କାହିଁକି କହିବା ? ଆପଣାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତଥା ଭବ୍ୟତାରେ ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ମାତ୍ର, କେବଳ ସହରଟିଏ ନିର୍ମାଣ କରିଦେବାରେ ହିଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନହୋଇ ପାଣ୍ଡବ ଭ୍ରାତାଗଣ ଆପଣାର ରାଜ୍ୟାଞ୍ଚଳ ଓ ଶାସନଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗଠିତ କରି ଆଣିଥିଲେ । ପ୍ରଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ନୂତନ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କର ପ୍ରଜ୍ଞା ଏବଂ ମହାନୁଭବତାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରି ସେମାନଙ୍କର ଶାସନରେ ଆସି ରହିଲେ ବୋଲି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖୀ ହେଲେ । ରାଜ୍ୟଶୁଳ୍କ ବାକୀ ପଡ଼ିବା ଜନିତ କୌଣସି ଦୁଃଖର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିନଥିଲା ଏବଂ ଭୂମିଚାଷୀମାନେ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ନିଜ ନରପତି ପାଖକୁ ଆସି ପାରୁଥିଲେ । ନ୍ୟାୟବିଚାର ସୁଯୋଜିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଶୃଙ୍ଖଳା ସୁସ୍ଥାପିତ ହେଲା ଏବଂ ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶାନ୍ତି ତଥା ସମୃଦ୍ଧି ବିରାଜମାନ କଲା । ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରାଇବା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଥିଲା ଏବଂ ସେକଥା ଭାବି ସିଏ କିଛି ପରିମାଣରେ ଚିନ୍ତିତପ୍ରାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ନିଜ ଅମାତ୍ୟବର୍ଗଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଲୋଡୁଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ନୂତନ ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସଭାଜନ ବ୍ୟକ୍ତି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମତ ନଜାଣିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଉଚିତ କରଣୀୟଟି ବିଷୟରେ ଆଦୌ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ପାରୁନଥିଲେ । ଅନୁକମ୍ପା, ତୋଷାମଦ, ସ୍ୱାର୍ଥବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଭୃତି ନାନା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସର୍ବଦା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ବୋଲି ସେ ସବୁବେଳେ ସଜ୍ଞାନ ରହିଥିଲେ । ପରାମର୍ଶ ଦାନ କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏହିସବୁ ଅଭିପ୍ରାୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପରିଚାଳିତ କରିଥାଏ । ଏବଂ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ମନେ କରୁଥିଲେ ଯେ କେବଳ ଏହି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ ପ୍ରଭାବର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ ସଦୃଶ ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ କଦାପି ହାଲୁକା ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ହୁଅନ୍ତାନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନକାରୀ ରାଜା ନିଜର ସକଳ ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବେ । ସେଥିଲାଗି ଅଧୀନସ୍ଥ ରାଜ୍ୟକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କର ଏକ ବିପୁଳ ସମାବେଶର ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ଏବଂ, ଏହିଭଳି ଏକ ସମାବେଶରେ ଯେ ବହୁତ ବିପଦ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଜଣାଥିଲା । ଏହିଭଳି ଅବସର ମାନଙ୍କରେ ହିଁ ନାନାବିଧ ବିଦ୍ରୋହର ମନ୍ତ୍ରଣା କରା ଯାଇଥାଏ । ତେଣୁ, ଯେଉଁ ନରପତି ରାଜସୂୟର ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ସକଳ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ

ସୁଚାରୁରୂପେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଆପଣାର ପ୍ରୟାସଟି ବିଷୟରେ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ବି ପଡୁଥିଲା । ଯଦି ସେ ଏପରି ଏକ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନରେ ସଫଳକାମ ହେବେ, ତେବେ ଜୀବନସାରା ସମଗ୍ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିବେ ବୋଲି ହୁଏତ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରିପାରିବେ । ମାତ୍ର ଯଦି ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର କୌଣସି ପଦକ୍ଷେପରେ କୌଣସି ଗଲତି ରହିଯିବ, ତେବେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଚରମ ଦୁର୍ଗତି ଲଭିବାର ମଧ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶଙ୍କା ରହିଥିବ, - ସମ୍ଭବତଃ ସିଂହାସନରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ଏକ ଗୃହଯୁଦ୍ଧକୁ ମଧ୍ୟ ଡାକି ଅଣାଯିବ ।

କୃଷ୍ଣଙ୍କର ପରାମର୍ଶ

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଠିକ୍ ଯେପରି ଅନୁମାନ କରିଥିଲେ, ଅନ୍ୟମାନେ ହାଲୁକା ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେବଳ କୃଷ୍ଣ ହିଁ ଏପରି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିଏ କରିବାକୁ ଗଲେ ଜଣେ ନୃପତିକୁ ଯେଉଁଭଳି ଧାରାରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେହି ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କ ସହିତ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପରସ୍ପର ସହିତ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରୁଥିବା ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ରାଜନୀତିକ ସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ, ଦେଶରେ ସମଗ୍ରତଃ ସେତେବେଳେ ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାପାରର ସ୍ଥାୟିତ୍ୱର ସମ୍ଭାବନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋକପାତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ, କେଉଁସବୁ ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ ପୂର୍ବରୁ କେଉଁସବୁ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନିଜର ଅଧୀନକୁ ଆଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ, ସେହି ଯାବତୀୟ କଥାକୁ ସେ ଦର୍ଶାଇ ଦେଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଯେଉଁ ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିଟିକୁ ଲାଭ କରିବା ସକାଶେ ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି ତାଙ୍କର ଯେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ରହିଛି ତଥା ଆପଣାର ରାଜ୍ୟ ଓ ତାହାର ଶାସନରେ ଯେ ସେଥିପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ସ୍ଥିତିମାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ ସେହି ବିଷୟରେ ସମାନ ଭାବରେ ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସବୁ କଥା କହିଥିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର କିମ୍ବା ତାଙ୍କର ଭାଇମାନଙ୍କର ମନରେ ଲେଶମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ରହିନଥିଲା ଯେ, ଏହି ଯଜ୍ଞଟିର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଯେପରି ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିବେ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏହାଫଳରେ କେବଳ ପୂର୍ବାବଗତ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ

ବିଶ୍ୱସ୍ତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ସକଳ ଜନଗଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମହତ୍ତ୍ୱ ତଥା ଶକ୍ତିଶାଳିତାକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେଇ ପାରିବ । କୃଷ୍ଣ ବସ୍ତୁତଃ ଜଣେ ନୃପତି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏହି ପୃଥିବୀର ସକଳ ନୃପତିଙ୍କର ତୁଳନାରେ ବହୁତ, ବହୁତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଯାଇ ରହିଥିଲେ ।

ସେହି ମହାନ୍ ପରାମର୍ଶଦାତାଙ୍କ ଠାରୁ ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ବିଶଦ ଭାବରେ ସେହି ଅନୁସାରେ ହିଁ ଯାହାକିଛି କରିବେ ବୋଲି ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସକଳବିଧ ପ୍ରସ୍ତୁତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନହେବା ଯାଏ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞୋତ୍ସବଟି ସକାଶେ ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଅଭିଳାଷ ରହିଛି ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ଘୋଷଣା କରିନଥିଲେ । ଘୋଷଣାଟି କରାଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନଟିର ପ୍ରସ୍ତୁତିମାନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଲାଗିଲା, ମାତ୍ର ସବୁକିଛି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରେରିତ ହେଲା ଏବଂ ନୃପତି ତଥା ଅନ୍ୟ ବୀରମାନେ କ୍ରମଶଃ ଆସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାରଦ ବୋଲି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଥିଲେ, ଯିଏକି ଅନ୍ତର୍ଗତ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏତେ ଏତେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମାଗମ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ହି ଏହି ଯାବତୀୟ ସବୁକିଛିର ଯଥାର୍ଥ କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖି ନାରଦ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ, ଅନ୍ୟମାନେ ଖାଲି ବାହାରର ଚାକଚକ୍ୟ ଓ ଉତ୍ସବମୁଖରତାକୁ ଦେଖୁଥିବା ବେଳେ ସିଏ ଭକ୍ତିଭାବରେ ଗଦ୍‌ଗଦ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ସକଳ ବିଷୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଆରାଧନାରେ ହିଁ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଯଜ୍ଞଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ଦିବସଟି ଯେତେବେଳେ ସମାଗତ ହେଲା ଏବଂ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ମସ୍ତକରେ ଛିଞ୍ଚାହେବା ନିମନ୍ତେ ପବିତ୍ର ଜଳ ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଗଲା, ସେତେବେଳେ ଦୁଇ ରାଜବଂଶର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଭୀଷ୍ମ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ ଯେ, ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଉଥିବା ଏକ ସୌଜନ୍ୟ ହିସାବରେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଜଣ ଜଣ କରି ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଜଣାଇବା ଉଚିତ ହେବ, - ସେମାନଙ୍କର ବଂଶ ଓ ପଦର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁସାରେ ହିଁ ତାହା କରାଯିବ । ଏବଂ, କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଯିବାରୁ ପିତାମହ ଏକଥା ମଧ୍ୟ କହିଥିଲେ ଯେ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅବତାର ରୂପେ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯିବ, ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ପ୍ରମୁଖ ହିସାବରେ ଏହି ଯାବତୀୟ ରାଜକୀୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ଭୂଷିତ

କରାଯିବ । ଏବଂ, କୃଷ୍ଣ ଏଥିଲାଗି ସମ୍ମତି ଦେବାପରେ ସେହିପରି ହିଁ କରା ଯାଇଥିଲା ।

କିଏ ଆଗ, କିଏ ପଛ

ମାତ୍ର ସମାଗତ ନୃପତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ରହିଥିଲେ, ଯିଏକି ଏତେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଥାଉ ଥାଉ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କାହିଁକି ସବାଆଗ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯିବ, ସେହି ବିଷୟରେ ଘୋର ଆପତ୍ତି କଲେ । କୃଷ୍ଣ ତ କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ଶାସକ ବି ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ସେ କହିଥିଲେ । ଶିଶୁପାଳ ନାମକ ଏହି ଆମନ୍ତ୍ରିତ ଜଣକ ଭୀଷ୍ମ ତଥା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଯାହାଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନ ସତ୍ତା, ଦୀର୍ଘ ସଂସର୍ଗ, ବୟସ କିମ୍ବା ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ପାଇବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଦାବୀ ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ କାହିଁକି ସର୍ବାଗ୍ର ସ୍ଥାନ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ଅନ୍ୟ ରାଜନ୍ୟମାନଙ୍କର ଏହି ଅପମାନ କରାଯାଇଛି ବୋଲି ଶିଶୁପାଳ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲେ । ପଚାରିଥିଲେ, ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରକୃତରେ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ କି ? - ଏବଂ, କୃଷ୍ଣଙ୍କର ପିତା ବସୁଦେବ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଆସୀନ ଥିବାବେଳେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ କାହିଁକି ଏପରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଧିକାର ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ହେବ ? ଅଥବା, ତାଙ୍କୁ କ'ଣ ଜଣେ ପ୍ରମୁଖ ବା ଶିକ୍ଷକ ବୋଲି ବିଚାର କରା ଯାଉଛି କି ? ଅଥଚ ସେଠାରେ ଦ୍ରୋଣ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ, ଯିଏକି ସକଳ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କର ଗୁରୁରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ ବି କରିଛନ୍ତି । କିମ୍ବା, ପାଣ୍ଡବମାନେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଏହି ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେଉଛନ୍ତି, କାରଣ, ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମେଣ୍ଟ କରିଛନ୍ତି ?. ଯଦି ସେପରି ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଏଠି ଦ୍ରୁପଦ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କର କି ସେଥିଲାଗି ଅଧିକ ଦାବୀ ରହିଛି ! କାରଣ, ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ରାଣୀ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର ବାପା ଏବଂ ତାଙ୍କଛଡ଼ା ଆଉ କାହାକୁ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ? କିନ୍ତୁ, ଯଦି କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଏମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ହେତୁ, ଏପରି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରାଗଲା, ତେବେ ତ ପାଣ୍ଡବ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱଜ୍ଞାତି ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକ ଅଧିକାର ରହିଛି । ଦୁଇ ବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଭୀଷ୍ମ ହିଁ ତ ଗୋଟିଏ ଯୋଗକାରୀ ସୂତ୍ର ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି ।

ଶିଶୁପାଳଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବା ପରେ କେତେ ଅନ୍ୟ ଅତିଥି ମଧ୍ୟ ଯଜ୍ଞଟି ପ୍ରତି ଓ ଯଜ୍ଞର ପୁରୋଧାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ

ଏବଂ କ୍ରମେ ଏପରି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ ଏହି ଶିଶୁପାଳ ଏଠାରେ ହୁଏତ ଏପରି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀର ମୁଖ୍ୟରୂପେ ଏଭଳି ଆଚରଣ କରୁଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ଏହି ଯଜ୍ଞଟିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମତେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବାକୁ ଦେବେନାହିଁ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଯଦି ଏକ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇ ପାରେନାହିଁ, ତେବେ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ତଥା ରାଜ୍ୟବାସୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ତାହା ଘୋର ଦୁର୍ଗତିର କାରଣ ହୁଏ । ଏକଥା ଜାଣିଥିବାରୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ରାଜା ଶିଶୁପାଳଙ୍କର ରୋଷକୁ ଶାନ୍ତ କରି ଆଣିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ଭ୍ରଷ୍ଟ ଓ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ପରି କିମ୍ବା ଜଣେ କଠୋର ତଥା ଅତି ବିରକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଶାନ୍ତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ନଥିଲେ । ଏଭଳି ହେଉଥିବାର ଦେଖି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ଏବଂ ପରାମର୍ଶ ମାଗିଥିଲେ । ଭୀଷ୍ମ ମଧ୍ୟ କ୍ରୋଧୀ ରାଜାଙ୍କର ଚିତ୍ତପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ କୌଣସି ପ୍ରୟାସ କରିନଥିଲେ । ଓଲଟି, ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ହସି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ହେ ରାଜା, କୃଷ୍ଣ ଏହାର କିଛି ପ୍ରତିକାର କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହ । ଗୋଟିଏ ଶ୍ୱାନ କଦାପି ଗୋଟିଏ ସିଂହ ସହିତ ଖୁରି ଖାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ହଁ, ଅସଲ ସିଂହଟି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ରାଜାଟି ଗୋଟିଏ ସିଂହ ପରି ଖୁବ୍ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । ଅସଲ ସିଂହ ଥରେ ଜାଗ୍ରତ ହେଲେ ଯାହା ଦେଖିବାର କଥା, ଆମେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା ।"

ମାତ୍ର, ଶିଶୁପାଳ ମଧ୍ୟ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଉକ୍ତ ଉକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଏକ ଶ୍ୱାନ ସହିତ ତୁଳନା କରାଯିବାରେ ତୀବ୍ର ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରକାଶ କରି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପମାନକର ଓ ଅସଂଯତ ଭାଷାରେ ଏହି ସମ୍ମାନସ୍ଥାନୀୟ ପ୍ରାଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ନୀତିଭ୍ରଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ, ଯିଏକି ସବୁବେଳେ ନୈତିକତା ବିଷୟରେ ବାଚାଳତା କରନ୍ତି । ଏହି ଗର୍ହିତ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ଶିଶୁପାଳଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଓ ମିତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦାଗତ ସମ୍ମାନକୁ ଭୁଲି ଏପରି କଟୂକ୍ତି କରିଥିବା ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଶାସ୍ତିବିଧାନ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ । ମାତ୍ର ଭୀଷ୍ମ ଆଦୌ କୌଣସି ଉତ୍ତେଜନା ପ୍ରକାଶ କରୁନଥିଲେ । ସ୍ଥିର ଭାବରେ ସେଠାରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ନୀରବ ରହନ୍ତୁ ବୋଲି

ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ ପୂର୍ବକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଏବଂ, ସମସ୍ତେ ନୀରବ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଭାଇ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ଭୀମଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କିଛି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଭୀମଙ୍କର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ମିଳି ଯାଉଥିଲା ଯେ, ତାଙ୍କର ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ପିତାମହଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁସବୁ କଟୁଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରା ଯାଇଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ସେ ବସ୍ତୁତଃ ତାଙ୍କ ନିଜ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲେ ।

ଭୀଷ୍ମ ଯାହା କହିଥିଲେ

ଭୀଷ୍ମ କହିଥିଲେ, " ହେ ଭୀମ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ରୋଷ ପରିହାର କରି ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏହି କାହାଣୀଟିକୁ ଶ୍ରବଣ କର । ଏକ ରାଜବଂଶରେ ଶିଶୁପାଳଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ତିନୋଟି ଆଖି ଥିଲା, ଚାରିଗୋଟି ହାତ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା; ଏବଂ ଜନ୍ମ ହୋଇ ପାରିବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଗର୍ଦ୍ଦଭ ଭଳି ବୋବାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏହିସବୁ ମନ୍ଦ ଶକୁନ ଦେଖି ତାଙ୍କର ପିତାମାତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଶିଶୁଟିକୁ ବର୍ଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ଶୂନ୍ୟର ଗୋଟିଏ ବାଣୀ ସେମାନଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା : "କୌଣସି ଭୟ କରନାହିଁ ଓ ଏହି ଶିଶୁଟିକୁ ପାଳନ କର । ଏବେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ସମୟ ହୋଇନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସମୟ ହୋଇଯିବ, ଯେତେବେଳେ କି ଏଥିପୂର୍ବରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ସାରିଥିବା ଆଉଜଣେ ଏହାକୁ ଆସି ହତ୍ୟା କରିବ । ମାତ୍ର ତା ପୂର୍ବରୁ ସେ ବହୁତ ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ ହେବ ।" ଏହି ବାଣୀଟିର ବହୁତ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଓ ସାହସ ଲାଭ କରି ତା'ର ମାଆ ପଚାରିଥିଲେ, "ମୋ'ର ଏହି ସନ୍ତାନଟିର ହତ୍ୟାକାରୀ କିଏ ହେବ ?"

"ଏବଂ ତା'ପରେ ଚେଦିରାଜ୍ୟର ରାଜା ଓ ରାଣୀ ପ୍ରବାସରେ ବହୁ ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଯେଉଁଠାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେମାନେ କାହାର ଅତିଥି ହେବେ, ଯେପରିକି ସିଏ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଶିଶୁଟିକୁ କୋଳ କରିବେ ବୋଲି ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଶିଶୁଟିର ହାତଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା କେଉଁଠାରେ ହେଲେ କମି ଯାଉନଥିଲା ଓ ତୃତୀୟ ଆଖିଟି ମଧ୍ୟ ସେହି ପୂର୍ବପରି ରହିଥିଲା ।

"ସେମାନେ ତା'ପରେ ବଡ଼ ନିରାଶ ହୋଇ ଆପଣାର ନଗରରେ ଥିବା ନିଜ ପ୍ରାସାଦକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ଏବଂ, ନିଜ ଗୃହରେ କେତେ ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ପରେ ଥରେ ଜଣେ ତରୁଣ ରାଜପୁତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଓ ତାଙ୍କର ବଡ଼ଭାଇ ସେମାନଙ୍କ ଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ମାତ୍ର, କୃଷ୍ଣ ଛୁଆଟିକୁ ନିଜର କୋଳକୁ ନେଇଯିବା ମାତ୍ରକେ ତା'ର ତୃତୀୟ ଆଖିଟି କ୍ରମେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା, ଦୁଇଟିଯାକ ଅଧିକ ହାତ ମଧ୍ୟ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ, ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହାତରେ ଯେ ସନ୍ତାନଟିର ଦିନେ ହତ୍ୟା ହେବ, ଚେଦି ରାଣୀ ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣି ପାରିଲେ ଏବଂ ନତଜାନୁ ହୋଇ ପ୍ରଣାମ କରି କହିଲେ, "ହେ ଭଗବାନ, ଆପଣ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ବର ଦିଅନ୍ତୁ !"

"କୃଷ୍ଣ ରାଣୀଙ୍କୁ ବରଟିକୁ ମାଗିବା ନିମନ୍ତେ କହିଥିଲେ ।

"ରାଣୀ କହିଲେ, ଆପଣ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରନ୍ତୁ ଯେ ଯେତେବେଳେ ମୋ'ର ପୁଅ ଆପଣଙ୍କର ଅପମାନ କରିବ, ସେତେବେଳେ ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ କ୍ଷମା ପ୍ରଦାନ କରିବେ ।"

"ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ, ମୋତେ ସେ ଶତେବାର ଅପମାନ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାକୁ ଶତେବାର ନିଶ୍ଚୟ କ୍ଷମା ଦେବି ।"

ଭୀଷ୍ମ କହୁଥାନ୍ତି, "ଏହି ହେଉଛି ସେହି ଶିଶୁପାଳ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ ତାକୁ ନିଶ୍ଚୟ କ୍ଷମା ଦେବେ ବୋଲି ସେ ତୁମକୁ ଯୁଦ୍ଧନିମନ୍ତେ ଆହ୍ୱାନ କରୁଛି । ସିଏ ବି ତ ପରମ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଶକ୍ତିର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ, ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ସେହି ଶକ୍ତିକୁ ପୁନର୍ବାର ନିଜ ଭିତରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଆପଣାର ବିନାଶ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ହୁଏତ ସେ ଆମ ଆଗରେ ଏତେ କ୍ରୋଧ ଦେଖାଉଛି ଓ ବ୍ୟାଘ୍ର ପରି ଗର୍ଜନ କରୁଛି । ପରିଣାମ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରୁନାହିଁ ।"

ଭୀଷ୍ମ ଏସବୁ କଥା କହୁଥିବା ସମୟରେ ଶିଶୁପାଳର କ୍ରୋଧ ଆହୁରି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଥାଏ; ଏବଂ, ତାଙ୍କର କଥା ସରିବା ପରେ ସେ ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଇ ନିଜର ତରବାରୀକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ପୁଣି କହିଲା, "ରେ ରେ ବୃଦ୍ଧ ବାଚାଳ, ମୋର ତଥା ଅନ୍ୟ ରାଜାମାନଙ୍କର ଦୟାରୁ ହିଁ ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଞ୍ଚି ରହିଛୁ ବୋଲି କ'ଣ ତୋତେ ଜଣା ନାହିଁ ?"

ଭୀଷ୍ମ ଅତୀବ ଅଦମ୍ୟ ଅଥଚ ସ୍ଥିର ରହି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ''ସେକଥା ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ପୃଥିବୀର ରାଜାମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତୃଣବତ୍ ଜ୍ଞାନ କରିଥାଏ । ମୁଁ ପଡ଼ିଆର କୌଣସି ପଶୁଭଳି ହତ ହୁଏ କିମ୍ବା ବନାଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ ହୋଇଯାଏ ପଛକେ ଏଠାରେ ମୁଁ ତୁମ ସକଳଙ୍କର ମସ୍ତକ ଉପରେ ହିଁ ମୋ'ର ପାଦକୁ ସ୍ଥାପନ କରୁଛି । ଏଠାରେ ଆମ ସକଳଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱର ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଆମେ ତାଙ୍କର ପୂଜା ହିଁ କରିଛୁ । ତେଣୁ, କେବଳ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଆଶୁ ମୃତ୍ୟୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ସେଇ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉ । ମାତ୍ର, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଇଚ୍ଛା କଲେ ସେହି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ର ଓ ଗଦାଧାରୀଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଆହ୍ୱାନ କରିପାରିବ ଏବଂ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ହତ ହୋଇ ସେ ତାଙ୍କରି ଦେହରେ ହିଁ ପ୍ରବେଶ କରି ଲୀନ ହୋଇଯିବ ।''

ଶିଶୁପାଳର ମୃତ୍ୟୁ

ଭୀଷ୍ମ ଏହି ଗମ୍ଭୀର ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କହିସାରିବା ପରେ ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ଆପେ ଆପେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । କୃଷ୍ଣ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ନୀରବରେ ସେହି କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ଶିଶୁପାଳ ଆଡ଼କୁ ଅବଲୋକନ କରୁଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସହାୟତା ନିମନ୍ତେ ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ଶିଶୁପାଳ ତାଚ୍ଛିଲ୍ୟ କରି ହସି ଉଠିଲା, ସେତେବେଳେ ସେ କେବଳ ଏତିକି କହିଲେ, ''ଆରେ ଦୁରାତ୍ମା, ତୋ' କୁକର୍ମଗୁଡ଼ିକର ପାତ୍ରଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଛି ।'' ଏବଂ ସିଏ ଏତିକି କହିବାପରେ ତାଙ୍କର ଚକ୍ରଟି ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କ ପଶ୍ଚାତରୁ ଉଠି ଆସିଲା ଏବଂ ରାଜନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳୀ ଉପରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଶିଶୁପାଳର ଶିରସ୍ତ୍ରାଣକୁ ଏପରି ଆଘାତ କଲା ଯେ ତାହାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେହଟି ମସ୍ତକଠାରୁ ପାଦ ଯାବତ୍ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇ ଫାଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ ଦୁଷ୍ଟର ଆତ୍ମାଟି ସତେଅବା ମେଞ୍ଚାଏ ଅଗ୍ନି ପରି ସେଥିରୁ ବାହାରି ଆସିଲା ଏବଂ ଆପଣା ପଥରେ ଆନତ ହୋଇ ଆସି ସ୍ୱୟଂ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ପାଦରେ ଲୀନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ଭୀଷ୍ମ ଯେପରି ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ, ତାହା ସେହି ଭଗବାନଙ୍କର ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଲୀନ ହୋଇଗଲା ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ, ଶହ ଶହ ବାର ଅପରାଧ କରି ଶହ ଶହ ବାର କ୍ଷମାଲାଭ କରିଥିବା ଶିଶୁପାଳର ଜୀବନାବସାନ ଘଟିଥିଲା । କାରଣ,

ଭଗବାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତରେ ଧ୍ୟାୟି କରି ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି ।

୭. ବିନାଶକାରୀ ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ତାଙ୍କର ପିତୃବ୍ୟପୁତ୍ର ଭାଇ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପାଣ୍ଡବ ଭ୍ରାତାମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ନିର୍ମାଣ କରିଥିବା ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତିଥି ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ମିତ୍ର ତଥା ସହଚରରୂପେ ଆଉଜଣେ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲେ । ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଶକୁନି, ତାଙ୍କର ମାତୁଳ ଏବଂ ସବୁପ୍ରକାରର କୁମନ୍ତ୍ରଣା ଦେବାରେ ସର୍ବଦା ଧୁରନ୍ଧର । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଭୟେ ଏକତ୍ର ହୋଇ ପାଣ୍ଡବମାନେ ନିର୍ମାଣ କରିଥିବା ସେହି ଅଟ୍ଟାଳିକାଟିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖୁଥିଲେ । ସ୍ୱଚ୍ଛ ଚଟାଣ ରହିଥିବା ଏକ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଜଳ ପରି ପ୍ରତୀତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତାହାକୁ ସନ୍ତରିବା ପାଇଁ ହେବା ନିମନ୍ତେ ସେ ନିଜର ବସନଟିକୁ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରିଥିଲେ । ଏବଂ ତା'ପରେ ନିଜର ଭୁଲ୍‌ଟିକୁ ବୁଝିପାରି ସେ ଲାଜରେ ସଢ଼ି ଯାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ତହିଁ ଆରଦିନ ଗୋଟିଏ ପୁଷ୍କରିଣୀକୁ ମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତରବତ୍ ମନେ କରି ସେ ପାଣିଭିତରେ ଯାଇ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କର ପରିହାସର ପାତ୍ର ବି ହୋଇଗଲେ । ଏବଂ ଏହି ଯାବତୀୟ ଘଟଣା ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତିକ୍ତ କରି ପକାଇଲା । କାଚର ଦ୍ୱାରମାନେ ତାଙ୍କୁ ଖୋଲା ଥିବାପରି ମନେ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଖୋଲା ଥିବା ଦ୍ୱାରମାନେ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ପରି ମଧ୍ୟ ମନେ ହେଉଥିଲେ । ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ବିରକ୍ତି ଉପରେ ବିରକ୍ତିର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ମୁକ୍ତାଦ୍ୱାରା ଖଚିତ ପ୍ରାଚୀର ତଥା କୋଟିକମ କରା ଯାଇଥିବା ସ୍ତମ୍ଭବିଶିଷ୍ଟ କକ୍ଷମାନ ତାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୱେଷରେ ଭରି ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ମନେ ମନେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ସହିତ ହସ୍ତିନାପୁରର ତୁଳନା କରି ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ମହାଶତ୍ରୁ ପରି ଅନୁଭବ କଲେ । ଏହିପରି ଏକ ମନୋଭାବ ସହିତ ହିଁ ଏଠାରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ପୁରରେ ବାସ କରୁଥିବା ତାଙ୍କର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲା ଓ ସେ ହସ୍ତିନାପୁରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ ।

ଏହା ସୁବିଦିତ ଥିଲା ଯେ, ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୀରର ମର୍ଯ୍ୟାଦା କହିଲେ ଯାହାକିଛିକୁ ବୁଝାଏ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସେହିସବୁ ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ସଚେତନ ରହିଥିଲେ । ଏବଂ, ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କଥା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ

ହୋଇ ରହିଥିଲା: କେହି ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ଆହ୍ୱାନ ଦେଲେ ତାହାର ଉପଯୁକ୍ତ ଉତ୍ତର ଦେବା ଯେଭଳି ଆବଶ୍ୟକ, ଠିକ୍ ସେହିପରି କେହି ଏକ ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ା ନିମନ୍ତେ ଆହ୍ୱାନ ଦେଲେ, ସେଥିଲାଗି ଅସମ୍ମତ ନଦେବା ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର ପ୍ରଥମପାଣ୍ଡବ ଏହି ବିଷୟଟିରେ ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ଥିଲେ, ସେ କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଥିଲେ । ପଶାଖେଳରେ ସେ ପାରଙ୍ଗମ ସିନା ନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଥରେ ସେଥିରେ ବସିଲେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ଖେଳଟିର ନିଶା ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଲାଗି ଯାଉଥିଲା । ଥରେ କାଠି ଗଡ଼ାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସିଏ ସତେଅବା ନିଜର ସୁମତି ହଜାଇ ଦେଉଥିଲେ, ମନଇଚ୍ଛା କାଠି ପକାଉଥିଲେ ଏବଂ କାହାରି ସାବଧାନ କରିଦେବାକୁ ଆଦୌ ମନ ଦେଉନଥିଲେ । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ସିଏ ଯଥାସମ୍ଭବ ସେହି କ୍ରୀଡ଼ାଟିରୁ ଦୂରରେ ରହୁଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ, ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ହେବାକୁ ପଡୁଥିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ମାତୁଳ ଏବଂ ସହଚର ଶକୁନି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଏକ ଉଚ୍ଚ ପଦ ଏବଂ ମେଳରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅତ୍ୟାସକ୍ତ ଥିଲେ ଏବଂ ସେଥିରେ ଆପଣାକୁ ସୁଅଭ୍ୟସ୍ତ ଓ ତେଣୁ ନିପୁଣ କରି ରଖିଥିଲେ । ଏଥିରେ ତାଙ୍କୁ କେହି ବଳିଯାଇ ପାରୁନଥିଲେ ଏବଂ ସକଳ ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପରି ସିଏ ସର୍ବଦା ନୂତନ ନୂତନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଖେଳରେ ପରାସ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ଏବଂ, ସେଥିଲାଗି ଶକୁନି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି କ୍ରୀଡ଼ାଟି ବିଷୟରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ରହିଥିବା ଦୁର୍ବଳତାଟିର ସୁଯୋଗ ନେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏବଂ ପଶା ଖେଳିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଥରେ ହସ୍ତିନାପୁର ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଉ ବୋଲି ଭଣଜା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଉପରେ ଚାପ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପଶାଖେଳ ହେଲା

ବୃଦ୍ଧ ରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ତ ନିଜ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ରଙ୍କ ହାତରେ ଗୋଟିଏ କାଠୁଅପିଣ୍ଡୁଳା ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ତେଣୁ ଏହି କ୍ରୀଡ଼ା ସକାଶେ ତାଙ୍କର ଅନୁମତି ଲାଭ କରିବା ଆଦୌ କଷ୍ଟକର ହେଲାନାହିଁ ଏବଂ ଯେତେ ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ବିଦୁରଙ୍କୁ ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ା ନିମନ୍ତେ ଆସିବା ସକାଶେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଜଣାଇବାକୁ

ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ପ୍ରେରଣ କରାଗଲା । ତରତର ହୋଇ ଏକ ବୃହତ୍ କ୍ରୀଡ଼ାମଣ୍ଡପ ନିର୍ମିତ ହୋଇଗଲା ଓ ରାଜବଂଶୀୟ ଅତିଥିମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଲାଗି ଯାବତୀୟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥରେ ବିଦୁରଠାରୁ ବାର୍ତ୍ତାଟି ପାଇ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କହିଥିଲେ, "ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ା ହେଉଛି ସକଳ ବିବାଦ ଏବଂ କଳହର ଜନ୍ମଦାତା । ତେବେ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କେଉଁମାନେ ଖେଳାଳି ରହିବେ, ତୁମେ ମୋତେ ସେମାନଙ୍କର ନାମ କହିଦିଅ !"

ବିଦୁର ଜଣ ଜଣ କରି ସମସ୍ତଙ୍କର ନାମୋଲ୍ଲେଖ କଲେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ନାମ ଶୁଣିବା ବେଳକୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଏବଂ ତାଙ୍କର ଭ୍ରାତାବୃନ୍ଦ ଅଧିକ ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌଶଳୀ ଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ବିଚାରହୀନ ଓ ଲୋଭପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରୀଡ଼ାପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ିକ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଣା ଥିଲା । ମାତ୍ର, ରାଜା ହିଁ ଏହି କ୍ରୀଡ଼ା ନିମନ୍ତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରେରଣ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ହସ୍ତିନାପୁର ଯାତ୍ରା କରିବାର ସକଳ ଆୟୋଜନ କରିବା ସକାଶେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । କହିଥିଲେ, " ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଏହି ଘଟଣାଟି ଭାଗ୍ୟଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ ଭାଗ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବିରୋଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ କି ଫଳ ମିଳିବ ?" ଏହାପରେ ବିରସ ବଦନରେ ପାଞ୍ଚ ବୀର ତଥା ଦ୍ରୌପଦୀ ହସ୍ତିନାପୁର ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜକୀୟ ଭବ୍ୟତା ସହିତ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରାଗଲା ଏବଂ ଯାତ୍ରାଜନିତ କ୍ଳାନ୍ତିର ଅପନୋଦନ ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ାର ମଣ୍ଡପ ଉପରକୁ ବରଣ କରି ନିଆ ଯାଇଥିଲା ।

ଆପଣାର ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଅନିଚ୍ଛୁକତା ସହିତ, କେବଳ ରାଜାଙ୍କର ଆଦେଶପାଳନ ତଥା କ୍ଷତ୍ରିୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସର୍ବଜନ ଉପବିଷ୍ଟ ରହିଥିବା କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥାନଟିରେ ଶକୁନିଙ୍କ ସହିତ ପଶାଖେଳରେ ଯାଇ ବସିଥିଲେ । ସ୍ୱୟଂ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ; ଭୀଷ୍ମ, ଦ୍ରୋଣ, ବିଦୁର ଓ ସକଳ ଅମାତ୍ୟଗଣ ବି ରହିଥିଲେ । ଏବଂ, ନିୟମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରୋଧାଚରଣ କରି ଘୋଷଣା କରି ଦିଆଗଲା ଯେ, ଖେଳରେ ଶକୁନି ଯାହାକିଛି ହାରିବେ, ଭଣଜା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହିଁ ତାହାକୁ ଆଣି ଭରଣା କରିଦେବେ ।

ମାତ୍ର, ଯାହା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଣା ଥିଲା, ଥରେ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅବିଳମ୍ବେ ତାହାରି ନିଶାରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ । କାଠି

ଗଡ଼ାଇବାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାର ସେଇ ହାରିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାର ବିବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖ ତଥା ଉନ୍ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହସ୍ତରେ ସିଏ ଉଚ୍ଚତର ଓ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ବାଜି ଲଗାଇବାରେ ମାତି ଯାଇଥିଲେ । ଏବଂ ଉପସ୍ଥିତ ଗମ୍ଭୀର ଦର୍ଶକବୃନ୍ଦ ତଳକୁ ମସ୍ତକ କରି ଓ ହାତଦ୍ୱାରା ନିଜ ନିଜ ମୁହଁକୁ ଲୁଚାଇ ବସି ହିଁ ରହିଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବଭ୍ରାତାଏ ମଧ୍ୟ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଥାଆନ୍ତି, ପ୍ରାୟ ନିଃଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ନିଜକୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତାଙ୍କର ଅଧୀନରେ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି, - ସିଏ ସେମାନଙ୍କର ରାଜା ବି ତ ଥିଲେ, - କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରେ କ୍ରୋଧାଗ୍ନି ଜଳିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ଅପର ପକ୍ଷର ଶତ୍ରୁଟିକୁ ସେମାନେ ତଣ୍ଟି ଚିପି ଜୀବନରୁ ମାରିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି । କେବଳ ଉଦ୍ଧତ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହିଁ ହସିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ, ସଭିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଉନ୍ମାଦ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ପଡୁଥିବା ସହିତ ବିଜୟଦର୍ପରେ ଚହଟ ହୋଇ ଦିଶୁଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଦୁର୍ବଳମନା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଚିତ୍ତରେ ଭୟ ପୂରି ରହିଥାଏ ; କାରଣ, ଉପସ୍ଥିତ ସକଳ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଭାବନାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଭଲ କରି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଥାନ୍ତି ତଥା ଆପଣାର କାତର ସ୍ୱାଭାବିକ ରୀତିଟିରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣୁଥାନ୍ତି ଯେ ଏହି ଝିମିଟି ଖେଳରୁ ଏକ ଝଡ଼ ହିଁ ଜନ୍ମ ନେବାକୁ ଯାଉଛି, ଯାହାକି ସମୁଦାୟ ବଂଶଟିକୁ ଉତ୍ପାଟିତ କରିଦେବା ପୂର୍ବରୁ ମୋଟେ ବନ୍ଦ ହେବନାହିଁ । ଏବଂ, ତାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବସିଥିବା ବିଦୁର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଗର୍ଦ୍ଦଭମାନେ କିପରି ଧ୍ୱନି କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ସେହି କଥାଟିକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଭୟରେ କମ୍ପି ଉଠୁଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ କ୍ରୀଡ଼ାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରାଇ ପାରିବାକୁ ତାଙ୍କର କୌଣସି ବଳ ନଥାଏ ।

ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ହରାଇଲେ

ଏଣେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ନିଶା ଅଗ୍ରଗତି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାର କାଠି ଗଡ଼ାଇବା ପରେ ହାରୁଥାନ୍ତି ଓ ଶକୁନି ଜିତୁ ଥାଆନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋତିମାଣିକ୍ୟମାନେ ଗଲେ, ରାଜସମ୍ପତ୍ତି ଗଲା, ରଥ, ପରିକରମାନେ, ଅଶ୍ୱଶାଳା, ପତାକାଗୁଡ଼ିକ, - ସବୁକିଛି ହାରି ହୋଇଗଲା । ତା'ପରେ ଖେଳଟି ଏକ ଅଧିକ ବିପଦପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନିଜର ରାଜ୍ୟକୁ ବାଜି ରଖିଲେ ଏବଂ ହରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ନିଜର ମଥାକୁ ହରାଇ ବସିଲେ, କାହାର କୌଣସି ଯୁକ୍ତିକୁ ଶୁଣିବାର ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ନଥିଲେ

ଏବଂ ଜଣେ ପଶାଖେଳାଳିର ପୂରା ନିଶାରେ ପଡ଼ିଯାଇ ସେ ନିଜର ଭାଇମାନଙ୍କୁ, ନିଜକୁ ଓ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବାଜି ରଖିଲେ, ଏବଂ ହରାଇଲେ ।

ଆପଣାର ଆନନ୍ଦକୁ ଆଦୌ ଗୋପନ ନକରି ଦୁଷ୍ଟମତି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପ୍ରାୟ ଏକ ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନ କରି କହି ଉଠିଥିଲେ, "ବିଦୁର, ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଅ ଓ ଗୁଣବତୀ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ନେଇଆସ, - ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଆସି ଝାଡୁ ଧରି ଏଠାରେ ଆମର ଚଟାଣଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତୁ !" ମାତ୍ର ବିଦୁର ଜଣେ ନାରୀକୁ ଏଭିଳ ଅପମାନ ଦେଇ ସକଳଙ୍କର ବିନାଶକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣୁଥିବା ଏହି ଦୁଷ୍ଟ ଆଚରଣ ନମନ୍ତେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ସଭାସ୍ଥ ଜଣେ ପରିକରଙ୍କୁ ହିଁ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଠା ଯାଇଥିଲା । ଆଖର ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ପତ୍ନୀ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପକ୍ଷର ଜଣେ କ୍ରୀତଦାସୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ କୁହାଯିବା ପରେ, ଏପରି ପଣଟିଏ ରଖିବା ପୂର୍ବରୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର କିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ବୋଲି ଦ୍ରୌପଦୀ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତରସ୍ୱରୂପ କୁହାଯାଇଥିଲା ଯେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ପ୍ରଥମେ ଶକୁନିଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜକୁ ପଣ ରଖି ହରାଇଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ନିଜର ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପଣ ରଖିଲେ । ଏକଥା ଶୁଣି ଦ୍ରୌପଦୀ ଜୟଲାଭ କରିଥିବାର ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ସିଏ ଏହି ପଣ ହରାଇବାଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ । କାରଣ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ କ୍ରୀତଦାସ ହୋଇସାରିବା ପରେ କିପରି ଆଉଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଜର ଅଧିକାରରେ ରଖିପାରିବ ଓ ତାକୁ ପୁଣି ପଣ ରଖି ହରାଇ ମଧ୍ୟ ପାରିବ ? ଉପସ୍ଥିତ ସକଳେ ଏହି ଯୁକ୍ତିଟିର ଯଥାର୍ଥତାଟିକୁ ଅନୁଭବ ବି କରୁଥିଲେ, ମାତ୍ର ତଥାପି ନିଜକୁ ମୋଟେ ନିରସ୍ତ ଓ ପରାଜିତ ହେବାକୁ ଦେଇନଥିଲେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ବିବାଦଟି ଯାଇ ଏକ ଚରମ ଉଚ୍ଚସୀମାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲା ଏବଂ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ଏପରି ଅବିହିତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖି ଯେତେବେଳେ ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନ ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ହତ୍ୟା କରିଦେବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଶୃଗାଳଟିଏ ଶବ୍ଦ କରି ଉଠିବାର ଶୁଣା ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ଶୃଗାଳର ଧ୍ୱନିଟି ସହିତ ସମକାଳୀନ ହୋଇ ବାହାରେ ଗୋଟିଏ ଗଧ ମଧ୍ୟ ବୋବାଇ ଉଠିଲା; କେତେକ ପକ୍ଷୀ ମଧ୍ୟ ଅଶୁଭର ଶକୁନ

ଦେଇ କର୍କଶ ତଥା ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ ରାବି ଉଠିଲେ । ତହୁଁ ଭୀଷ୍ମ, ଦ୍ରୋଣ ଏବଂ ବିଦୁର ନୀରବରେ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଅବଲୋକନ କରୁଥିଲେ ଓ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବିବର୍ଣ୍ଣମୁଖ ହୋଇ କମ୍ପି ଉଠୁଥିଲେ । କାରଣ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ପାରିଥିଲେ ଏବଂ ବୁଝି ମଧ୍ୟ ପାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଚତୁପାର୍ଶ୍ୱରେ ହେଉଥିବା କୋଳାହଳକୁ ଶାନ୍ତ କରିଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହସ୍ତ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ସେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ କହିଥିଲେ, "ମୋ' ଝିଅ ଦ୍ରୌପଦୀ, ତୁମେ ଗୋଟିଏ ବର ମାଗ; ତୁମେ ଯେଉଁ ବର ମାଗିବ, ତୁମକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ତାହା ପ୍ରଦାନ କରିବି !"

ତାଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରବଣ କରି ଦ୍ରୌପଦୀ ମୁଖ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ଚାହିଁଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ଥିର ଭାବରେ ଅଥଚ ଗର୍ବର ସହିତ କହିଲେ, "ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋ' ପୁତ୍ରର ପିତା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଲାଗି ମୁକ୍ତି ଭିକ୍ଷା କରୁଛି ।"

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କହିଲେ, "ତଥାସ୍ତୁ, ଆଉଗୋଟିଏ ବର ମାଗ !"

"ସେମାନଙ୍କର ଭାଇମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ; ସେମାନଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ, ରଥ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରନ୍ତୁ !"

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କହିଲେ, "ତଥାସ୍ତୁ, ଆଉଗୋଟିଏ ବର ମାଗ !"

ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଅଥଚ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଆଉ କୌଣସି ବର ନୁହେଁ; କାରଣ, ନିଜର ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରି ମୁକ୍ତ ହେବା ପରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ମଧ୍ୟ ଜୟ କରିପାରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଆଉ କୌଣସି ବର ମାଗିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବନାହିଁ ।"

ଏବଂ, ଏହି ସବୁକିଛି ଦେଖୁଥିବା କର୍ଣ୍ଣ ସେତେବେଳେ ଭାବୁଥିଲେ, "ଏଭଳି ନାରୀ କେବେ କେଉଁଠାରେ ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛନ୍ତି କି ? ପାଣ୍ଡବମାନେ ତ ଏକ ହତାଶାର ମହାସମୁଦ୍ରରେ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ପାଞ୍ଚାଳରାଜ୍ୟର କନ୍ୟା ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ପୋତରେ ପରିଣତ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ତୀର ଉପରକୁ ନିରାପଦ ଭାବରେ ବହନ କରି ଆଣିପାରିଲେ ।"

ଆପଣାର ସର୍ବପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ, ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର ଅପମାନ କରିଥିବା ହେତୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ଉଚିତ ହେବ କି ନାହିଁ, ସେହି

ବିଷୟଟିକୁ ନେଇ ସଦ୍ୟମୁକ୍ତ କୁମାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ରୋଷମିଶ୍ରିତ ବିତର୍କ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ଉପସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟମାନେ ଭୀମଙ୍କର ଦୁଇ କାନ ଭିତରୁ ତାଙ୍କର କୋପ ହେତୁ ଧୂଆଁ ବାହାରୁ ଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରି ଆସି ସାରିଥିବା ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସେମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିଥିଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ କ'ଣ ଆଦେଶ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ ।

ବୃଦ୍ଧ ରାଜା ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ, "ତୁମେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜର ନଗରୀକୁ ଫେରିଯିବ, ନିଜର ସମସ୍ତ ଧନସମ୍ପଦକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବ ଏବଂ ନିଜର ରାଜ୍ୟକୁ ଶାସନ କରିବ ।" ବର୍ତ୍ତମାନ ସିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । "ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ତୁମେମାନେ ବିବେକର କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଛ । ତେଣୁ, ଆମର ଏଠାରୁ ତୁମେମାନେ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କର । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି ଅନୁରୋଧ କରୁଛି ଯେ, ଏଠାରେ ଯାହାସବୁ ଘଟଣା ଘଟିଗଲା, ସେଥିପାଇଁ ତୁମେମାନେ ଆମ ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରତିହିଂସାର ଭାବ ରଖିବ ନାହିଁ ।" ପାଣ୍ଡବମାନେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ତାଙ୍କର ପରାମର୍ଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ, ସର୍ବବିଧ ବିହିତ ସୌଜନ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ସେମାନେ ଆଉ ବିଳମ୍ବ ନକରି ନିଜର ରଥ ତଥା ମାର୍ଗଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୂପ ଆଦେଶ ଦେଇ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥକୁ ବାହାରିଗଲେ ।

ଏହିପରି ଶଙ୍କାଜର୍ଜର ଭାବରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ହସ୍ତିନାପୁର ତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ କହିଥିବା ସମୟରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସେଠାରେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର କୁମନ୍ତ୍ରଣାଦାତାମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆସି ଜମା ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ: "ଆଉ ଆମର କ'ଣ କରିବାର ଅଛି ? ଆମେ ଯେତେ ଯାହା ବିଜୟ ହାସଲ କରିଥିଲୁ, ବୁଢ଼ା ତ ପୁନର୍ବାର ସେମାନଙ୍କୁ ସବୁକିଛି ପୁନର୍ବାର ଦେଇଦେଲେ । ଶତ୍ରୁକୁ ସିଏ ସେମାନଙ୍କର ଧନସମ୍ପଦ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଦେଇଛନ୍ତି !"

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ନିଜ ପିତାଙ୍କ ସମୀପକୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଭର୍ତ୍ସନାଦ୍ୱାରା ଭୟଭୀତ ନକରି, ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଘୋର ଅପମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ନିଜ ବନ୍ଧୁବର୍ଗ, ନିଜର ସେନାବାହିନୀ ତଥା ନିଜର ସମ୍ପଦଭଣ୍ଡାର ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରବେଶାଧିକାର ଦେବାର

ବିପଜ୍ଜନକ ପରିଣାମ ଯେ କ'ଣ ହୋଇପାରେ, ତାଙ୍କୁ ସେହି କଥାଟି ବିଷୟରେ ଅବଗତ କରାଇଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସବୁ ଶୁଣିଲେ ଓ ଭାରି ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତହୁଁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପ୍ରସ୍ତାବଟିଏ କଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ପଶାଖେଳ ପାଇଁ ସେଠାକୁ ଅଣାଯାଉ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତ ରଖାଯାଉ ଯେ, ଏଥର ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ପରାସ୍ତ ହେବେ, ସେମାନେ ବାରବର୍ଷ ନିମନ୍ତେ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଯାଇ ଯତିମାନଙ୍କ ଭଳି ଜୀବନ ଯାପନ କରିବେ ଏବଂ ତ୍ରୟୋଦଶ ବର୍ଷଟି କୌଣସି ନଗରୀରେ ଅଜ୍ଞାତବାସ କରିବେ; ଏବଂ ଯଦି ସେତେବେଳେ ଚିହ୍ନା ପଡ଼ିଯିବେ, ତେବେ ଶାସ୍ତିସ୍ୱରୂପ ଆହୁରି ବାରବର୍ଷ ବନବାସ ଭୋଗିବେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଆହୁରି କହିଥିଲେ ଯେ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟ ସେହି ଅବଧିଟି ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ମେଣ୍ଟର ଅଧିକାରୀ କରାଇଦେବେ, ତାଙ୍କର ଅଧୀନରେ ଗୋଟିଏ ସଦାପ୍ରସ୍ତୁତ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ରଖାଇବେ, ଯାହାକୁ କି ଭ୍ରମି ବୁଲୁଥିବା ସେହି ପାଞ୍ଚଭାଇ ଆଦୌ ସହଜରେ ଜୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । କେବଳ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇଥିବାର ଅପରାଧଟିକୁ ସେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବେ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କହିଥିଲେ ।

ମାତ୍ର, ଉପସ୍ଥିତ ସକଳ ଅମାତ୍ୟଙ୍କ ସମେତ କର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଆପତ୍ତି କରି କହିଥିଲେ, "ନାଇଁ, ନାଇଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଶାନ୍ତି ହିଁ ରହୁ ।" କିନ୍ତୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସେକଥାକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରି କହିଲେ, "ମୋ' ପୁତ୍ରର ଇଚ୍ଛା ହିଁ ପୂରଣ ହେବ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉଥରେ ଡକାଯାଉ !"

ତା'ପରେ ବୃଦ୍ଧା ରାଣୀ ଗାନ୍ଧାରୀ ମଧ୍ୟ ପରାମର୍ଶ-କକ୍ଷକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପୁଣି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର କଥା ମାନି ଆଦୌ କିଛି ନକରିବା ନିମନ୍ତେ ନିବେଦନ କରିଥିଲେ ।

ମାତ୍ର, ସବୁ କ୍ଷୀଣବୁଦ୍ଧି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନିଜ ଜିଦ୍‌ରେ ଅଟଳ ରହିବାର ସ୍ୱଭାବଟିଏ ରହିଥିଲା । ସେ କହିଥିଲେ; "ଯଦି ଆମର ବଂଶଟି ପ୍ରକୃତରେ ବିନାଶ ଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁଥାଏ, ତେବେ ସେହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଟିକୁ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ କଦାପି ସମର୍ଥ ହେବିନାହିଁ । ତେଣୁ, ମୋ' ପୁତ୍ରର ଅଭିଳାଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ଆଉଥରେ ଆସନ୍ତୁ !"

ପୁଣି ପଶାଖେଳ ହେଲା

ସେମାନଙ୍କୁ ଫେରି ଆସିବାର ରାଜାଦେଶ ନେଇ ରାଜାଙ୍କର ଦୂତ ସେମାନଙ୍କୁ ଭେଟିବା ବେଳକୁ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଢ଼େର ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଇ ସାରିଥିଲେ । ସେହି ଆଦେଶକୁ ପାଳନ କରିବାକୁ କୌଣସି ବୃହତ୍ ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିଲା । ଏହି ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ାଟି ଯେ ଗୋଟିଏ ମିଥ୍ୟା ଅଭିନୟ, ସେକଥା ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବରେ ଜଣା ଥିଲା । ତେଣୁ ସେମାନେ କୌଣସି କାରଣ ଦେଖାଇ ଭଦ୍ର ଭାବରେ ମନା ବି କରିଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତେ ଏବଂ ନିଜ ନଗର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତେ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ କୌଣସି ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଆସି ପଡ଼ିଥାଏ, ତାହାର ମୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଠିକ୍ ରହି ପାରେନାହିଁ । ଏବେ "ଫେରି ଚାଲନ୍ତୁ ଏବଂ କ୍ରୀଡ଼ାରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତୁ" ବୋଲି ଶୁଣି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସତେଅବା କାହାର ମନ୍ତ୍ରର ବଶରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଥିବା ପରି ଅନାଇ ରହିଲେ । ଏବଂ, ନିଜର ସକଳ ବନ୍ଧୁବର୍ଗଙ୍କୁ ହତାଶ କରି ପାଣ୍ଡବମାନେ ଆଖର ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ, ହସ୍ତିନାପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ କ୍ରୀଡ଼ା ନିମନ୍ତେ ତିଆର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ପଶାକାଠି ପୁନର୍ବାର ପକା ହେଲା । "ହେଇ, ମୁଁ ଜିତିଲି" ବୋଲି ଶକୁନି ପୁନର୍ବାର ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଥିଲେ । ଏବଂ, ପାଣ୍ଡବମାନେ ଏଥର ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାରେ ଉଠି ଠିଆହେଲେ ସତ, ମାତ୍ର ବାରବର୍ଷ ବନମାସ ଓ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଅଜ୍ଞାତବାସ ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ଶେଷ ବର୍ଷଟି ସେମାନେ ଛଦ୍ମବେଶରେ କୌଣସି ନଗରରେ ବାସ କରିବେ ଓ ଧରା ପଡ଼ିଗଲେ ପୁନର୍ବାର ବାରବର୍ଷ ସକାଶେ ଅରଣ୍ୟକୁ ଯିବେ ।

ମାତ୍ର. ଯେତେବେଳେ ଦୁଃଖଜର୍ଜର ଏବଂ ନୀରବ ହୋଇ ସେମାନେ ନିର୍ବାସନକୁ ଗମନ କଲେ, ବିଜ୍ଞ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯାଉଥିବାର ଦେଖୁଥିବା ସମୟରେ ଏଥର କୌଣସି ଭୟଙ୍କର ପରିଣାମର ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବେ ବୋଲି ସଙ୍କେତମାନ ପାଉଥିଲେ, - ଏପରି ଏକ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ସକାଶେ ନିଶ୍ଚୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନାଶକାରୀ ହେବ ।

କିରାତ-ଅର୍ଜୁନ ଉପାଖ୍ୟାନ

ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ାରେ ପରାଜିତ ହୋଇ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଯେତେବେଳେ ନିର୍ବାସିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅରଣ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ବଳ ତଥା ସମ୍ବଳର ତୁଳନାରେ ସେମାନେ କିପରି ବହୁତ ଦୁର୍ବଳ, ସେହି ବିଷୟରେ ବହୁତ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ଯେ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ସେମାନଙ୍କର ଓ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଥିବା ଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ମନୋମାଳିନ୍ୟର ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଯୁଦ୍ଧଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବ । ସେ ଉତ୍ତମରୂପେ ମନେ ରଖିଥିଲେ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହିଁ ବସ୍ତୁତଃ ସିଂହାସନ ତଥା ରାଜକୋଷର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଯୌବନକାଳର ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସବୁଯାକ ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ହିଁ ବନ୍ଧୁରୂପେ ତାହାର ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଦ୍ରୋଣ ଓ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନେ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି କର୍ଣ୍ଣ ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସେହି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ ଓ ଏପରିକି ଜୀବନ ଦେବେ ବୋଲି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଭୟ ହେଉଥିଲା ।

ପ୍ରଥମପାଣ୍ଡବ ଏହିପରି ଅଶେଷ ଚିନ୍ତାକୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ଦିନେ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ଆସିଥିଲେ ଓ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କର ମନଭିତରେ ରହିଥିବା ସଂଶୟଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ କହିଥିଲେ, "ହେ ରାଜା, ଆପଣ ନିଜର ବନ୍ଧୁ ଓ ନିଜର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ବଳ ମଧ୍ୟରେ ତୁଳନା କରି ଘୋର ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏବଂ ମୁଁ ସେଇଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସିଛି । ପୃଥିବୀରେ ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନାହିଁ ଯିଏକି ଆପଣଙ୍କର ଭାଇ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିଦେଇ ପାରିବ, - ହିଁ, ଯଦି ଅର୍ଜୁନ ପର୍ବତରାଜ ହିମାଳୟ ଯାଇ ମହାଦେବଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରିବେ, ତେବେ ସିଏ ସେହି ଶକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିବେ । ତାଙ୍କରି ହାତରେ ଆପଣଙ୍କର ସକଳ ଶତ୍ରୁ ଅବଶ୍ୟ ନିହତ ହେବେ ବୋଲି ନିୟତିଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ ଅର୍ଜୁନ ସେଠାକୁ ଯାଆନ୍ତୁ, ସେଠାକୁ ଯାଇ ଉପବାସ ଏବଂ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତୁ ।" ଏହିପରି ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ଅର୍ଜୁନ ତପସ୍ୱୀବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଆଦୌ କୌଣସି କିଛିରେ ସେହି ବ୍ରତରୁ ଟଳିବେନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ ଓ ହିମାଳୟକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀର

ପାଦଦେଶରେ ସିଏ ଆଉଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ, ଯିଏକି ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷତଳେ ଆସୀନ ରହିଥିଲେ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ ସିଏ ଯାହାକିଛି ଆଧାତ୍ମିକ ଫଳ ଲାଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତାହା ସେ ଅବଶ୍ୟ ଲାଭ କରିବେ ଓ ଅନନ୍ତ ଆନନ୍ଦର ଅଧିକାରୀ ହେବେ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ନିଜର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରିୟରୂପେ ସେଥିରେ ନିଜର ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରି ଅର୍ଜୁନ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ଯେ ସେ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳର ଅରଣ୍ୟରେ ନିଜର ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଠାରେ ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରିବାପାଇଁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ସେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବେ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ଦିବ୍ୟ ପରମଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବେ ? ସେହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେହି ନଥିଲେ ଓ ସେଠାକୁ ଛଦ୍ମବେଶରେ ଆସିଥିଲେ; ସେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସଂକଳ୍ପକୁ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇଥିଲେ । ଏବଂ, ଅର୍ଜୁନ ଏହି ପ୍ରଲୋଭନଟିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆହୁରି ଅଧିକ ପର୍ବତାଞ୍ଚଳକୁ ମଧ୍ୟ ଗମନ କଲେ, ନିଜର ଅଭିପ୍ରେତ ଦର୍ଶନଟିକୁ ଲାଭ କରିବାର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନେଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ଘନ ଅରଣ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପାର ହୋଇ ଅର୍ଜୁନ ଶେଷରେ ପର୍ବତଟିର ବକ୍ଷଦେଶରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଏବଂ ସେଠରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେହି ସ୍ଥାନଟି ବୃକ୍ଷ ଏବଂ ନିର୍ଝରିଣୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା, ପକ୍ଷୀମାନେ ସଂଗୀତ ଗାଉଥିଲେ, ସୁନ୍ଦର ପୁଷ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଫୁଟିଥିଲେ; ଅର୍ଜୁନ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଉପବାସ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ସଦାଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ରହିଲେ । ତୃଣ ଏବଂ ମୃଗଚର୍ମ ପରିଧାନ କଲେ, ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଓ ଭୂମିରେ ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଆହାର କଲେ ଏବଂ ମାସପରେ ମାସ ସେଗୁଡ଼ିକର ପରିମାଣରେ ମଧ୍ୟ ହ୍ରାସ କରି ଆଣୁଥିଲେ । ଚତୁର୍ଥ ମାସରେ କେବଳ ବାୟୁ ଆହାର କଲେ ଓ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ । ଏବଂ, ବାରମ୍ବାର ସ୍ନାନ ତଥା ପରିଶୁଦ୍ଧୀକରଣ ଫଳରେ ତାଙ୍କର ମସ୍ତକ ବିଦ୍ୟୁତ ସଦୃଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ଏବଂ ବାହୁମାନଙ୍କୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକି ସେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆଶ୍ରୟ ନନେଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହୁଥିଲେ । ପରିଶେଷରେ ଧରଣୀଗର୍ଭରୁ ଧୂମ ନିର୍ଗତ ହେଲା ଏବଂ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ଘୋର ତପଶ୍ଚାରଣାରେ ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବସତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଥରି ଉଠିଥିଲେ ।

ବରାହ

ଦିନେ ପ୍ରଭାତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅର୍ଜୁନ ଉପାସନା କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ମହାଦେବଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଣ୍ମୟ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଉପରେ ଫୁଲ ଚଢ଼ାଇ ସାରିଥାନ୍ତି, ଏହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ବରାହ ତାଙ୍କପାଖରେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଓ ତାଙ୍କୁ ମାରିଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଥିଲା । ଏବଂ ସହଜାତ ଭାବରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ପ୍ରବୃତ୍ତି ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଧାନ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ, ସେ ନିଜର ଉପାସନା-ସ୍ଥାନରୁ ଉଠି ନିଜର ଧନୁଶର ଧରିଲେ ଓ ସେହି ଜନ୍ତୁଟିକୁ ମାରିଦେବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେହି ବନସ୍ଥଳୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଚିତ୍ର ତଥା ଗଭୀର ଭାବରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଜଳପ୍ରପାତ, ନିର୍ଝରିଣୀ ଏବଂ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ବି ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ହଠାତ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ଆପଣାର ପ୍ରାତଃଉପାସନା ତଥାପି ସମାପ୍ତ କରିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ସେ ତାହାରି କଥା ଭାବୁଥାନ୍ତି ଓ ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣି ପାରୁନଥାନ୍ତି । ନିଜ ଧନୁରେ ତୀର ଖଞ୍ଜି ସେ ତଦ୍ୱାରା ବରାହକୁ ଆଘାତ କରିଥିଲେ । ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଆଉଗୋଟିଏ ତୀର ଆସି ମଧ୍ୟ ବରାହଟିର ଦେହରେ ବାଜିଥିଲା । ସେହି ଅନ୍ୟ ତୀରଟି ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭାବରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଥିଲା । ବରାହଟି ଭୟଙ୍କର ଗର୍ଜନ କରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ଓ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲା । ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର କ୍ଷତ୍ରିୟକୋପ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ସେହି ଅନ୍ୟଜଣକ ମଧ୍ୟ କମ୍ କୋପାନ୍ୱିତ ହୋଇନଥିଲେ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ଅନ୍ୟଜଣକ ତାଙ୍କ ନିଜ ଶରଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତା ଉପରେ ଶର ପେଷି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଜୁନ ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦୀର୍ଘବପୁ ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ତାଙ୍କରି ପରି କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ଦିଶୁଛନ୍ତି; କୌଣସି ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଧିବାସୀ ମାନଙ୍କର ରାଜା ପରି ମନେ ହେଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ରାଣୀ ଅଛନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦଳ ଉଲ୍ଲସିତ ଅନୁଗାମୀ ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଶକ୍ତିଦୀପ୍ତ ସିଏ ତାଙ୍କୁ କହୁଛନ୍ତି: "ତୁମେ କି ସାହସରେ ଶର ପ୍ରେରଣ କରିଦେଲ ? ଏହି ଜନ୍ତୁକୁ ମୁଁ ଶିକାର କରିଛି, - ଏଇଟି ମୋ'ର !"

"ତେବେ ଆସନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା", - ଅର୍ଜୁନ କହିଥିଲେ, ଏବଂ ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୀର ନିକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ ।

ମାତ୍ର, ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମୟଜନକ ଭାବରେ ଏଭଳି ଘଟିଲା ଯେ, ସେହି ଅନ୍ୟ ତୀରଧାରୀଙ୍କର ଶରୀରଟି ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ବାଣଗୁଡ଼ିକୁ ଗିଳି ପକାଉଥିଲା

ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷତି ହେଉନଥିଲା । ଏବଂ, ନିଜର ତୂଣୀର ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିଁ ଅର୍ଜୁନ ତୀର ପେଷି ପାରିଲେ ! " ତା'ହେଲେ କୁସ୍ତି କରିବା ଆସନ୍ତୁ" ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀଙ୍କ ସହିତ ଲଢ଼ିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ମାତ୍ର, ତାହାର ଜବାବରେ ଗୋଟିଏ ହସ୍ତ ତାଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲା ଓ ଆଉ ଯୁଦ୍ଧରତ ନରହି ସେ ଆପଣାର ପୂଜାକୁ ସମାପ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅପସରି ଯାଇଥିଲେ । ନିଜ ହାତରେ ଫୁଲର ମାଳାଟିଏ ନେଇ ସେ ପ୍ରତିମାଟିର କଣ୍ଠରେ ଲମ୍ୱାଇ ଦେଲେ ମାତ୍ର ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ମାଳାଟି ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ପର୍ବତୀୟ ରାଜାଙ୍କର ଗଳାରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଛି ।

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବମାନନା କରି ଆସିଥିବା ସେହି ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କର ପାଦତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ ଅର୍ଜୁନ ଗଭୀର ଉଲ୍ଲାସ ସହିତ "ହେ ମହାଦେବ, ହେ ମହାଦେବ" ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ଓ କହିଲେ, " ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଘାତମାନ ଦେଇଛି, ଆପଣ ମୋ'ର ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରିବେ !"

କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ମହାଦେବ ହସ୍ତ ପ୍ରସାରିତ କରି ନିଜର ଉପାସନାକାରୀଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେହି ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ମନର ଭାବନା ଦ୍ୱାରା, ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା, ମୁଖନିଃସୃତ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ତଥା ଧନୁଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ପ୍ରେରଣ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଅନ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ନିଃଶେଷିତ ନହୋଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା କଦାପି ବିହିତ ହେବନାହିଁ । ନିଜଠାରୁ ଅଳ୍ପବଳ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରୟୋଗ ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ସେପରି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଛାରଖାର ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ । ତା'ପରେ ଦେବଦେବ ମହାଦେବ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଗାଣ୍ଡୀବନାମକ ଧନୁଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ବହୁ ଉପତ୍ୟାକା, ପର୍ବତଗହ୍ୱର ତଥା ହିମଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ଶୃଙ୍ଗମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶୋଭିତ ସେହି ପର୍ବତଟିକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ନିଜର ଗହଣଟି ସହିତ ସ୍ୱର୍ଗମଧ୍ୟକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲେ ।

କିରାତ-ଅର୍ଜୁନ ଉପାଖ୍ୟାନଟି ଠିକ୍ ଏହିପରି, ଦେବ ଦେବ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଅର୍ଜୁନ ଯେଉଁ ଅବସରରେ କିରାତରୂପେ ଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ।

ଶିଖଣ୍ଡୀଙ୍କର କାହାଣୀ

ପାଞ୍ଚାଳରାଜ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ରାଣୀ ନିଃସନ୍ତାନ ଥିଲେ ଏବଂ ସେହିପରି ଭାବରେ ବହୁବର୍ଷ ଅତୀତ ହୋଇଗଲା । ଦ୍ରୁପଦ ପ୍ରତ୍ୟହ ଶିବଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଥିଲେ ; କନ୍ୟା ନୁହେଁ, ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଉ ବୋଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ଜାତ ପୁତ୍ରଟି ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ନିଧନରେ ସହାୟତା କରିବ ବୋଲି ସେ ସେହି ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ମନସ୍ଥ କରି ରଖିଥିଲେ ।

ଶେଷରେ, ବହୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଏବଂ ତପଶ୍ଚାରଣା ଅନ୍ତେ, ଶିବ ସ୍ୱୟଂ ତାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ କହିଥିଲେ, "ହେ ରାଜା, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ତପଶ୍ଚାରଣାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଛି । ଉଚିତ ସମୟରେ ଆପଣ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ଲାଭ କରିବେ, ଯିଏକି ପ୍ରଥମେ ଝିଅଟିଏ ହୋଇଥିବ ଓ ତା'ପରେ ପୁଅରେ ପରିଣତ ହେବ । ଆପଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ଘଟଣା ପୂର୍ବନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି । ତାହା କଦାପି ଅନ୍ୟଥା ହେବନାହିଁ ।"

ଏହାପରେ ଦ୍ରୁପଦ ଗୃହକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଦିବ୍ୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟି ବିଷୟରେ ନିଜ ରାଣୀଙ୍କୁ କହିଥିଲେ । ଅଚଳା ଭକ୍ତିର ଅଧିକାରିଣୀ ତାଙ୍କ ରାଣୀ ସେହି ଆଶୀର୍ବାଦଟିକୁ ଅନ୍ତର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ଅଦୃଷ୍ଟର ସେହି ଇଚ୍ଛାଟି ଉପରେ ନିଜକୁ ଅଭିନିବେଶିତ କରି ରଖିଲେ ।

ଯଥା ସମୟରେ ରାଣୀଙ୍କର ଗର୍ଭରୁ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲା । କନ୍ୟାଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୂପବତୀ; ମାତ୍ର ଶିବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆ ଯାଇଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଯେ ଅବଶ୍ୟ ପୂରଣ ହେବ, ସେଇଟି ଉପରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିବାରୁ ସେ ଏକ ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ ଲାଭ କଲେ ବୋଲି ରାଣୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହି ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ, ସେହି ଘୋଷଣାଟିକୁ ଆପଣାର ସମର୍ଥନ ଦେଇ ଦ୍ରୁପଦ ମଧ୍ୟ ଏକ ପୁତ୍ରଜନ୍ମରେ କରଣୀୟ ଯାବତୀୟ ବିଧାନ ଓ ସଂସ୍କାରର ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଧାନତା ପୂର୍ବକ ଏହି ଜନନୀ ଶିବଙ୍କଠାରେ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ସକଳ ଆବଶ୍ୟକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଉଥିଲେ ଏବଂ ପିତା ମଧ୍ୟ ସର୍ବତ୍ର କହୁଥିଲେ, "ସେହି କନ୍ୟାଟି ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ।" ଏବଂ, ପୁରବାସୀ ସର୍ବଜନ ଅବଶ୍ୟ ସନ୍ଦେହ କରୁଥିଲେ, ଗୋପନୀୟ କରି ରଖା ଯାଇଥିବା ଏହି ଝିଅଟି ଆଦୌ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ନୁହେଁ । କନ୍ୟାଟିର ନାମ ଶିଖଣ୍ଡୀ ରଖା ଯାଇଥିଲା କାରଣ ତାହା ଗୋଟିଏ

କନ୍ୟାନାମ 'ଶିଖଣ୍ଡିନୀ' ଶବ୍ଦରୁ ଆହୃତ ହୋଇଥିଲା । ଏବଂ, ସେହି ଶିଖଣ୍ଡୀ/ ଶିଖଣ୍ଡିନୀର ଶିକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯତ୍ନର ସହିତ ସକଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଇଥିଲେ । ଝିଅଟି ଲେଖି ଶିଖିଲା, ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା ଶିଖିଥିଲା ତଥା ଜଣେ ପୁରୁଷ ପାଇଁ ଉଚିତ ସକଳ କଳା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲା । କାରଣ, ତା'ର ପିତାମାତା ପ୍ରତ୍ୟହ ହିଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଅଦ୍‌ଭୂତ ଘଟଣାଟି ଘଟିବ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରି ରହିଥିଲେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ପ୍ରୟୋଜନ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଏବଂ, ତୀରବିଦ୍ୟା ଓ ତରବାରୀ-ଚାଳନାରେ ସେ ରାଜଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କଲା ଏବଂ ଅସ୍ତ୍ରଚାଳନାରେ ଅନ୍ୟ ରାଜକୁମାର ମାନଙ୍କର ସମକକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଲା ।

ଏବଂ, ତା'ର ବୟସର ବୃଦ୍ଧି ହେଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର କାମନା ଭିତରେ ରହିଥିବା ପୁତ୍ରଟି ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାର ସନ୍ଧାନ କରିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ରାଣୀ ରାଜାଙ୍କଠାରେ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ସିଏ ଠିକ୍ କରି ସାରିଥିଲେ ଯେ ସକଳ ପୃଥିବୀର ସମକ୍ଷରେ ତାହାକୁ କୌଣସି ରାଜବଂଶର କନ୍ୟା ସହିତ ବିବାହ କରି ଦିଆଯିବ । ଏହି ଅଭିପ୍ରାୟରେ ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ ଚାରିଆଡ଼େ ମଧସ୍ଥମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ଶିଖଣ୍ଡୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରି ରଖାଯିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାର ମଧ୍ୟ ନିର୍ବାଚନ ହୋଇଗଲା । ସେହି କନ୍ୟାଟି ଜଣେ ରାଜାଙ୍କର ହିଁ ଦୁହିତା ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସେହି ଅତୀବ ଗୋପନୀୟ କଥାଟି ବିଷୟରେ ସମସ୍ତେ ଫୁସ୍‌ଫାସ୍ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ତାହା ଶିଖଣ୍ଡୀ ସହିତ ନିଜର କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ଦେବାଲାଗି କହିଥିବା ରାଜାଙ୍କ କାନରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ଜାଣି ଶୁଣି ତାଙ୍କର ଅପମାନ କରାଯାଇଛି ବୋଲି ବିଚାର କରି ସିଏ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାର ଭୟ ଦେଖାଇ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କ ନିକଟକୁ ସମ୍ବାଦମାନ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ସିଏ ତାଙ୍କର ନଗରଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବେ, ଦ୍ରୁପଦ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସେହି କନ୍ୟାଟିକୁ ହତ୍ୟା କରିବେ ଏବଂ ନିଜ ବଂଶର ଜଣକୁ ନେଇ ପାଞ୍ଚାଳରାଜ୍ୟର ସିଂହାସନରେ ବସାଇବେ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ ।

ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ସଂକଟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ଆପଣାର ଅପରାଧଟିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ରାଜା ଦ୍ରୁପଦ ନିଜକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ବୋଧ କରିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ରାଣୀ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ସ୍ୱୟଂ ଏହି ପ୍ରବଞ୍ଚନାଟି ପାଇଁ ସକଳ ଦାୟିତ୍ୱ

ନିଜ ଉପରକୁ ହିଁ ନେଇଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଭଗବାନ ଶିବ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ, ସେଇଟିକୁ ଯାଇ କହି ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରି ହିଁ ସେ ରାଜାଙ୍କୁ ଯାଇ ଏକ ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ ଜାତ ହୋଇଛି ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଘୋଷଣା କରିବାର କୁମନ୍ତ୍ରଣାଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ, କେବଳ ସିଏ ଏଥିଲାଗି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦାୟୀ ହେବେ; ପୁନଶ୍ଚ ସେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମହାଦେବଙ୍କର ଉକ୍ତ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି ଯେ ସନ୍ତାନଟି ଝିଅ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହେବ ଓ ପରେ ଏକ ପୁତ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ ।

ନିଜ ପତ୍ନୀଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତିକୁ ଦ୍ରୁପଦ ପାରିଷଦମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ମାନଙ୍କର ହାତରୁ ନଗରଟିକୁ ତଥା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏକାଠି ବସି ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମତଃ, ସେହି ଅନ୍ୟ ନରପତିଙ୍କୁ ଆଦୌ ଏପରି କୌଣସି ଅପମାନ ଦିଆଯାଇଛି ବୋଲି ସେମାନେ ଅସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ସକଳ ଉତ୍ତମ ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ହିଁ ବିବାହର ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ଓ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତାବ ଥିଲା । ଶିଖଣ୍ଡୀ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ପୁରୁଷ, ଆଦୌ ନାରୀ ନୁହେଁ; - ଏହା ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା । ସେମାନେ ତା'ପରେ ନଗରଟିକୁ ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ଅଧିକ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କରିନେଲେ । ଏବଂ ପରିଶେଷରେ, ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିଶେଷ ପୂଜା ତଥା ଉତ୍ସବମାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା; ଏହି ସଂକଟ ସମୟରେ ଆସି ସହାୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ରାଜା ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରିଥିଲେ । ରାଜ୍ୟର ସବୁ ମନ୍ଦିରରେ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା ହେବାରେ ଲାଗିଲା । ତଥାପି, ବେଳେ ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ସହାୟଶୂନ୍ୟ ଲାଗୁଥିଲା । ନିଜ ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହିତ ସ୍ଥିତିଟି ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିବା ସମୟରେ ରାଜାଙ୍କର ନୈରାଶ୍ୟ ଦେଖି ରାଣୀ ତାଙ୍କୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସାହସଟିକୁ ବଜାୟ ରଖିବାପାଇଁ ସର୍ବବିଧ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରା ଯାଉଥିଲା । ରାଣୀ କହୁଥିଲେ, ଦେବତାମାନଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନା କରାଯିବା ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଉତ୍ତମ କଥା, କିନ୍ତୁ ତା' ସହିତ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟ ରହିଥିବା ଉଚିତ । କେତେ ପ୍ରୟାସ ହେଲେ ଭଲ ପ୍ରୟାସ ହେଲା ବୋଲି କୁହାଯିବ, ସେକଥା କେହି କହି ପାରିବେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଦୁଇଟିଯାକ କରାଯାଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ସଫଳତା ପ୍ରାପ୍ତ

ହେବ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯେ ସଫଳତା ଲାଭ କରିବେ, ତାହାକୁ କିଏ ଅସ୍ୱୀକାର କରିପାରିବ ?

ଶିଖଣ୍ଡିନୀଙ୍କର ସଂକଳ୍ପ

ପତି ଓ ପତ୍ନୀ ଏକତ୍ର ଏହିଭଳି ଆଲୋଚନା କରୁଥିବା ସମୟରେ କନ୍ୟା ଶିଖଣ୍ଡିନୀ ତାହାକୁ ଶୁଣି ପାରିଥିଲେ ଏବଂ, ଯେଉଁ ଅକଥନୀୟ ହତାଶା ବର୍ତ୍ତମାନ ସକଳ ଆନନ୍ଦକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରଖିଥିଲା, ସେ ତାହାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲେ । ସିଏ ଯେ ସ୍ୱୟଂ ଏହିସବୁ ଦୁଃଖମୟ ସ୍ଥିତିର କାରଣ, ସିଏ ତାହା ବୁଝି ପାରୁଥିଲେ । ଭାବିଲେ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଅଯୋଗ୍ୟା ହୋଇନଥିବେ ! ଯଦି ସେ ଏଠାରୁ ପଳାଇଯିବେ ଏବଂ କେହି ଆଉ ତାଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ନପାଇବେ, ତେବେ ତାହା କେଡ଼େ ଉତ୍ତମ ନହେବ ! ସିଏ ମରିଗଲେ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ହୋଇଯିବ ? ତାଙ୍କୁ ହରାଇବା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଦୁଃଖୀ ପିତାମାତା ଏପରି ଗୋଟିଏ ବୋଝରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବେ, ଯାହାକି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ତଥା ରାଜ୍ୟ ଚାଲିଯିବାର ଆଶଙ୍କାଟିକୁ ଏପରି ବ୍ୟାପ୍ତ କରି ରଖିଛି ।

ଦାରୁଣ ନୈରାଶ୍ୟର ସହିତ ଏହିଭଳି ଚିନ୍ତା କରି ଶିଖଣ୍ଡିନୀ ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ନଗରରୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ଓ ଏକାକୀ ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଭ୍ରମିବାକୁ ଲାଗିଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ନିର୍ଜନ ଅରଣ୍ୟର ସୀମାପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଏବଂ, ସେହି ଅରଣ୍ୟଟି ପ୍ରେତମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଉଦ୍ୟାନଘର ଥିଲା, - ଚାରିପାଖରେ ଉଚ୍ଚ ପାଚେରୀ ଏବଂ ତୋରଣ ରହିଥିଲା ଏବଂ ସେଥିରୁ ଧୂପ ତଥା ଶସ୍ୟର ସୁଗନ୍ଧ ବାହାରି ଆସୁଥିଲା । ମାତ୍ର, ଏହି ଗୃହଟି ଭିତରେ ଦିନ ପରେ ଦିନ ବୁଲୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେହି ଗୃହଟିର କୌଣସି କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଭେଟୁନଥିଲେ, ମାତ୍ର ଏହାର କୌଣସି କର୍ତ୍ତା ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁନଥିଲେ । ବସ୍ତୁତଃ, ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଯକ୍ଷ ବାସ କରୁଥିଲା, - ସ୍ଥୂନ ନାମକ ଏହି ଯକ୍ଷ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟାଳୁ ଥିଲା; ତଥାପି ସେହି ନିବାସଟିର ନାମ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ହିଁ ସେହି ଅଞ୍ଚଳର କୃଷକମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତରେ ହୃତ୍‌କମ୍ପ ଜାତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । କାରଣ, ସେଠାରେ ସବୁକିଛି ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଏବଂ ରହସ୍ୟମୟ ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ, ସେଠାରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ସମୟରେ ଶିଖଣ୍ଡିନୀ ଏସବୁ କଥା ଆଦୌ

କିଛିହେଲେ ଜାଣିନଥିଲେ । ଦ୍ୱାର ଖୋଲା ଥିଲା, ଚାରିଆଡ଼ ଶାନ୍ତ ଓ ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥିଲା, - ଏହା ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗିଲା । ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ସେ ଦୁଃଖ-ମଗ୍ନ ହୋଇ ଚଟାଣ ଉପରେ ବସି ରହିଲେ, - ସେଠାରେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଓ ଦିନ ଦିନ ଧରି ସେହିପରି ବସି ରହିଲେ । ଭୋଜନ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲେ ।

ଦୟାଳୁ ଯକ୍ଷଟି ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ମୁଖଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦୁଃଖର ସେହି ଛାୟାଟିକୁ ଦେଖି ସ୍ୱୟଂ ବଡ଼ ବିଚଳିତ ହୋଇଗଲା । ଏହି ଆଗନ୍ତୁକ ଯେତେ ଯାହା ଘଟୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଓ ନିଜ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ବସି ରହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ନପାରି ବନ୍ଧୁଭାବାପନ୍ନ ଏହି ଯକ୍ଷଟି ଶେଷକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଅଭାବ, ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁନୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସିଏ କୌଣସି ବିପଦରେ ଯଦି ପଡ଼ିଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତୁ ଯେ ସେ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଯାହାକିଛି କରିବା ଉଚିତ ତାହା ଅବଶ୍ୟ କରିବ । ଯକ୍ଷଟି କହିଥିଲା ଯେ ସିଏ ହେଉଛି ଧନର ଦେବତା କୁବେରଙ୍କର ପରିକର ଏବଂ କୁବେରଙ୍କୁ ଯାହା ମାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଦେଇପାରିବେ । ଅସମ୍ଭବ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆଣି ଦେଇପାରିବେ । ରାଜକନ୍ୟା କେବଳ ନିଜର କି ଦୁଃଖ ବୋଲି କହିଲେ ହେଲା ! ନିଜର ଏହି ନୈରାଶ୍ୟ ସମୟରେ ଏପରି ଅନୁକମ୍ପାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ଶିଖଣ୍ଡିନୀ ଆଉ ଚୁପ୍ ରହି ପାରିଲେନାହିଁ ଓ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ଆପଣ ମୋତେ ପୁରୁଷ କରିଦିଅନ୍ତୁ, ଜଣେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷରେ ପରିଣତ କରିଦିଅନ୍ତୁ ! ମୋ'ର ପିତା ମରଣାନ୍ତକ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ଆମ ରାଜ୍ୟକୁ ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଆସିଲାଣି ଏବଂ, ଯଦି ମୁଁ ଜଣେ ପୁରୁଷ ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ଏପରି କଦାପି ଘଟନ୍ତାନାହିଁ । ହେ ମହାନ୍ ଯକ୍ଷ, କୃପା କରି ମୋତେ ପୁରୁଷଟିଏ କରିଦିଅ ଏବଂ ମୋ' ପିତା ବିପଦମୁକ୍ତ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ପୁରୁଷତ୍ୱ ମୋ' ପାଖରେ ରହୁ !" ଏବଂ, ଶିଖଣ୍ଡିନୀ ବିକଳ ହୋଇ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ତାଙ୍କର କାମନା ପୂରଣ ହେଲା

ଏତେ ଏତେ ଦୁଃଖକଥା ଶୁଣି ଦୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଯକ୍ଷ କଦାପି ସହି ପାରିନଥାନ୍ତା । ଏବଂ, ଯେତେ ଆଚମ୍ବିତ ପରି ଲାଗୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖିନୀ କନ୍ୟାଟିକୁ ବୋଧ

ଦେବା ସକାଶେ ସିଏ ପୃଥିବୀରେ ଥିବା ଯେକୌଣସି ଅସମ୍ଭବ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ତେଣୁ, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ହିଁ ସେ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ସହିତ ଏକ ଚୁକ୍ତି କରିନେଲା: ଯକ୍ଷର ଏହି ଦୀପ୍ତ ଦେହ ତଥା ପୁରୁଷତ୍ୱକୁ ସିଏ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଦେବ ଏବଂ ତାହା ବଦଳରେ ନିଜେ ଏକ ନାରୀରେ ପରିଣତ ହୋଇ ନିଜର ନିବାସଟିରେ ଲୁଚି ରହିବ । ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ପିତା ବିପଦମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବେ, ସେତେବେଳେ ରାଜକନ୍ୟା ପୁନର୍ବାର ଫେରିଆସି ସବୁ ବଦଳ କରିଦେବେ । ସିଏ ପୁନର୍ବାର ରାଜକନ୍ୟା ଶିଖଣ୍ଡିନୀ ହେବେ ଏବଂ ସିଏ ନିଜେ ତା'ର ଯକ୍ଷରୂପ ଫେରି ପାଇବ ।

ଯକ୍ଷଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯିବା ସମୟରେ ଶିଖଣ୍ଡୀ ଆନନ୍ଦରେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ପିତାଙ୍କର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ପାଇଁ ଚାଲିଗଲେ । ମାତ୍ର, ସେହି ଯକ୍ଷ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାଗ୍ୟହୀନ ଥିଲା । ଦିନେ ନା ଦୁଇଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଘଟିଲା ଯେ, ଧନଦେବତା କୁବେର ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଦେଇ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଯକ୍ଷ ସ୍ଥୂନ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାଲାଗି ଆସିଲା ନାହିଁ, ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ତାହାକୁ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବାଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଏବଂ, ବିଚରା ଯକ୍ଷ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବରେ ନାରୀର ପରିଧାନ ତଥା ନାରୀର ଦେହ ଧାରଣ କରି ଲଜ୍ଜାଜନକ ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, କୁବେର ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଆମୋଦିତ ଏବଂ କୁପିତ ହୋଇ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ : '' ଅନ୍ତତଃ ଶିଖଣ୍ଡୀର ମୃତ୍ୟୁଯାଏ ସେହିପରି ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ତା'ପରେ ଯାଇ ଏହି ନିର୍ବୋଧ ହୁଏତ ତା'ର ନିଜ ଦେହଟିକୁ ଫେରି ପାଇପାରିବ ।''

ଏବଂ, ତେଣେ ସବୁକିଛି ଶାନ୍ତ ତଥା ନିରାପଦ ହୋଇଆସିବା ପରେ ଯୁବରାଜ ଶିଖଣ୍ଡୀ ଯଥା ସମୟରେ ସ୍ଥୂନ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । କାରଣ, ଚୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ହୋଇଥିଲା । ଏବଂ, ଏହି ମାନବଟିର ଚିତ୍ତରେ ଆଦୌ କୌଣସି କପଟତା ନଥିବାର ଦେଖି ଯକ୍ଷ ବିଗଳିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସତ୍ୟଟିକୁ କହି ଦେଇଥିଲା । ଶିଖଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ କହିଥିଲା : ''ଏହି ସବୁକିଛି ହେଉଛି ନିୟତି, ନିୟତିର ବିଧାନକୁ କଦାପି ଆନ କରାଯାଇ ପାରିନଥାନ୍ତା !''

ଦ୍ରୁପଦଙ୍କୁ ଶିବ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟି ଏହିପରି ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ

ହେଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ, ଜଣେ ନାରୀ ରୂପରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ହେଲା ଓ ଶିଖଣ୍ଡୀ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା । ମାତ୍ର, ଏକମାତ୍ର ଭୀଷ୍ମ ହିଁ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ, ଏହି ଶିଖଣ୍ଡୀ ପ୍ରକୃତରେ ଅମ୍ବା ହିଁ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

୧୦. ନାରୀ ଅମ୍ବାଙ୍କର କଥା

ସେତେବେଳେ କ୍ଷତ୍ରିୟଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୀଷ୍ମ କୁରୁ ରାଜବଂଶର ଅଭିଭାବକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏହି ଭୀଷ୍ମ ତାଙ୍କର ଯୌବନାବସ୍ଥାରେ ଗୋଟିଏ ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଯେ, ସେ ଜୀବନଯାକ ଅବିବାହିତ ରହିବେ ଓ ସିଏ ରାଜସିଂହାସନର ଭାବୀ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ପିତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ରାଜା ହେବେନାହିଁ । ଭୀଷ୍ମ ଏହି ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ଯେପରିକି ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିବା ଧୀବରକନ୍ୟା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ପିତା ବିବାହ କରିପାରିବେ । ତା'ପରେ ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ଏପରି ଘଟିଥିଲା ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ପିତା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଭୀଷ୍ମ ନିଜର ସାବତଭାଇ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ସିଂହାସନରେ ଆରୂଢ଼ କରାଇଲେ ଏବଂ, ତା'ପରେ ଯେପରି ବଂଶରକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ଭୀଷ୍ମ ନିଜର ଏହି ଭାଇଟି ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଯୋଗ୍ୟା କନ୍ୟାର ସନ୍ଧାନ କରିବା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ, ବାରାଣସୀର ନରପତି ନିଜର ତିନି ଦୁହିତା - ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଅଚିରେ ଏକ ପାତ୍ର ନିର୍ବାଚନ କରିବା ଲାଗି ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥିଲେ; ସେହି ନିର୍ବାଚନକୁ ପୃଥିବୀର ସକଳ ରାଜା ତଥା ରାଜପୁତ୍ର ମାନଙ୍କୁ ଆସିବାପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । କନ୍ୟାମାନଙ୍କର ପିତା ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ଯେ, ଯେଉଁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ସର୍ବାଧିକ ସାହସର ପରିଚୟ ଦେଇ ପାରିବେ, ସେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଲାଭ କରିବେ । ତେଣୁ, ଯେଉଁ ରାଜପୁତ୍ର ଏକାକୀ ନିଜର ଶକ୍ତିବଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇଯାଇ ପାରିବେ ଓ ଅନ୍ୟ ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିଦେବେ, ସିଏ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଲାଭ କରିବେ । ମାତ୍ର, ବାରାଣସୀର ନରପତି ଏକଥା ସ୍ୱପ୍ନରେ ମଧ୍ୟ ଭାବିନଥିଲେ ଯେ, ସିଏ ଏହି ଘୋଷଣାଟିକୁ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ତାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠା କନ୍ୟା ଅମ୍ବା ଶାଲ୍ୱ ନାମକ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କ ସହିତ ବିବାହଲାଗି ଗୋପନରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିବଦ୍ଧ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ନିଜ ପିତାଙ୍କ ଆଗରେ ସେହି କଥାଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅମ୍ବା ଆଦୌ

ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରିନଥିଲେ, କାରଣ ସେ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର କଳୁଷରହିତ ପ୍ରେମ, ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସର ବଳ ଓ ଅବଶ୍ୟ ସୁଖଲାଭର ଆଶା - ଏହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସକଳ ବାଧାବିଘ୍ନକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବେ ଏବଂ ସମବେତ ସମସ୍ତଜନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନିଜ ବୀରତ୍ୱର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଶାଲ୍ୱ ନିଜ ବିଷୟର ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯାଇ ପାରିବେ । ମାତ୍ର ହାୟ, ଯେତେବେଳେ ଭୀଷ୍ମ ସେହି ପାତ୍ରନିର୍ବାଚନର ସମ୍ବାଦଟିକୁ ଶୁଣିଲେ, ସିଏ ମନସ୍ଥ କରି ପକାଇଲେ ଯେ ତରୁଣ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ। ରାଜପତ୍ନୀମାନଙ୍କୁ ଲାଭ କରିବା ସକାଶେ ବର୍ତ୍ତମାନ ହିଁ ଏକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି । ତେଣୁ ତିନିକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଜୟ କରି ଆଣିବାପାଇଁ ଏବଂ ବିରୋଧୀ ସକଳଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଜିଣିବାପାଇଁ ଭୀଷ୍ମ ବଦ୍ଧପରିକର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଏହି ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଭୀଷ୍ମ ନିଜ ସହିତ କୌଣସି ପରିକର ନନେଇ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଭଦ୍ର ପୁରୁଷ ହିସାବରେ ବାରାଣସୀ ନଗରକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେହି ରାଜସମାଗମରେ ପହଞ୍ଚି ସିଏ ତିନି କନ୍ୟାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପାରିଲେ : ଆପଣା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ କେହି କାହାରିଠାରୁ ଊଣା ନୁହନ୍ତି, ବହୁମୂଲ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଦ ତଥା ଅଳଙ୍କାରଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସିଂହାସନ ଅଥବା ରଥରେ ଆସୀନ ହୋଇ ରାଜଛତ୍ର ତଥା ମୁକ୍ତାଖଚିତ ଚନ୍ଦ୍ରାତପମାନଙ୍କ ତଳେ, ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜନିଜର ପତାକାରେ ପରିଚୟର ଉପଯୁକ୍ତ ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକୁ ବହନ କରି ପୃଥ୍ୱୀବିଖ୍ୟାତ କ୍ଷତ୍ରିୟଶ୍ରେଷ୍ଠମାନେ ବିରାଜମାନ କରୁଛନ୍ତି ।

ଭୀଷ୍ମ ଦଣ୍ଡକ ସକାଶେ ସେହି ସମଗ୍ର ଦୃଶ୍ୟଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ସିଂହର ଗର୍ଜନ ତୁଲ୍ୟ ଏକ କଣ୍ଠରେ ଆପଣାର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ତ୍ରିବାର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଥିଲେ ।

ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଆହ୍ୱାନ

"ବର୍ତ୍ତମାନ ଶାନ୍ତନୁପୁତ୍ର ଭୀଷ୍ମ ଏହି କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଏଠାରୁ ନେଇଯିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି: ସେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯିଏ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ସିଏ ସମ୍ମୁଖକୁ ବାହାରି ଆସନ୍ତୁ । ଆପଣା ବଳର ପ୍ରମାଣ ଦେଇ ଆପଣମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ସମ୍ମୁଖରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ହରଣ କରି ନେଉଛି !"

ସେହି ଆହ୍ୱାନଟି ସମ୍ମୁଖରେ କେହି ହଲଚଲ ମଧ୍ୟ ହେଉନଥିଲେ ଏବଂ,

ତୃତୀୟ ବାର ଆହ୍ୱାନଟିର ଶବ୍ଦଟି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ମାତ୍ରକେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ସାରଥି ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଯୁଦ୍ଧରଥଟି ସହିତ ଆସି, ଅନ୍ୟ ନାରୀମାନଙ୍କର ଗହଣରେ ଯେଉଁଠାରେ କନ୍ୟାତ୍ରୟ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସେହି ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ପରିଚାରକମାନେ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ରଥଉପରକୁ ଯେତେବେଳେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଦଳେ ପରିକର ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରତିଆହ୍ୱାନର ଧ୍ୱନି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓ କୋଷମୁକ୍ତ ତରବାରୀ ସହିତ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ରାଜନ୍ୟଗଣ ସିଏ ଯାହାର ରଥ, ହସ୍ତୀ ଅଥବା ଅଶ୍ୱ ଉପରକୁ ଡେ଼ଇଁ ପଡୁଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଭୀଷ୍ମ ଈଷତ୍ ହସି, ରାଜକନ୍ୟାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ପୃଥିବୀଯାକର ଅସ୍ତ୍ରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ନିଜର ଧନୁଟିକୁ ଆକର୍ଷଣ କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତର୍କ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସହସା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ଭୀଷ୍ମ ଆପଣାର ତୀରବର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ରୋକି ଦେଇ ପାରିଥିଲେ । ତାହା ଦେଖି ସ୍ୱୟଂ ଇନ୍ଦ୍ର ହିଁ ଏକ ବୃହତ୍ ଅସୁରଦଳ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେ ଅବଲୀଳା କ୍ରମେ ଆଗଭର ହୋଇ ଆସୁଥିବା ରାଜାମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଖଚିତ ପତାକାଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ପକାଇଲେ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶରରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଶ୍ୱ, ହସ୍ତୀ ଓ ସାରଥିମାନଙ୍କୁ ଭୂତଳଶାୟୀ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ, ସାନ୍ତନୁପୁତ୍ର ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଏହି ସହଜ ତଥା ଅବ୍ୟର୍ଥ ଶରଚାଳନାକୁ ଦେଖି ମହୀପତିମାନେ ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ଦେଇ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଏବଂ, ଏତେ ଏତେ ଅଧିପତିଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ଭୀଷ୍ମ ତିନି ରାଜ୍ୟକନ୍ୟାଙ୍କର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ହସ୍ତିନାପୁରକୁ ନେଇ ରାଜମାତା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇଥିଲେ, ଯେପରିକି ସେମାନେ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପତ୍ନୀ ହୋଇ ରହିପାରିବେ

କିନ୍ତୁ,ବିବାହାନୁଷ୍ଠାନର ଦିବସଟି ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଅମ୍ବା ରାଜବଂଶର ସର୍ବଜ୍ୟେଷ୍ଠ କର୍ତ୍ତା ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜାଶୀଳା ତଥା କୁଣ୍ଠିତା ହୋଇ ସାଲ୍ୱରାଜଙ୍କ ସହିତ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ହୋଇ ସାରିଥିବାର ଘଟଣାଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଅମ୍ବା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେ, ସେ ଏଠାରେ ଜଣଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବେ ଏବଂ ଗୋପନରେ ଆଉଜଣଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବେ, - ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଏକ

ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ହେବ । ତେଣୁ, କୁରୁକୁଳକୁ ସେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାର ଅନୁମତି ପାଇପାରିବେ କି ନାହିଁ, ସେହି ବିଷୟରେ ଏକ ମୀମାଂସା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ ।

ଭୀଷ୍ମ ସେହି କଥାଟିକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ମାଆ, ରାଜ-ପରିଷଦ ତଥା ରାଜ୍ୟ ଏବଂ କୁଳପୁରୋହିତଗଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନେଇ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲେ । ଅମ୍ବାଙ୍କୁ ଆପଣାର ଜଣେ କନ୍ୟାପରି ବିଚାର କରି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହୃଦୟତା ସହିତ ବ୍ୟାପାରଟି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କଲେ । ତା'ପରେ କୁରୁବଂଶର ସେହି ବିବାହଦିନଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ଅମ୍ବା ହସ୍ତିନାପୁର ତ୍ୟାଗ କରି ଗୋପନରେ ଶାଲ୍ୱରାଜଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚାଲି ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ପାଇଥିଲେ । ସୁନିର୍ବାଚିତ କେତେଜଣ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ରୂପେ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରେରଣ କରା ଯାଇଥିଲା । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଅମ୍ବାଙ୍କର ନିଜ ଦାସୀ, ଯିଏକି ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କର ବାଲ୍ୟସମୟରୁ ହିଁ ଧାତ୍ରୀରୂପେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ଆସିଥିଲେ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅନୁଗମନ କଲେ ।

ଶାଲ୍ୱରାଜ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚି ଅମ୍ବା ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ, "ହେ ରାଜନ୍, ମୁଁ ଆସିଲି" ବୋଲି ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ଅମ୍ବାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ

କିନ୍ତୁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଶାଲ୍ୱରାଜଙ୍କର କିଛିତ୍ ଚିତ୍ତବିକୃତି ଘଟି ସାରିଥିଲା ଓ ସେ ବିବେକର ସହିତ ଆଉ କୌଣସି ବିଚାର କରି ପାରୁନଥିଲେ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କଠାରୁ ପରାଜିତ ହେବାଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବତଃ ସେ ଅପମାନିତ ବୋଧ କରୁଥିଲେ ଓ କିଛିତ୍ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ବି ହୋଇଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରଥମରୁ ସେ ଅମ୍ବାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ବିଷୟରେ କେବଳ ଅଧା ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିଏ କରିଥିଲେ ଓ ତା'ପରେ କ୍ରମେ ଅଧିକ ବିମୁଖ ଏବଂ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । କିମ୍ବା, ହୁଏତ, - ଏବଂ ଏହାହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଛି, - ସିଏ ଜଣେ ପ୍ରକୃତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ନଥିଲେ ଓ ଅମ୍ବା ତାଙ୍କ ଉପରେ ଆସ୍ଥାସ୍ଥାପନ କରି ଆଦୌ ଉଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିନଥିଲେ । ମାତ୍ର, ବସ୍ତୁତଃ ଯେଉଁ କାରଣରୁ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ନାରୀ ଅମ୍ବାଙ୍କର ମହାନ୍ ତଥା ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମ ନିମନ୍ତେ ସେ ନିଜକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କଲେ ।

ପ୍ରଥମେ, ସେ ଆଦୌ ଗୁରୁତ୍ୱ ନଦେଲାପରି ଟିକିଏ ହସିଦେଇ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ଯେ, ଯେଉଁ ନାରୀକୁ ଭୀଷ୍ମ ଆଉଜଣଙ୍କ ସହିତ ପରିଣୟ କରାଇଦେବେ ବୋଲି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ, ସିଏ ତାହାକୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି । ତା'ପରେ ଅମ୍ବାଙ୍କୁ ଅପବାଦ ଦେଲାପରି ମଧ୍ୟ କହିଲେ ଯେ, ସିଏ ତ ବହୁତ ଖୁସୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତିନାପୁର ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବାଟଯାକ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ରୋଦନ କରି କରି ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଅମ୍ବା ଯେତେ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜା ସେଥିରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କଲେନାହିଁ ।

ପରିଶେଷରେ ସେ କେବଳ ଉଦାସୀନତା ହିଁ ଦେଖାଇଲେ ଏବଂ ଅମ୍ବା ଆପଣାର ମନୋଭାବନା ଗୁଡ଼ିକୁ ବାରବାର ଯେତେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ ମଧ୍ୟ ସି ଏ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ନେହଭାବ ପ୍ରକଟ କଲେନାହିଁ; ମାତ୍ର, ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯେପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି, ଗୋଟିଏ ସର୍ପ ନିଜର କାତିକୁ ଛାଡ଼ି ବାହାରିଗଲା ପରି ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ମାନ ଅଥବା ଦରଦଭାବ ନ ଦେଖାଇ ତାଙ୍କୁ ବର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ଏବଂ, ବାରଣାସୀ ରାଜାଙ୍କର ଏହି ଜ୍ୟେଷ୍ଠା କନ୍ୟା ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ବୁଝି ପାରିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ରୋଷଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ଏବଂ ଦୁଃଖର ଅଶ୍ରୁଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଚନ କରୁ କରୁ ସେ ତଥାପି ସଗର୍ବ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ହେ ରାଜା, ମୋତେ ଆପଣ ବର୍ଜନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ମୋତେ ତଥାପି ରକ୍ଷା କରିବ, କାରଣ ସତ୍ୟର କେବେହେଲେ ପରାଜୟ ହେବନାହିଁ ।" ଏବଂ, ଏତିକି କହି ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ରୋଦନ କରି ସେ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ।

ଏହିପରି ତୀବ୍ର ଅପମାନ ପାଇ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠାକୁ ଯିବେ ଜାଣି ନପାରି ରାଜକନ୍ୟା ଉକ୍ତ ରାତ୍ରିଟି ଏକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଅରଣ୍ୟାଶ୍ରମରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ । ସେହି ଆଶ୍ରମରେ ତାଙ୍କର ନିଜ ପିତାମହ ହିଁ ପ୍ରମୁଖ ହୋଇ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ହୃଦୟଟି ଯନ୍ତ୍ରଣାଦ୍ୱାରା ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଓ ମନ ଭିତରଟି ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର ଭାବରେ କିଛି ସ୍ଥିର କରି ପାରୁନଥିଲା । ସିଏ ଯେ ଏପରି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ଏବଂ ଲାଞ୍ଛିତ ହେଲେ, ଏସବୁ କାହା ଦୋଷରେ ହେଲେ ? ଏଥିସକାଶେ ସେ ଶାଲ୍ୱ ବା ଭୀଷ୍ମ କାହାକୁ ଅଧିକ ଦୋଷ ଦେବେ ? ବେଳେ ବେଳେ ସେ ତାଙ୍କ ନିଜକୁ ଦୋଷ ଦେଉଥିଲେ ଯେ କନ୍ୟା ନିର୍ବାଚନର ସେହି

ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ସେ ନିଜ ଭଗିନୀଗଣଙ୍କ ସହିତ ଯିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ କ'ଣ ପାଇଁ ମନା କରିଦେଲେ ନାହିଁ । କ'ଣ ପାଇଁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସହିତ ହସ୍ତିନାପୁରକୁ ଗଲେ । ତା'ପରେ, ତାଙ୍କର ପିତା ମଧ୍ୟ ମନରେ କ'ଣ ଭାବି ଆପଣା ବଳରେ ଯିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ଦେବ, ସିଏ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଲାଭ କରିବ ବୋଲି ଏପରି ମତିହୀନ ଭାବରେ କାହିଁକି ଘୋଷଣା କଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ମଧ ଦାୟୀ କରୁଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ, ତାଙ୍କର ଭାବନା ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା । ଯଦି ଭୀଷ୍ମ ତାଙ୍କୁ ଅଧିକାର କରି ହସ୍ତିନାପୁର ନେଇଯାଇ ନଥାନ୍ତେ, ଏବଂ ତା'ପରେ ଯଦି ସେ ତାଙ୍କ ଲାଗି ଶାଲ୍ୱରାଜ୍ୟକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ସକଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଇ ନଥାନ୍ତେ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ କଦାପି ଏହି ଦୁର୍ଗତି ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଅମ୍ବା ଆପଣାକୁ, ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ ଏବଂ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଜଣଜଣ କରି ଦୋଷ ଦେଇଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର, ଏକଦା ତାଙ୍କୁ ପତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିବା ଶାଲ୍ୱରାଜାଙ୍କୁ କୌଣସି ଦୋଷ ଦେବାକୁ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଆଦୌ ରାଜୀ ହୋଇ ନଥିଲା । ଏପରିକି ସେହି ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଯେତେ ଅପମାନସବୁ ଦେଇଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ସେ ଅସରନ୍ତି ଯଥାଯଥ କାରଣମାନ ବାହାର କରି ପାରୁଥିଲେ । ସେହି ରାଜାଙ୍କର ଉଦାସୀନତା ଓ ଦାମ୍ଭିକତାକୁ ଆଦୌ ନଦେଖି ସେ କ'ଣପାଇଁ ତାଙ୍କକୁ ଏହି ବିପର୍ଯ୍ୟୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା, କେବଳ ସେହିକଥା ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସାରତ୍ୟାଗ କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା । ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହୋଇ - କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ପୁନର୍ବାର ହସ୍ତିନାପୁରକୁ ଫେରି ପାରୁନଥିଲେ - ଏବଂ ଆପଣା ଶୈଶବସମୟଟିକୁ କଟାଇଥିବା ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ଯାଇ ଆଶ୍ରୟ ନେବାଟା ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଭିମାନକୁ ମଧ୍ୟ ବାଧୁଥିଲା, - କେବଳ ଏକ କଠୋର ତପଶ୍ଚାରଣାର ଜୀବନ ଗ୍ରହଣ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ଲାଗି କୌଣସି ଅନ୍ୟ ମାର୍ଗ ନଥିଲା । ଏବଂ କ୍ରମଶଃ, ସେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସିବାପରେ ଏବଂ ଆଶ୍ରମର ବୃଦ୍ଧ ମୁନିମାନଙ୍କର ସହାୟତା ତଥା ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ ସେ କେବଳ ଭୀଷ୍ମ ହିଁ ତାଙ୍କର ସକଳ ଦୁଃଖର ମୂଳକାରଣ ବୋଲି ତାଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହେଲା ଏବଂ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ବିନାଶ ହିଁ ତାଙ୍କର ସକଳ ଆତ୍ମ-ସାଧନାର ଅଭିପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଲା ।

ଅମ୍ବା ଓ ଭୀଷ୍ମ

ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଅମ୍ବାଙ୍କର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲା କାରଣ, ତାଙ୍କର ପିତାମହ ସମେତ ସକଳ ମୁନିଗଣ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅପମାନିତା କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ତଥା ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଏବଂ, ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳମାନଙ୍କରେ ଲୋକମୁଖରେ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କରା ଯାଇଥିବା ଏକ ଯୁଦ୍ଧର କାହାଣୀ ମଧ୍ୟ ଶୁଣା ଯାଇଥିଲା । ପରଶୁରାମ ହିଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ; ପରଶୁରାମ, ଯିଏ କି ଏକଦା ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଗୁରୁ ଥିଲେ ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏକ ଅବତାର ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । କୁହା ଯାଉଥିଲା ଯେ ସେହି ଯୁଦ୍ଧ ବହୁତ ଦିନ ନିମନ୍ତେ ଚାଲିଥିଲା, - ଦୁଇ ପକ୍ଷରେ ଦୁଇଜଣ ଯୁଦ୍ଧରତ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା ଏକ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁଦ୍ଧ ପରି ଲାଗି ରହିଥିଲା । ଶେଷରେ ସର୍ବ ଦେବତାଙ୍କର ହସ୍ତକ୍ଷେପ ତଥା ଉପସ୍ଥିତିରେ ଯାଇ ସେହି ଯୁଦ୍ଧର ଅବସାନ ଘଟିଥିଲା । କାରଣ ଦେବତାମାନେ ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲେ ଯେ, ପରସ୍ପରର ସମ୍ମାନସ୍ଥାନୀୟ ଓ ସ୍ନେହାସ୍ପଦ ଏହି ଦୁଇ ଯୋଦ୍ଧା କଦାପି କେହି କାହାର ଜୀବନନାଶ କରିବେନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ କେବଳ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବେ । କିନ୍ତୁ, ଯୁଦ୍ଧଟିର ସମାପ୍ତି ଘଟିବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଅମ୍ବା ଯେତେବେଳେ ପରଶୁରାମଙ୍କ ପାଖରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ତାଙ୍କର ଅମିତ ଶକ୍ତିପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିବା ହେତୁ ପରଶୁରାମଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଥିଲେ ଏବଂ ଧନ୍ୟବାଦ ମଧ୍ୟ ଦେଲେ । ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ସିଏ ଆଉ ହସ୍ତିନାପୁର ଯାଇ କଦାପି ଭୀଷ୍ମଙ୍କଠାରୁ ସୁରକ୍ଷା ଭିକ୍ଷା କରିବେନାହିଁ ଏବଂ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଏହାପରେ ସେ ସ୍ୱୟଂ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନିଧନ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଉପାୟ ଖୋଜି ବାହାର କରିବେ ।

କ୍ଷତ୍ରିୟକୁଳର ଦେବତା ସଦୃଶ ପରଶୁରାମ ଏକଥା ଶୁଣି ଏହି ବାଳିକାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ କିଞ୍ଚିତ୍ ହସି ଦେଇଥିବେ; କାରଣ, ଯାହାଙ୍କୁ ସିଏ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ କରି ହଟାଇ ପାରିଲେନାହିଁ, ଏହି ରାଜକନ୍ୟା ନିଜର କୋମଳ କଣ୍ଠରେ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାର ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ହସ ମାଡ଼ିଥିବ । ମାତ୍ର, ଅମ୍ବା ମସ୍ତକ ଉଚ୍ଚ କରି ବିଷାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଖରେ ପରଶୁରାମଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏଣିକି ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏହାପରେ ତାଙ୍କର ଆଚରଣର ମାର୍ଗଟି ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସାଧାରଣ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେ ମାସ ମାସ ଧରି ଉପବାସ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ତପଶ୍ଚାରଣା କରୁଥିଲେ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଚିତ୍ତଆକର୍ଷଣର ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆଉ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ରହିନଥିଲା । ତାଙ୍କ ମସ୍ତକର କେଶ ଜଟା ହୋଇଗଲା ଓ ଶରୀର କୃଶତର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ତଥା ଦିନ ପରେ ଦିନ ସେ ସତେଅବା ପ୍ରସ୍ତରଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ପରି ନିଶ୍ଚଳ ଏବଂ ନୀରବ ଭାବରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହୁଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଅସାଧ ବହୁତକିଛି କରିପାରିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ତପସ୍ୟାରେ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଚହଲ ପକାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏଥିରୁ ବିରତ ହେବାଲାଗି ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଆସି ବିନତି କଲେ । ଯେଉଁ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଋଷିମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ ସେଠାରେ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପିତା ଯେଉଁ ଦୂତମାନଙ୍କୁ ସେଠାକୁ ସର୍ବଦା ପଠାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଅମ୍ବାଙ୍କୁ ଆପଣାର ସଂକଳ୍ପ ପରିହାର କରି ଏକ ଅଧିକ ସାଧାରଣ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଅମ୍ବା ତା'ପରେ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାରେ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଥିଲେ, ଗୋଟିଏ ପୁଣ୍ୟତୋୟା ନଦୀରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ପୁଣ୍ୟତୋୟା ନଦୀକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଆହୁରି ଅଧିକ କଠୋର ବ୍ରତମାନ ପାଳନ କରିଥିଲେ । ଥରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ, ସ୍ୱୟଂ ଗଙ୍ଗାମାତା, ଯାହାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଜନନୀ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ, ସିଏ ଆବିର୍ଭୂତା ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଏହିସବୁ ବ୍ରତ ତଥା ତପଶ୍ଚାରଣାର କାରଣ ପଚାରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ଏହି ଯାବତୀୟ ତପସ୍ୟାର ଓ ପ୍ରୟାସ ସିଏ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନିଧନ ସକାଶେ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ଖୁବ୍ ଭର୍ତ୍ସନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ଭିତରେ ଏଭଳି ଘୃଣାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଯାବତୀୟ ବ୍ରତଚାରଣାର ମନ୍ଦ ପରିଣାମ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି ଦେଇଥିଲେ । ତଥାପି ରାଜକନ୍ୟା ଅମ୍ବା ସେଥିରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ନଥିଲେ । ସିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି 'ନା ପୁରୁଷ ନା ନାରୀ'ର ସ୍ଥିତିରେ ଅଛନ୍ତି, ସେହିଭଳି ଜଣକଦ୍ୱାରା ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ନଘଟିଲେ ଅମ୍ବା କଦାପି ଶାନ୍ତ ହେବେନାହିଁ ଏବଂ ତପସ୍ୟାରୁ ବିରତ ହେବେନାହିଁ ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ।

ଶେଷରେ ମହାଦେବ ଶିବଙ୍କୁ ହିଁ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆବର୍ଭୂତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଘୋର ବ୍ରତ ପାଳନରେ ଶିବ ଆଉ ମୋଟେ ସ୍ଥିର

ହୋଇ ରହି ପାରିନଥିଲେ । ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ ଶିବ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆହୋଇ ସିଏ କେଉଁ ବର ମାଗୁଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ ।

ଆନନ୍ଦଗଦ୍‌ଗଦ ଚିତ୍ତରେ ଶିବଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଅମ୍ବା ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ପରାଭବ ଚାହାନ୍ତି ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ସିଏ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟ ପୂରଣର ପ୍ରଥମ ଚରଣରେ ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ମହାଦେବ କହିଥିଲେ, "ହଁ, ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ହତ୍ୟା କରିବ " । ମହୋଲ୍ଲସିତ ଅଥଚ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇ ତା'ପରେ ଅମ୍ବା କହିଲେ: "ମାତ୍ର, ମୁଁ ତ ଜଣେ ନାରୀ, ତେଣୁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ମୁଁ କିପରି ତାଙ୍କୁ ହରାଇ ଦେଇ ପାରିବି ? ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ' ଭିତରର ନାରୀର ହୃଦୟଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ପଥର ହିଁ ପାଲଟି ଯାଇଛି । ତଥାପି, ହେ ବୃଷଭବାହନ ଦେବଦେବ, ଆପଣ ମୋ' ଆଗରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ ମୁଁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ହତ୍ୟା କରି ପାରିବି !"

ଶିବ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ, "ମୋ'ର ବାକ୍ୟ କଦାପି ଅନ୍ୟଥା ହେବନାହିଁ । ତୁମେ ଆଉଥରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ ଓ କିଛିଦିନ ପରେ ଏକ ପୁରୁଷରେ ପରିଣତ ହେବ; ଜଣେ କୁଶଳୀ ଯୋଦ୍ଧା ହୋଇ ପାରିବ ଏବଂ ଆପଣାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନଟିକୁ ସ୍ମରଣ କରି ନିଜେ ନିଜ ହାତରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନିଧନ ଘଟାଇବ ।"

ଏତିକି କହି ମହାଦେବ ଆଶ୍ରମ-ଅରଣ୍ୟରୁ ଅମ୍ବା ତଥା ସେଠାରେ ସମବେତ ମୁନିଗଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲେ । ଏବଂ, ଅମ୍ବା ସେଠାରୁ ଯାଇ ନିଜ ହାତରେ କାଷ୍ଠ ସଂଗ୍ରହ କରିଆଣି ଯମୁନାତଟରେ ଏକ ବୃହତ୍ ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେଥିରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କଲେ; ସେତେବେଳେ କହିଥିଲେ: "ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନିଧନ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି କରୁଛି । ଏକ ନୂତନ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରି ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନିଧନ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି !"

୧୧. କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର

ତେର ବର୍ଷର ନିର୍ବାସନକାଳ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରେ ବୀର ପାଣ୍ଡବମାନେ ପୁନର୍ବାର ନିଜର ମିତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ଦେଖା ଦେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଘଟଣାକ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କର ଏହିପରି ଜଣେ ମିତ୍ର ନରପତି ନିଜ ଦରବାରରେ

ବହୁ ରାଜାଙ୍କର ଏକ ସମାବେଶ କରାଉଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ସମ୍ବାଦ ପାଇ ରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଓ ବନ୍ଧୁତାର ଏକ ଫମ୍ପା ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଦୂତ ସେଠାକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ତଥା ଧନସମ୍ପଦ ଫେରାଇ ଦେବାର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ନଥିଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତଙ୍କର ରାଜୀରେ ଦୂତ ହାତରେ ଏହି ଉତ୍ତର ଦିଆଯାଇଥିଲା ଯେ, "ହୁଏତ ଆମକୁ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ଲେଉଟାଇ ଦିଆଯିବ ଓ ସେକଥା ନହେଲେ ଯୁଦ୍ଧ ହେବ ।"

ଏହାପରେ ସର୍ବଜନଙ୍କ ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ ଦୁଇ ପରିବାରଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ମନୋଭାବ କ୍ରମେ ଅତିରିକ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ପୁନଶ୍ଚ, ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ା ସମୟରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଅପମାନ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ସହନର ଅତୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏବଂ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ଆକାଂକ୍ଷିତ ସମସ୍ତ ସୁଯୋଗ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିଲା । ପାଣ୍ଡବମାନେ ନିର୍ବାସନରେ ଥିବା ସମୟରେ ସିଏ ବହୁ ସଲା ଓ ସାଲିଶ୍ କରି ପାରିଥିଲେ ଓ ବହୁତଙ୍କୁ ବହୁତ ଉପକୃତ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଲାଭ କରିଥିବା ବନ୍ଧୁମାନେ ଏକ ଯୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜ ବିଶ୍ୱସ୍ତତା ତଥା ସାହସ ଦେବେ ବୋଲି ସେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଦୁଇ ପରିବାର ଉପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଦ୍ଧ ଏକ ଘନ ମେଘପରି ଘୋଟି ଆସିଲା ଏବଂ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ମରଣାତ୍ମକ ହେବ ବୋଲି ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଭଲଭାବେ ଜାଣିଥିଲେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ହାତରେ କୌରବ ବାହିନୀର ସେନାପତିତ୍ୱ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣ ଯେପରି ସେନାବାହିନୀରେ ନିଜର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଗ ଗଠନ କରି ନପାରିବେ, ଭୀଷ୍ମ ନିହତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେନାହିଁ ବୋଲି ତାଙ୍କଠାରୁ ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମଧ୍ୟ ନିଆଗଲା । ଏଣେ ପାଣ୍ଡବ ପକ୍ଷର ସେନା ଦ୍ରୁପଦପୁତ୍ର ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କର ଅଧୀନରେ ରହିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ଘନାଇ ଆସୁଥିବା ସହିତ କ୍ରମେ ହସ୍ତିନାପୁର କେତେ କେତେ ରାଜା ଏବଂ ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । ହାତୀ, ରଥ ତଥା ସହସ୍ର ସହସ୍ର ପଦାତିକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସମସ୍ତ ନଗରଟି ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ କାଳରେ ଏକ ମହାସାଗର ପରି ଦେଖାଗଲା । ପାଣ୍ଡବମାନେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କର ରାଜଧାନୀରେ ନିଜର ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତଙ୍କୁ ଆଣି ଜମା କଲେ ଏବଂ ଉଭୟେ

ସମରକ୍ଷେତ୍ର କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍, ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଏପରି ଏକ ଗୃହମଧ୍ୟରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କଲେ, ଯେଉଁଠାରେ କି ଯୁଦ୍ଧର ପାଳି ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ-ଖେଳାଳିମାନେ ନିଜନିଜର ଜୀବନକୁ ବାଜି ରଖି ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ା କରିବେ ଓ ସେନାବାହିନୀ, ରଥ ତଥା ହସ୍ତୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ଏକ ସମରପ୍ରାଙ୍ଗଣ ହିଁ ଖେଳପାଲିର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ସେହି ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଭୀଷ୍ମ ସେନାପତି ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବମନ୍ତେ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ; ଏବଂ, କେବଳ ଶିଖଣ୍ଡୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ବୋଲି ସ୍ୱୟଂ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଠାରୁ କିଛିତ୍ ସୂଚନା ପାଇଥିବାରୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଯୁଦ୍ଧରେ ସର୍ବଦା ଶିଖଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସକଳ ଉଦ୍ୟମ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ।

ପାଣ୍ଡବ ଓ ପାଞ୍ଚାଳମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ବାହାରିଥିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କ୍ଷୁଦ୍ର ସୈନ୍ୟବାହିନୀଟି ବଳ ଓ ଉଲ୍ଲାସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ନେଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମନୋନିବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧର ଭାବନାରେ ସତେଅବା ଖୁସୀ ମଧ୍ୟରେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ତେଣେ ଭୀଷ୍ମ ଭୟପ୍ରଦ ଶକୁନମାନ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟରେ ଭାବି କେଉଁଠାରେ ବସିଯିବା ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରୁଥିବାର ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ ।

କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର ସମର

ଚରମ ମୀମାଂସାର ସେହି ଦିବସରେ ଯେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଦୁଇ ସେନାବାହିନୀ ପରସ୍ପରର ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ଆପଣା ଆପଣାର ବିମାନ, ଅଶ୍ୱ ଏବଂ ସୁଦୃଶ୍ୟ ପତାକାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଦୁଇଟି ସହର ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ତା'ପରେ ଶଙ୍ଖମାନେ ବାଜି ଉଠିଲେ, ଯୁଦ୍ଧଭେରୀ ନିନାଦିତ ହେଲେ, - ସତେଅବା କେଉଁ ସମୁଦ୍ରର ଦୁଇଟି ତରଙ୍ଗ ଉତ୍ତାଳ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ ଅଥବା ଏକ ତୁମୁଳ ତୋଫାନ କୌଣସି ଅରଣ୍ୟ ଉପରଦେଇ ବହି ଯାଉଥିଲା । ଦୁଇ ବାହିନୀ ପରସ୍ପର ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରନ୍ତେ ଅଶ୍ୱମାନେ ହ୍ରେଷାରବ କରି ଉଠିଲେ ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧରତ ସୈନିକ ମାନଙ୍କର ଚିତ୍କାର ଶବ୍ଦରେ ଆକାଶମଣ୍ଡଳ କମ୍ପି ଉଠିଥିଲା । ପଶୁମାନଙ୍କର ଗର୍ଜନ ତଥା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଚିତ୍କାରରେ ତୂରୀ,

ଶିଙ୍ଗା ଏବଂ ଦୁନ୍ଦୁଭିମାନଙ୍କର ଘୋର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ଚିତ୍କାରରେ ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଥିଲେ । କେତେ ସମୟ ପାଇଁ ଦୃଶ୍ୟଟି ବେଶ୍ ଆକର୍ଷକ ଲାଗିଲା, ମାତ୍ର ତା'ପରେ ଭୟଙ୍କର ହେଲା ଏବଂ ସେହି ସମରପ୍ରାଙ୍ଗଣର ଧୂଳି ତଥା କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖା ଗଲାନାହିଁ । କୁରୁ ପାଣ୍ଡବ ଉଭୟ ପକ୍ଷକୁ ସମ୍ଭବତଃ କୌଣସି ପିଶାଚ ଲାଗିଥିଲା କି ? ପିତା, ପୁତ୍ର, ଭାଇ ଭାଇ ପରସ୍ପରକୁ ପାପୋରି ପକାଇଲେ । ହାତୀମାନେ ଶୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପରକୁ ବିଦାରି ଦେଲେ । ନିହତ ଅଶ୍ୱଗଣ ଭୂଇଁ ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ ଏବଂ ବୃହତ୍ ରଥମାନେ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଧୂଳି ହୋଇଗଲେ । ପତାକାମାନେ ଚିରି ଟିକି ଟିକି ହୋଇଗଲେ । ତୀରସବୁ ସବୁଆଡ଼କୁ ଛୁଟିଯିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, କେଉଁଠି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଟିକିଏ ଫର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଯିବା ମାତ୍ରକେ ତରବାରୀ ତଥା ତୀରମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିଲାବେଳେ ଚକଚକ ହୋଇ ଉଠୁଥାଆନ୍ତି ।

ମାତ୍ର, ଯେଉଁସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଯୁଦ୍ଧ ଏକ ଘୋରତମ ଦୃଶ୍ୟ ଧାରଣ କରୁଥିଲା, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ କୁରୁପକ୍ଷର ନାୟକ ଭୀଷ୍ମ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା; ଭୀଷ୍ମ ନିଜର ରୌପ୍ୟନିର୍ମିତ ରଥଉପରେ ଅସ୍ତ୍ରଧାରଣ କରି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଥିଲେ, କୌଣସି ମେଘଶୂନ୍ୟ ଆକାଶରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ତାଙ୍କର ପତାକା ଫରଫର ଉଡୁଥିଲା, - ଏକ ଧଳାରଙ୍ଗର ବସ୍ତ୍ରଉପରେ ସେଥିରେ ସୁନାରଙ୍ଗର ତାଳଗଛ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏବଂ, ଯାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ତୀରଟି ପ୍ରେରଣ କରୁଥିଲେ, ସିଏ ତାହାର ଆଘାତରୁ ଆଦୌ ରକ୍ଷା ପାଉନଥିଲା । ତାଙ୍କର ପରାକ୍ରମ ଦେଖି ଅପର ପକ୍ଷର ସର୍ବଜନ ଭୀତ ଓ କମ୍ପିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ । ଭୀଷ୍ମ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ନିହତ କରି ତଳେ ପକାଇଦେଲେ । ଏବଂ, ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସିବାରୁ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ପକ୍ଷର ସେନାପତିମାନେ ବିଶ୍ରାମ ନେବାପାଇଁ ନିଜର ବାହିନୀଗୁଡ଼ିକୁ ଅପସରାଇ ନେଇଗଲେ । ମାତ୍ର, ସେହି ପ୍ରଥମ ଦିନର ଯୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁମାନେ ନିହତ ହେଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଉଭୟ ପକ୍ଷରେ ଦୁଃଖର ଛାୟା ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଦିନପରେ ଦିନ ଅତୀତ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି ଧ୍ୱଂସ ତଥା ହତ୍ୟାର ଲୀଳା ମଧ୍ୟରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଏକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ଯେ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ପିତାମହ ଭୀଷ୍ମ ଜୀବିତ ରହିବେ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଦାପି ସେମାନେ ବିଜୟୀ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ତେଣୁ, ଦଶମ ଦିବସରେ, ଏକ ଅନ୍ତିମ ଯୁଦ୍ଧ ଅବତରଣ କରାଗଲା, ଭୀଷ୍ମ ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ ଆହତ ହେଲେ; ଏବଂ କୌରବପକ୍ଷର ସେନାପତିତ୍ୱ ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଁ ଯାଇଥିଲା ।

ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱରେ କୁରୁବାହିନୀ ଏକ ସ୍ମରଣୀୟ ବିଜୟ ହାସଲ କରିଥିଲେ । ପ୍ରାକ୍ତନ ଅସ୍ତ୍ରଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧର ବିଜ୍ଞାନ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଣାଥିଲା ଏବଂ, ନିଜର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ କିପରି ଆୟତ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବାର ସ୍ଥିତିକୁ ଅଣାଯାଇ ପାରିବ ଓ ଠିକ୍ କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଶର ପ୍ରେରଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଏଥିରେ ସେ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଥିଲେ । କିଯତ୍କାଳ ପରେ ଏହି କଥାଟି ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ, କୁରୁପକ୍ଷର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି କୌଣସିମତେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ହିଁ ବନ୍ଦୀ କରି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ସଂକେନ୍ଦ୍ରିତ କରାଯାଉଛି, କାରଣ ପାଣ୍ଡବରାଜ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଧରିବା ସକାଶେ ଏକଦା ଦ୍ରୋଣ ଶପଥ ମଧ୍ୟ କରି ସାରିଥିଲେ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ଶତ୍ରୁ ଅନ୍ୟ ପଟଟି ମୂଳରୁ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ହିଁ ପରାଜିତ କରିବାକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖିଥିଲେ । ହଁ, ତାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଜୀବିତ ଭାବରେ ଧରି ଆଣିବାଲାଗି ଅର୍ଜୁନ ସର୍ବଦା ଇଚ୍ଛା ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ ।

ଭୀମଙ୍କ ପ୍ରବଞ୍ଚନା

କିନ୍ତୁ, ସେହି ଇଚ୍ଛାଟି ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିନଥିଲା । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ରୋଣପୁତ୍ର ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ଜୀବିତ ରହିଥିଲେ, - ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିତାଙ୍କୁ ଯେ କଦାପି ପରାସ୍ତ କରି ହେବନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ସେହିକଥା ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ; କାରଣ, ନିଜର ପୁତ୍ର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପ୍ରେମ ଓ ତା' ଉପରେ ସେ ରଖିଥିବା ଆଶା ତାଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ସାହସ ଓ ଶକ୍ତିରେ ଭରି ରଖିଥିଲା । ତେଣୁ, ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ କରି ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ନାମକ ଗୋଟିଏ ହାତୀ ଉପରେ ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଭୀମ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ହାତରେ ବଧ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କୁରୁବାହିନୀ ମଧ୍ୟରେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରବେଶ କରି "ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ହତ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ହତ" ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିଲେ ।

ସେହି ବାକ୍ୟଟି ଦ୍ରୋଣଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ବାଜିଥିଲା ଏବଂ ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ହତବଳ ହୋଇ ଆସିଲା । ମାତ୍ର ସିଏ ତଥାପି

କଥାଟିକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସର୍ବଦା ସତ୍ୟ ହିଁ କହନ୍ତି ବୋଲି ସେ ଜାଣିଥିଲେ; ତେଣୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ମୁଖରୁ କଥାଟି ନଶୁଣିବା ଯାଏ ତାଙ୍କୁ ତିନି ଭୁବନର ରାଜପଣ ଅର୍ପଣ କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ହତ ବୋଲି ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ତିନିଥର ଲାଗି ସେହିପରି କହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ବୋଲି କହିବାପରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅବଶ୍ୟ 'ହସ୍ତୀ' ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହି ଦେଉଥିଲେ । 'ହସ୍ତୀ' ଶବ୍ଦଟିକୁ ଦ୍ରୋଣ ଶୁଣି ପାରୁନଥିଲେ । ଏବଂ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରଥର ଅଶ୍ୱ ତଥା ଚକ୍ରମାନେ କେବେହେଲେ ଧରଣୀକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅସତ୍ୟଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଏକ ହାତ ତଳକୁ ଆସି ମାଟି ଉପରକୁ ଆସି ଯାଇଥିଲେ । ପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁରେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ଦ୍ରୋଣ ଆପଣାର ଦେବ-ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ । ନିଜର ଅନ୍ତିମ ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବୋଲି ଜାଣି ଦ୍ରୋଣ ନିକଟରେ ଥିବା ପ୍ରମୁଖ ତୀରଧାରୀ ମାନଙ୍କୁ ସଂଗ୍ରାମଟିକୁ କିପରି ଚଳାଇବାକୁ ହେବ, ସେହି ବିଷୟରେ କିଛି ପ୍ରଣାଳୀ ବତାଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ନିଜର ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସେ ଏକମନରେ ନିଜର ରଥଟି ସମ୍ମୁଖରେ ଯାଇ ବସି ରହିଲେ । ଠିକ୍ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପାଣ୍ଡବ ପକ୍ଷର ସେନାପତି ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ଖଡ୍ଗ ଧରି ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ସହିତ ଏକକ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତରଣ କରି ତଳକୁ ଡ଼େଇଁ ପଡ଼ିଲେ । ମାତ୍ର ସେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମା ତାଙ୍କର ଶରୀରକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇ ସାରିଥିଲା ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟି ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦେଖି ପାରିଲେ ଯେ, ଆକାଶରେ ସତେଯେପରି ଏକାବେଳେକେ ଦୁଇଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ତଥାପି ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କର ଖଣ୍ଡା ଅଟକି ରହିଯାଇ ନଥିଲା; ସେହି ଆଘାତରେ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ମସ୍ତକ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ସେହି ହତ୍ୟାକାରୀ ତାହାକୁ ଭୂମିରୁ ଉଠାଇନେଇ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ପେଣ୍ଡୁ ପରି କୌରବସେନାଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ନିକ୍ଷେପ କରିଦେଲେ । ହଠାତ୍ ମନେହେଲା ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ସୈନ୍ୟବାହିନୀଟି ନିଶ୍ଚୟ ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ଦେବ ଓ ପଳାୟନ ବି କରିବ । ତା'ପରେ ଦିନ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲା, ଏବଂ ସମସ୍ତେ ଶାନ୍ତ ଓ ଶୋକାଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ନିଜ ନିଜର ଗୃହକୁ ବାହୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ । ତଥାପି ଆଉ କିଛିଦିନ ବାକୀ ଥିଲା, ଏବଂ ଏଥର କର୍ଣ୍ଣ ସେନାପତିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଦୁଇଦିନ ପରେ ତାଙ୍କର ନିଧନ ହୋଇଯିବା ହୁଅନ୍ତେ, ପାଣ୍ଡବମାନେ ଯେ ବିଜୟଲାଭ କରିବେ,

ସେକଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ତଥାପି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସାହସ ହରାଇ ନଥିଲେ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର ନକରିବାକୁ ବଦ୍ଧପରିକର ଥିଲେ ଏବଂ, ଏକ ଏକକଯୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କୁ ଭୀମ ପରାଭୂତ କରିନଦେବା ଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ବିଦ୍ୟାଳାଭକାଳୀନ ଶତ୍ରୁତାଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁରେ ପରାକାଷ୍ଠା ଲାଭ ନକରିବା ଯାଏ, ପାଣ୍ଡବମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଜୟୀ ହେଲେ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ପାରିନଥିଲା ।

ପରିଶେଷରେ ଅଠର ଦିନର ଏହି ଯୁଦ୍ଧଟି ସମାପ୍ତ ହେଲା, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତଥା ତାଙ୍କର ଭାଇମାନେ ବିଜୟୀ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତଥା ତାଙ୍କର ଭାଇମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ଲଭିଲେ । କୌଣସି ପ୍ରଦୀପ ମଧାହ୍ନ ସମୟରେ ହିଁ ନିଭିଗଲା ପରି ନିର୍ବାପିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଭଗବତ୍ ଗୀତା

ଭଗବତ୍‌ଗୀତା ହେଉଛି ଅଂଶିକ ଭାବରେ ଦର୍ଶନର ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଏବଂ ଅଂଶିକ ଭାବରେ କୁରୁପାଣ୍ଡବ ଯୁଦ୍ଧଟି ଆରମ୍ଭ ହେବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୁଖରୁ ନିଃସୃତ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରେରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭକ୍ତିଗ୍ରନ୍ଥ । ନିଜର ଜ୍ଞାତି ଓ କୁଟୁମ୍ବମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କର କୌଣସି ଇଚ୍ଛା ହେଉନାହିଁ ବୋଲି ଅର୍ଜୁନ ଅବସାଦ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ତାହାରି ଉତ୍ତରରେ ହିଁ ଏଗୁଡ଼ିକ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତୀୟ ସକଳ ସଂପ୍ରଦାୟଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଗୀତାଗ୍ରନ୍ଥଟି କାଳକ୍ରମେ ଏକ ଅଧାତ୍ମ ପୁସ୍ତକରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିପାରିଛି । ଏପରି କୌଣସି ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ନାହିଁ, ଯାହାକି ଏଡ଼େ ସୁଚାରୁ ଭାବରେ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନର ଅସଲ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିପାରିଛି ଏବଂ ଏତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଭାରତର ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିପାରିଛି ।

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମୁକ୍ତିଲାଭର ବିଭିନ୍ନ ମାର୍ଗର କଥା କୁହାଯାଇଛି; ମୁକ୍ତି ଲାଭ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅହଂରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଜାଣିବାର ବିଷୟଟିକୁ ଦର୍ଶାଇ ଦିଆଯାଇଛି : ଭକ୍ତିର, ଜ୍ଞାନର ଏବଂ କର୍ମର ମାର୍ଗ । ଭଗବାନଙ୍କର ଦୁଇଟି ସତ୍ତା, ଗୋଟିଏ ଅରୂପ ତଥା ନିଷ୍କଳ ଏବଂ ଆଉଗୋଟିଏ ସରୂପ ଓ କଳାଯୁକ୍ତ । ଏପରି ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ତାଙ୍କର ନିଷ୍କଳ ସତ୍ତାଟିର ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ, କୃଷ୍ଣ ଯେପରି କହିଛନ୍ତି, "ଅବ୍ୟକ୍ତ ସତ୍ତାଟିର ଉପଲବ୍ଧି ନିମନ୍ତେ

ଯେଉଁମାନେ ମନୋନିବେଶ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ମହାନ୍ ସାଧନା କରନ୍ତି, କାରଣ ଶରୀରର କ୍ଷୟସାଧନ କରି ହିଁ ସେମାନେ ସେହି ମାର୍ଗଟିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆୟାସ ସହିତ ସଫଳ ଓ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାନ୍ତି । " ଏବଂ, ସେହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଟିକୁ କରିବା ସକାଶେ ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି ପରିପକ୍ୱ ହୋଇନଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଭକ୍ତିମାର୍ଗର ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି, - କଠୋର ସ୍ୱଧର୍ମପାଳନର କଥା କହିଛନ୍ତି । ଆମେ ଜାଣିଛୁ ଯେ, ନୀତି ଓ ଆଚାର କଦାପି ସକଳ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, : ଜଣେ ଯୋଗୀର ନୈତିକ ଜୀବନ ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ନୈତିକ ଜୀବନଠାରୁ ଅବଶ୍ୟ ଭିନ୍ନ ହେବ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତେଣୁ କହିଛନ୍ତି ଯେ, କର୍ମଜନିତ ଫଳର କାମନା ନରଖି ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ନୈତିକ ଜୀବନଠାରୁ ଅବଶ୍ୟ ଭିନ୍ନ ହେବ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତେଣୁ କହିଛନ୍ତି ଯେ, କର୍ମଜନିତ ଫଳରେ କାମନା ନରଖି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାର କର୍ମ କରୁଥିବ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଫଳ ତଥା ସଫଳ ହେବା ବିଷୟରେ ଉଦାସୀନ ରହିଥିବ, କୌଣସି ଲାଭ ଓ କ୍ଷତିର ଆଦୌ ଚିନ୍ତା ରଖିବନାହିଁ, - ଏହାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଈଶ୍ୱରଜ୍ଞାନ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରଗତି କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏବଂ, ଯେଉଁମାନେ ଦୁଃଖର ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ କହୁଛନ୍ତି : "ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ନିମନ୍ତେ ତୁମେ କୌଣସି ଦୁଃଖ କରିବନାହିଁ, କାରଣ ମୃତ୍ୟୁ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ; ଶରୀରମାନେ ଆସିବେ ଓ ଯିବେ, ମାତ୍ର ସକଳ ଘଟରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ରହିଥିବା ପ୍ରାଣର କଦାପି ମୃତ୍ୟୁ କିମ୍ବା କ୍ଷତି ହେବନାହିଁ, - ନାୟଂ ହନ୍ତି ନ ହନ୍ୟତେ ।

ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ଅର୍ଜୁନ ସମର କରି ନିଜର ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତିବାଦ କରୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ କୃଷ୍ଣ ଉତ୍ତର ଦେଉଛନ୍ତି :

ତୁମେ ଗୋଟିଏ କର୍ମ କରିବ ଏବଂ କାହିଁକି କଲି ବୋଲି ଅନୁତାପ କରିବ ? ତେବେ, ତୁମର ଆଦୌ ଜନ୍ମ ନହେବା ହିଁ ଅଧିକ ଉଚିତ ଥିଲା :

ତୁମେ କୌଣସି କର୍ମ କରି ମୁଁ କଲି ବୋଲି ଉଲ୍ଲସିତ ହେବ ? ତେବେ ତୁମର ପୁଣ୍ୟରେ ହାନି ହିଁ ଘଟିବ :

ତୁମେ କୌଣସି କର୍ମ କରିବ ଏବଂ ଉଦାସୀନ ରହିବ, ଏବଂ ଆଜି ତଥା ଆଗାମୀ କାଲିକୁ ଯେତେଅବା ଅବିନାଶୀ ବୋଲି ଦେଖିବ ।

ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ କେତୋଟି କଥାକୁ ପ୍ରାୟ ଗୀତାର ଭାଷାରେ ହିଁ କୁହାଯାଇଛି :

"ହେ କୃଷ୍ଣ, ଆପଣାର ସ୍ୱଜନସକଳଙ୍କୁ ଏଠାରେ ଆସି ସମବେତ ହୋଇଥିବା ଦେଖି ମୋ' ହାତରୁ ଗାଣ୍ଡୀବ ତଳକୁ ଖସି ଯାଉଛି, ମୋ' ମୁଣ୍ଡ ଘୁରିଯିବା ପରି ଲାଗୁଛି ।

"କାରଣ ହେ କୃଷ୍ଣ, ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ବିଜୟ ଚାହୁଁନାହିଁ, ରାଜ୍ୟ କିମ୍ବା ସୁଖ ମଧ୍ୟ ଚାହୁଁନାହିଁ; କାରଣ, ରାଜପଣ, ସୁଖ ଓ ଏପରିକି ଏହି ଜୀବନର ମଧ୍ୟ କି ମୂଲ୍ୟ ଅଛି ?

ଯେତେବେଳେ କି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହିଁ ରାଜ୍ୟ, ସୁଖ ତଥା ଭୋଗ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ଜୀବନ ତଥା ଯାବତୀୟ ବିତ୍ତକୁ ପଣ କରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ ବୋଲି ଏଠାରେ ଆସି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ?

"ସେମାନେ ମୋତେ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଆସନ୍ତୁ ପଛେ, ମୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ କଦାପି ହତ୍ୟା କରିବିନାହିଁ; ନା, ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଏହି ତିନି ଭୁବନର ଅଧୀଶ୍ୱର ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ, - ପୃଥିବୀର ଏହି ରାଜ୍ୟପାଇଁ ତ ଆହୁରି ଅଳ୍ପ କଥା ।

" ହେ ଲୋକ-ସନ୍ତାପକାରୀ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ବଂଶଜନଙ୍କୁ ବଧ କରି ଆମେ କେଉଁ ସୁଖ ଲାଭ କରିବୁ ? ଏହି ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ନିଧନ ଘଟାଇ ଆମେ ଘୋର ଅପରାଧ ଅର୍ଜନ ହିଁ କରିବୁ ।

"ତେଣୁ ମୁଁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବିନାହିଁ, ନିରସ୍ତ୍ର ହୋଇ ରହିବି, - ବରଂ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନେ ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରି ମୋତେ ଆସି ହାଣି ଦିଅନ୍ତୁ !"

ଗୁଡ଼ାକେଶ ଅର୍ଜୁନ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଲୋକାଧିପ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ "ମୁଁ କଦାପି ଯୁଦ୍ଧ କରିବିନାହିଁ" ବୋଲି କହିଲେ ।

କୃଷ୍ଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ,

"ତୁମେ ଯାହାକିଛି କହୁଛ, ତାହା ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନର କଥା ପରି ପ୍ରତୀତ ହେଉଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଶୋଚନା କରୁଛ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶୋଚନା କରିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବିଜ୍ଞମାନେ କେବେହେଲେ ଶୋଚନା କରନ୍ତିନାହିଁ, ଜୀବିତମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ମୃତମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

"ଏପରି କୌଣସି ସମୟ ନଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କି ମୁଁ ନଥିଲି, ତୁମେ ନଥିଲ ଅଥବା ଏହି ରାଜପୁତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ନଥିଲେ ; ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସମୟ ଆସିବନାହିଁ, ଯେତେବେଳେ କି ଆମେ କେହି ଏଠାରେ ନଥିବା ।

"ଶରୀରର ନିବାସୀଟି ଯେପରି ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚେ, ସେହିପରି ସିଏ ଗୋଟିଏ ଶରୀର ପରିହାର କରି ଅନ୍ୟ ଶରୀରମାନଙ୍କୁ ଚାଲିଯାଏ । ତେଣୁ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞମାନେ ଏହି କାରଣରୁ କୌଣସି ଶୋକ କରନ୍ତିନାହିଁ ।

"ହେ କୌନ୍ତେୟ, କେବଳ ଏହି ବାହ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ହିମ ଓ ତାପ ତଥା ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥାଏ ; ହେ ଭରତର୍ଷଭ, ସେହିମାନେ ହିଁ ଆସନ୍ତି ଓ ଯାଆନ୍ତି, ଆଦୌ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ତୁମେ ଧୀର ହୋଇ ରହିଥାଅ !

"ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଆତ୍ମା ଏହି ସକଳକିଛିକୁ ଭେଦ କରି ରହିଛି, ତାହାର ବିନାଶ ନାହିଁ ; ସେହି ଶାଶ୍ୱତ ସତ୍ତାକୁ କେହି ବିନାଶ କରି ପାରିବେନାହିଁ ।

"କେବଳ ପରମ-ଅଧିବାସୀଙ୍କର ଏହି ଦେହଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ବିନାଶ ରହିଛି ; ମାତ୍ର ସିଏ ସର୍ବକାଳ ଅଛନ୍ତି, ଅନନ୍ତ ଏବଂ ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ହେ ଅର୍ଜୁନ, ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଅ ।

ତା'ପରେ ଜୀବନ ବା ମୃତ୍ୟୁ କେହି ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁନଥିବା ସେହି ଅବିନାଶୀ ପରମଜୀବନଙ୍କ ବିଷୟରେ କୃଷ୍ଣ ପୁନଶ୍ଚ କହିଥିଲେ

"ତାହାର ଜନ୍ମ ନାହିଁ, ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ; ସିଏ ଅଜ, ଅମର, ଶାଶ୍ୱତ ଏବଂ ପୁରାଣ । ନ ହନ୍ୟତେ ହନ୍ୟମାନେ ଶରୀରେ ।

"ତାହାକୁ ଅମର, ଶାଶ୍ୱତ, ଜନ୍ମାତୀତ ଓ କ୍ଷୟହୀନ ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି କଲେ ଆଉ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ କାହାକୁ ହତ୍ୟା କରିବ ଅଥବା ସିଏ କାହାଦ୍ୱାରା ହତ ହେବ ?

"ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ନୂତନ ବସ୍ତ୍ରକୁ ଧାରଣ କରେ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅନ୍ତରବାସୀ ଆତ୍ମା ଗୋଟିଏ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଏକ ନୂତନ ଦେହରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ ।

"ସିଏ ଅବ୍ୟକ୍ତ, ଭାବନାର ଅତୀତ, ସକଳ ବିକାରରୁ ମୁକ୍ତ । ତେଣୁ ଏହା ଜାଣି, ତୁମେ କଦାପି ଦୁଃଖ କରିବନାହିଁ ।

"କାରଣ, ଏହି ପରମ-ଅଧିବାସୀ କୌଣସି ଶରୀରରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ କଦାପି ଆହତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ହେ ଭରତର୍ଷଭ, ତେଣୁ ତୁମେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରାଣଧାରୀ ପାଇଁ ଦୁଃଖ କରିବନାହିଁ ।

"ଏବଂ, ସ୍ୱଧର୍ମରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହି ଭୟଶୂନ୍ୟ ହେବ । କାରଣ, ନ୍ୟାୟ ନିମନ୍ତେ ଯୁଦ୍ଧ, - ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ନିମନ୍ତେ ଅଧିକ ସ୍ୱାଗତଯୋଗ୍ୟ ଆଉ ଅନ୍ୟକିଛି କ'ଣ ଥାଇପାରେ ?

ପରବର୍ତ୍ତୀ ବାକ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସକଳ ଶରୀରରେ ଅବଶ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ :

"ହେ ପାର୍ଥ, ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ତୁମେ ଯୋଗସ୍ଥ ଏବଂ ତତ୍ପର ହୋଇ ମୋତେ ଯଥାର୍ଥରେ ଜାଣିବ :

"ମୋ ସ୍ୱଭାବର ଆଠଗୋଟି ପରିଚୟ - କ୍ଷିତି, ଅପ, ତେଜ, ବାୟୁ ଓ ବ୍ୟୋମ, ମନ, ବୁଦ୍ଧି ଏବଂ ଅହଙ୍କାର ।

"ଏଇଟି ନିମ୍ନତର; ତୁମେ ମୋ'ର ଅନ୍ୟ ଉଚ୍ଚତରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣ, - ମୋ'ର ସେହି ମୂଳଭୂତ ପରିଚୟଟିକୁ, ଯାହକି ଏହି ବିଶ୍ୱକୁ ଧାରଣ କରି ରହିଛି।

"ଜାଣ ଯେ, ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ଉପାଦାନରୁ ସକଳ ସତ୍ତା ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି; ମୋ'ରି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱ ବିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଚାଲିଛି, ପୁଣି ମୋ'ରି ମଧ୍ୟରେ ଲୀନ ହୋଇ ଯାଉଛି ।

"ହେ ଧନଞ୍ଜୟ, ମୋ'ଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ଆଉ କିଛିହେଲେ ନାହିଁ, ଗୋଟିଏ ସୂତାରେ ମଣିମାନେ ଗୁନ୍ଥି ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଏହି ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମୋ' ଦ୍ୱାରା ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଛି ।

"ହେ କୌନ୍ତେୟ, ମୁଁ ହେଉଛି ଜଳରେ ରହିଥିବା ସ୍ୱାଦ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଆଲୋକ, ବେଦମାନଙ୍କରେ ଓଁ, ବ୍ୟୋମରେ ଧ୍ୱନି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ପୁରୁଷାର୍ଥ ।

"ମୁଁ ଏହି ପୃଥିବୀର ବିଶୁଦ୍ଧ ଗନ୍ଧଟି ଏବଂ ଅଗ୍ନିରେ ଆଲୋକ, ଜନ୍ମ ହେଉଥିବା ସକଳ ସତ୍ତାରେ ପ୍ରାଣ, ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କର ତପସ୍ ।

"ହେ ପାର୍ଥ, ଏକ ତଥା ଅନେକ ସକଳ ସତ୍ତାଙ୍କର ମୁଁ ଶାଶ୍ୱତ ବୀଜସ୍ୱରୂପ, ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତର ବୁଦ୍ଧି, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବାନ୍‌ର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ।

"ହେ ଭାରତ, ମୁଁ ବୀରର ବୀରତ୍ୱ, ମୋହଶୂନ୍ୟ ତଥା କାମନାରହିତ, ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯାବତୀୟ ସମୀଚୀନ ବାସନା ହିଁ ମୁଁ ।

"ତୁମେ ଜାଣ ଯେ, ମୋ'ଠାରୁ ହିଁ ସକଳ ଶୁଭ, ତେଜ ତଥା ରସର ଉତ୍ପତ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ମୋ'ର ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି ।

"ଏହି ତିନିଭାବ ଭିତରେ ଜଡ଼ିତ ରହି ଏହି ପୃଥିବୀ ମୋତେ ସକଳ ଭାବର ଉଚ୍ଚରେ ଓ ସକଳ କ୍ଷୟର ଅତୀତ ବୋଲି ଆଦୌ ଜାଣି ପାରେନାହିଁ ।

"କାରଣ, ଏହି ଭାବଗୁଡ଼ିକରୁ ଜାତ ମୋ'ର ଦେବମାୟାକୁ ଭେଦ କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ । ଏହାର ଆକର୍ଷଣରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଗଲେ ଯାଇ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

"ହେ ଅର୍ଜୁନ, ଯେଉଁ ସତ୍ତାମାନେ ରହିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ ଅଛନ୍ତି ଓ ଯେଉଁମାନେ ଆସିବେ, - ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସକଳଙ୍କୁ ଜାଣେ, ମାତ୍ର ମୋତେ କେହି ଜାଣିନାହାନ୍ତି ।"

ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଶରଶଯ୍ୟା

ମହାସମରର ଦଶମ ଦିନରେ ଭୀଷ୍ମ ଯେ ମରଣାନ୍ତକ ଭାବରେ ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ, ତାହା ପୂର୍ବରୁ କଥିତ ହୋଇଛି । ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ହୋଇଥିଲା:

ବହୁ ବହୁ କାଳ ପୂର୍ବେ, ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଯୌବନ ସମୟରେ, ରାଜ୍ୟର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରୂପେ ସେ କଦାପି ବିବାହ କରିବେନାହିଁ ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ସତ୍ୟ କରିଥିଲେ, ଯେପରିକି ଧୀବରକନ୍ୟା ରାଣୀ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିପାରିବେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ପିତା ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ମହାନ୍ ବର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେ କହିଥିଲେ ଯେ, ସିଏ

ସ୍ୱୟଂ ସମ୍ମତି ନଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୃତ୍ୟୁ କଦାପି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ପାରିବନାହିଁ । ଏହି ହେତୁ, ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସମର କେବଳ ଗୋଟିଏ କ୍ରୀଡ଼ାପରି ହୋଇ ରହିଥିଲା ! ଏବଂ, କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ ଦିନ ପରେ ଦିନ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା, ମାତ୍ର ମୀମାଂସକ ଭାବରେ କୌଣସି ବିଜୟ ସମ୍ଭବ ହେଲାନାହିଁ । ଭୀଷ୍ମ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଯେ, ନ୍ୟାୟ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ପକ୍ଷରେ ରହିଥିଲା ଓ ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ପରାସ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ; ତଥାପି ସେ ଏକ ପଟାନ୍ତର ନଥିବା କୌଶଳ ତଥା ସହଜତା ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯିଏ ଯେତେବେଳେ ନେତୃତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଭୟଙ୍କର ଶରବର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଭୀଷ୍ମ ତାଙ୍କୁ ନଯାନ୍ତ କରି ପକାଉଥିଲେ । ଯେପରି ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆପଣାର ତେଜଦ୍ୱାରା ସକଳ ବସ୍ତୁଙ୍କର ଶକ୍ତିକୁ ଶୋଷି ନିଅନ୍ତି, ଭୀଷ୍ମ ସେହିପରି ଶତ୍ରୁପକ୍ଷସ୍ଥ ଯୋଦ୍ଧାଗଣଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଶୋଷି ନେଉଥିଲେ । ଏବଂ, ତାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ସୈନ୍ୟମାନେ ଆଶାଶୂନ୍ୟ ତଥା ନୈରାଶ୍ୟଜର୍ଜର ଭାବରେ ସେହି ସମରରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ଉପରକୁ କରି ଅନାଇ ବି ପାରୁନଥିଲେ । ଏବଂ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଆକାଶର ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି ଭୀଷ୍ମ ନିଜର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ନଅଦିନ କାଳ ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଲା, - ନବମ ଦିନ ରାତ୍ରି ହୋଇଯିବା ପରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ନିଜ ବନ୍ଧୁଗଣ ଓ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହିତ ଏକ ଯୁଦ୍ଧକାଳୀନ ମନ୍ତ୍ରଣାସଭାରେ ଏକତ୍ର ଆସି ଉପବିଷ୍ଟ ହେଲେ । ଆପଣାର ଶୈଶବରୁ ହିଁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଓ ତାଙ୍କର ଭ୍ରାତାଗଣ ଅତିଶୟ ଭକ୍ତି ତଥା ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ ସହିତ ସର୍ବଦା ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଦେଖି ଆସିଥିଲେ, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ମାନସରେ ଯୁଦ୍ଧର କଠୋର ପ୍ରୟୋଜନଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ଆଦୌ ସହଜ ନଥିଲା । ତଥାପି, ସେମାନେ ବାରବାର କହିଲେ ଯେ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୀଷ୍ମ ଅପରାହତ ହୋଇ ରହିଥିବେ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ କଦାପି ବିଜୟୀ ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଯେ, ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନିଧନ ଘଟାଇବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତାହା ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ହେବ; କାରଣ, ବହୁପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଜୁନ ଏକଦା ପରିହାସ କରି କହିଥିଲେ ଯେ, ପିତାମହ ଯେତେବେଳେ ଜୀବନରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ସେଥିଲାଗି ସେ ନିଜେ ନିମିତ୍ତବତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ । ତଥାପି, ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି କିପରି କରାଯିବ ? ଉପସ୍ଥିତ

କେହିହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଭୀଷ୍ମ ଅପରାଜେୟ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅନୁମତି ବ୍ୟତୀତ ମୃତ୍ୟୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବନାହିଁ । ତେଣୁ କିଏ ତାଙ୍କୁ ବଧ କରି ପାରିବ ?

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସହସା ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ କରି କହିଥିଲେ, "ସମାଧାନ ଅଛି । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲୁ, ସେତେବେଳେ ପିତାମହ ମୋ' ଆଗରେ ଶପଥ କରିଛନ୍ତି ଯେ, ସିଏ ଆମ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ସତ, କିନ୍ତୁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଆମକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇପାରିବେ । ତେବେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ନିଧନର ଉପାୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଚାରିବା । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ପିତାମହ ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ।"

କ୍ଷତ୍ରିୟ ପାରିଷଦ୍ ମାନଙ୍କର ମନକୁ ଏହି କଥାଟି ଖୁବ୍ ପାଇଥିଲା ଏବଂ ଅସ୍ତ୍ର ଓ ବର୍ମାଦି ଦେହରୁ ଓହ୍ଲାଇ ସେମାନେ କୁରୁସେନାପତିଙ୍କର ଶିବିର ଅଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ଭୀଷ୍ମ ନିଜର ପୌତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଭବ୍ୟ ସମାଦର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ଏବଂ, ସେ ସେମାନଙ୍କ ସକାଶେ କ'ଣ କରିପାରିବେ ବୋଲି ପଚାରିଥିଲେ ।

ଭ୍ରାତାଗଣ ଓ କୃଷ୍ଣ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଆଗରେ ଧାଡ଼ୀ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଶେଷରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ମୁହଁ ଫିଟାଇ କହିଥିଲେ, "ହେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଧନୁର୍ବୀର, ନିଜର ନିଧନ - ଉପାୟ ଆପଣ ଆମକୁ ବତାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ଏବଂ ଆମର ସେନାଙ୍କୁ ନିରନ୍ତର ହତ ହେଉଥିବାର ପ୍ରମାଦରୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ !"

ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୁଖ ସହସା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା; ସେ ସବୁକଥା ବୁଝିଲେ ଓ ଗମ୍ଭୀର ତଥା ଧୀର ଭାବରେ କହିଥିଲେ, "ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟଲାଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେମାନେ ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ହତ କରିବ । ମୁଁ ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମମାନଙ୍କର କଦାପି ବିଜୟ ହେବନାହିଁ । ତେଣୁ, ମୋତେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଶୀଘ୍ର ନିହତ କରିବା ହିଁ ତୁମମାନଙ୍କର ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।"

ଯୁଧିଷ୍ଠିର କହିଥିଲେ, "କିନ୍ତୁ କି ଉପାୟରେ ? ଆପଣ ଉପାୟ କହନ୍ତୁ । ଆମେ ତ ଭାବୁଛୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିବା ବରଂ ଅଧିକ ସହଜ ହେବ !"

ଭୀଷ୍ମ ଉତ୍ତର ଦେଲେ

ଭୀଷ୍ମ ଭାବନାମଗ୍ନ ହୋଇ କହିଲେ, "ତଥାପି, ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବିନାହିଁ । ଜଣେ ନିରସ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି, ଜଣେ ଅଶିଷ୍ଟ, ଜଣେ ନାରୀ-ଜନ୍ମଧାରୀ, ଏମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମୁଁ କଦାପି ବାଣ ପ୍ରେରଣ କରିବିନାହିଁ । ଏବଂ, ଯଦି ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ମୋ' ଆଗରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଯିବ, ତେବେ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସହଜରେ ମୋତେ ମାରିପାରିବ । ମାତ୍ର, ଅବଶ୍ୟ ସ୍ମରଣ ରଖିବ ଯେ କୃଷ୍ଣ କିମ୍ବା ଅର୍ଜୁନ ଶର ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଯାଇ ମୁଁ ମରିବାପାଇଁ ସମ୍ମତି ଦେବି ।"

ଦୁଃଖ ଓ ଲଜ୍ଜା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦୀପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିବା ମୁଖରେ ଅର୍ଜୁନ କହି ଉଠିଲେ, "ହାୟ, ହାୟ, ମୋ' ନିଜର ପିତାମହଙ୍କୁ ମୁଁ କିପରି ହତ୍ୟା କରିବି ? ଶିଶୁଟିଏ ଥିଲାବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଆଣ୍ଠୁ ଉପରେ ବସି ଖେଳୁଥିଲି ଏବଂ ହେ ଭୀଷ୍ମ, ଆପଣଙ୍କୁ 'ପିତା' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲି । ଏବଂ, ଆପଣ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ, "ନାଇଁରେ, ବାବୁ, ମୁଁ ତୋ'ର ପିତା ନୁହେଁ, ମୁଁ ତୋ' ପିତାଙ୍କର ପିତା' । ହାୟ, ମୋ'ର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ବିନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉ । ମୋ'ର ଜୟଲାଭ ଅଥବା ମୃତ୍ୟୁ ଯାହା ହେଉ ପଛକେ, ମୋ' ସହିତ ଏପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଥିବା, ତାଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ କଦାପି ଯୁଦ୍ଧ କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।"

ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ: ଭିତରେ କୌଣସି ଅସୂୟା ନରଖି ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଯୁଦ୍ଧ କରିବ, ଆପଣାର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବ ଓ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ କରାଇବ । ଏବଂ, ଅର୍ଜୁନ ହାତରେ ହିଁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହିପରି ହେଲେ ଯାଇ ଭୀଷ୍ମ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗମନ କରିପାରିବେ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ଆଗାମୀ କାଲି ନିମନ୍ତେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଲାଭ କରି ପାଣ୍ଡବମାନେ ଭକ୍ତିଭରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ଦଶମ ଦିବସରେ, ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେବାର ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ବୃହତ୍ ବାହିନୀଟି ସଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏବଂ, ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ପକ୍ଷରେ କ୍ଷତ୍ରିୟପୁତ୍ର ଶିଖଣ୍ଡୀ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଥିଲେ । ଭୀମ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନ ଡାହାଣ ଓ ବାମ ଦୁଇପାଖରେ ରହି ତାଙ୍କର ରଥକୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଏବଂ ସେହିପରି ଭୀଷ୍ମ ମଧ୍ୟ କୌରବପକ୍ଷେ ସମ୍ମୁଖରେ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କର ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ।

ସୁନିଶ୍ଚିତ ବିଜୟର ଆଶାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ବିପୁଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ଅତି ନିର୍ମମ ଭାବରେ କୁରୁପକ୍ଷର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଛେଦି ପକାଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସେହି ପକ୍ଷର ସେନାପତି ଭୀଷ୍ମ ଏହି ଦୃଶ୍ୟକୁ ଆଦୌ ସହି ପାରିନଥିଲେ । ନିଜ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯେ ଆପଣାର ଏକମାତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ଏବଂ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ମଧ୍ୟକୁ ତୁମୁଳ ତୀରବର୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ପ୍ରେରିତ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବାଣଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ବହୁତ ସେନାମୁଖ୍ୟ, ସୈନ୍ୟ, ହସ୍ତୀ ଓ ଅଶ୍ୱ ରଣଭୂମିରେ ଟଳି ପଡ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଧନୁଟି ସର୍ବଦା ବୃତ୍ତାକାର ହୋଇ ରହିଥିଲା ଓ ପାଣ୍ଡବ କୁମାରମାନଙ୍କୁ ସେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ଗିଳି ପକାଉଥିବା ମହାକାଳ ଭଳି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲେ । ଭୀଷ୍ମ ତଥା ଅର୍ଜୁନ ଯେତେ ସାହସ ଏବଂ ହିଂସ୍ରତା ସହିତ ସର୍ବଦା ତାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓ ସ୍ୱୟଂ ଭୀମଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ଆକ୍ରମଣକୁ ସଂକେନ୍ଦ୍ରିତ କରି ରଖୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧ ପିତାମହ ଶିଖଣ୍ଡୀଙ୍କର ସମଗ୍ର ବାହିନୀଟିକୁ ସଫଳ ଭାବରେ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରି ଦେଉଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଛାତିରେ ହିଁ ଏକାବେଳେକେ ତିନିଗୋଟି ବାଣକୁ ବିଦ୍ଧ କରି ପାରିଲେ ; ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବେ ବୋଲି ଭୀଷ୍ମ ଉପରକୁ ଚାହିଁଲେ, ମାତ୍ର, ବାଣଗୁଡ଼ିକ ଶିଖଣ୍ଡୀ ପ୍ରେରଣ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖି ସିଏ ଓଲଟି ହସି ପକାଇଲେ ଏବଂ କହିଥିଲେ, "କିଏ ଶିଖଣ୍ଡୀ !" ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଯୁବକ ଶିଖଣ୍ଡୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଶିଖଣ୍ଡୀ ଏବଂ ଭୀଷ୍ମ

"ମୁଁ ଶପଥ କରି କହୁଛି, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବି । ତେଣୁ ଆପଣ ନିଜର ଅନ୍ତିମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ " - ଏତିକି କହୁ କହୁ ସେ ପାଞ୍ଚୋଟି ବାଣଦ୍ୱାରା ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ବକ୍ଷକୁ ସିଧା ଭେଦ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ତା'ପରେ, ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ମୃତ୍ୟୁବତ୍ ଧାବମାନ ହେଉଥିବା ଅର୍ଜୁନ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଶିଖଣ୍ଡୀ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆହୁରି ପାଞ୍ଚୋଟି ବାଣ ମାରିଲେ । ଏବଂ ସମସ୍ତେ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ଯେ ଭୀଷ୍ମ କେବଳ ହସୁଥିଲେ ଓ ବାଣବିନିମୟ କରୁନଥିଲେ ; କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧର ନିଶାରେ ଉନ୍ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହୋଇ ଶିଖଣ୍ଡୀ ସେହି ବିଷୟରେ ଆଦୌ ସଚେତନ ନଥିଲେ । ଏବଂ, ତାଙ୍କ ରଥର ରକ୍ଷକରୂପେ

ଅର୍ଜୁନ କୁରୁବାହିନୀର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କେତେ କେତେ ସୈନ୍ୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

ତହୁଁ, ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେବଅସ୍ତ୍ର ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି ଓ ସେଇଟିକୁ ହାତରେ ଧରି ଭୀଷ୍ମ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ମାତ୍ର ଶିଖଣ୍ଡୀ ଆସି ମଝିରେ ଉଭା ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ଭୀଷ୍ମ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତୀରଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ । ତା'ପରେ ପିତାମହ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବାଣ ଉଠାଇଲେ ଯାହାକି ଏକ ପର୍ବତକୁ ମଧ୍ୟ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଯିବ ଏବଂ ସେଇଟିକୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ରଥ ଉପରେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ବଜ୍ର ଭଳି ବୁଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ; କିନ୍ତୁ ଅର୍ଜୁନ ପ୍ରାୟ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ବେଗରେ ନିଜର ଧନୁରେ ପାଞ୍ଚୋଟି ବାଣକୁ ଚଢ଼ାଇ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଧାବମାନ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଉକ୍ତ ଶରଟିକୁ ତୀରଦ୍ୱାରା ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ଦେଇଥିଲେ । ଶିଖଣ୍ଡୀ ବାରମ୍ବାର ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ପିତାମହ ତେଣେ ଅନାଉ ନଥିଲେ କିମ୍ବା ଶରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଜବାବ ମଧ୍ୟ ଦେଉନଥିଲେ । ମାତ୍ର ଅର୍ଜୁନ ନିଜର ଗାଣ୍ଡୀବରୁ ଶତଶତ ବାଣ ପ୍ରେରଣ କରି ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଆହତ କରି ପକାଇଥିଲେ । ଏବଂ, ଭୀଷ୍ମ ତୀରଟିଏ ପ୍ରେରଣ କରିବା ମାତ୍ରକେ ଅର୍ଜୁନ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟପଥରେ ହିଁ କାଟି ଦେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ନିଜ ଶରଗୁଡ଼ିକରୁ ଭୀଷ୍ମ ମୋଟେ ବର୍ତ୍ତିଯାଇ ପାରୁନଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେ ଈଷତ୍ ହସି ନିକଟରେ ଥିବା ଜଣେ କାହାକୁ କହିଥିଲେ "ଏହି ଯେଉଁ ବାଣଗୁଡ଼ିକ କ୍ରୋଧଦେବତାଙ୍କର ବାର୍ତ୍ତାବହ ସଦୃଶ ମୋ' ଆଡ଼କୁ ଆସିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ କୌଣସିଟି ଶିଖଣ୍ଡୀଙ୍କର ନୁହନ୍ତି ।" ତା'ପରେ ସେ ତରବାରୀ ଓ ଢ଼ାଲ ଧରି ରଥରୁ ଭୂଇଁକୁ ଡେ଼ଇଁ ପଡ଼ିଲେ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହିତ ଏକକଯୁଦ୍ଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଇଛା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଜୁନ ତୀରଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଢାଲକୁ ହଜାରଖଣ୍ଡ କରି ପକାଇଲେ । ତାଙ୍କର ରଥରେ ମଧ୍ୟ ବାଣ ବାଜିଲା ଓ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ପ୍ରଥମଥର ନିମନ୍ତେ ଏହି ଶକ୍ତିମନ୍ତ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର କିଞ୍ଚିତ୍ ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଏବଂ ଏହାପରେ, ନଦୀସ୍ରୋତସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ଭଉଁରୀ ପରି ଯୁଦ୍ଧର ଲହରୀମାଳା ତାଙ୍କ ଉପରେ ତଥା ତାଙ୍କ ଚାରିପାଖରେ ଆସି ଥମି ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଲା ଏବଂ ସମରରତ ସେହି ପ୍ରାଙ୍ଗଣଟିରେ ପୁଣି ଏକ ବିରତି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ ସେହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା ପତାକା ପରି ଭୂମିରେ ଆସି ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ପରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥିଲା ।

ଏବଂ, ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଶରୀରଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଶରବିଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଭୂମିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିନଥିଲା । ଏବଂ, ସେହି ମହାନ୍ ଧନୁର୍ବୀର ଏକ ଦିବ୍ୟ ଆବେଶ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଶରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ଶଯ୍ୟାଟି ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ ରହିଗଲେ । ତାଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ତଥାପି କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ନିଜର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ସେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କୁ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଏକ ଶୀତଳ ବୃଷ୍ଟିପାତ ଆସି ତାଙ୍କୁ ସତେଜ କରି ଦେଉଥିଲା ଏବଂ, ଆତ୍ମାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଯାନ ନିମନ୍ତେ ଏଇଟି ଯେ ଆଦୌ ଏକ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନୁହେଁ, ସେକଥା ସେ ସ୍ମରଣ କରି ମଧ୍ୟ ପାରିଲେ । ତା'ପରେ ସୁଦୂର ହିମାଳୟରୁ ମାତା ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ବାର୍ତ୍ତାବହମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ - ତାଙ୍କ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ହଂସମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପଂକ୍ତି ହୋଇ ଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମନଃପଟରେ ବହୁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସଂସ୍ମରଣର ଜାଗୃତି ଘଟାଇଲେ । ଭୀଷ୍ମ ନିଜ ଶରୀରର ଯନ୍ତ୍ରଣାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଏକାନ୍ତ ଉଦାସୀନ ରହିଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଆପଣା ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରହିଥିଲା ଏବଂ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉତ୍ତରାୟଣ ହେବାଯାଏ ଏବଂ ଦେବଲୋକ ଆଡ଼କୁ ପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଶରଗୁଡ଼ିକର ଶଯ୍ୟାଉପରେ ହିଁ ଅବସ୍ଥିତ ରହିବାକୁ ସଂକଳ୍ପ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ, ତହୁଁ ଯୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଥମିଗଲା ଏବଂ ଉଭୟ କୁଳର କୁମାରମାନେ ଆପଣାର ପ୍ରିୟ କୁଳମୁଖ୍ୟଙ୍କୁ ବେଢ଼ି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇ ଭୀଷ୍ମ ମସ୍ତକ ରଖିବା ସକାଶେ ତକିଆଟିଏ ମାଗିଲେ । ସେଥିଲାଗି ସକଳ ପ୍ରକାରର କୋମଳ ଓ ସୁନ୍ଦର ତକିଆସବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଜଣେ ବୀରପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ସେ ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ଏବଂ, ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମସ୍ତକକୁ ବିଶ୍ରାମ ଦେବାଲାଗି ଅର୍ଜୁନ ନିଜ ଗାଣ୍ଡୀବ ସାହାଯ୍ୟରେ ତିନିଗୋଟି ଶରକୁ ଭୂମି ଉପରେ ପୋତି ଦେଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ଭୀଷ୍ମ କହିଲେ, ଜଣେ ବୀର ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକୃତରେ ଏହିଭଳି ହିଁ ବିଶ୍ରାମ କରିବା ଉଚିତ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଉତ୍ତରାୟଣରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ମୁଁ ଏହିଠାରେ ହିଁ ମୋ'ର ଜୀବନକୁ ସାଙ୍ଗ କରିବି, - ଜଣେ ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ତା'ର ବନ୍ଧୁଠାରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କଲାପରି ବିଦାୟ ନେବି । ଏବଂ, ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ ଓ ଶାନ୍ତି ବିରାଜମାନ କରୁ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆରାଧନାରେ ହିଁ କାଳାତିପାତ କରିବି ।"

ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ କହି ଭୀଷ୍ମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦାୟ ନେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ଏବଂ ସେଦିନ ରାତିରେ ସେ ଆପଣାର ସେହି ଶରଶଯ୍ୟାରେ ହିଁ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିଲେ ।

୧୩. କର୍ଣ୍ଣ

ମହାଯୋଦ୍ଧା କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମ ଏକ ବିଚିତ୍ର ପ୍ରକାରରେ ହୋଇଥିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ପିତା ଏବଂ ସିଏ ପାଣ୍ଡବମାତା କୁନ୍ତୀଙ୍କର ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କୁନ୍ତୀ ଅବିବାହିତା ଥିଲେ; ଏକଦା ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ ଯେ, ଯଦି କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କର ଔରସରୁ ସନ୍ତାନଟିଏ ଜନ୍ମ ହେବ, ତେବେ ସେ ବସ୍ତୁତଃ କର୍ଣ୍ଣରେ କୁଣ୍ଡଳ ପରିଧାନ କରି ଏବଂ ବର୍ମ ପିନ୍ଧି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବ । ସେଇଥିରୁ ଯାଇ ତା'ର ଅମରତ୍ୱର ପ୍ରମାଣ ମିଳିପାରିବ । ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ସେହିପରି ହିଁ ଘଟିଥିଲା ଏବଂ ଏହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସନ୍ତକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯେ ପୃଥିବୀର କୌଣସି ଶତ୍ରୁ ତାଙ୍କୁ ବଧ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ସନ୍ତାନଟିର ଜନ୍ମ ପରେ କୁନ୍ତୀ ରାତିଅଧରେ ନିଜର ଦାସୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶତିଆରି ବାକ୍ସରେ ପୂରାଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକୁଳ ଭାବରେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ନଦୀସ୍ରୋତରେ ଭସାଇ ଦେଇଥିଲେ । ନଦୀର ଢେଉରେ ଭାସି ଭାସି ପିଲାଟି ଗଙ୍ଗାତଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଚମ୍ପାନାମକ ନଗରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଓ ସେଠାରେ ଅଧିରଥ ନାମରେ ଜଣେ ସାରଥି ଓ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ରାଧା ତାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇ ନିଜ ଘରକୁ ନେଇଗଲେ ଓ ନିଜର ସବାବଡ଼ ପୁଅରୂପେ ପାଳନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛି ବର୍ଷ ପରେ ଅଧିରଥ ହସ୍ତିନାପୁରକୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ କର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ବଡ଼ ହେଲେ । ସେହି ଅବସରରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଏକ ମିତ୍ରତା ଗଢ଼ି ଉଠିଲା ଏବଂ ସେ ଅର୍ଜୁନର ଜଣେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ମଧ୍ୟହୋଇଥିଲେ । କୁନ୍ତୀଙ୍କର ବାକୀ ସକଳ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଔରସରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ଏବଂ, ଅର୍ଜୁନ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଜନ୍ମ କାଳରୁ ହିଁ ବର୍ମ ଓ କୁଣ୍ଡଳ ପରିଧାନ କରିଥିବାର ଦେଖି ଅର୍ଜୁନର ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କାରଣ, ସତେଅବା ଏକଥା ପୂର୍ବାଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଯେ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଆରଜଣକୁ ନିଶ୍ଚୟ ହତ୍ୟା କରିବେ ।

ଏବଂ, ଇନ୍ଦ୍ର କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ, ପ୍ରଭାତ ସମୟରେ ସ୍ନାନ ସାରି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଉପାସନା କରୁଥିବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଯତି ଆସି ତାଙ୍କୁ ଯାହାକିଛି ମାଗିବ, ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ତାହାକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ତେଣୁ, ଦିନେ ଇନ୍ଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣର ବେଶରେ ସେହି ବିଶେଷ କ୍ଷଣଟିରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ବର୍ମ ଓ କୁଣ୍ଡଳ ଦେବାନିମନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ କର୍ଣ୍ଣ ନିଜ ଅପରାଜେୟତାର ସେହି ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଦେବା ସକାଶେ ସହଜରେ ରାଜୀ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେନାହିଁ । ଈଷତ୍ ହସି ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବୋଲି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର କହିଥିଲେ । ତେଣୁ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦାନ କରିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅନ୍ୟକୌଣସି ଦାନରେ ଆଦୌ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେନାହିଁ ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦେବାରୁ କର୍ଣ୍ଣ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲେ ଏବଂ କହିଲେ: "ହେ ଇନ୍ଦ୍ର, ମୁଁ ତୁମକୁ ଭଲ କରି ଚିହ୍ନି ପାରୁଛି । ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ତୁମେ ଇନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ଜାଣିଛି । ତେବେ ତୁମେ ବଦଳରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ କିଛି ଦିଅ, ତେବେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇଦେବି !"

ଇନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୋ ବଜ୍ରଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଯାହା ମାଗୁଛ ମାଗ !"

କର୍ଣ୍ଣ ତା'ପରେ କହିଲେ, "ମୋତେ ଗୋଟିଏ ଅପରାଜେୟ ବାଣ ଦିଅ । ତେବେ ତୁମକୁ ମୁଁ ବର୍ମ ଓ କୁଣ୍ଡଳ ଦାନ କରିବି ।"

ମୃତ୍ୟୁ-ବାଣ

ଇନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା; କର୍ଣ୍ଣ, ତୁମକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ବାସ୍ତବ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ଏହାକୁ କେହି ପ୍ରତିହତ କରି ପାରିବେନାହିଁ । ଏହି ଅସ୍ତ୍ରଟି ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା ପରେ ମୋ' ହାତକୁ ଫେରି ବି ଆସେ । ଏଇଟି ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଶହଶହ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିପାରେ, ମାତ୍ର, ତୁମେ ବ୍ୟବହାର କଲେ ତାହା ତୁମର କେବଳ ଜଣେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଶତ୍ରୁକୁ ବଧ କରି ପାରିବ । ଏବଂ, କେବଳ କ୍ରୋଧାନ୍ଧ ହୋଇ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥା ତୁମର ଜୀବନ ଅତିଶୟ ଭାବରେ ବିପନ୍ନ ହୋଇନଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯଦି ତୁମେ ଏହାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବ, ତେବେ ଏହା ଲେଉଟି ଆସି ତୁମକୁ ହିଁ ବିଦ୍ଧ କରିବ !"

ତା'ପରେ ଅକୁଣ୍ଠ ଚିତ୍ତରେ କର୍ଣ୍ଣ ସେହି ମହାଦୀପ୍ତିଯୁକ୍ତ ବାଣଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଜର ବର୍ମ ତଥା କୁଣ୍ଡଳକୁ ଦେହରୁ କାଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସମର୍ପି ଦେଇଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମହାନନ୍ଦରେ ଗ୍ରହଣ କରି ଇନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱର୍ଗପୁରକୁ ବାହୁଡ଼ିଗଲେ । ଏବଂ, ଏହି ସମ୍ବାଦଟି ମଧ୍ୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରଟି ଯାଇଥିଲା ଯେ, ଏଣିକି କର୍ଣ୍ଣ ଆଦୌ ଅପରାଜେୟ ହୋଇ ରହିବେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥିବା ମୃତ୍ୟୁବାଣର କଥାଟିକୁ କେହି ଜାଣିଲେନାହିଁ, ଯାହାକୁ କି ସେ ଜଣେ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଶତ୍ରୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଥର ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ।

କୃଷ୍ଣ ଦୂତ ହୋଇ ଗଲେ

ସମର ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଥରେ କୃଷ୍ଣ ଘଟଣାକ୍ରମେ ହସ୍ତିନାପୁର ଆସିଥିଲେ । ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରସ୍ଥ ଫେରାଇ ଦେଇ ଆସନ୍ନ ଯୁଦ୍ଧଟି ହେବାକୁ ନଦେବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା ଲାଗି ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଉ ନଥିବାର ଦେଖି କୁରୁମାନଙ୍କର ରାଜଧାନୀରୁ ବାହାରିବା ସମୟରେ ସେ ଭାଇଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ନିଧନପର୍ବଟିକୁ ରୋକିବା ସକାଶେ ତଥାପି ଆଉଗୋଟିଏ ପ୍ରୟାସ କଲେ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଡାକି ସିଏ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମର ରହସ୍ୟଟିକୁ କହି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ଯେ ସେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କର ପୁତ୍ର ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଦିଅନ୍ତୁ । ତା'ହେଲେ ସେ ତା'ପରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ବଡ଼ଭାଇ ଲାଗିବେ । ତେଣୁ, ସିଏ ଯେ କେବଳ ନିଜର ରକ୍ତ ଅନୁସାରେ ଜଣେ ରାଜକୁମାର ସେତିକି ନୁହେଁ, ସତ୍ୟକଥାଟି ପ୍ରଘଟ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେହି କର୍ଣ୍ଣ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ନେତା ତଥା ନରପତି ହେବାର ଅଧିକାର ଲାଭ କରିବେ ।

କର୍ଣ୍ଣ ନିଜର ସ୍ୱାଭାବିକ ସୌଜନ୍ୟ ସହିତ ସବୁଯାକ କଥା ଶୁଣିଥିଲେ ଏବଂ ଏସବୁ ଶୁଣିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କୁ ଆଦୌ କୌଣସି ବିରସତା ସ୍ପର୍ଶ କରିନଥିଲା । ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ, ତାଙ୍କ ଜନ୍ମର ପ୍ରକୃତ ସୂତ୍ରଟି ବିଷୟରେ ସେ ବହୁତ ଦିନରୁ ହିଁ ସବୁ ଜାଣିଛନ୍ତି । ସେ ଜାଣିଛନ୍ତି ଯେ ପାଣ୍ଡବଜନନୀ କୁନ୍ତୀ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଜନନୀ - ସୂର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ପିତା । ସିଏ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଦେବତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ କୁନ୍ତୀ ତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ନଦୀର ସ୍ରୋତରେ ଭସାଇ ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ କଦାପି ଭୁଲି ପାରିବେନାହିଁ ଯେ, ପିତାମାତାଙ୍କର ଆଦର ଓ ସ୍ନେହ ତାଙ୍କୁ ଯାହାକିଛି ମିଳିଛି, ତାହା ବସ୍ତୁତଃ ତାଙ୍କୁ

ବୃଦ୍ଧ ସାରଥି ଓ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀଙ୍କ ଠାରୁ ହିଁ ମିଳିଛି । ସିଏ ଏକଥାକୁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ଭୁଲିବେନାହିଁ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ସନ୍ତାନ ନଥିଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦେବାପାଇଁ ଆଉ କେହିହେଲେ ରହିବେନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ସେ ସାରଥି ପରିବାରରେ ବିବାହ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ତଥା ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି କୁଳରେ ରହିଛନ୍ତି । ତେଣୁ, କେବଳ ଏକ ରାଜ୍ୟଲାଭର ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ସେ କିପରି ଏହି ମଧୁର ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ିକରୁ ନିଜ ହୃଦୟକୁ ଛିନ୍ନ ବା ଶିଥିଳ କରି ନେଇପାରିବେ ? ଏବଂ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରଭୂତ କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । କେବଳ ତାଙ୍କରି ବୀରୋଚିତ ଏବଂ ଭୟଶୂନ୍ୟ ମିତ୍ରତା ଫଳରେ ହିଁ ସେ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ତେରବର୍ଷ କାଳ ଏକ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହିତ ଏକକଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ସର୍ବବୃହତ୍ ବାସନା ହୋଇ ରହିଆସିଛି ଏବଂ, ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏକ ଯୁଦ୍ଧର ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ସାହସୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ ତାହା ତାଙ୍କର ମିତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ହିଁ ହେବ ।

ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ଯେ କୃଷ୍ଣ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଖରେ ଏହି କଥୋପକଥନଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଦୌ କିଛି ପ୍ରକାଶ କରିବେନାହିଁ । କର୍ଣ୍ଣ ହିଁ ପାଣ୍ଡବକୁଳର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଭାଇ ବୋଲି ଯଦି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଜାଣିବେ, ତେବେ ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ସର୍ବଜ୍ୟେଷ୍ଠ ହେବାର ଅଧିକାରକୁ ତଥାପି ନିଜପାଖରେ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ହେବନାହିଁ । ଏବଂ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଏହି ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାର ଯଦି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ତେବେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ହାତରେ ନେଇ ଅର୍ପଣ କରିଦେବେ । ତେବେ, ସକଳ ପକ୍ଷର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ହେବ ଯେ ଏହି ରହସ୍ୟଟି ସର୍ବଦା ଏକ ରହସ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ ଓ କେହି ସେକଥା ଜାଣି ପାରିବେନାହିଁ ଏବଂ ଏହା ସକଳଙ୍କ ପାଇଁ ଅବିଦିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯାହା ହୁଅନ୍ତା, ସବୁକଥା ସେହିପରି ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଏବଂ ତା'ପରେ ଆପଣା ବିଷଣ୍ଣତାର ସ୍ରୋତରେ ସତେଅବା ଭାସିଗଲା ପରି ହୋଇ କର୍ଣ୍ଣ ଏକ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରୁଥିବା ପରି କହିଥିଲେ : "ଆପଣ ବି

କାହିଁକି ମୋତେ ଏପରି ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଉଛନ୍ତି ? ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତଥା ତାଙ୍କର ଭ୍ରାତାଗଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଶୁଭ୍ର ବସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରି ରାଜନ୍ୟପଣର କକ୍ଷମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବାର ସେହି ଦୃଶ୍ୟପଟଟିକୁ ମୁଁ କ'ଣ ମୋ' ଅନ୍ତଃନେତ୍ରରେ ଦେଖିପାରିନାହିଁ ? ଧର୍ମର ପକ୍ଷରେ ଯେ ବିଜୟ ସର୍ବଦା ଅବଶ୍ୟ ରହିବ, ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଭଳି ସେକଥା କ'ଣ ମୋତେ ଜଣାନାହିଁ ? ଏଇଟି ଆଦୌ ଗୋଟିଏ ସମର ନୁହେଁ; ଏହା ହେଉଛି ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ହେଉଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ ଯଜ୍ଞ, ଯାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ କୃଷ୍ଣ ସେହି ଯଜ୍ଞରେ ମୁଖ୍ୟ ଯାଜକର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଯେତେବେଳେ ଦ୍ରୋଣ ଓ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନିଧନ ଘଟିବ, ସେତେବେଳେ ଏକ ବିରତି ନିମନ୍ତେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ କିୟତ୍କାଳ ସକାଶେ ବନ୍ଦ ହେବ । ଏବଂ, ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୋ'ର ନିଧନ ହେବା ପରେ ଏବଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଭୀମଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଗଲେ ତାହାର ପରିସମାପ୍ତି ଘଟିବ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରପୁତ୍ର ହିଁ ଏଥିରେ ମହାସମିଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବେ । ଆମେ ଏହି ଯଜ୍ଞଟିକୁ ଆଦୌ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରି ଦେବାନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହି କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର ପବିତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ ମହାନ୍ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଭ କରି ବରଂ ନିହତ ହେବା ହିଁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ହେବ ।"

ଦଣ୍ଡେ ଦୁଇଦଣ୍ଡ ନିମନ୍ତେ ନୀରବ ରହି କର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ହସିଲେ ଏବଂ ଉପରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ତୋଳି କହିଥିଲେ, " ମୃତ୍ୟୁର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଆମେ ପୁନର୍ବାର ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବା, " - ତା'ପରେ ସେହିପରି ନୀରବ ଭାବରେ ସେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ, ତାଙ୍କର ରଥ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ନିଜ ରଥରେ ଆସୀନ ହୋଇ ନୀରବରେ ହସ୍ତିନାପୁର ବାହୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ ।

କୁନ୍ତୀ ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣ

ମାତ୍ର, କର୍ଣ୍ଣ ଯେ କୌରବପକ୍ଷର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନରେ ରହିଛନ୍ତି, ତାହା କୃଷ୍ଣ ଏକାକୀ ହିଁ ଉପଲବ୍ଧି କରି ନଥିଲେ । ପରଦିନ ପ୍ରଭାତ ସମୟରେ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ କରି ଆପଣାର ଉପାସନା ସାରି କର୍ଣ୍ଣ ବୁଲିପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧା ପାଣ୍ଡବଜନନୀ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ପଛରେ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବାର ଦେଖି ପାରିଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସଦନରେ ରହି ଓ ସର୍ବଦା ସ୍ୱପୁତ୍ର ମାନଙ୍କର ବିରୋଧରେ ଏକ ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରସ୍ତୁତି

ଚାଲିଛି ବୋଲି ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତାପପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟରେ ଭାବିଥିଲେ ଯେ, ଯଦି ସେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ରହିଥିବା କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ନିଜ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ପକ୍ଷକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ଆଣି ପାରନ୍ତେ ତେବେ ସମ୍ଭବତଃ ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ବିଜୟ ହିଁ ଅଧିକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ।

ସେତେବେଳେ କର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଅନାଇ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାହୁ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି; ଏତିକିବେଳେ କୁନ୍ତୀ ପଶ୍ଚାତରେ ଯାଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ ଓ ସେହି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଛାଇଟି ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହି କମ୍ପି ଉଠୁଥିଲେ । ନିଜର ସେହି ସନ୍ତାପ ଫଳରେ କୁନ୍ତୀ ସତେ ଯେପରି ଏକ ମ୍ଳାନ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପଦ୍ମଫୁଲ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ କର୍ଣ୍ଣ ବୁଲି ପଡ଼ିଥିଲେ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ଭେଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତଥାପି ଆପଣାକୁ ସଂଯତ କରିଆଣି ସେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଲେ ଏବଂ ସମ୍ଭ୍ରମ ସହିତ କହିଥିଲେ ! "ହେ ପୁଣ୍ୟବତୀ ନାରୀ, ମୁଁ ହେଉଛି ସାରଥି ଅଧିରଥଙ୍କର ପୁତ୍ର । କୁହନ୍ତୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ସକାଶେ କ'ଣ କରିପାରିବି !"

ରାଜବଂଶର ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ଜଣେ ରାଣୀ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରୌଢ଼ା ରମଣୀ ଆକୁଳ ଭାବରେ ପ୍ରାୟ ଥରି ଥରି ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ : "ନାଇଁ, ନାଇଁ, ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ମୋ' ସନ୍ତାନ, - କୌଣସି ସାରଥିର ସନ୍ତାନ ଆଦୌ ନୁହଁ ! ହେ ପୁତ୍ର, ଏଥର ଅଭିମାନ ତ୍ୟାଗ କର, - ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ତୁମେ ନିଜର ଭାଇ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟବଦ୍ଧ ହୁଅ । ସେମାନଙ୍କର ବିରୋଧରେ ଆଦୌ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଅନାହିଁ ।" ଏବଂ କୁନ୍ତୀ ଏହି ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସ୍ୱୟଂ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି କଥାଟିଏ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା, "କର୍ଣ୍ଣ, ତୁମେ ନିଜ ମାତାଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରବଣ କର !"

କିନ୍ତୁ କେବଳ ସ୍ୱଧର୍ମଠାରେ ହିଁ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ହୃଦୟ ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସେଥିରୁ କଦାପି ବିଚ୍ୟୁତ କରି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଦୌ ବିଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ନାହିଁ, ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ପିତା ଓ ମାତା ଉଭୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବିଚ୍ୟୁତ ହେଲେନାହିଁ ।

ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ବୃଥା ଜନନୀ ବୃଥା, ଯିଏ ମୋତେ ମୋ'ର ଶିଶୁଅବସ୍ଥାରେ ମରିବା ନିମନ୍ତେ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଆସିଥିଲେ, ସିଏ କିପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ'ଠାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ କଥା ମାନେ ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଛନ୍ତି ? ମୋ' ଜନନୀଙ୍କ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ମୋ'ର ବୋଲି ଇହାଦେ ଯାହାକିଛି ରହିଛି, ସବୁ ତ ତାଙ୍କରି ସକାଶେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି ! ତଥାପି, ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥାର ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଉଛି । ମୁଁ କେବଳ ଅର୍ଜୁନ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି । ମୁଁ ଥାଏ ଅଥବା ଅର୍ଜୁନ ଥାଆନ୍ତୁ, ସର୍ବଦା ଆପଣଙ୍କର ପାଞ୍ଚ ପୁଅ ହିଁ ରହିଥିବେ !"

ଆପଣାର ଧୈର୍ଯ୍ୟରେ ଅବିଚଳିତ ରହିଥିବା ପୁତ୍ର କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ମାତା କୁନ୍ତୀ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ଓ ତା'ପରେ କହିଥିଲେ, "ତେବେ ମନେ ରଖିବ ଯେ ତୁମେ ନିଜର ଚାରିଜଣ ଭାଇଙ୍କୁ ନିରାପଦ କରି ରଖିବାକୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଛ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ସେହି ପ୍ରତିଜ୍ଞାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ମନେ ରଖିଥିବ ।" କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି କୁନ୍ତୀ ନିଜକୁ ସେଠାରୁ ନୀରବରେ ଅପସାରିତ କରି ନେଇଥିଲେ ।

କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ସେନାପତିତ୍ୱ

ସମରର ପନ୍ଦର ଦିନ ଅତୀତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, - ଇତିମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ପତନ ହୋଇ ସାରିଥିଲା ଏବଂ, ଷୋଡ଼ଶ ଦିବସର ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ସମୟରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ତାଙ୍କର ପ୍ରମୁଖମାନେ ଏକାଠି ବସି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ କୌରବ ବାହିନୀର ସେନାପତି ରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ କଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରକୃତ ବିଜୟଟି ପ୍ରତିପକ୍ଷର ସେନାପତିଙ୍କର ନିଧନ ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲା । ଏବଂ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଜଣ ସେନାପତିଙ୍କୁ ହରାଇ ସାରିଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ନିଜର ଅନ୍ତିମ ବିଜୟର ଆଶା କରି ସେ ପ୍ରାୟ ହତାଶ ହୋଇ କିଛି କରିବା ଲାଗି ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହେବା ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରାଜୟ ସହିତ ମୃତ୍ୟୁ ତାଙ୍କର ନିକଟତର ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଏବଂ, କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ସେନାପତିତ୍ୱ ବର୍ତ୍ତମାନ ସର୍ବଶେଷ ଗତି ବୋଲି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସଫଳତା ନିମନ୍ତେ ସବୁକିଛି ତାଙ୍କରି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲା । ହଁ, ଭୀଷ୍ମ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ପୁତ୍ରବତ୍ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲେ, ତେଣୁ ସେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ ପକ୍ଷପାତ କରୁଥିଲେ ବୋଲି ଏକ

ଅପବାଦ ହୁଏତ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ନିଜର ପ୍ରିୟ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ଭବତଃ ଦ୍ରୋଣଙ୍କର ଚିତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପରୋକ୍ଷ କୋମଳଭାବ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ କର୍ଣ୍ଣ ତ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଅର୍ଜୁନ ସହିତ ଏକାକୀ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାପାଇଁ ଅଭିଳାଷ ରଖି ଆସିଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ସେ କଦାପି ଏହି ପରୀକ୍ଷାରେ ହଟି ରହିଯିବେ ନାହିଁ । ଏବଂ, ବସ୍ତୁତଃ, କର୍ଣ୍ଣ ଯୁଦ୍ଧରେ ଆପଣାର ଏହି ଭୂମିକାଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ହତ୍ୟା କରିବେ ବୋଲି ତ ବାରମ୍ବାର କହି ଆସିଛନ୍ତି । ହଁ, ଏପରି ଜଣେ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନାହିଁ, ଯିଏକି ଭବିଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଘଟିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ କହିଦେଇ ପାରିବ । ଅର୍ଜୁନ ଭଳି କର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଶ୍ଚୟ ଏହି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଆଶା କରୁଥିବେ ଯେ ସମରରେ କେବଳ ସିଏ ହିଁ ସଫଳତା ଲାଭ କରିବେ । ସଂଗ୍ରାମର ଷୋଡ଼ଶ ଦିବସଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କର୍ଣ୍ଣ କୌରବ ପକ୍ଷର ବାହିନୀକୁ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ପକ୍ଷୀର ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ କରାଇ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ବିରୋଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅର୍ଜୁନ ପାଣ୍ଡବପକ୍ଷକୁ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିତୀୟା ଜହ୍ନର ଆକାରରେ ଗଠିତ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସମରକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପାଖରୁ ସେପାଖଯାଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଗ୍ର ଭାବରେ ଭେଟିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ତଥାପି ମୁହାମୁହିଁ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ରାତ୍ରି ସମାଗତ ହୋଇ ଆସିଲା ଏବଂ ଉଭୟ ବାହିନୀ ବିଶ୍ରାମ କରିଥିଲେ ।

ପରଦିନ ପ୍ରଭାତରେ କର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଯାଇ ଭେଟିଲେ । ଆଜି ଦିନଟି ପ୍ରକୃତରେ ମୀମାଂସକ ହେବ ବୋଲି ସେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ସେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ, ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ସେଦିନ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ମୃତମାନଙ୍କର ମେଳରେ ହିଁ ନିଦ୍ରା ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ରାଜଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବେ । ତା'ପରେ, ସିଏ ନିଜେ ତଥା ଅର୍ଜୁନ ଯେଉଁ ଦେବଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ନିଜ ପାଖରେ ରଖିଛନ୍ତି, କର୍ଣ୍ଣ ସେହି ବିଷୟରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପାଖରେ ଯେପରି ଗାଣ୍ଡୀବ ଥିଲା, ସେହିପରି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବିଜୟ ରହିଥିଲା । ଆପଣା ଆପଣା ଧନୁର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଆଦୌ ଅସମାନ ନଥିଲେ । ହଁ, ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ତୂଣୀର ଅକ୍ଷୟ ଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର କର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଅବିରାମ ଭାବରେ ବାଣଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇ ଯାଉଥିଲେ ଯେ, ଏହାକୁ ଗୋଟିଏ ଅଧିକ

ଅନୁକୂଳତା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ପରିଶେଷରେ, ସ୍ୱୟଂ କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସାରଥି ଥିଲେ । ଏବଂ, ତେଣୁ କର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଜଣେକ ରାଜାଙ୍କୁ ସାରଥିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ, ଯିଏକି ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜର ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ସୁବିଖ୍ୟାତ ଥିଲେ ।

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ସାରଥିଙ୍କୁ ନିୟୋଜିତ କରାଗଲା ଏବଂ ଜଣେ ନରପତିଙ୍କୁ ସାରଥି ହିସାବରେ ପାଇ କର୍ଣ୍ଣ ସେହି ମୀମାଂସକ ଦିବସରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାପାଇଁ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

ସେଦିନ କର୍ଣ୍ଣ ସଂଗ୍ରାମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଠି ସେଠି ରଥ ଚଲାଇ ଖେଦି ଯାଉଥାନ୍ତି, ସର୍ବଦା ସେହି ଅସଲ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ନିମନ୍ତେ ଚାହିଁ ରହିଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସିଏ ଅନ୍ୟ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଦେଖିପାରିଥିଲେ ସିନା, - ଏବଂ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ମର୍ଜି ଅନୁସାରେ ଖୁବ୍ ହଇରାଣ କରି ବି ଦେଉଥିଲେ, - କିନ୍ତୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କେଉଁଠାରେ ହେଲେ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟକୁ ଏପରି ଘଟିଲା ଯେ, ଅର୍ଜୁନ ନିଜର ଧନୁରୁ ବାଣଟିଏ ନିକ୍ଷେପ କରି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ପୁତ୍ର ବୃଷସେନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ; କର୍ଣ୍ଣ ତାହା ଦେଖି ପାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବହୁଦୂରରେ ରହିଥିବାରୁ ସେଥିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ପାରିଲେନାହିଁ । ମାତ୍ର ପ୍ରଭୂତ କ୍ରୋଧ ତଥା ଦୁଃଖରେ ଜର୍ଜର ହୋଇ କର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ନିଜର ରଥକୁ ଧାବମାନ କରାଇ ଆଣିଥିଲେ । ଆସୁଥିବା ସମୟରେ କର୍ଣ୍ଣ ଜୁଆରରେ ଫୁଲି ଉଠିଥିବା ସାଗର ଭଳି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଉଭୟ ପଟକୁ ବାଣବର୍ଷଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପଶ୍ଚାତରେ ହସ୍ତୀଚିହ୍ନିତ ତାଙ୍କର ପତାକାଟି ଫରଫର ହୋଇ ଉଡୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ଅଶ୍ୱମାନେ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣର ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ରଥରେ ସାନ ସାନ ଘଣ୍ଟିର ଧାଡ଼ିମାନ ଶୋଭା ପାଉଥିଲା । ଆକାଶର ପୃଷ୍ଠଭୂମିଟି ଉପରେ ସେ ନିଜେ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁଟିଏ ପରି ଅଶେଷ ଶୋଭାଦୀପ୍ତ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବିଜୟନାମକ ଧନୁର ଟଙ୍କାରଧ୍ୱନିରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ସକଳ ପଦାର୍ଥମାନ ଉଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସାରଥି ରାଜାଙ୍କ ସହିତ କର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ସ୍ଥାନଟିକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲେ । ସେତେବେଳେ କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର କାନ ପାଖରେ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହୁଥିଲେ, "ତୁମେ ସ୍ଥିର ହୁଅ, ସ୍ଥିର ହୁଅ, ପ୍ରକୃତରେ ସଂପ୍ରତି ତୁମେ ନିଜର ଦେବବାଣ ସକଳକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରିବ ।"

ଶୀର୍ଷତମ ସଂଗ୍ରାମ

ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଦୁଇ ମହାଯୋଦ୍ଧା ଏକ ମରଣାନ୍ତକ ସମରରେ ପରସ୍ପରର ନିକଟ ହୋଇ ଆସିଲେ । ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ତଥା ପରିଧାନରେ ଦୁହେଁ ଏକାପରି ଦିଶୁଥିଲେ; କ୍ରୋଧମତ୍ତ ହସ୍ତୀ ବା କୁପିତ ଦୁଇ ବୃଷଭ ସଦୃଶ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ଦର୍ଶକମାନଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଯେପରି ସମଗ୍ର ଯୁଦ୍ଧଟି ହିଁ ଥମି ରହି ଯାଇଥିଲା; ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶେଷରେ କାହାର ବିଜୟ ହେବ, ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ନିଜକୁ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ହୁଏତ ପଚାରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଯେପରି କୌରବ ପକ୍ଷରୁ କର୍ଣ୍ଣ ତଥା ପାଣ୍ଡବ ପକ୍ଷରୁ ଅର୍ଜୁନ, - ଯୁଦ୍ଧର ଏହି ଖେଳପାଲି ଉପରେ ଦୁଇଟି ପଣରୂପେ ବାଜି ହୋଇ ରହିଥିଲେ । କେବଳ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ହିଁ ସେହିପରି ଲାଗୁଥିଲା ଏବଂ ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ ତୂରୀ, ଟମକ ତଥା ଜୟନାଦ ଦ୍ୱାରା ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ନିନାଦିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ନିଜ ପକ୍ଷର ବୀରଙ୍କ ସକାଶେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ବାଜି ଉଠିଥିଲେ ।

ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ସମର ନିମନ୍ତେ ଆହ୍ୱାନ କଲେ ଏବଂ ଭୟପ୍ରଦ ଦର୍ପରେ ସଂଗ୍ରାମରତ ହୋଇଗଲେ । ଏପରି ମଧ୍ୟ କୁହାଗଲା ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଦୁଇ ଧ୍ୱଜା ମଧ୍ୟ ଏକ ଅପରଟି ଉପରେ ପତିତ ହୋଇ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଉଭୟ ବୀର ପରସ୍ପର ଉପରେ ବାଣର ବର୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, - କ୍ରମେ ସମଗ୍ର ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅପରର ବାଣଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତିହତ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି, - ଯେପରି ପୂର୍ବ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମର ଦୁଇ ପବନ ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଅଜସ୍ର କ୍ଷତରେ କ୍ଷତାକ୍ତ କରିଦେଲେ, ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକରେ ସେମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ନହେବା ଯାଏ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନଥିଲେ । ତା'ପରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ତୀରଗୁଡ଼ିକ ଆସି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ରଥକୁ ଏକ ପକ୍ଷୀପଲ ପରି ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ପକାଉଥିଲେ ଏବଂ ଆକାଶ ଅନ୍ଧକାର ହୋଇଗଲା । ମାତ୍ର କର୍ଣ୍ଣ ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତୀରଦ୍ୱାରା ମାର୍ଗଚ୍ୟୁତ କରି ଦେଉଥିଲେ । ଏବଂ, ଅର୍ଜୁନ ଏହିପରି ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରେରଣ କଲେ, ଏହିପରି କରୁଥିବା ସମୟରେ ସ୍ୱୟଂ ସେହି ଆଲୋକରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ

ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ରହିଥିବା ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ପରିଚ୍ଛଦରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯିବାର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ କର୍ଣ୍ଣ ସେହି ଅଗ୍ନି-ଅସ୍ତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ବରୁଣ-ଅସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିହତ କରିଦେଲେ ।

ତା'ପରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ଗାଣ୍ଡୀବରୁ ତୀରପରେ ତୀରର ବର୍ଷଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ଶତ୍ରୁକୁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରିଦେଲା ! କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ରଥ ଏବଂ ଧ୍ୱଜାକୁ କାଟି ପକାଇଥିଲା । କର୍ଣ୍ଣ ତା'ପରେ ଉପହାସ ପୂର୍ବକ ନିଜର ଭାର୍ଗବନାମକ ଦେବଶରରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ତରଫରୁ ଆସୁଥିବା ସମସ୍ତ ଶରକୁ ମଧ୍ୟ କାଟି ପକାଇଲେ ଏବଂ ସମଗ୍ର ପାଣ୍ଡବବାହିନୀକୁ ବିପନ୍ନ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ, ଅସୁମାରି ଭାବରେ ତୀର ପରେ ତୀର ପ୍ରେରଣ କରି ସାରଥିପୁତ୍ର ସେହି ସମଗ୍ର ମଧ୍ୟଦେଶରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସତେଅବା ବଜ୍ରନିନାଦ କରୁଥିବା ଏକ ସୁନ୍ଦର ମେଘଖଣ୍ଡରୁ ବୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଏବଂ, ନିଜ ନିଜ ପକ୍ଷର ଜୟଧ୍ୱନି ମଧ୍ୟରେ ଉଭୟେ କ୍ରମେ ସତେଅବା ଚାରିଗୁଣ ଅଧିକ ଶକ୍ତିମାନ୍ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ହଠାତ୍ ଗାଣ୍ଡୀବର ରଜ୍ଜୁଟି ଏକ ଭୟଙ୍କର ଶବ୍ଦ କରି ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ, ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସୁବିଧାଜନକ ଫୁରସତ ପାଇବାରୁ କର୍ଣ୍ଣ ପଛକୁ ପଛ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଶର ପ୍ରେରଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । କୁରୁପକ୍ଷର ସେନା ଏଥର ବିଜୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଭାବି ନେଇ ଆହୁରି ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ-କୋଳାହଳ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଥିରେ ଅର୍ଜୁନ ବରଂ ଅଧିକ ବଳବାନ୍ ଏବଂ ଶକ୍ତିମନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ବାରବାର ଆହତ ଓ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରି ପକାଇଥିଲେ । ତା'ପରେ କର୍ଣ୍ଣ ଏକବେଳେକେ ପାଞ୍ଚୋଟି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଶର ପ୍ରେରଣ କଲେ; ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ବୃହତ୍ ସର୍ପ ହିଁ ଥିଲେ, - ସେମାନେ ଜନୈକ ଅଶ୍ୱସେନଙ୍କର ଅନୁଗାମୀ ଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କର ମାଆଙ୍କୁ ଅର୍ଜୁନ ଏକଦା ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଏହି ବାଣଗୁଡ଼ିକ ଆପଣାର ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ବିଦ୍ଧ କରି ପୁନର୍ବାର କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଉଟି ମଧ୍ୟ ଆସିଥାନ୍ତେ । ମାତ୍ର ଅର୍ଜୁନ ଓଲଟଶର ପେଷି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମଝିମାର୍ଗରେ ହିଁ ଗର ଗର କରି କାଟି ଦେଇଥିଲେ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କର କ୍ରୋଧାଗ୍ନି ତା'ପରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ଏବଂ ସେ ଏଡ଼େ ସଘନ ଭାବରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଏତେ ଏତେ ଶରରେ ପୋତି ପକାଇଲେ ଯେ, ସାରଥିପୁତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେହି ସମୟରେ କୌରବ ସେନା ମଧ୍ୟ ନିଜର ସେନାପତିଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପଳାୟନ କଲେ, - ପରାଜିତ ହୋଇ ରୋଦନ

କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ମାତ୍ର, କର୍ଣ୍ଣ ଆପଣାକୁ ଏକାକୀ ହୋଇଯିବାର ଦେଖି ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଭୀତ ଅଥବା ରୋଷାନ୍ୱିତ ହୋଇନଥିଲେ ଏବଂ ବରଂ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ଶତ୍ରୁ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାରେ ମନୋଯୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଅତିଶକ୍ତିଶାଳୀ ସର୍ପ ଅଶ୍ୱସେନ, ଯୁଦ୍ଧର ଏହିଭଳି ଏକ ପରିଣାମ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଦେଖି ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପ୍ରତି ତା'ର ପୂର୍ବରୁ ରହିଥିବା ଘୃଣାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ସ୍ୱୟଂ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ତୂଣୀର ମଧ୍ୟରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା । କର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଶତ୍ରୁକୁ ନିଜ ବଶକୁ ଆଣିବାର ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ ହେତୁ ତାଙ୍କ ତୂଣୀର ଭିତରେ ଅଶ୍ୱସେନ ମଧ୍ୟ ଏକ ବାଣରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ବୋଲି ନଜାଣି ଶତ୍ରୁର ନିପାତ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ବିଶେଷ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅସ୍ତ୍ରଟିକୁ ତୂଣୀରରେ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥିଲେ, ସେଇଟିକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

ଏକଥାରେ ତାଙ୍କର ସାରଥି କହିଲେ, "ଆପଣଙ୍କର ଏହି ତୀରଟି ଆଦୌ ସଫଳ ହେବନାହିଁ । ତେଣୁ, ଆପଣ ଆଉଗୋଟିଏ ତୀର ଆଣନ୍ତୁ ଯାହାକି ଶତ୍ରୁର ଶିରଚ୍ଛେଦ କରିପାରିବ "। ମାତ୍ର ବୀର କର୍ଣ୍ଣ ଦର୍ପଭରେ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ : "ନା- କର୍ଣ୍ଣ କଦାପି ତା'ର ତୀରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରେନାହିଁ । ଜଣେ ସୈନିକର ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ କୌଣସି ପ୍ରୟାସ କରନାହିଁ ।"

ଏତିକି କହି କର୍ଣ୍ଣ ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ଏହିପରି ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ଚ୍ଚନା କରି ଆସିଥିବା ତୀରଟିକୁ ନିଜର ଧନୁରୁ ପ୍ରେରଣ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସିଧା ହୋଇ ଆକାଶରେ ଗତି କରି ତୀରଟି ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଲା ।

ମାତ୍ର, ତୀରଟିର ସ୍ୱଭାବଟିକୁ ଜାଣିଥିବାରୁ କୃଷ୍ଣ ନିଜର ପାଦକୁ ତଳକୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଚାପି ଦେଇଥିଲେ, ଯାହାଫଳରେ କି ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ରଥ ଭୂମି ଭିତରକୁ ହାତେ ଗଭୀରକୁ ଦବି ଯାଇଥିଲା । ଅଶ୍ୱମାନେ ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଣ୍ଠୁଗୁଡ଼ିକୁ ବଙ୍କା କରି ଆଣିଥିଲେ ଏବଂ, ସେହି ତୀର ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ମୁକୁଟକୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଶରୀରର କୌଣସି କ୍ଷତି କରି ପାରିଲାନାହିଁ ।

ତୀରଟି ତା'ପରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ହସ୍ତକୁ ଫେରିଆସିଲା ଏବଂ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ତାଙ୍କୁ କହିଲା, "ତୁମେ ମୋତେ ପୁନର୍ବାର ପ୍ରେରଣ କର ଏବଂ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମ ଶତ୍ରୁର ପ୍ରାଣନାଶ କରିପାରିବି ।"

ମାତ୍ର କର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ଅନ୍ୟ କାହାରି ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି କର୍ଣ୍ଣ କେବେହେଲେ ବିଜୟଲାଭ କରେନାହିଁ । ସେହି ଗୋଟିଏ ଶରକୁ ମୁଁ କେବେହେଁଲେ ଆଉଥରେ ଗ୍ରହଣ କରେନାହିଁ ।"

ତା'ପରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ନିଧନ-ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଉପଗତ ହୋଇଛି ବୋଲି ଜାଣି ସ୍ୱୟଂ ଭୂମି ହିଁ ତାଙ୍କ ରଥଟିର ଚକ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ଏବଂ ସାରଥିପୁତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଣା ତଥା କ୍ଳାନ୍ତିଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଆଉଗୋଟିଏ ଦେବଶର ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସେହି ଶରଟିକୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ଅର୍ଜୁନ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଶର ଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ କାଟି ପକାଇଥିଲେ ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣ ତା'ପରେ ତାଙ୍କର ଧନୁର ରଜ୍ଜୁଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାଣଟିଏ ପେଷିବେ ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ୟ ବସାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ଶତ୍ରୁ ପାଖରେ ଆହୁରି ଶହେଟି ରଜ୍ଜୁ ମହଜୁଦ ରହିଥିବ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଜଣା ନଥିଲା ଏବଂ ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ରଜ୍ଜୁଟି ସ୍ଥାନରେ ଅର୍ଜୁନ ଯେପରି ଅବଲୀଳା କ୍ରମେ ଆଉଗୋଟିଏ ଆଣି ଲଗାଇଦେଲେ, ତାହା ତାଙ୍କୁ ଯାଦୁ ଭଳି ମନେ ହୋଇଥିଲା ।

ଇତିମଧ୍ୟରେ ଭୂମି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଚକକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗିଳି ସାରିଥିଲା ଏବଂ ସେ ବଡ଼ପାଟିରେ କହିଥିଲେ, "ମୁଁ ମୋ' ଚକଟିକୁ ବାହାର କରିଆଣିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ଶର ପେଷିବା ବନ୍ଦ କରିବ ।"

ମାତ୍ର, ଅର୍ଜୁନ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ, "ହେ କର୍ଣ୍ଣ, ଯେତେବେଳେ ରାଣୀଙ୍କର ଅପମାନ କରା ଯାଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତୁମର ମର୍ଯ୍ୟାଦାଜ୍ଞାନ କେଉଁଠି ଥିଲା ?" ଅର୍ଜୁନ ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତଲାଗି ମଧ୍ୟ ଶର ପେଷିବା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲେ ।

ତା'ପରେ କର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ତୀର ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ, ଯାହାକି ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ଦେହରେ ବିଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଓ ସିଏ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଗାଣ୍ଡୀବକୁ କାଢ଼ି ତଳେ ରଖି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଅବସରଟିର ସୁଯୋଗ ନେଇ କର୍ଣ୍ଣ ନିଜ ରଥ ଉପରୁ ତଳକୁ ଡ଼େଇଁପଡ଼ି ପୋତି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଚକଟିକୁ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ସିଏ ତାହା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଅର୍ଜୁନ କିଞ୍ଚିତ୍ ଯନ୍ତ୍ରଣାମୁକ୍ତ ଅନୁଭବ କରି ଏକ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶର ପ୍ରେରଣ କଲେ ଏବଂ ଶତ୍ରୁର ପତାକାଟିକୁ ତଳକୁ ଖସାଇ ଆଣିଲେ, - ସେହି ପତାକାରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରଙ୍ଗରେ ହସ୍ତୀର

ଚିତ୍ରଟିଏ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେନାପତିଙ୍କର ଧ୍ୱଜାଟିକୁ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିବାର ଦେଖି କୁରୁସେନାଙ୍କୁ ଘୋର ନୈରାଶ୍ୟ ଅଧିକାର କରିନେଲା ଏବଂ ପରାଜୟର ଚିତ୍କାରରେ ପବନ ମଧ୍ୟ ନିନାଦିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏବଂ, କର୍ଣ୍ଣ ପୁନର୍ବାର ରଥ ଉପରକୁ ଆସି ଆସୀନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଅର୍ଜୁନ ବିଳମ୍ବ ନକରି ନିଜର ବୃହତ୍ତମ ଅଞ୍ଜଳିକା ନାମକ ବାଣଟିକୁ ଗାଣ୍ଡୀବରେ ବସାଇ ସିଧା ଶତ୍ରୁର ଗଳାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପ୍ରେରଣ କରିଦେଲେ ଏବଂ ତାହାରି ଆଘାତରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଶିର ଶରୀରରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଅସ୍ତରତରତ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର କିରଣଜାଳ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ସେହି ମୁଖଟିକୁ ନିଜର ସୁନ୍ଦର ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବର୍ଣ୍ଣରେ ରଞ୍ଜିତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସତେଅବା ଏକ କମଳପୁଷ୍ପର ସହସ୍ର ପାଖୁଡ଼ା ଭଳି ମୁଖଟି ସେଠାରେ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥିଲା - ଚ୍ୟୁତର୍ଦ୍ଦିଗର ଭୂମିକୁ ରକ୍ତରଞ୍ଜିତ କରି ରଖିଥିଲା । ଏବଂ, ସମଗ୍ର ପାଣ୍ଡବପକ୍ଷଟି ବିଜୟର ଆହ୍ଲାଦରେ ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତେଣେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ବିୟୋଗରେ ବିକଳ ଭାବରେ ରୋଦନ କରୁଥିଲେ । " ହେ କର୍ଣ୍ଣ, ହେ କର୍ଣ୍ଣ" ବୋଲି କହି ବିଳାପ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣମୃତ୍ୟୁର ସେହି କ୍ଷଣଟିରେ ନଦୀମାନେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଗଲେ, ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶୁଥିଲେ, ଅରଣ୍ୟାନିପୂର୍ଣ୍ଣ ପର୍ବତମାନେ କମ୍ପି ଉଠିଲେ ଏବଂ ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ଦୁଃଖରେ ଜର୍ଜର ହେଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ମନ୍ଦ ଅଶରୀରୀ ସତ୍ତାମାନେ ଓ ରାତ୍ରିଚରମାନେ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ।

୧୪. ମୃତମାନଙ୍କର ବୃହତ୍ ବାହିନୀ

ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଘଟିଥିବା ପ୍ରାଣହାନିଗୁଡ଼ିକ ହେତୁ, ତଜ୍ଜନିତ ବିଚ୍ଛେଦଦୁଃଖରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ଯେପରି ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଶୋକାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ନିଜର ଶହେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ହରାଇଥିବା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଏବଂ ରାଣୀ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ଯାଇ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭୟଙ୍କର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ସମରରେ ବିଜୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ହିଁ ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟଟିର ରାଜା ହୋଇଥିଲେ । ଏବଂ ଗାନ୍ଧାରୀ ତଥା କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହିତ ଗଙ୍ଗାତଟରେ ଯାଇ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଜୀବନ ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଜର ଅଭିଳାଷଟିକୁ ଘୋଷଣା କରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ନିଜର ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେମାନେ

ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ତଥା ପ୍ରାର୍ଥନାଦ୍ୱାରା ହିଁ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ମାସଟିରେ ପାଣ୍ଡବକୁମାରମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସେଠାକୁ ଗମନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ନିଜର ପରଲୋକଗତ ମୁଖ୍ୟ ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ମାସଟି ସମାପ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ କୁଳର ମୁଖ୍ୟ ପୁରୋହିତ ସେଠାକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କଲେ । ଆପଣାର ଆଧାତ୍ମିକ ପ୍ରତିଭା ତଥା ଉପାର୍ଜିତ ବିଦ୍ୟା ସକାଶେ ବ୍ୟାସ ସେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହିତ ବସି ଗାନ୍ଧାରୀ, କୁନ୍ତୀ ଏବଂ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଆପଣାର ଅନେକ ଅନେକ ପୂର୍ବ ଦୁଃଖ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିଲେ ତଥା ନିଜର ମନଭିତରେ ରହି ଯାଇଥିବା ବହୁତ ଅସମାହିତ ରହସ୍ୟର ସମାଧାନ ଲୋଡ଼ିଥିଲେ । ଏବଂ ତା'ପରେ, ଯେକୌଣସି ନାରୀ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଉଥିବା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ତଥା ନିଜର ବେଦନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁନଥିବା ତାଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ବ୍ୟାସଦେବ କହିଲେ : "ଦେବୀ ଗାନ୍ଧାରୀ, ମୋ' କଥାଟି ଶ୍ରବଣ କରନ୍ତୁ, ମୋ'ର ଆପଣଙ୍କୁ ଏକ ଆଶୀର୍ବାଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିବାର ଅଛି । ଆଜି ରାତିରେ ଆପଣମାନେ ନିଜର ସନ୍ତାନ ଓ ଜ୍ଞାତିବର୍ଗଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଭେଟିବେ, - ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସତେଅବା ନିଦରୁ ଉଠି ଆସିଥିବା ପରି ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେବେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆପଣମାନଙ୍କର ଦୁଃଖରେ କିଛିତ୍ ଲାଘବ ଘଟିବ ତଥା ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରିବ ।"

ବ୍ୟାସଙ୍କର କଥା ଅନୁସାରେ ସବୁ ଘଟଣା ପ୍ରକୃତରେ ଘଟିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ନପାରୁଥିବା ସେହି ତିନିଜଣଯାକ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ତୀରଦେଶରେ ଯାଇ ତଥାପି ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରି ବସି ରହିଲେ । କ୍ରମେ ଦିନଟି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଆସିଲା ଏବଂ, ମୃତ କୁମାରମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଦେଖିବାର ବ୍ୟଗ୍ରତା ହେତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେତିକି ସମୟ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଭଳି ବୋଧ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ଶେଷକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଅସ୍ତମିତ ହେଲେ ଏବଂ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ସାନ୍ଧ୍ୟ ସ୍ନାନ ତଥା ଉପାସନା ଶେଷ କଲେ । ଯେତେବେଳେ ରାତ୍ରି ସମାଗତ ହେଲା ଓ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସମୂହରେ ଗଙ୍ଗାତଟରେ ନିର୍ଜନ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଯାଇ ଉପବେଶନ କଲେ, ସେତେବେଳେ ବ୍ୟାସ ଆଗକୁ ଯାଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ କଣ୍ଠରେ ଦୁଇ ପକ୍ଷର ମୃତମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ସଶରୀର ଆବିର୍ଭୂତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଆହ୍ୱାନ କରିଥିଲେ, ଯେପରିକି ଏହି ଶୋକସନ୍ତାପିତ ହୃଦୟମାନେ କିଛିତ୍ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଲାଭ କରିପାରିବେ ।

ଶବମାନଙ୍କର ଶୋଭାଯାତ୍ରା

ତା'ପରେ ନଦୀର ଜଳରୁ ଗୋଟିଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା ଏବଂ ଜଣକପରେ ଜଣେ ହୋଇ, ଆପଣାର ପଦ-ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ ଅନୁସାରେ, ଆଲୋକର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ ଧ୍ୱଜା ତଥା ବିମାନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସକଳ ନରପତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ କ୍ରମେ ଉତ୍ଥିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ। ସେହି ପଂକ୍ତିରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଥିଲେ, ଗାନ୍ଧାରୀ ଏବଂ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ପୁତ୍ରସକଳ ରହିଥିଲେ। ଭୀଷ୍ମ, ଦ୍ରୋଣ ଓ କର୍ଣ୍ଣ ଥିଲେ। ଶିଖଣ୍ଡୀ ଥିଲେ, ଦ୍ରୁପଦ ଥିଲେ ଏବଂ ଆହୁରି ହଜାର ହଜାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ। ସମସ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରିଥିଲେ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭାବରେ ଅଳଙ୍କାର ଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ। କାହାରି ଭିତରେ କୌଣସି ଗର୍ବ, କ୍ରୋଧ ଅଥବା ଦ୍ୱେଷ ତିଳେମାତ୍ର ନଥିଲା। ସତେଅବା ସୁଖୀ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କୌଣସି ଉତ୍ସବଯାତ୍ରା ହିଁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା ଅଥବା ପରଦା ଉପରେ ଅଙ୍କିତ ଏକ ଚିତ୍ରପଟ ଭଳି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା। ଏବଂ ଜୀବନଯାକ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବା ରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରଥମଥର ନିମନ୍ତେ ନିଜର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କଲେ ଏକ ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ। ସେତେବେଳେ ଯାଇ ସେ ବସ୍ତୁତଃ ଗଭୀର ଭାବରେ ନିଜ ପିତୃତ୍ୱଜନିତ ଆନନ୍ଦକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଥିଲେ।

ଏବଂ, ମୃତମାନେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଜୀବିତମାନଙ୍କର ସହିତ ଏକାଠି ମିଶି ଯାଇଥିଲେ। କୌଣସି ଦୁଃଖ, ତ୍ରାସ, ସନ୍ଦେହ, ଅଥବା ଅତୃପ୍ତିର ଅବକାଶ ହିଁ ନଥିଲା। କର୍ଣ୍ଣ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ନିଜର ମାତାରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଭାଇପରି ଆସି ମିଳିତ ହେଲେ। ଏବଂ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ତଥା ନିଜର ଅନ୍ୟ ସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କର ନିଧନଜନିତ ରାଣୀ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଦୁଃଖଟିର ମଧ୍ୟ ଉପଶମ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା।

ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଭାତ ହେଲା, ଏହି ମୃତ ବଳବାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଛାୟାମାନେ ପୁନର୍ବାର ସେହି ନଦୀମଧ୍ୟରେ ବିଲୀନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ନିଜ ସଦନକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ। ଏବଂ, ଆପଣାର ଦୁଃଖକୁ ଲାଘବ କରି

ଜୀବିତମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର କର୍ମପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନକୁ ବାହୁଡ଼ି ଗଲେ ଏବଂ ନିଜ ନିଜର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ପୁନର୍ବାର କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

୧୫. ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଏବଂ ଶ୍ୱାନ

ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ବିକାଶଧାରାରେ ଏପରି ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କି ଧର୍ମ ସକଳ ପ୍ରକାରର ଶକ୍ତି ତଥା ଇହସମ୍ପତ୍ତିର ଦେବତାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ବେଶ୍ ବିମୁଖ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କଳ୍ପନା କରା ଯାଇଥିଲା ଯେ, ନିଜନିଜର ଉପାସକମାନଙ୍କ ପରି ସ୍ୱୟଂ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି ତଥା ଇହସୁଖ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଜନ୍ମର ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ବୌଦ୍ଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଚୟ ସଂସାରତ୍ୟାଗ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିର ବିକାଶକୁ ହିଁ ଧର୍ମର ପ୍ରକୃତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରି ଜନପଦଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରଚାର କରି ବୁଲୁଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୁଗର ଅବଧିଟିରେ ଏହି ବିଚାରମାନେ କ୍ରମଶଃ ନାନା ସଂଗଠିତ ରୂପେ ଧାରଣ କରି ଆସୁଥିଲେ - ଭାରତବର୍ଷରେ ହିଁ ଏକ ନୂତନ ଧର୍ମରୂପେ ତାହାର ପ୍ରଚାର ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଶିବଉପାସନାର ଉଦ୍‌ଭବ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେହି ବିକାଶ ଆଦୌ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇନଥିଲା । କେତେକ ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ଏହି ଉଚ୍ଚତର ହିନ୍ଦୁମାର୍ଗଟିର ଏକ ନୂତନ ଧାରାକୁ ପୁନର୍ବାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଗଲା ଏବଂ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ସଗୁଣ କଳ୍ପନାକୁ ଆଧାର କରି ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜାର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା । ଏହି ଧର୍ମକୁ ଆବଶ୍ୟକ ସୂତ୍ର ଯୋଗାଇଦେଇ ଭାରତବର୍ଷର ସେହି ସର୍ବବୃହତ୍ ମହାକାବ୍ୟ ମହାଭାରତ ହିଁ କ୍ରମଶଃ ରୂପାୟିତ ହୋଇ ଆସିଲା ।

କେତେକ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ମତ ଅନୁସାରେ, ଏହି ମହାଭାରତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପ୍ରଥମକାଳୀନ ଦ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ବିସ୍ମୟ-ଜଗତଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଏକତ୍ର ସଂଗଠିତ କରି ଅଣାଯାଇଛି । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ପୃଷ୍ଠାମାନଙ୍କରେ ଦେବତା, ଉପଦେବତା ତଥା ବୀର ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ, ସେମାନେ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଛନ୍ତି ତଥା ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ବଇତିହାସ କ'ଣ ଥିଲା, ଆମମାନଙ୍କୁ ସେହି ବିଷୟରେ କିଛି ସତ୍ୟାନୁମାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମପାଇଁ ଏଠି ସେଠି କେବଳ ଗୋଟିଏ ନାଆଁ ଅଥବା ଏକ ଝଲକ ହିଁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ସତେଅବା କୌଣସି ବିସ୍ତୃତ ପଟ ଉପରେ କେତେ କ'ଣ କମକୃଟ କରାଯାଇଥିବା ପରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଆଣି ଏକତ୍ର କରି ଦିଆଯାଇଛି, - କେଉଁଠାରେ ଏକ ସମରକୁ ଓ ଆଉ

କେଉଁଠାରେ ଏକ ଜୀବନକୁ ଆଧାର କରି ଠୁଳ କରି ଅଣାଯାଇଛି । ଏବଂ, ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କରୁଥିବାର ଧ୍ୱନି, ପ୍ରଜ୍ଞା ତଥା ମିତ୍ରର ଆନୁଗତ୍ୟରେ, ପରସ୍ପର ସହିତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରତ କେତେ ପ୍ରେମ ତଥା ଏକ ଆରେକର ବିରୋଧୀ କେତେକେତେ ଆଦର୍ଶର ମାଧ୍ୟମରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ସମଗ୍ର ରୂପେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଛି । ଏହାରି ପରିଣାମ ହେତୁ ହିଁ ମହାଭାରତ ବିଶ୍ୱର ଉଦାତ୍ତତମ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଏକଥା କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ସତ୍ୟ ଯେ, ଜଣେ ଉଚ୍ଚପ୍ରତିଭାଯୁକ୍ତ କବି ଏକତ୍ର ଢ଼ାଳି ତଥା ସେଥିରେ ଆଉକିଛିକୁ ମିଶାଇ ଯୁଗ ଯୁଗର ପ୍ରତିରୂପଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଗଢ଼ିଥିବା ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରେରଣାମୟ ପୃଷ୍ଠାମାନଙ୍କରେ ସତେଅବା ମଧ୍ୟରାତ୍ରିର ଆକାଶରୁ ତୋଳି ଅଣା ହୋଇଥିବା ତାହାର ଅଧିକାଂଶ ଚରିତ୍ର କେଡ଼େ ସହଜତା ଏବଂ ଅବଲୀଳା ସହିତ ବିଚରଣ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ? ଏ କଥା ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଗୋଟିଏ କଥାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ପଛରେ ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଶ୍ୱାନ ସହିତ ଯେ ଏକ ପର୍ବତର ଆରୋହଣ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଶ୍ୱାନଟି ସହିତ ହିଁ ସଶରୀର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗମନ କରୁଛନ୍ତି, ସକଳ ବର୍ଣ୍ଣନାର ଅନ୍ତିମ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟିକୁ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଛି ।

ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ

ପାଣ୍ଡବ ବଂଶର ଏହି ପାଞ୍ଚ ରାଜକୁମାର, ଯାହାଙ୍କ ସକାଶେ ଏଡ଼େବଡ଼ ସମରଟିଏ ଲଢ଼ାଗଲା ଓ ସେମାନେ ସେଥିରେ ଜୟଲାଭ କଲେ, ସେମାନେ ତା'ପରେ ଛତିଶ ବର୍ଷ କାଳ ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଶାସନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଅନ୍ତିମ ସମୟଟି ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି ଜାଣି ନିଜ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ମାନଙ୍କୁ ସିଂହାସନ ଦେଇ ରାଣୀ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ସହିତ ଆପଣାର ଅନ୍ତିମ ଯାତ୍ରାରେ ବାହାରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକ ଶ୍ୱାନ ମଧ୍ୟ ପଛେ ପଛେ ଗଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ଛାଡ଼ି ପାରିଲାନାହିଁ । ରାଜକୀୟ ଉପାସନାର ସର୍ବଶେଷ କୃତ୍ୟ ରୂପେ ନିଜ ବୃହତ୍ ରାଜ୍ୟଟିର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବାପରେ ସେମାନେ ହିମାଳୟ ମହାପର୍ବତରେ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ, ନକ୍ଷତ୍ରଲୋକରେ ନିଜର ପ୍ରାପ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଯିଏ ନିଷ୍କଳୁଷ ଭାବରେ ଇହଲୋକରେ ଆପଣାର ଜୀବନଟିକୁ ଯାପନ କରିପାରିଛି, କେବଳ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ପରିଶେଷରେ ସେହିଭଳି ଆଶାଟିଏ ପୋଷଣ କରିପାରିବ ।

ମାତ୍ର, ପାଣ୍ଡବଭ୍ରାତାମାନେ ମହାନ୍ ଗୌରବର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ହିଁ ନିଜର ବ୍ୟତିକ୍ରମଶୂନ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ ଜୀବନ ହେତୁ ସେଥିଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । କେବଳ ସେଇ ସଶରୀର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାତ୍ରା କରିବାର ଅଧିକାର ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ, ଭୀମ, ଅର୍ଜୁନ, ନକୁଳ ଓ ସହଦେବ ରାଣୀ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ସମେତ ମାର୍ଗରେ ହିଁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କଲେ । ଏବଂ ତଥାପି, ଥରେମାତ୍ର ପଛକୁ ନଚାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଶୋକ ନକରି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଓ ଶ୍ୱାନ ଉଭୟେ ହିଁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ।

ହଠାତ୍ ଏକ ବଜ୍ରର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସେମାନଙ୍କର ପାଦ ଅଟକି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଏକ ବୃହତ୍ ଉଦ୍‌ଭାସ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ରଥାସୀନ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ପାଛୋଟି ନେବା ନିମନ୍ତେ ଇନ୍ଦ୍ର ସେଠାରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ବିମାନଟି ମଧ୍ୟକୁ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କଲେ ।

ବିଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱଦେବତା ମାନଙ୍କର ଉପାସନା କରିବାର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ପରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଆପଣାର ଦେବତା ତଥା ଉପଦେବତା ମାନଙ୍କର କଳ୍ପନାରେ କିପରି କେତେ କେତେ ନୈତିକତା ତଥା ଆଧାତ୍ମିକତାର ଆରୋପ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସେତେବେଳେ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ଉତ୍ତରରୁ ହିଁ ଆମେ ସେହି କଥାଟିର ଅନୁମାନ କରିପାରିବା । ନିଜର ଅନ୍ୟ ଭାଇମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ବିମାନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଅନୁମତି ଲାଭ ନକଲେ ସିଏ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବିମାନ ଉପରକୁ ଯିବାଲାଗି ରାଜୀ ହୋଇନଥିଲେ ଏବଂ ଆହୁରି କହିଥିଲେ ଯେ, ପ୍ରଥମେ ମାର୍ଗରେ ତଳେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ରାଣୀ ଦ୍ରୌପଦୀ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ଅନୁମତିଟିକୁ ନପାଇଲେ ତାଙ୍କର ଭାଇମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନୁମତି ପାଇବାପରେ ସେ କଦାପି ବିମାନ ଆରୋହଣ କରିବେନାହିଁ । ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଥମେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବେ ଯେ ତାଙ୍କର ଭାଇମାନେ ଏବଂ ଦ୍ରୌପଦୀ ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟକୁ ଗମନ କରିଛନ୍ତି ଓ ସିଏ ନିଜେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ । ତେଣୁ, ବରଂ କୁକୁରଟି ପ୍ରଥମେ ଯାଉ ବୋଲି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଆଡ଼େଇ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ।

ଶ୍ୱାନ

ଇନ୍ଦ୍ର ଆପତ୍ତି କଲେ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କୁକୁର ଗୋଟିଏ ଅପବିତ୍ର ଜୀବ । ସେହି କୁକୁର ପୁଣି କିପରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବ ! ତେଣୁ, ସେ ତାହାକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରାଗଲା । ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅସମ୍ମତି ପ୍ରକାଶ କଲେ । କୁକୁର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍ଠା ସହିତ ପୃଥିବୀରେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ପାଳନ କରିଛି, ଦୁଃଖବେଳେ ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିଛି, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକାକୀ ହୋଇଯିବା ସମୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏଡ଼େ ନିଷ୍ଠାପର ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଜୀବକୁ ତଥାପି ବଞ୍ଚିତ କରାଗଲା ବୋଲି ଯଦି ସର୍ବଦା ଭାବନାରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହୁଏ, ତେବେ ସେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସୁଖର କଳ୍ପନା କରି ପାରିବେନାହିଁ ।

ଇନ୍ଦ୍ରଦେବତା ନିଜର ଯୁକ୍ତି ଦେଇ କେତେ କଥା କହିଲେ, ତଥାପି ରାଜା ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଟଳିଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ମାନବୀୟ ଭାବଟି ହିଁ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । "ଯିଏ ଆମକୁ ଏତେ ଆନୁଗତ୍ୟ ସହିତ ଭଲ ପାଇଛି, ତାହାକୁ ବର୍ଜନ କରିବା, - ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପାପ !" ଏବଂ, କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ରାଜୋଚିତ ଗର୍ବ ତଥା ସମ୍ମାନବୋଧ ମଧ୍ୟ ଜାଗୃତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ସିଏ ଆପଣାର ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ ଭୟଭୀତ ଅଥବା ଅନୁଗତ କାହାରିକୁ କଦାପି ବର୍ଜନ କରିନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କଠାରେ ଶରଣ ମାଗିଥିବା କାହାରିକୁ ଫେରାଇ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି; ଯିଏ ତାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ଭିକ୍ଷା କରିଛି ବା ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥିବାରୁ ନିଜେ ନିଜର ରକ୍ଷା କରି ପାରିନାହିଁ, ସେ ତାକୁ କେବେଁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ, କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୁଖପ୍ରାପ୍ତିର ଏକ ବାସନାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଯୁଧିଷ୍ଠିର କଦାପି ଆପଣାର ସମ୍ମାନହାନି ଘଟାଇବେ ନାହିଁ ।

ଏହାପରେ ସେହି ବ୍ୟାପାରଟିରେ ସର୍ବାଧିକ ପବିତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରୁଥିବା କେତେକ ବିଚାର ମଧ୍ୟ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା । ସ୍ମରଣ କରାଯାଇ ପାରେ ଯେ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ଭୂମିଉପରେ ବସି ଭୋଜନ କରେ ଏବଂ ତେଣୁ ସେତେବେଳେ ହୁଏତ ଏକ ଶ୍ୱାନ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିବାର ଏକ ଭୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ ବୋଲି ସହଜରେ ବୁଝି ହେଉଛି । ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ଠିକ୍ ସେହି ରୀତିଟି ପ୍ରତି ସମାନ ଭାବରେ ଏକ ଅଶଙ୍କା ହିଁ ରହିଛି । ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ର କିଛିତ୍ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ କହିଲେ, "ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ୱାନ ସେଠାକୁ ଗଲେ

ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟର ପବିତ୍ରତା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ।" କୁକୁରଟିଏ ଅନାଇଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଯାବତୀୟ ଶୁଦ୍ଧ ଅଶୁଦ୍ଧରେ ପରିଣତ ହେବ । ତେଣୁ, ନିଜର ପରିବାରକୁ ମଧ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରି ଆସିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ଶ୍ୱାନକୁ ଛାଡ଼ି ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି କାହିଁକି ଏପରି ଅସମ୍ମତ ହେଉଛି ?

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତିକ୍ତ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ଆସିବାଲାଗି ବଞ୍ଚି ରହି ପାରିଲେନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଅଗତ୍ୟା ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଲା । ଏବଂ, ଏହି ବିତର୍କ କାଳରେ ତାଙ୍କର ସଂକଳ୍ପଟି ସମ୍ଭବତଃ ଆହୁରି ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି, ଶ୍ୱାନଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବାଠାରୁ ବଳି ଆଉ ଅଧିକ ଘୃଣ୍ୟ ଅପରାଧ କଦାପି କିଛି ଅଛି ବୋଲି ସେ ଆଦୌ ଭାବି ପାରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ପରିଶେଷରେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ।

ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହେଲା । ଏକ ଶ୍ୱାନ ନିମନ୍ତେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସ୍ୱର୍ଗରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଅରାଜୀ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱୟଂ ଧର୍ମଦେବତାଙ୍କର ରୂପକୁ ଧାରଣ କଲା । ଦେବତାମାନେ ତାହାକୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଲେ ଏବଂ ସିଏ ବିମାନରେ ବସି ସଶରୀର ହିଁ ସ୍ୱର୍ଗରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା ।

ଏକ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଗୌରବର ସ୍ଥାନକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଜଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଦର୍ଶ ମନୁଷ୍ୟର କେଉଁସବୁ ଗୁଣ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ, କାବ୍ୟକାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କହିପାରି ନାହାନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଗରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନିଜର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ, ସିଏ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ, ସେହି ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସିଂହାସନରେ ଆସୀନ ଥିଲେ, ଆଲୋକରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ଏହା ଦେଖି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଆତ୍ମା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପମାନିତ ବୋଧ କଲା । ସେ ବସ୍ତୁତଃ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, - କେବଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଲବ୍ଧ ସୁଖମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ସଂସର୍ଗଜନିତ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ସମାନ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ କି ? ଯେଉଁଠାରେ ତାଙ୍କର ସଙ୍ଗୀମାନେ ରହିଛନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ହିଁ ସେ ସ୍ୱର୍ଗ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବେ; ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିବା ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯେଉଁଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟକିଛି ନାମ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ତେଣୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ରାଜ୍ୟକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ନିଆ ଯାଇଥିଲା । ସେଠାରେ ଅନ୍ଧକାର ଏବଂ ସନ୍ତପ୍ତତାର ବହୁ ଭୀତିପ୍ରଦ ଦୃଶ୍ୟ

ମଧ୍ୟରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ କୌଣସି ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାପାଇଁ ଇଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସମାନ ତ୍ୟାଗ କରୁଥିବା ଏକାଧିକ କଣ୍ଠ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ନଯାଇ ରହିବାଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଦୃଶ୍ୟ, ଶ୍ରାବ୍ୟ ତଥା ସ୍ପର୍ଶର ଏହି ସଚଳ ଦୁଃଖାର୍ତ୍ତତା ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ଆତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାପରେ ତାଙ୍କର ମନରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ଏକ ଆଶ୍ୱସ୍ତିବୋଧ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନର୍କକୁ ଗଲେ

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନରପତି ସତେ ଅବା ଅଗତ୍ୟା ଅଟକି ରହିଗଲେ । ଏବଂ ତା'ପରେ ସେଠାରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ଯାହାକିଛି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ, ସେଥିରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୋଭର ସହିତ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ ସିଏ ନିଜର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣି ପାରୁଛନ୍ତି । ଏହି ନରକରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାତି ଏବଂ ସାଥୀମାନେ ଅଛନ୍ତି । ଏବଂ, ତେଣେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ସିଏ ତାଙ୍କର ବୃହତ୍ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଦେଖି ଆସିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଭିତରେ କ୍ରୋଧାଗ୍ନି ଜଳି ଉଠିଥିଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କ ସହିତ ରହିଥିବା ଦୂତଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ କହିଥିଲେ, - କ୍ରୋଧରେ ଗର୍ଜନ କରି କହିଲେ, -" ଯାଅ, ତୁମେ ତୁମର ସେହି ଉଚ୍ଚ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଦେବତାମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଯାଅ, ଯେଉଁଠୁ ଆସିଥିଲ ସେଠାକୁ ଫେରିଯାଅ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇଦିଅ ଯେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ମୁଖକୁ ଆଦୌ ଦେଖିବିନାହିଁ ! କି ଅନ୍ୟାୟ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମନ୍ଦ ଲୋକମାନେ ସେଠାରେ ରହିଲେ, ଏବଂ ମୋ'ର ଜ୍ଞାତି ଓ ସ୍ୱଜନମାନେ ନରକରେ ! ଏହା ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ । ଏକଥା ଯେଉଁମାନେ କଲେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆଦୌ ଫେରି ଯିବି ନାହିଁ । ଏହି ନରକରେ ହିଁ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁସ୍ୱଜନଙ୍କ ସହିତ, ମୋ'ର ଉପସ୍ଥିତି ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ମଧ୍ୟ ଦେବ, ମୁଁ ଚିରକାଳ ଏହିଠାରେ ରହିବି । ତୁମେ ଚାଲିଯାଅ !"

ଏପରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ ଦୂତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସେଠାରେ ଏକାକୀ ରହିଥିଲେ; ତାଙ୍କର ମସ୍ତକ ବକ୍ଷ ଉପରକୁ ଆନତ ହୋଇ ଆସିଲା । ଏବଂ ସେ ସେହି ନର୍କପୁରରେ ରହିଥିବା ଆପଣାର ଶୁଭାସ୍ପଦ ମାନଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

ଏହିପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିଏ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ, ହଠାତ୍ ଦୃଶ୍ୟପଟଟି ବଦଳିଗଲା । ସେମାନଙ୍କ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିଥିବା ଆକାଶ ଦୀପ୍ତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ମଧୁର ପବନ

ବହିଲା । ଯାହାକିଛି ମନ୍ଦ ଓ ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ, ସବୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ସେମାନେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ କହୁଥିଲେ, "ହେ ନରପତି, ସାଧୁ, ସାଧୁ; ଆପଣଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାପ୍ତ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେଥିରେ ଆପଣ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଜୟଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ନୃପତି ମାତ୍ରକେ ହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନରକ ତଥା ସ୍ୱର୍ଗ ଉଭୟ ସ୍ଥାନକୁ ଦେଖିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଥମେ ନରକ ଦେଖି ଆସନ୍ତି, ସେମାନେ ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଓ ଆପଣଙ୍କର ଜ୍ଞାତିକୁଟୁମ୍ବଙ୍କ ପାଇଁ କେବଳ ସୁଖ ତଥା ଗୌରବ ହିଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗାରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ସେଥିରେ ଆପଣାର ଇହଲୋକଗତ ସକଳ ଶତ୍ରୁତା ଏବଂ ଦୁଃଖକୁ ବିସର୍ଜନ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏବଂ, ଏଠାରେ, ଏହି ଛାୟପଥରେ ଆପଣାର ଅମର ଶରୀରଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଜ ସିଂହାସନରେ ଆସୀନ ହୁଅନ୍ତୁ । ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହିତ ନିଜର ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ, କାରଣ ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଦୃଶ ମହାନ୍, - ମରଣର ଅଧୀନ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣ ଏକମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଯିଏକି ଜଗତରେ ଧାରଣ କରିଥିବା ଶରୀରରେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଆସିବାର ଅଧିକାର ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।"

ଆତ୍ମବିଜୟର ମହାନତା

ଦକ୍ଷ ଓ ଶିବଙ୍କର ଉପାଖ୍ୟାନରେ ଆମେ ଯେଉଁ ଆଧାତ୍ମିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଉନ୍ମେଷିତ ହୋଇଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥାଉ, ଏଠାରେ ତାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁସୁମନ ଘଟିଥିବାର ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ମହିମା ଓ ଶକ୍ତିର ଉପାସନାସ୍ତରରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରି ଆକାଶରେ ସେହି ମହାବୀର ଆଉ ପ୍ରଜାପତି ବ୍ରହ୍ମା ଅଥବା ଶୀତକାଳୀନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନିହତ କରୁଥିବା ସେହି କୃତାନ୍ତ ପରି ଆଦୌ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଠିକ୍ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟପରି, ଆମମାନଙ୍କ ଭଳି ଜଣକ ପରି ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, - ଜଣେ ଅଧିକ ଉଦାତ୍ତ ସ୍ତରର ମନୁଷ୍ୟ ଭଳି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଅନ୍ତି । ଏଠାକୁ ଆସି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମକଳ୍ପନା ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ତାହା ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମବିଜୟ ଠାରୁ ଆଉ ଅଧିକ ମହିମାନ୍ୱିତ କୌଣସି ଗୌରବକୁ ଏହି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଆଦୌ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । ରାଜୋଚିତ ଦୟାଳୁତା, ପୁରୁଷୋଚିତ ବିଶ୍ୱସ୍ତତା ତଥା ସତ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଏକ ଅତ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ

ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଠିକ୍ ସେହିପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ତାରାଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କ ହୋଇ ରହିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାହାକିଛି ଆସିଥିଲା, ସେ ପ୍ରଥମେ ତାହାକୁ ବର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ପରିଶେଷରେ କେବଳ ନିଜର ସର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଚରିତ୍ରବତ୍ତା ତଥା ସକଳ ଆସକ୍ତିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ଉଚ୍ଚତମ ଧ୍ୟେୟରୂପେ ଦର୍ଶାଇ ବୌଦ୍ଧ ମାର୍ଗ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ଲାଗି ଭାରତବର୍ଷର ଜନଗଣଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଛି । ସବୁଠାରୁ ମହାନ୍ ହେଉଛି ଜଣେ ଭିକ୍ଷୁର ତ୍ୟାଗମୟ ଜୀବନ; ତା'ପରେ, ଠିକ୍ ସେହି ମହାନତାର ଏକ ଭିନ୍ନ ପରିଚୟ ଦେଇ, ଜୀବନ ତଥା ଜଗତକୁ, ସେଗୁଡ଼ିକର ଭୃତ୍ୟରୂପେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର କର୍ତ୍ତାରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା ।

ଏ କଥାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ହେବନାହିଁ ଯେ, ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଏହି କାହାଣୀଟିକୁ ଘଟଣା ତଥା ଚରିତ୍ରଚିତ୍ରଣର ଏକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ନିଦର୍ଶନ ରୂପେ ଆପଣାର ଆବେଦନ ଏବଂ ଅବଧାରଣାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ଆଧୁନିକ କାହାଣୀ ହୋଇ ରହିଛି । ଏଥିରେ ରହିଥିବା ଆନୁଗତ୍ୟର ବିଶେଷ କଳ୍ପନାଟିକୁ ଭାରତୀୟ ଜନଗଣଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗଭୀର ସ୍ୱଲକ୍ଷଣ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବ । ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆନୁଗତ୍ୟ ଏକ ସାମରିକ ଅଥବା ରାଜନୀତିକ ଗୁଣଲକ୍ଷଣ ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଏହା ବରଂ ଗୋଟିଏ ସାମାଜିକ ଆବଶ୍ୟକତା । ଏହି ଗୁଣଟିକୁ ହିଁ ସର୍ବଦା ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ବିସ୍ତାର ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ମରଣ ରଖିବା ଯେ, ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ନେଇ ଲିଖିତ ଏହି କାହାଣୀଟି ଆଂଶିକ ଭାବରେ ସେହି ଗୁଣଟିରୁ ଉନ୍ମେଷିତ ହୋଇ ଆସିଛି ତଥା ଅଂଶତଃ ତାହାକୁ ଉନ୍ମେଷିତ ବି କରିଆଣିଛି । ସେହି ଗୁଣଟି ହିଁ ସମଗ୍ର ସମୂହଟିର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ତାହା ମହାକାବ୍ୟଟିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଲା । ମହାଭାରତ ମହାକାବ୍ୟ ସେହି ଗୁଣଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରଚାର କରି ଆସିଛି; ସଂଗୀତ, ଧର୍ମୋପଦେଶ ଏବଂ ନାଟକରେ ଆପଣାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛି; ବିଗତ ପନ୍ଦର ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ତାହା ଭାରତୀୟ ଚରିତ୍ର ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନଚୟକୁ ଗଠିତ କରି ଆଣିଛି, ଦିନୁ ଦିନୁ ଅଧିକ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିଛି ଏବଂ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିବା ଆପଣାର ଏହି ଉଚ୍ଚ ଗୁଣଟିକୁ ବାସ୍ତବରୂପ ଦେଇ ତାହାକୁ ସାର୍ବଜନୀନ କରି ରଖିବାରେ ବହୁତ ବହୁତ ଅନୁକୂଳତା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିଛି । ମନୁଷ୍ୟର ଉଦାତ୍ତତମ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଏପରି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଅନୁପ୍ରେରିତ କରି ରଖିଥିବା କୃତିଗୁଡ଼ିକରେ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଏକ କାବ୍ୟିକ ସୁଗନ୍ଧ ରହିବ ହିଁ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ଭାରତୀୟ ମହାକାବ୍ୟରେ ଏହି ଉପାଦାନଟି ସର୍ବଦା ପ୍ରାୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ରହିଥିବା ପରି ବୋଧ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଥିବା ଭାବନାର କମନୀୟତା ତଥା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚଗୁଣ ନିମନ୍ତେ ଏପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଛି । ଅପର ପକ୍ଷରେ ଗ୍ରୀସ୍ ଦେଶର ମହାକାବ୍ୟରେ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ହିଁ ଅନ୍ତିମ ଧେୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ନିମନ୍ତେ ଜଣେ ଅତି ପାରଙ୍ଗମ ରଚୟିତାଙ୍କ ବାସନା ବିଷୟରେ ଆମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସଚେତନ ହୋଇ ଯିବାପରି ବୋଧ ହେଉଛି ।

କୃଷ୍ଣ

କିଛି ଟିପ୍ପଣୀ

ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଉପନିଷଦ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପୂର୍ବ ୫୦୦) ରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ ଦେବକୀପୁତ୍ର କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି । ମହାଭାରତ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୩୦୦-୨୦୦) ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ପାତ୍ର । ପଛରେ ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଆଣି ଯୋଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାରେ . ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥରପାଇଁ ଭକ୍ତିକୁ ଆଣି ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ମୁକ୍ତିଲାଭର ଏକ ଉପାୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଆଗରୁ ଜ୍ଞାନର ମାର୍ଗ ରହିଥିଲା ଓ କର୍ମର ମାର୍ଗ ରହିଥିଲା । ଏହିସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳୀନ କୃତିଗୁଡ଼ିକର ବର୍ଣ୍ଣନା କରା ଯାଇନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ କେବଳ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ପରାମର୍ଶଦାତା ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଏଠାରେ ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ମୂଳତଃ ଦ୍ୱାରକାନାଥ । ବହୁ ପାଠାଂଶରେ ତାଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହିତ ଅଭିନ୍ନ ବୋଲି ଦର୍ଶାଯାଇଛି । ଅବଶ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀରରେ ସେ ମହାଦେବ ଓ ଉମାଙ୍କର ଉପାସନା କରିଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବରମାନ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।

ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୀତାଗ୍ରନ୍ଥର ସଂକଳନ ଏବଂ ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଭାଗବତ ପୁରାଣର ରଚନାକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ଭବତଃ ଦଶମ ବା ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବାଳକ-କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଉପାସନା ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି । ସାଂପ୍ରତିକ କୃଷ୍ଣ-ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପାଇଁ ତାହାହିଁ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ବାଳକ-କୃଷ୍ଣ କୌଣସି ରାଜପୁତ ବଂଶର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନୀୟ ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିଛନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦ ଓ ଗୋପାଳ, ଏହି ନାମଗୁଡ଼ିକରୁ ସୂଚନା ମିଳି ଯାଉଛି ଯେ, ଗୋପାଳକ ମାନଙ୍କର ଜଣେ ଦେବତା ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି ।

ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟରେ ମହାଭାରତ କାହାଣୀର ଏକ ସାରାଂଶ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଛି; ତେଣୁ ଏହି ଅଂଶଟିରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ବାଲ୍ୟ ଅବସ୍ଥାର କେତେକ ସାଂପ୍ରତିକ କଥାର

ଉପସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଛି । ମହାସମରରେ ତାଙ୍କର ଭୂମିକା ବିଷୟରେ କେବଳ ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି, ପ୍ରଧାନତଃ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ସମେତ ଆଉ କେତେକ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ (ଭାଗବତ ପୁରାଣ ଓ ପ୍ରେମସାଗର ପ୍ରଭୃତି) ସଂକ୍ଷେପରେ କିଛି ଅନୁବାଦ କରି ଅଣାଯାଇଛି । ଦ୍ୱାପର ଯୁଗର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ରାଜପୁତ ଯଦୁବଂଶର ଯାଦବମାନେ ଯମୁନାନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ ଓ ମଥୁରା ସେମାନଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ସେହି ବଂଶର ନ୍ୟାୟୋଚିତ ରାଜା ଉଗ୍ରସେନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର କଂସ ଗାଦୀଚ୍ୟୁତ କରି ଦେଇଥିଲା ବୋଲି କାହାଣୀର ଆରମ୍ଭରେ କୁହାଯାଇଛି । ଜଣେ ଶାସକରୂପେ କଂସ ଅତିଶୟ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଥିଲା, ବହୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ମଧ୍ୟ ଦେଉଥିଲା । ବସ୍ତୁତଃ କଂସ ଏକ ରାକ୍ଷସ ଥିଲା ଓ ଉଗ୍ରସେନଙ୍କର ପତ୍ନୀ ପବନରେଖାଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ବଳାତ୍କାରର ପରିଣାମ ଫଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ରାକ୍ଷସମାନେ ହିଁ ମଥୁରାରେ ରାଜପଣ କଲେ । ସେଠାରେ ତଥାପି କେତେ ଯଦୁବଂଶୀ ମଧ୍ୟ ବାସ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଆପଣାର ଗୋଧନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଗୋକୁଳ ବା ବ୍ରଜରେ ହିଁ ରହୁଥିଲେ । ସେମାନେ ମଥୁରାକୁ ବାର୍ଷିକ ରାଜସ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ରାମାୟଣ ପରି, ଦୁଇଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମାଜ ଭିତରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଏକ ବିରୋଧ ରହୁଥିଲା : ଗୋଟିଏ ନୀତିରେ ଚାଲୁଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ଦେବତାମାନେ ଆସି ଯୋଦ୍ଧା ବ୍ୟକ୍ତିରୂପେ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ; ଆଉଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୀତିଭ୍ରଷ୍ଟ ଥିଲା ଓ ସେମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ସବୁକିଛିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେଉଥିଲେ । କଂସର ଅତ୍ୟାଚାର ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାର୍ଥନା ଫଳରେ ଏବଂ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ବିଷ୍ଣୁ ଯଦୁମାନଙ୍କ କୂଳରେ ଆସି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ, ତାଙ୍କ ସହିତ ସେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ଦେବତାଗଣ, ଋଷି, କିନ୍ନର, ଗନ୍ଧର୍ବ ଆଦି ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସି ଜନ୍ମ ନେଲେ ।

ଏହିପରି ଏକ ଇତିହାସର ପ୍ରତୀତି ଦେଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କର କାହାଣୀଟି ଗ୍ରଥିତ ହୋଇଛି । ଏହାର ଉତ୍ପତ୍ତି ଯେଉଁଠାରୁ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, କାହାଣୀଟି ଭାରତୀୟ ହୃଦୟ ତଥା କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ ଗଭୀରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଛି । ଏହାର ଏକାଧିକ କାରଣ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମୁକ୍ତିଲାଭର ଏକ ମାର୍ଗରୂପେ ଭକ୍ତିର ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଇଟି ହେଉଛି ପ୍ରଧାନତମ ଗ୍ରନ୍ଥକାହାଣୀ । ଭକ୍ତିର ମାର୍ଗ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସୁଗମ, - ଜାତି ଓ କୁଳ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସର୍ବଜନଙ୍କ ପାଇଁ । ଜ୍ଞାନର ଅର୍ଜନ ନକରି ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଭକ୍ତି ମାର୍ଗରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଲାଭ କରନ୍ତି, ଗୋପୀମାନେ ତାହାରି

ଏକ ବୃହତ୍ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଏବଂ ପ୍ରତୀକ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଏହି ଗୋପୀମାନେ ଗୃହ, ପରିବାର ଓ ସଂସାରିକ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକର ମାୟାକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଛନ୍ତି, ସବୁ ତ୍ୟାଗ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବଂଶୀର ଧ୍ୱନି ସେହି ପରମ ଅନନ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କ ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ଆହ୍ୱାନ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି । କୃଷ୍ଣ ହେଉଛନ୍ତି ଭଗବାନ, ପରମାତ୍ମା ଏବଂ ରାଧା ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମା । ଯମୁନା ଏବଂ ବୃନ୍ଦାବନ ମାନଚିତ୍ର ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ହୋଇଥିଲେ ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେନାହିଁ । ବୈଷ୍ଣବମାର୍ଗର ଜଣେ ପ୍ରେମୀ, ଉପାସକ ପାଇଁ ବୃନ୍ଦାବନ ହେଉଛି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମା, ଯେଉଁଠାରେ କି ସେହି ଭଗବତ୍ ପ୍ରେମର ନିତ୍ୟଲୀଳା ଲାଗି ରହିଛି ।

କୃଷ୍ଣ-ଜନ୍ମକଥା

ବସୁଦେବ ହେଉଛନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀ ଯାଦବକୁଳର । ସେ ରାଜା ରୋହଣଙ୍କର କନ୍ୟା ରୋହିଣୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହିତ କଂସ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଭଗ୍ନୀ ଦେବକୀର ବିବାହ କରାଇ ଦେଇଥିଲା । ସେହି ବିବାହର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ଏକ ଏହିଭଳି ଦେବବାଣୀ ହୋଇଥିଲା : "କଂସ, ଦେବକୀର ଅଷ୍ଟମ ଗର୍ଭରେ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେବ, ସେହି ପୁତ୍ର ତୋ'ର ନିଧନ ଘଟାଇବ ।" ଏହି କାରଣରୁ କଂସ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବସୁଦେବଙ୍କୁ ଯାଇ ହତ୍ୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେଥିରୁ ନିବୃତ୍ତ ରହି ସେ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଯାଇ ବଧ କରିଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଛଅଟି ଶିଶୁ ହତ ହେଲେ । ଦେବକୀଙ୍କର ସପ୍ତମ ଗର୍ଭରେ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ଧରିଥିବା ଶେଷ ବା ଅନନ୍ତ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟରୂପ ଗ୍ରହଣ କଲେ । କଂସଠାରୁ ସେହି ଶିଶୁଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ କଳାକୁ ମଥୁରା ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ତାହା ଦେବକୀଙ୍କର ଗର୍ଭରୁ ଶିଶୁଟିକୁ ନେଇ ରୋହିଣୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ରୋହିଣୀ ଗୋକୁଳରେ ଗୋପାଳମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ବାସ କରୁଥିବା ଦୁଇ ସଜ୍ଜନ ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପାଳିତ ହେଉଥିଲେ । ରୋହିଣୀଙ୍କର ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ଏହି ସନ୍ତାନଟି ପରେ ବଳରାମରୂପେ ପରିଚିତ ହେଲା । ସନ୍ତାନଟିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିଦେଇ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ସେହି କଳାଟି ଦେବକୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲା ଏବଂ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନରେ ତାଙ୍କୁ ସକଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତଟିକୁ କହି ଦେଇଥିଲା । ଶିଶୁଟି ଗର୍ଭରେ ହିଁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି ବୋଲି ବସୁଦେବ ଓ ଦେବକୀ କଂସକୁ ବୁଝାଇ ଦେଲେ ।

ତା'ପରେ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆସି ଦେବକୀଙ୍କର ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ସେହି ଅନ୍ୟ କନ୍ୟାଟି ଯଶୋଦାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ । ତେଣୁ ଉଭୟେ ପୁତ୍ରବତୀ ହୋଇଥିଲେ । ଦେବକୀ ପୁନର୍ବାର ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣି କଂସ ବସୁଦେବଙ୍କ ଗୃହକୁ ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜଗାଇ ରଖିଲେ ; ଆଦେଶ ଥିଲା ଯେ, ଶିଶୁଟି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରିବେ । କାରଣ, ଭବିଷ୍ୟବାଣୀଟି ବିଷୟରେ ତା' ମନରେ ଭୟ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେ ନାରୀହତ୍ୟା ଦୋଷରେ ଦୋଷୀ ହେବାକୁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲା । ଶେଷରେ କୃଷ୍ଣ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେଲେ, ସ୍ୱର୍ଗ ତଥା ପୃଥିବୀ ଆନନ୍ଦର ନାନା ସଂକେତରେ ହରଷିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ବୃକ୍ଷ ଓ ଅରଣ୍ୟମାନେ କୁସୁମିତ ହୋଇଥିଲେ, ଗନ୍ଧର୍ବଗଣ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇଲେ । ମାତ୍ର, କୃଷ୍ଣ ଏହିପରି ରୂପରେ ଆପଣାର ପିତାମାତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉଭା ହୋଇଥିଲେ - ମେଘସଦୃଶ ଧୂସର ଦେହରଙ୍ଗ, ବଦନ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସଦୃଶ, କମଳପରି ଆଖି, - ମୁକୁଟ ଏବଂ ମଣିଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ, ପୀତବସନଧାରୀ - ଚାରିହାତରେ ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା, ଓ ପଦ୍ମ ଧାରଣ କରି । ବସୁଦେବ ଓ ଦେବକୀ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଲେ ଏବଂ ତହୁଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, କୌଣସି ଭୟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଭୟକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ହିଁ ଆସିଛି । ମୋତେ ଯଶୋଦାଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇଯାଆନ୍ତୁ, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରୁ କନ୍ୟାଟିକୁ ଆଣି କଂସକୁ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତୁ ।'' ତା'ପରେ କୃଷ୍ଣ ପୁନର୍ବାର ନିଜ ଶିଶୁରୂପକୁ ଲେଉଟି ଆସିଥିଲେ ଏବଂ, ସିଏ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ, ବାପା ଓ ମା' ଉଭୟେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସେକଥା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ । ''ଆମେ ଏକ ପୁତ୍ର ଲାଭ କଲୁ'' - ସେମାନେ କେବଳ ତାହାହିଁ ଭାବୁଥିଲେ ଓ ତାହାକୁ କିପରି କଂସର କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବେ, ସେହିକଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

ଦେବକୀ ଦୁଇ ହାତକୁ ଯୋଡ଼ି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ କହିଲେ, ''ଚାଲ ଆମେ ଏହି ଶିଶୁଟିକୁ ଗୋକୁଳକୁ ନେଇଯିବା; ସେଠାରେ ଆମର ବନ୍ଧୁ ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦା ଅଛନ୍ତି, ତୁମର ପତ୍ନୀ ରୋହିଣୀ ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି ।'' ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ରୁ ଶିକୁଳି ଖୋଲି ଯାଇଥିଲା, ବନ୍ଦୀଶାଳାର ଫାଟକ ଫିଟିଗଲା ଏବଂ ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଘୋର ନିଦ୍ରା ଘୋଟି ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ ବସୁଦେବ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଟାଙ୍କୁଡ଼ିରେ ପୂରାଇ ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡାଇଲେ ଏବଂ ଗୋକୁଳକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ । ବାଟରେ ତ ଯମୁନା ନଦୀ, ସିଏ ନଦୀଟିକୁ କିପରି ପାରିହେବେ ?

ତଥାପି, ନିଜର ସକଳ ଭାବନାକୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଉପରେ ଅର୍ପି ଦେଇ ବସୁଦେବ ପାଣିଭିତରେ ପଶିଲେ । ନଦୀ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଗଭୀର ହେଉଥାଏ, ଶେଷକୁ ପାଣି ତାଙ୍କର ନାକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ସ୍ପର୍ଶ କଲା । ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କର ସଙ୍କଟଟିକୁ ବୁଝିପାରି ନିଜର ପାଦକୁ ତଳକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେଲେ ଏବଂ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ପାଣି ତଳକୁ ଖସି ଯାଇଥିଲା । ବସୁଦେବ ନଦୀ ପାର ହେଲେ ଓ ନନ୍ଦରାଜାଙ୍କର ଗୃହରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଠାରେ ଯଶୋଦା ଏକ କନ୍ୟାଶିଶୁକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇ ସାରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଦେବୀ ତାଙ୍କର ସବୁ ସ୍ମୃତିକୁ ହରଣ କରି ନେଇଥିଲେ ଯେ, ସିଏ ଆଉ କିଛି ହେଲେ ମନେ ରଖି ପାରିନଥିଲେ । ବସୁଦେବ ପୁଅଟିକୁ ସେଠାରେ ରଖି ଝିଅଟିକୁ ମୁଣ୍ଡାଇ ମଥୁରା ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ଏବଂ, ତା'ପରେ ପତିପତ୍ନୀଙ୍କର ଗୋଡ଼ରେ ଶିଙ୍କୁଳି ବାନ୍ଧି ହୋଇଗଲା, ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ନବଜାତଟି କାନ୍ଦି ଉଠିବାରୁ କଂସ ପାଖକୁ ଖବର ଗଲା ଓ କଂସ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ମନରେ ହାତରେ ତରବାରୀ ଧରି ନିଜ ଭଉଣୀର ଗୃହରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଉପରୁ ଗୋଟିଏ ବାଣୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, "ତୋ' ଶତ୍ରୁ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୋଇ ସାରିଲାଣି, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋ'ର ମୃତ୍ୟୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ।" କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖି କଂସ ବସୁଦେବ ଓ ଦେବକୀଙ୍କ ଠାରୁ ଶିଙ୍କୁଳିକୁ କଢ଼ାଇନେଲା, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ଦେଲା ଏବଂ ପୂର୍ବରୁ ଏତେ ଏତେ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିବାରୁ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲା । ଏହାପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଦେବତାମାନେ ତାକୁ ଏପରି ଧୋକାରେ ପକାଇଦେଲେ ଏବଂ ତାକୁ ଦେବକୀକୁ ବୃଥା ପହରା ଭିତରେ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସିଏ ବିଶେଷ ଭାବରେ ନାରାୟଣ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ବଧ କରିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା । କଂସର ଅମାତ୍ୟମାନେ ତାକୁ ଏଥିପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଯେତେ ଯିଏ ଲୋକ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ସେବା କରୁଛନ୍ତି, - ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯୋଗୀ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ବାବାଜୀମାନଙ୍କୁ ଆଗ ହତ୍ୟା କରାଯିବା ହିଁ ଉଚିତ । କଂସ ତାହାରି ଅନୁରୂପ ଆଦେଶମାନ ଦେଲା ଏବଂ ନିଜର ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କୁ ସକଳ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣ ସମେତ ହରି-ଉପାସକ ମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲା ।

କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଗୋପଲୀଳା

ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦା ପୁତ୍ରଲାଭ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଏଣେ ଗୋକୁଳରେ ବିପୁଳ ଆନନ୍ଦ-ଉତ୍ସବ କରା ଯାଇଥିଲା । ଜଉତିଷମାନେ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରିଥିଲେ ଯେ, ଏହି ଶିଶୁର ହାତରେ ହିଁ ରାକ୍ଷସମାନେ ନିହତ ହେବେ, ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଗୋପିନାଥ ବୋଲି କହିବେ ଏବଂ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ଗୌରବକୁ ଗାନ କରିବେ । କିନ୍ତୁ, କୃଷ୍ଣ କେଉଁଠାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି, ସେକଥା କଂସ ଜାଣିନଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ, ଯେଉଁଠାରେ ଯେତେ ଶିଶୁ ଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ହତ୍ୟାକାରୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲା । ମଥୁରାନଗରୀରେ ପୁତନା ନାମରେ ଗୋଟିଏ ରାକ୍ଷସୀ ଥିଲା, ଯିଏକି ନନ୍ଦଙ୍କର ପୁଅଟିଏ ହୋଇଛି ବୋଲି ଜାଣି ପାରିଥିଲା । ତାକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ପୁତନା ଗୋକୁଳ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ନାରୀର ବେଶ ଧରିଥିଲା, ମାତ୍ର ନିଜ ସ୍ତନରେ ବିଷ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲା । ଯଶୋଦାଙ୍କର ଗୃହକୁ ଯାଇ ସେ ସତେଅବା ନିଜର ଲୋକ ଭଳି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇଥିଲା ଏବଂ ଶିଶୁଟିକୁ କୋଳକୁ ନେଇ କ୍ଷୀର ପିଆଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଖୁବ୍ ଟାଣ କରି ପୁତନାର ସ୍ତନରୁ ଏପରି ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ କ୍ଷୀର ସହିତ ସେ ପୁତନାର ପ୍ରାଣକୁ ମଧ୍ୟ ଶୋଷି ନେଇଗଲେ । ପୁତନା ଯେତେ ଛଟପଟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କୃଷ୍ଣ ଆଦୌ ଛାଡ଼ିନଥିଲେ ଏବଂ ପୁତନାର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ନିଜର ଅସଲ ବିକଟାଳ ରୂପଟିକୁ ଧାରଣ କରି ପୁତନା ସେହିଠାରେ ହିଁ ମଲା । ନନ୍ଦ ମଥୁରାକୁ ରାଜସ୍ୱ ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେତିକିବେଳେ ଫେରିଲେ । ରାକ୍ଷସୀକୁ ସେଠାରେ ମରି ପଡ଼ିରହି ଥିବାର ଦେଖିଲେ । ବ୍ରଜର ଅଧିବାସୀଗଣ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଘେରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି । ସକଳ ଘଟଣାକୁ ଶୁଣିଲେ ଓ ତା'ପରେ ସମସ୍ତେ ମିଳି ମୃତ ବୃହତ୍ ଶରୀରଟିକୁ ସତ୍କାର କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଦାହ ସମୟରେ ସେଥିରୁ ଏକ ମଧୁର ସୁଗନ୍ଧ ନିର୍ଗତ ହେଉଥିଲା । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ତା'ଠାରୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ ରାକ୍ଷସୀକୁ ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହାତରେ ହତ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବହୁ ସୌଭାଗ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି ।

ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମ ଉପଲକ୍ଷେ ଗୋପରେ ସେହି ଆନନ୍ଦରେ ଏକ ଭୋଜୀର ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ସେଇ ଆନନ୍ଦ-ଉତ୍ସବର

ବାଉଳାରେ ସମସ୍ତେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ କଥା ପୂରା ଭୁଲି ଯାଇଥାଆନ୍ତି । କୃଷ୍ଣ ଗୋଟିଏ ଶଗଡ଼ତଳେ ଏକାକୀ ଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେହି ବାଟରେ ଯାଉଥିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ ରାକ୍ଷସୀ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପାଦର ଆଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ିକୁ ଚୁଚୁମୁ ଥିବାର ଦେଖିଲା ଓ ପୁତନା ହତ୍ୟାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାକୁ ଯାଇ ଶଗଡ଼ଟି ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ସିଏ ବସିଯିବା ଫଳରେ ଶଗଡ଼ଟି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ଓ ତା' ତଳେ ଥିବା କୃଷ୍ଣ ତାହାଦ୍ୱାରା ଦଳି ହୋଇଯାଇ ପ୍ରାଣ ହରାଇବେ । ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ସେହି ଶଗଡ଼ତଳେ ଥାଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଇଠା ପକାଇଲେ, ଶଗଡ଼ଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇଥିଲେ ଓ ରାକ୍ଷସୀଟି ନିହତ ହୋଇଥିଲା । ଶକଟ ଉପରେ ରଖା ହୋଇଥିବା କ୍ଷୀର ଓ ଦଧିର ଭାଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ଚୂନା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା; ଶଗଡ଼ଟି ଭାଙ୍ଗିଯିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଏବଂ କ୍ଷୀର ଓ ଦଧିର ବୋହି ଯାଉଥିବାର ଦେଖି ସମସ୍ତ ଗୋପୀ ତଥା ଗୋପାଳବାଳକ ସେଠାରେ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ନିରାପଦ ଅଛନ୍ତି ଦେଖି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲେ । କୃଷ୍ଣ ଯେତେବେଳେ ପାଞ୍ଚମାସର ହୋଇଥିଲେ, ଆଉ ଏକ ରାକ୍ଷସ ମଧ୍ୟ ଝଡ଼ପବନ ରୂପରେ ତାଙ୍କୁ ଯଶୋଦାଙ୍କର କୋଳରୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଯିବାକୁ ଆସିଥିଲା; ମାତ୍ର ସେହି ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ ନିଜର ଶରୀରକୁ ଏତେ ବେଶୀ ଭାରି କରିଦେଲେ ଯେ ଯଶୋଦା ତାଙ୍କୁ କୋଳରେ ବହିନପାରି ତଳେ ରଖି ଦେଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ପବନଟି ଏକ ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ତଥାପି କୃଷ୍ଣଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷତି ହେଲାନାହିଁ, କାରଣ ତାଙ୍କୁ କେହି ମଧ୍ୟ ଉଠାଇ ପାରିଲେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସିଏ ଶେଷରେ ସେହି ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁକୁ ତାଙ୍କୁ ଆକାଶ ଭିତରକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେବାନିମନ୍ତେ ଅନୁମତି ଦେଲେ ଏବଂ ତାହା ଦେଖି ବ୍ରଜର ଅଧିବାସୀମାନେ ବିକଳ ହୋଇ ରୋଦନ କରୁଥିବା ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ ରାକ୍ଷସଟିକୁ ଧକ୍କା ମାରି ତଳେ ପକାଇଦେଲେ ଓ ତାକୁ ନିହତ କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ ଝଡ଼ଟି ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଖଳକୃତିମାନ

କୃଷ୍ଣ ଓ ବଳରାମ ଗୋପପୁରରେ ଏକତ୍ର ବଡ଼ ହେଉଥିଲେ । ଗୋପାଳବାଳକ ଓ ଗୋପୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ମିତ୍ର ଥିଲେ । ମସ୍ତକରେ କୁଞ୍ଚିତ କେଶ, ପରିଧାନରେ ନୀଳ ତଥା ପୀତ ବସନ, - ସେମାନେ ହାତରେ କେତେ ଖେଳନା ଧରି କେତେ ଆଡ଼େ ଖେଳି ବୁଲୁଥିଲେ । ଗୋବତ୍ସା ମାନଙ୍କର ଲାଙ୍ଗୁଳ

ଧରି ବାରବାର ଭୂମି ଉପରେ ଆସି ପଡୁଥିଲେ । କେବେ କାଳେ କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିବ, ସେଥିପାଇଁ ରୋହିଣୀ ଓ ଯଶୋଦା ନିରନ୍ତର ସେମାନଙ୍କର ପଛେ ପଛେ ରହିଥିଲେ । ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଅତିଶୟ ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବର ଥିଲେ । ଗୋପୀମାନେ ଶୋଇଥିବା ସମୟରେ ସେ କ୍ଷୀର ଓ ଦଧିର ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାଡ଼ି ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲେ ସେ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଯାଇ ତାହାକୁ ଟାଣି ଆଣୁଥିଲେ, ସେଥିରୁ କିଛି ଖାଇ ବାକୀଗୁଡ଼ିକୁ ଛଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ ଅଥବା ଲୁଚାଇ ରଖୁଥିଲେ । ଗୋପୀମାନେ ଯଶୋଦାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଅଭିଯୋଗ କରୁଥିଲେ, କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଲବଣୀଚୋର ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଗୃହରୁ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଆକଟ କରି କହୁଥିଲେ । ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ କ'ଣ ଗୋଟିଏ ଗପ ଫାନ୍ଦି ପକାଉଥିଲେ ଓ ଗୋପୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ଏସବୁ ପଦାର୍ଥ ନିଜେ ଖାଇବାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି ବା ତାଙ୍କୁ କିଛି ବୋଲି ବତାଇଛନ୍ତି ବୋଲି କୈଫିୟତ ଦେଇ ଦେଉଥିଲେ । କହୁଥିଲେ, ସେମାନେ ମୋ' ନାଆଁରେ ବନାଇ କହୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ, କୃଷ୍ଣ ସବୁବେଳେ ଛାଡ଼ ପାଇ ଯାଉଥିଲେ ।

ଦିନେ ଭାଇ ବଳରାମଙ୍କ ସହିତ ଅଗଣାରେ ଖେଳୁଥିବା ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ କିଛି ମାଟି ଖାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି କଥାଟିକୁ ତାଙ୍କର କେହି ସାଙ୍ଗ ଯଶୋଦାଙ୍କ ଆଗରେ ଯାଇ କହିଦେଲେ । ଏବଂ ଯଶୋଦା ହାତରେ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ି ଧରି ତାଙ୍କୁ ପିଟିବାକୁ ଗଲେ । ମାତ୍ର ସେତେବେଳେକୁ କୃଷ୍ଣ ନିଜର ମୁହଁକୁ ପୋଛି ପାଛି ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ମାଟି ଖାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମୋଟେ ସ୍ୱୀକାର କରିନଥିଲେ । ଯଶୋଦା ତହୁଁ ପାଟି ଖୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ, ତାଙ୍କର ସେହି ପାଟି ଭିତକୁ ଅନାଇଦେଇ ସିଏ ସାରା ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ, - ତିନି ଭୁବନଯାକ ରହିଥିବାର ଦେଖିଲେ । ତା'ପରେ ଆପଣାର ମନେ ମନେ କହିଲେ, "ତିନି ଭୁବନର କରତା ମୋ'ର ପୁଅ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ସତକୁ ସତ କେଡ଼େ ବୋକାଙ୍କ ପରି ନଭାବୁଛି ! ମାତ୍ର, ବିଷ୍ଣୁ ପୁନର୍ବାର ନିଜର ଦେବତ୍ୱକୁ ଅନ୍ତରାଳ କରିନେଲେ ଏବଂ ଯଶୋଦା ତା'ପରେ ପୁଅକୁ ଗେଲ କରି ଘରକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଆଉଦିନେ, ଯେତେବେଳେ କୃଷ୍ଣ ଲବଣୀ ଚୋରି କରି ଖାଇଥିବାରୁ ମାଆ ଯଶୋଦା ତାଙ୍କୁ ବାଡ଼ି ନେଇ ବାଡ଼େଇବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ

ଯେ କୃଷ୍ଣ ନିଜର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସହିତ ଗୋଲ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି; ନିଜେ ଲବଣୀ ଖାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ମାଆଙ୍କୁ ଦେଖିବାକ୍ଷଣି କୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ ଓ କହିଲେ, "ମାଆ ଗୋ ମାଆ, କିଏ ଦହିହାଣ୍ଡି ଭାଙ୍ଗିଲା, ସେ ବିଷୟରେ ମୋତେ କିଛି ଜଣାନାହିଁ । ମୁଁ ଯାଉଛି !" ତେଣୁ, ଯଶୋଦା ଏକଥା ଶୁଣି ହସିବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କ'ଣ ବା କରିଥାଆନ୍ତେ ? କିନ୍ତୁ, କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଘରକୁ ନେଇ ତାଙ୍କୁ ସିଏ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଖମ୍ବରେ ବାନ୍ଧି ଦେଇଥିଲେ: ଭାବିଲେ ପୁଅ ସେଇଠି ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହୁ ଯେ ଆଉ ଦୁଷ୍ଟାମି କରିବାକୁ କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ, ଥରେ ନାରଦ ଦୁଇଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଅଭିଶାପ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବେ; ଶେଷକୁ କୃଷ୍ଣ ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବେ । ତା'ପରେ କୃଷ୍ଣ ଏହି ବିରାଟ ଖୁଣ୍ଟଟିକୁ ଟାଣି ଟାଣି ନେଇ ଗଛଦୁଇଟି ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁଠାରେ ଥିଲେ ସେହି ଅରଣ୍ୟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ଗଛ ଦୁଇଟିକୁ ସେମାନଙ୍କର ମୂଳରୁ ହିଁ ଉପାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ଅଭିଶାପ ପାଇଥିବା ମନୁଷ୍ୟଦୁହେଁ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲେ: ସେମାନଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ ଗୋଟିଏ ବର ଦେଲେ ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ଲୟ ସର୍ବଦା କୃଷ୍ଣଙ୍କଠାରେ ରହିଥାଉ ବୋଲି ସେମାନେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ତଥାସ୍ତୁ ବୋଲି କହି ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଯଶୋଦା ମଧ୍ୟ ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲେ ଯେ କୃଷ୍ଣ ଆଉ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜାଗାରେ ନାହାନ୍ତି, ସେଠାରୁ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ତା'ପରେ ତାଙ୍କୁ ଚାରିଆଡ଼େ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ଗୋପୀମାନେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ସେହି ଗଛଦୁଇଟି ପାଖରେ ଯାଇ ଦେଖିଥିଲେ ଓ ଘଟିଥିବା ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ, ଏଭଳି କଥାମାନ କିଭଳି ଘଟିଲା ବୋଲି ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । "ହରିଙ୍କର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ବୁଝିବ ?" ବୋଲି ସେମାନେ ଏକ ଆରେକୁ ପଚାରି ହେଲେ । ଏହାର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦା ଆପଣାର ସକଳ ଗୃହପଦାର୍ଥକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗୋକୁଳରୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ଗୋକୁଳଠାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ନାନା ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡୁଥିଲା, ବହୁତ ଅତ୍ୟାଚାର ମଧ୍ୟ ସହିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ସେମାନେ ନଦୀ ସେପାଖକୁ ବୃନ୍ଦାବନକୁ ଚାଲିଗଲେ ଓ ସେଠାରେ ଶାନ୍ତିରେ ଯାଇ ରହିଲେ ।

କେତେ ଅଲୌକିକ କାର୍ଯ୍ୟ

କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଥରେ ସିଏ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଅରଣ୍ୟକୁ ଚରାଇ ନେଇଥିଲେ । କଂସ ସେଦିନ ବକାସୁର ନାମକ ଗୋଟିଏ ରାକ୍ଷସକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲା । ବକାସୁର ବୃନ୍ଦାବନକୁ ଆସି ନଦୀକୂଳରେ ଅଟଳ ହୋଇ ବସି ରହିଲା । ଗୋପାଳବାଳକମାନେ ଭାରି ଭୀତ ହେଲେ ; କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣ ବଗଟି ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । ବକାସୁର ନିଜର ବିଶାଳ ଚଞ୍ଚୁ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଗିଳି ପକାଇଥିଲା । ତା'ପରେ, ସେହି ପେଟ ଭିତରେ ଥାଇ କୃଷ୍ଣ ଏପରି ଉତପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଯେ ବଗଟି ତାଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଉକାଳି ପକାଇଲା । ତା'ପରେ କୃଷ୍ଣ ତା'ର ଥଣ୍ଟକୁ ମେଲା କରି ଦୁଇଭାଗ କରି ଫାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ ତା'ପରେ ସବୁ ବାଳକ ବତ୍ସାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ହସି ଖେଳି କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହିତ ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିଥିଲେ ।

ପୁଣି ଆଉ ଦିନକର କଥା । କଂସ ସେଥର ଅଘାସୁରକୁ ପଠାଇଥାଏ ; ଏବଂ ଅଘାସୁର ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ପାଟିଟିକୁ ଆଁ କରି ରଖି ଲୁଚି ବସିଥାଏ । ଗୋପାଳ-ବାଳକମାନେ ଖୋଲା ହୋଇ ରହିଥିବା ପାଟିଟାକୁ କୌଣସି ପାହାଡ଼ର ଗୁମ୍ଫା ବୋଲି ଭାବିଥିଲେ ଏବଂ ପାଖକୁ ଯାଇ ଭିତରକୁ ଅନାଇବାରେ ଲାଗିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ଅଜଗରଟି ଗୋଟିଏ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବତ୍ସାମାନଙ୍କ ସମେତ ନିଜ ପେଟ ଭିତରକୁ ଟାଣି ନେଇଥିଲା । ପେଟ ଭିତରର ବିଷାକ୍ତ ଓ ଗରମ ବାମ୍ପକୁ ସହ୍ୟ କରି ନପାରି ସେମାନେ ବିକଳରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ । ସେହି ଚିତ୍କାରକୁ ଶ୍ରବଣ କରି କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ଫରେ ରାକ୍ଷସର ପେଟ ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଗଲେ । ରାକ୍ଷସ ସେତିକିବେଳେ ନିଜ ମୁହଁକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲା । ତହୁଁ କୃଷ୍ଣ ନିଜ ଶରୀରକୁ ବଡ଼ରୁ ଆହୁରି ବଡ଼ ଓ ଆହୁରି ବଡ଼ରୁ ପୁଣି ବଡ଼ କରି ଏପରି ଭାବରେ ବଢ଼ାଇ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ଅଘାସୁରର ପେଟଟା ପୂରା ଫାଟି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ବତ୍ସାମାନଙ୍କ ସହିତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଅନାହତ ଭାବରେ ତା' ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ ।

ଆଉଥରେ କୃଷ୍ଣ ଓ ତାଙ୍କର ଗୋପାଳସାଙ୍ଗମାନେ ଗୋଟିଏ ଭୋଜି କରୁଥିଲେ ; ସେହି ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ କେତେ ହସ ଏବଂ ଖୁସୀଗପ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଥିଲା । ଗାଈ ଓ ବତ୍ସାମାନେ ତେଣେ ଚରିବାରେ ଲାଗିଆନ୍ତି । ସେତକିବେଳେ ବ୍ରହ୍ମା

ସେଠାକୁ ଆସି ବାଛୁରାମାନଙ୍କୁ ଚୋରି କରି ନେଇଗଲେ । କୃଷ୍ଣ ବତ୍ସାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ନଦେଖିବାରୁ କୃଷ୍ଣ ଅବିକଳ ସେହି ପୂର୍ବ ପଲଟି ପରି ଆଉଗୋଟିଏ ପଲ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆଣିଲେ । ତା'ପରେ ଭୋଜୀ ଜାଗାକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ, ମାତ୍ର ସେଠାରେ ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ନପାଇ ସିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅବିକଳ ସେହିମାନଙ୍କ ପରି ସୃଷ୍ଟି କରି ଦେଲେ ଏବଂ ସର୍ଜିତ ଏହି ବାଳକ ତଥା ଗୋବତ୍ସାଙ୍କୁ ନେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । କେବଳ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ଜଣା ନଥିଲା ଯେ ମୃତ ସାଥୀ ଓ ସତ ଗୋଧନମାନଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମା ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ନେଇ ଲୁଚାଇ ରଖିଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ବରଷଟାଏ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା; ଗୋଟିଏ ବରଷ ତ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପାଇଁ ମାତ୍ର ଦଣ୍ଡେ ପରି, ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପୂରା ବରଷେ । ବ୍ରହ୍ମା ନିଜର କରିଥିବା କଥାଟିକୁ ମନେ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ କ'ଣ ଘଟିଲା ବୋଲି ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ । ଦେଖିଲେ, ବତ୍ସାମାନଙ୍କ ସମେତ ବାଳକମାନେ ସେହି ଗୁମ୍ଫାଟି ଭିତରେ ଶୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ତା'ପରେ ବୃନ୍ଦାବନ ଯାଇ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ବାଳକ ଏବଂ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲେ । ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ଗୋପାଳବାଳକ ମାନଙ୍କୁ ଜଣଜଣ କରି ଦେବତାମାନଙ୍କ ରୂପରେ ବଦଳାଇ ଦେଇଥିଲେ: ସେମାନଙ୍କୁ ଚାରିଟି ଲେଖାଏଁ ଭୁଜ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ, ବ୍ରହ୍ମା, ରୁଦ୍ର ଓ ଇନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଘଟଣାକୁ ଦେଖି ବ୍ରହ୍ମା ଅହୋବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ । ତଥାପି, ତାହାକୁ ଏକ ଚିତ୍ରବତ୍ ଭାବି ସେ ଆପଣାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଭାବନାମାନ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟଆଡ଼କୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ସିଏ ଗୋଟିଏ ଅପୂଜିତ ଏବଂ ଅସମ୍ମାନିତ ପଥରମୂର୍ତ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲେ । ମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଏପରି ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ହୋଇଯାଇ ଥିବାର ଦେଖି କୃଷ୍ଣ ସେହି ମାୟାରୂପ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେଲେ । ତହୁଁ ବ୍ରହ୍ମା କୃଷ୍ଣଙ୍କର ପାଦତଳେ ପଡ଼ିଯାଇ କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା କଲେ ଓ କହିଲେ : "ଏହି ଯାବତୀୟ ପଦାର୍ଥ ହିଁ ଆପଣଙ୍କର ମାୟାରେ ବଶ ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ, ଆପଣଙ୍କୁ କିଏ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଶ କରିଦେଇ ପାରିବ ? ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ସମସ୍ତଟିର ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରୋମରେ ମୋ' ପରି ଅନେକ ବ୍ରହ୍ମା ଅବସ୍ଥିତ ରହିଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ହେ କରୁଣାର ନିଧି, ଆପଣ ମୋ'ର ଦୋଷକୁ ମାର୍ଜନା କରନ୍ତୁ ।" କୃଷ୍ଣ ମୁରୁକି ହସିଲେ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମା ସବୁଯାକ ସତ ଗୋପାଳବାଳକ ଓ ସତ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିବା ପରେ ବ୍ୟତୀତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା

ଏତେ ସମୟ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ ; ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଯେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ବତ୍ସାମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ବହୁ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଗଲେ ।

କାଳୀୟ-ଦଳନ

ଦିନେ ଗୋପାଳ ବାଳକମାନେ ବଡ଼ି ସକାଳୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ବନ ମଧ୍ୟରେ ନଦୀର ତଟେ ତଟେ ଭ୍ରମଣ କରି ଗୋଟିଏ ଥାନରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେମାନେ ସେଠାରେ ନଦୀରୁ କିଛି ଜଳ ପିଇଲେ, ଗୋବତ୍ସାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପିଆଇଥିଲେ । ମାତ୍ର, ପିଇବା ମାତ୍ରକେ ଘାରି ହୋଇ ଭୂମି ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲେ, ବିଷରେ ପ୍ରାଣ ଯିବାପରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତା'ପରେ କୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଓ ସେମାନେ ପୁନର୍ବାର ଜୀବନ ପାଇଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଯମୁନାନଦୀର ସେହି ଭାଗଟିରେ ଗୋଟିଏ ବିଷାକ୍ତ କାଳୀୟ ନାଗ ବାସ କରୁଥିଲା । ଏବଂ ସିଏ ରହୁଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ଚାରିଯୋଜନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣି ବିଷାକ୍ତ ହୋଇ ଟକଟକ ଫୁଟିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ସେହି ସ୍ଥାନର ସମୀପକୁ କୌଣସି ପକ୍ଷୀ କମ୍ବା ପଶୁ ଯାଇ ପାରୁନଥିଲେ ଓ ନଈକୂଳରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବୃକ୍ଷ ଏକାକୀ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଥିଲା । କାଳୀୟନାଗ ପ୍ରକୃତରେ ରମଣକ ଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରୁଥିଲା, ମାତ୍ର ଗରୁଡ଼ ଭୟରେ ସେ ସେଠା ଛାଡ଼ି ଏଠାକୁ ପଳାଇ ଆସିଥିଲା । ବୃନ୍ଦାବନର ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଗରୁଡ଼ଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇଥିବାରୁ ସିଏ ବୃନ୍ଦାବନକୁ ଆସି ପାରୁନଥିଲା । ବୃନ୍ଦାବନକୁ ଆସିଲେ ହିଁ ତା'ର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ବୋଲି ଅଭିଶାପ ଥିଲା । ତେଣୁ କାଳୀୟ ସେହି ବୃନ୍ଦାବନରେ ହିଁ ରହୁଥିଲା - ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଗରୁଡ଼ର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ଥିଲା ।

ଦିନେ କୃଷ୍ଣ ସାଥୀମାନଙ୍କ ସହିତ ପେଣ୍ଡୁ ଖେଳୁଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ଖେଳୁଥିବା ସମୟରେ ସେ ନଦୀତଟରେ ଥିବା କଦମ୍ବଗଛରେ ଯାଇ ଚଢ଼ିଥିଲେ ଏବଂ, ସାଥୀମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ କନ୍ଦୁକଟିକୁ ନିକ୍ଷେପ କରୁଥିବା ବେଳେ ସେଇଟି ଯାଇ ନଦୀ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ପେଣ୍ଡୁଟି ଆଣିବାପାଇଁ କୃଷ୍ଣ ନଦୀ ମଧ୍ୟକୁ ଡ଼େଇଁପଡ଼ିଲେ । ତହୁଁ କାଳୀୟନାଗ ନିଜର ଶହେ ଦଶଟି ଯାକ ଫଣାକୁ ଟେକି ବିଷ ଉଦ୍‌ଗାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏହିପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି

ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗୀସକଳ ହାତକୁ ଲମ୍ବାଇଦେଇ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଗାଭୀମାନେ ହମ୍ବାରଡ଼ି ଦେଇ ଇତସ୍ତତଃ ଧାଇଁବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ଜଣେ ବୃନ୍ଦାବନକୁ ଧାଇଁଯାଇ ସେଠାରୁ ନନ୍ଦ, ଯଶୋଦା, ରୋହିଣୀ ତଥା ସମସ୍ତ ଗୋପାଳ ଓ ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣିଥିଲା । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଘଟଣାସ୍ଥଳକୁ ଆସିଲେ, କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲେନାହିଁ । କେବଳ ବଳରାମ ହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୋଧ ଦେଇ କହୁଥିଲେ : "କୃଷ୍ଣ ଏଇମାତ୍ର ଆସିଯିବେ । ତାଙ୍କୁ କେହି ହତ କରି ପାରିବେନାହିଁ ।"

ସେତେବେଳେ କାଳୀନାଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦେହରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ, ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ନିଜ ଶରୀରକୁ ଏପରି ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଆକାରରେ ପରିଣତ କରିଦେଲେ ଯେ, ନାଗ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେବାଲାଗି ବାଧ୍ୟ ହିଁ ହେଲା । ତା'ପରେ କୃଷ୍ଣ ଆପଣାକୁ ନାଗଟିର ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରିପାରିଲେ ଏବଂ, ବ୍ରଜବାସୀଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ଭାବରେ ନଦୀତଟରେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାର ମସ୍ତକ ଉପରକୁ ଲମ୍ଫ ଦେଲେ ଏବଂ ଗୋଟା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଓଜନକୁ ନିଜ ଶରୀରରେ ଆଣି ଭରି ଦେଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ତା'ର ମସ୍ତକ ଉପରେ ନୃତ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ନିଜର ପାଦଗୁଡ଼ିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାକୁ ଆଘାତ ମଧ୍ୟ କଲେ । କାଳୀୟ ତା'ପରେ ମୃତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । କୃଷ୍ଣ ନାଚି ନାଚି ନାଗର ଫଣାମାନଙ୍କୁ ଫାଡ଼ି ଫାଡ଼ି ଦେଲେ, ତା'ର ଜିଭକୁ ଟାଣି ବାହାର କରି ଆଣିଲେ । ନାଗର ମୁହଁମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଭସ ଭସ ହୋଇ ରକ୍ତ ବାହାରି ଆସୁଥାଏ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିଜିତ ହୋଇଯିବା ପରେ କାଳୀୟର ହୃଦୟରେ ଏହି ଭାବନାଟି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଆସିଲା : "ଇଏ ନିଶ୍ଚୟ ପରମ ଆଦିପୁରୁଷ ହୋଇଥିବେ, ତା' ନହୋଇଥିଲେ ମୋ'ର ବିଷର ପରାକ୍ରମକୁ ଆଉ କିଏ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଥାନ୍ତା ?" ଏହିପରି ଭାବି ସିଏ ସକଳ ଆଶା ହରାଇ ଦେଲା ଓ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ମାତ୍ର, ସେହି ସମୟରେ ନାଗର ପତ୍ନୀମାନେ ଆସି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବେଢ଼ି ଠିଆ ହେଲେ; କେତେ ପତ୍ନୀ ଯୁକ୍ତକର ହୋଇ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆନତ ହୋଇ ଆସିଲେ, କେତେ ତାଙ୍କର ପାଦଯୁଗଳକୁ ଚୁମ୍ବନ କରିବେ ବୋଲି ବକ୍ର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ, କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନା କଲେ ଓ ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ସେମାନେ କହୁଥିଲେ : "ଦୟା କରି ଆପଣ ତାକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତୁ ନଚେତ୍ ତା' ସହିତ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ମାରିଦିଅନ୍ତୁ, କାରଣ ସ୍ୱାମୀ ବ୍ୟତୀତ ଜଣେ

ନାରୀ ପାଇଁ କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ବରଣୀୟ । ପୁନଶ୍ଚ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ବିଚାର କରନ୍ତୁ ଯେ ବିଷଧର ହେବା ହିଁ ଏକ ସର୍ପର ସ୍ୱଭାବ । ତେଣୁ, ତାକୁ କ୍ଷମା ଦିଅନ୍ତୁ ।'' ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନାଗର ମସ୍ତକ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଥିଲେ; କାଳୀୟ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ସ୍ତୁତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ପରମକର୍ତ୍ତା ବୋଲି ଚିହ୍ନି ପାରି ନଥିବାରୁ କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା କରିଥିଲା । ତେଣୁ କୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦେଲେ ଏବଂ ତା' ନିଜ ସଦନ ରମଣକ ଦ୍ୱୀପକୁ ତାକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଗରୁଡ଼ର ଭୟରେ ସେ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲା । କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସେକଥା ଜଣାଇବାରୁ କୃଷ୍ଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ : '' ତୁମେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ସେଠାକୁ ଯାଅ । ତୁମର ମସ୍ତକ ଉପରେ ମୋ' ପାଦଚିହ୍ନକୁ ଦେଖିଲେ ଗରୁଡ଼ ତୁମକୁ କଦାପି ସ୍ପର୍ଶ କରିବନାହିଁ ।'' ତେଣୁ କାଳୀୟ ସ୍ୱପରିବାର ସହିତ ରମଣକ ଦ୍ୱୀପକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲା ଓ କୃଷ୍ଣ ପାଣି ଭିତରୁ ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିଲେ ।

କୃଷ୍ଣ ନିରାପଦ ହୋଇ ବାହାରି ଆସିବାର ଦେଖି ବ୍ରଜର ଅଧିବାସୀ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ; ମାତ୍ର ଅତିଶୟ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ଘରକୁ ଯାଇ ନପାରି ସେହି ରାତ୍ରିଟି ନିମନ୍ତେ ସେହି ତଟବର୍ତ୍ତୀ ଅରଣ୍ୟରେ ହିଁ ରହିଗଲେ । କିନ୍ତୁ, ମଧ୍ୟରାତ୍ରିରେ ଅରଣ୍ୟ ହଠାତ୍ ନିଆଁ ଲାଗି ପ୍ରବଳାକାର ଧାରଣ କଲା ଏବଂ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିଜେ ଯାଇ ଅଗ୍ନିକୁ ନିଜ ଭିତରକୁ ଗିଳି ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିନଥିଲେ ସେଦିନ ସକଳ ବୃକ୍ଷ, ଗୋଧନଗଣ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆଦୌ ବଞ୍ଚି ରହିନଥାନ୍ତେ । ସକାଳ ହେଲା ଓ ସମସ୍ତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ଗୀତ ଗାଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ।

କୃଷ୍ଣଙ୍କର ବଇଁଶୀ

ତହୁଁ ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁ ଆସି ପ୍ରବେଶ କଲା; ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହେତୁ ବୃନ୍ଦାବନରେ ସଦା ବସନ୍ତ ହିଁ ବିରାଜମାନ ରହିଥିଲା । ଦିନେ ଏକ ରାକ୍ଷସ ଗୋପାଳ ବେଶରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ମିଶି ଖେଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ବଳରାମଙ୍କୁ ଇସାରା କରିଦେଲେ ଏବଂ ରାକ୍ଷସଟିକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ କହିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସିଏ ଗୋପାଳ ବେଶରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସୂଚାଇ ଦେଲେ । ତେଣୁ, ସତେଅବା ଖେଳୁଥିବା ପରି ବଳରାମ ରାକ୍ଷସ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ପିଠିରେ ବସାଇ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗଟିଏ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏବଂ, ଦୁହେଁ କିଛିଦୂର ଯିବା ଉତ୍ତାରେ ରାକ୍ଷସ ନିଜ ରୂପ ଧାରଣ କରି ବଳରାମଙ୍କୁ ମାରିବବୋଲି ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ବଳରାମ

ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାକୁ ଆଘାତ କରି ପକାଇଦେଲେ ଓ ତାକୁ ବଧ କରିଥିଲେ । ଏହି ଘଟଣାଟି ଘଟୁଥିବା ସମୟରେ ଗୋରୁମାନେ ଏଣେତେଣେ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ସଙ୍ଗୀମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ସେହି ଅରଣ୍ୟରେ ଥିବାର ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତହୁଁ କୃଷ୍ଣ ଗୋଟିଏ କଦମ୍ବବୃକ୍ଷ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ ଓ ବଂଶୀବାଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏବଂ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଗୋରୁମାନେ ଯିଏ ଯେଉଁଠାରେ ଥିଲେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ, - ସତେଅବା କୌଣସି ନଦୀର ଜଳରାଶି ସମୁଦ୍ର ନିକଟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ ।

କୃଷ୍ଣ ବହୁ ସମୟରେ ଅରଣ୍ୟରେ ଆପଣାର ବଇଁଶୀ ବଜାଉଥିଲେ ଏବଂ ବ୍ରଜର ଗୋପୀସକଳ ବଂଶୀର ସ୍ୱନକୁ ଶ୍ରବଣ କରିବା ମାତ୍ରକେ ଘରୁ ବାହାରି ତାଙ୍କୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ନପାରି ସିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଯାଇ ପୁଣି ଘରକୁ ଫେରିଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ହିଁ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେହି ମାର୍ଗଉପରେ ବସି ବଂଶୀସ୍ୱନ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାରେ ଲାଗି ଯାଉଥିଲେ । ଜଣେ ଗୋପୀ କହୁଥିଲା : "ସେହି ବାଉଁଶବଇଁଶୀ କେତେ ପୁଣ୍ୟ କରିଥିବ ଅରେ ଭାବିଲ, ସିଏ ଦିନ ଯାକ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଧରରୁ ଅମୃତ ପାନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ସେହି ବଇଁଶୀ ମେଘପରି ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି ଏବଂ କେତେ ଆନନ୍ଦ ଆଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେଉଛି ! ସେଇଟି କ'ଣ ପାଇଁ ଆମଠାରୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଲାଗି ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ହୋଇପାରିଲା କହିଲ ! ଆମ ଆଖି ସମ୍ମୁଖରେ ଏହି ଘଟଣାକୁ ଦେଖି ଦେଖି ବଂଶୀଟି ସତେଅବା ଆମର ସଉତୁଣୀ ପରି ମନେ ହେଉଛି ! କୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କର ମୁରଲୀଟି ବଜାଉଥିବା ସମୟରେ ଦେବତାମାନେ ବି ତାହାକୁ କାନ ଡେ଼ରି ଶ୍ରବଣ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ବଇଁଶୀ କି ତପସ୍ୟା ପ୍ରକୃତରେ କରିଛି ଯେ, ତା' ପାଖରେ ସବୁକିଛି ଓ ସମସ୍ତେ ଏପରି ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ?" ଆଉଜଣେ ଗୋପୀ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା, "ଏହି ବଇଁଶୀ ଯେତେବେଳେ ବାଉଁଶବୁଦାରେ ପ୍ରଥମେ ବାଉଁଶ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ହରିଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିଥିବ, କେତେ ଖରା, ଶୀତ ଓ ବରଷା ବି ସହିଥିବ ଏବଂ, ଶେଷରେ, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ କଟାହେବା ପରେ, ନିଜେ ଜଳୁଥିବାର ଧୂଆଁକୁ ମଧ୍ୟ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ ବି ହୋଇଥିବ । ଏତେ ସନ୍ତାପ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉକିଏ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଥାନ୍ତା ? ଏହିପରି ଭାବରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବାରୁ ହିଁ ବଇଁଶୀ ତାହାର ପୁରସ୍କାର ମଧ୍ୟ ପାଇପାରିଲା ।" ତହୁଁ ଆଉଗୋଟିଏ ଗୋପୀ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହି ଉଠିଥିଲା,

"ବ୍ରଜପୁରର ଭଗବାନ ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବଇଁଶୀ ନକଲେ କାହିଁକି ଲୋ, ଯେପରିକି ଆମେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଦିନ ରାତି ରହି ପାରୁଥାଆନ୍ତୁ !"

ଥରେ, ଶୀତଋତୁରେ, ଚାରିଆଡ଼ ହିମ ଏବଂ କୁହୁଡ଼ି ଘୋଟି ରହିଥାଏ, ବ୍ରଜବାଳିକାମାନେ ଏକାଠି ଯମୁନା ନଦୀକୁ ଗାଧୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଦେବୀପ୍ରତିମା ଗଢ଼ି ଫୁଲ, ଫଳ ଏବଂ ଧୂପ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ପୂଜା କଲେ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, "ହେ ଦେବୀ, ଆମକୁ ଏହି ବର ଦିଅ, ଯେପରିକି ଆମେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆମର ସ୍ୱାମୀରୂପେ ପାଇପାରିବୁ ।" ସେମାନେ ପୂରା ଦିନଟି ଉପବାସ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ରାତି ହେଲାରୁ ସେହି ନଦୀକୂଳରେ ଶୋଇଲେ । ଦେବୀ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରସନ୍ନ ହେବେ ବୋଲି ମନାସିଥିଲେ ।

ଗୋପୀମାନଙ୍କ ବସ୍ତ୍ରହରଣ

ଗୋପୀମାନେ ଆଉଦିନେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜନ ଜାଗାକୁ ଗାଧୋଇ ଯାଇଥିଲେ; ନିଜ ବସନଗୁଡ଼ିକୁ ତୁଠରେ ତଟ ଉପରେ ରଖି ସେମାନେ ଜଳକେଳି କରୁଥିଲେ ଏବଂ ହରିଙ୍କର ମହିମାଗାନ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିଜ ଗାଈମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିଘା ରଖି ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଉପରେ ଯାଇ ବସିଥିଲେ । ଗୋପୀମାନଙ୍କର ଗୀତ ଶୁଣି ସିଏ ଛପି ଛପି ଆହୁରି ପାଖକୁ ଆସି ସେମାନଙ୍କର କେଳିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହଠାତ୍ ସେମାନଙ୍କର ଲୁଗାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଆଖି ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡଭିତରକୁ ଗୋଟିଏ ଭାବନା ମଧ୍ୟ ଆସି ଯାଇଥିଲା । ସିଏ ଲୁଗାଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ କଦମ୍ବ ଗଛରେ ରଖିଦେଲେ ଓ ସେହିଠାରେ ଲୁଚି ରହିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଗୋପୀମାନେ ସ୍ନାନ ସାରି ଉପରକୁ ଆସିଲେ ମାତ୍ର ନିଜର ଲୁଗାଗୁଡ଼ିକୁ ରଖିଥିବା ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେନାହିଁ । କେତେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ଖୋଜିଲେ, କିନ୍ତୁ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଗୋପୀ ଦୈବାତ୍ ଉପରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଥିଲା ଯେ କୃଷ୍ଣ ସେହି ଗଛର ଡାଳରେ ଯାଇ ବସିଛନ୍ତି ଏବଂ ବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରେ ଲଟକାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡରେ ମୁକୁଟ ଲଗାଇଥାନ୍ତି, ହଳଦିଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି, ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ବାଡ଼ି ଏବଂ ଗଳାରେ ବନମାଳା । ଏ କଥା ଦେଖି ସିଏ ଅନ୍ୟ ଗୋପୀଗଣଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲା, "ସିଏ ପରା ଯାଇ ହେଇ ସେଇଠି ବସିଛନ୍ତି, - ଆମର ହୃଦୟ ଓ ପିନ୍ଧା ବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଚୋରି କରିଥିବା ସେହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ।"

ଗୋପୀମାନେ ତହୁଁ ଘୋର ଲାଜରେ ସଢ଼ି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଲାଜ ଲୁଚାଇବା ନିମନ୍ତେ ପୁନର୍ବାର ପାଣି ଭିତରକୁ ଡ଼େଇଁ ପଡ଼ିଲେ । ବସନଗୁଡ଼ିକ ଫେରାଇ ଦେବାପାଇଁ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବହୁତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣ ମୋଟେ ରାଜୀ ହେଉନଥାନ୍ତି । ଶେଷକୁ କହିଲେ, "ତୁମେମାନେ ନିଜେ ଆସି ନେଇଯାଅ !"

ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ବ୍ରଜବାଳିକାମାନେ ଆଦୌ ଖୁସୀ ହେଲେନାହିଁ ଓ କହିଲେ : "ତୁମେ ଭାରି ଭଲ କଥାଟିଏ କହିଲ ବାବୁ ! କିନ୍ତୁ ଆମେ ବି ଯାଇ ଆମର ଗୁରୁଜନ ତଥା ସ୍ୱଜନମାନଙ୍କୁ ଏହି କଥାଟିକୁ କହିଦେବୁ, ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦାଙ୍କୁ କହିବୁ ଓ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ତୁମକୁ ଶାସ୍ତି ଦେବେ । ତୁମେ ସିନା ଆମ ସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କର ମାନ ରକ୍ଷା କରିବ । ଏବଂ, କେବଳ ତୁମରି ସକାଶେ ହିଁ ତ ଆମେ ଏଠାରେ ସ୍ନାନ ଏବଂ ଯାବତ ବ୍ରତପାଳନ କରିବାକୁ ଆସିଛୁ !"

କୃଷ୍ଣ ତହୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ : "ତୁମେମାନେ ଯଦି ସତକୁ ସତ ମୋ'ରି ନିମନ୍ତେ ଏସବୁ କରୁଥାଅ, ତେବେ ନିଜର ସମସ୍ତ ଲଜ୍ଜାକୁ ବର୍ଜନ କର ଏବଂ ନିଜେ ଆସି ବସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନେଇଯାଅ ।" ତା'ପରେ ଗୋପୀମାନେ ନିଜ ଭିତରେ କୁହାକୁହି ହୋଇଥିଲେ, "ଯାହା ହରି କହୁଛନ୍ତି, ଆମେ କେବଳ ତାହାହିଁ ପାଳନ କରିବା । ଆମର ଦେହ ଓ ମନର ସବୁକଥାକୁ ସିଏ ଜାଣନ୍ତି, ତେଣୁ ଆଉ ଲାଜ କାହିଁକି କରିବା ?" - ଏବଂ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ସେମାନେ ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିଥିଲେ ।

ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ହସି ହସି ତା'ପରେ କହିଲେ : "ବର୍ତ୍ତମାନ ହାତମାନଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ି ଏଠାକୁ ଆସ ଓ ନିଜ ବସନଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇଯାଅ ।" ଗୋପୀମାନେ ଦଇନି କଲେ, "ହେ ନନ୍ଦକୁମାର, ଆମକୁ ତୁମେ ପ୍ରତାରଣା କରୁଛ ? - ଆମ ସରଳା ବ୍ରଜବାଳା ମାନଙ୍କୁ ?" ସେମାନେ ତଥାପି ଯୋଡ଼ହାତ ହୋଇ ଆସିଲେ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ତା'ପରେ ଗୋପୀବୃନ୍ଦ ନିଜ ନିଜ ଗୃହକୁ ବାହୁଡ଼ିଗଲେ, କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଗାଭୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ ବାରମ୍ବାର ସେହି ନିବିଡ଼ ବନଟିକୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଆଖି ବୁଲାଇ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କର ମହିମାକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥାନ୍ତି । କହୁ ଥାଆନ୍ତି, "ଦେଖ, ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଆସି ବୃକ୍ଷମାନେ ଆମର କେତେ ଉପକାର ନକରୁଛନ୍ତି, - ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଛାୟା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଛନ୍ତି !"

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପର୍ବତ

ବ୍ରଜପୁରର ଅଧିବାସୀମାନେ ସ୍ୱର୍ଗର ରାଜା ଓ ବୃଷ୍ଟିର ମାଲିକ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଉପାସନା କରୁଥିଲେ । ଥରେ, ସେମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପୂଜାର୍ପଣାଦି କରି ସାରିବାପରେ କୃଷ୍ଣ ଆସିଲେ ଏବଂ ତାହା ନକରିବା ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । କହିଥିଲେ, "ଇନ୍ଦ୍ର ମୋଟେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦେବତା ନୁହନ୍ତି ; ସିଏ ସ୍ୱର୍ଗର ରାଜା ହୋଇପାରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଭୟ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏବଂ ଆପଣମାନେ ଯେଉଁ ବର୍ଷା ହେବାପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁ ସମୃଦ୍ଧି ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ସେସବୁ ପ୍ରକୃତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି : ସୂର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ଜଳରାଶିକୁ ଶୋଷି ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ପୃଥିବୀକୁ ବର୍ଷା ଦିଅନ୍ତି । ତେଣୁ, ଇନ୍ଦ୍ର କ'ଣ କରିବେ ? ଧର୍ମ ତଥା ଅଦୃଷ୍ଟ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବେ, କେବଳ ତାହାହିଁ ଘଟଣା ହୋଇ ଘଟିବ ।" ତା'ପରେ କୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଅରଣ୍ୟ, ନିର୍ଝରିଣୀ, ପର୍ବତ ଏବଂ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପର୍ବତର ପୂଜା କରିବାଲାଗି କହିଥିଲେ । ତଦନୁସାରେ ସେମାନେ ଫୁଲ, ଫଳ ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଧରି ସେହି ପର୍ବତର ପୂଜା କରିବାକୁ ଗଲେ ଏବଂ, ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦା ଯେତେବେଳେ ଏକାଗ୍ର ହୋଇ ସେଠାରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, କୃଷ୍ଣ ପର୍ବତଦେବତାଙ୍କ ପରି ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ରୂପ ଧାରଣ କଲେ ଏବଂ ସେହି ନୈବେଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୟଂ ଗ୍ରହଣ କଲେ । କୃଷ୍ଣ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ନନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପର୍ବତରାଜର ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ସେହି ପର୍ବତ ନୈବେଦ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଭୋଜନ କରିଥିଲା ଏବଂ ତାହା ଦେଖି ସକଳ ବ୍ରଜବାସୀ ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ ।

ମାତ୍ର, ଉପାସନାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ସେଥିରେ ତାଙ୍କୁ ଅପମାନ କରାଗଲା ବୋଲି ଇନ୍ଦ୍ର ବହୁତ କୋପ କଲେ ଏବଂ ମେଘମାନଙ୍କର ରାଜାଙ୍କୁ ଡକାଇ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରଜ ତଥା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଉପରେ ପ୍ରବଳ ବୃଷ୍ଟି କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଏତେ ବର୍ଷା ଯେ ଯେପରି ତଦ୍ୱାରା ଉଭୟେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇ ଭାସିଯିବେ । ତା'ପରେ ବୃହତ୍ ମେଘଖଣ୍ଡମାନେ ବ୍ରଜର ଆକାଶକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲେ ଏବଂ ମୁଷଳଧାରାରେ ବୃଷ୍ଟିପାତ କରାଇଲେ, ସତେଯେପରି ପୃଥ୍ୱୀ ପ୍ରଳୟ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଭୟ ଜାତ ହେଲା । ତେଣୁ, ନନ୍ଦ, ଯଶୋଦା ତଥା ସକଳ ବ୍ରଜବାସୀ ଆସି କହିଲେ : "ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜା ନକରିବା ଲାଗି ତୁମେ ଆମକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଲ, ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ବତଟିକୁ ଏଠାକୁ ଆଣି ଆମ ଜୀବନକୁ ରକ୍ଷା କର ।"

ତହୁଁ କୃଷ୍ଣ ନିଜ ଶକ୍ତିର ଘୋର ଉତ୍ତାପକୁ ନେଇ ପର୍ବତଟିରେ ଭରିଦେଲେ ଏବଂ ନିଜର କାଣି ଆଙ୍ଗୁଠି ଉପରେ ସେହି ପର୍ବତକୁ ଟେକି ଧରିଥିଲେ । ସକଳ ବ୍ରଜବାସୀ ଆପଣାର ଗୋବତ୍ସମାନଙ୍କ ସହିତ ତାହାରି ତଳେ ଆସି ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ସମସ୍ତେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଆନ୍ତି । ସବୁ ବୃଷ୍ଟିଜଳ ପର୍ବତ ଉପରେ ପଡୁଥିଲା ଏବଂ ଉତ୍ତାପଦ୍ୱାରା ବାଷ୍ପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସାତଦିନ ଯାବତ ମୁଷଳଧାରାରେ ବୃଷ୍ଟିପାତ ହେଲା, ମାତ୍ର ବ୍ରଜରେ ଠୋପାଏ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଏହା ଫଳରେ ଇନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ବାଦ କରିବା ଛାଡ଼ିଦେଲେ; କାରଣ ସେ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ ଯେ କେବଳ ପରମ ପୁରୁଷଙ୍କ ଅବତାର ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେହିହେଲେ ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏପରି ଛିଡ଼ା ହେବାକୁ ଆସିନଥାନ୍ତେ । ତହିଁ ଆରଦିନ ଯେତେବେଳେ କୃଷ୍ଣ ଏବଂ ବଳରାମ ବଂଶୀ ବଜାଇ ଗୀତ ଗାଇ ଗୋଠକୁ ବାହାରିଲେ, ସେତେବେଳେ ଇନ୍ଦ୍ର ଐରାବତ ଆରୋହଣ କରି ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ପାଦତଳେ ଆସି ପଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ।

ରାସକ୍ରୀଡ଼ା

ଗୋପୀମାନଙ୍କର ବସ୍ତ୍ରହରଣ କରିଥିବା ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ଆଗାମୀ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ନିଶ୍ଚୟ ନୃତ୍ୟ କରିବେ ଏବଂ ଗୋପୀମାନେ ଅତୀବ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ସେହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ସମୟଟି ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । ଶେଷରେ, ଶରତଋତୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା - ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ହିମ ଏବଂ ବୃଷ୍ଟିପାତର ଅନ୍ତ ହେଲା ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଆନନ୍ଦମୟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଏବଂ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ କୃଷ୍ଣ ଘରୁ ବାହାରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଏକ ଧୀର ସମୀରଣ ବହିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ନଭୋମଣ୍ଡଳରେ ତାରାମାନେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦିଶୁଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଅରଣ୍ୟ ତଥା ପ୍ରାନ୍ତର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଧୌତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହିଭଳି ଏକ ସମୟରେ କୃଷ୍ଣ ଆପଣାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି-ରକ୍ଷାର ସଂକଳ୍ପ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ବଂଶୀ ବଜାଇ ବଜାଇ ଅରଣ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଯାତ୍ରା କଲେ । ବଂଶୀସ୍ୱନ ଶ୍ରବଣ କରି ବ୍ରଜବାଳୀ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ ଆଦୌ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ନପାରି ନିଜ ନିଜ ଘରୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଶେଷରେ ନିଜ ପରିବାରର ମାୟାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲେ, ଲାଜ ଛାଡ଼ିଲେ, ସକଳ ଗୃହକାର୍ଯ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ତରତର ହୋଇ ନିଜକୁ ସୁସଜ୍ଜିତ

କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । ଜଣେ ଗୋପୀ ଏହିପରି ବାହାରି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ତାକୁ ଅଟକାଇ ରଖିଲା, ଘରକୁ ଲେଉଟାଇ ଆଣି ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିଲା । ମାତ୍ର ସିଏ ନିଜର ମନକୁ କେବଳ ହରିଙ୍କଠାରେ ହିଁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ ଦେହତ୍ୟାଗ କରି ଏବଂ ସଭିଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସବାଆଗ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଖକୁ ହିଁ ଚାଲି ଆସିଥିଲା । ତା'ର ପ୍ରୀତିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ କୃଷ୍ଣ ତାକୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

କୃଷ୍ଣପ୍ରେମ ହେତୁ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ସମୟରେ ସିଏ କୃଷ୍ଣ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ବୋଲି ଆଦୌ ଜାଣି ନଥିଲା, ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ହିଁ ଭଲ ପାଉଥିଲା । ତେଣୁ ତା'ର ମୋକ୍ଷ ହେଲା କିପରି ? ହଁ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାନ ରହି ଯଦି ଜଣେ ଜୀବନରସକୁ ପାନ କରିଥିବ, ସିଏ ଅବଶ୍ୟ ଅମରତ୍ୱ ଲାଭ କରିବ । ହରିଙ୍କୁ ଉପାସନା କଲେ ବସ୍ତୁତଃ ଏହିପରି ଫଳ ହିଁ ମିଳିଥାଏ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କେତେ ଭଳି ଭଳି ବାସନା ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ହେଁ ଅନେକ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦା ତାଙ୍କୁ ପୁତ୍ର ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ, ଗୋପୀମାନେ ପ୍ରେମିକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, କଂସ ତାଙ୍କୁ ଭୟ କରି ତାଙ୍କର ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲା । ସେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ସଖା ଥିଲେ । ଶିଶୁପାଳ ତାଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁ ମଣୁଥିଲା, ଏବଂ ଯଦୁବଂଶୀ ସକଳେ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ଯାଦବ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ଯୋଗୀ ଓ ଋଷିମାନେ ତାଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱରରୂପେ ଧ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କଲେ । ତେଣୁ, ଗୋଟିଏ ଗୋପୀବାଳିକା ଯଦି ତାଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟ ଦେଇ ଏହି ଜୀବନରୁ ପାରି ହୋଇଗଲା, ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ପୁଣି କ'ଣ ଅଛି ?

ଗୋପୀମାନେ ବଂଶୀସ୍ୱନକୁ ଶୁଣି ପରିଶେଷରେ ଗହନ କାନନ ମଧ୍ୟରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର କମନୀୟତା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, - ଗୋଟାପଣେ ବିସ୍ମିତ ତଥା ଚକିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତା'ପରେ କୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କର କୁଶଳ ପୁଛିଲେ ଓ ନିଜର ସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସନା ବି କଲେ । ସେ କହିଲେ : "ଯାହା ହେଉ ପଛକେ, ତୁମେମାନେ ତ ଏହି ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟକୁ ଦେଖିଲ, ରଜତବତ୍ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣକୁ ଦେଖିଲ, ଯମୁନା ନଦୀର ସୁନ୍ଦର ତଟ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲ; ତେଣୁ ତୁମେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜନିଜର ସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଯାଅ ।" ଏହି ନିଷ୍ଠୁର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ

ଶୁଣି ଗୋପୀମାନେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଭାବନାର ମହାସମୁଦ୍ରରେ ଯାଇ ବୁଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଥିବା ମୁକ୍ତାମାଳର ମୋତିଗୁଡ଼ିକ ପରି ସେମାନଙ୍କର ଆଖିରୁ ଲୋତକବିନ୍ଦୁମାନ ଖସି ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳେ ଯାଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଶବ୍ଦ ମିଳିପାରିଲା । ସେମାନେ କହିଥିଲେ, "ହେ କୃଷ୍ଣ, ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ କପଟିଆ । ନିଜର ବଂଶୀସ୍ୱନ ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଆମକୁ ଘରୁ ବାହାର କରି ନେଇଆସିଲ, ଆମର ହୃଦୟ, ମନ ତଥା ସକଳ ବିତ୍ତକୁ ଚୋରାଇ ନେଲ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁଣି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୋଇ ଆମର ଜୀବନ ନେବାକୁ ବାହାରିଛ ! ଆମେ କୁଳ ଛାଡ଼ିଛୁ, ଗୃହ ତଥା ସ୍ୱାମୀକୁ ତ୍ୟାଗ କରିଛୁ, ସମସ୍ତ ଜଗତର ଗଞ୍ଜଣା ଓ ଗାଳିକୁ ସହିଛୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ଆମକୁ ରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ଆଉ କିଏ ରହିଛି ? ହେ ବ୍ରଜରାଜ, ଆମେ ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଯାଇ ଘର ପାଇବୁ, - କାରଣ ଆମେ ତ ତୁମରି ପ୍ରେମରେ ହିଁ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ସାରିଲୁଣି !"

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ଈଷତ୍ ହସିଥିଲେ, ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ନୃତ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଖୁସୀ କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ ନିଜର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯମୁନାତଟରେ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତାକାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମ ମଣ୍ଡପ ତିଆରି କରାଇଦେଲେ; ସେଠାରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରମ୍ଭାବୃକ୍ଷମାନ ରୋପଣ କରା ଯାଇଥିଲା; କେତେ ଭଳି ଫୁଲର ମାଳାସବୁ ଲମ୍ବି ରହିଥିଲା । ତା'ପରେ ଗୋପୀବୃନ୍ଦ ମାନସରୋବର ନାମକ ଗୋଟିଏ ପୁଷ୍କରିଣୀକୁ ଗଲେ, ନିଜକୁ ଆପାଦମସ୍ତକ ସଜାଇଦେଲେ, ବସନ ତଥା ନାନା ଭୂଷଣଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡିତ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ତୁରୀ ଓ ଶିଙ୍ଗା ବଜାଇଥିଲେ; କ୍ରୀଡ଼ା କଲେ, ଗୀତ ଗାଇଲେ ଓ ନାଚିଲେ । ଗୋବିନ୍ଦ ତାରାଖଚିତ ଆକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସଦୃଶ ସେମାନଙ୍କ ମଝିରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଥିଲେ । ତେଣୁ ଗୋପୀମାନେ ସକଳ କୁଣ୍ଠା, ଶଙ୍କା ଓ ଲଜ୍ଜା ପରିହାର କଲେ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଜର ପ୍ରୀତିଦ୍ୱାରା ମାଦକିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ; ବର୍ତ୍ତମାନ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ହିଁ ସେମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିଜର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ।

ମାତ୍ର, କୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଅଭିମାନଟିଏ ରହିଛି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ବାହାରି ଆସିଲେ, କେବଳ ରାଧାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏଥିରେ ଅନ୍ୟ ଗୋପୀମାନେ ଭୟ ପାଇଲେ, ଦୁଃଖରେ

ମଗ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ ବୋଲି ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ବିକଳ ମନରେ ଏଣେ ତେଣେ ଖୋଜି ବୁଲିଲେ । ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ କହୁଥିଲେ: "ହେ କୃଷ୍ଣ, ତୁମେ କେଉଁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲ, - ଆମକୁ ଛାଡ଼ି କାହିଁକି ଚାଲିଗଲ, - ଆମେ ତ ତୁମଠାରେ ଆମର ସବୁକିଛିକୁ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଛୁ !" ଏହାପରେ ସେମାନେ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କୁ, ପଶୁପକ୍ଷୀ ମାନଙ୍କୁ - କୋକିଳକୁ ଓ ମୃଗକୁ "ନନ୍ଦବଳା କେଉଁଠାକୁ ଗଲେ କେହି ଦେଖିଲ କି ? ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ । ବହୁତ ପରେ ଯାଇ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଚରଣକମଳର ଚିହ୍ନମାନ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ ଏବଂ ତା'ର ପାର୍ଶ୍ୱେ ପାର୍ଶ୍ୱ ଆଉ ଜଣେ ଲଳନାର ମଧ୍ୟ ପାଦଚିହ୍ନକୁ । ତା'ପରେ ସେମାନେ ପତ୍ରଶଯ୍ୟା ଦେଖି ପାରିଲେ, ଶଯ୍ୟାଟି ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ରତ୍ନଖଚିତ ଦର୍ପଣ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । କୃଷ୍ଣ କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ ବୋଲି ସେମାନେ ଦର୍ପଣକୁ ମଧ୍ୟ ପଚାରିଥିଲେ, ମାତ୍ର ଦର୍ପଣଠାରୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନପାଇ ବିରହର ଜ୍ୱାଳାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦହି ହୋଇଗଲେ । ଏଣେ ଏହି ଗୋପୀମାନେ ସିନା ଏପରି ଆକୁଳ ହୋଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଖୋଜୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ରାଧା ଆନନ୍ଦରେ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେ ନିଜକୁ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମା ବୋଲି କଳ୍ପନା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେଇଥିରୁ ଏପରି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ, କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତାଙ୍କୁ କାନ୍ଧରେ ବସାଇ ନେବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ମାତ୍ର, ସିଏ ଠିକ୍ କୃଷ୍ଣଙ୍କର କାନ୍ଧଉପରେ ଉଠିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, କୃଷ୍ଣ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲେ । ରାଧା ହାତ ଦୁଇଟିକୁ ଲମ୍ବାଇ ଏକାକିନୀ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି, - ସତେଅବା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଥାଏ ଅଥଚ ଚନ୍ଦ୍ରମା ନଥାଏ ଅଥବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ରହିଥାଏ ଓ ମେଘମାନେ ନଥାନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ପ୍ରତୀତ ହେଉଥାଏ । ତାଙ୍କ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ଦେହର ଦୀପ୍ତିଯୁକ୍ତ ଲାଳିମା ଭୂମି ଉପରେ ବି ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ଭୂମିଟି ଚକ୍‌ଚକ୍ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ରାଧା ସେଠାରେ ଠିଆ ହୋଇ କ୍ରନ୍ଦନ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତ ପକ୍ଷୀ ଓ ପଶୁ ତଥା ତରୁଲତା ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦି ଉଠୁଥାଆନ୍ତି ।

ରାଧା ସେଠାରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଗୋପୀମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଏବଂ ହୃଷ୍ଟ ହେଲେ । ସତେଯେପରି କିଏ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅମୂଲ୍ୟ ବିତ୍ତ ହଜାଇ ଦେଇଥିଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ଅଧା ଫେରି ପାଇଲା ! ସେମାନେ ରାଧାଙ୍କୁ ଯାଇ ବାରବାର କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ସମସ୍ତେ ସେହି ବନ

ମଧ୍ୟରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା କଲେ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ କ୍ରନ୍ଦନ କରି କ୍ଲାନ୍ତ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛିତପ୍ରାୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତଥାପି କୃଷ୍ଣ ଫେରି ନଥିଲେ ।

ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ତାଙ୍କ ବିରହରେ ଦଗ୍ଧ ହେଉଥିବାର ଦେଖି କୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କର ଗହଣରେ ପୁନର୍ବାର ଆସି ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲେ, ଯାହାଫଳରେ ସେମାନେ ସକଳେ ଏକାକୀ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ମହାସାଗରରୁ ବାହାରି ଆସି ହରଷିତ ହୋଇପାରିଲେ । କୃଷ୍ଣ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲେ: "ତୁମମାନଙ୍କୁ ପରଖିବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ମୁଁ ଏପରି କଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ କିପରି ତୁମମାନଙ୍କୁ ତୁମ ନିଷ୍ଠାର ପ୍ରତିଦାନ ଦେଇ ପାରିବି ? କାରଣ ଜଣେ ବୈରାଗୀ ଯେପରି ନିଜର ଗୃହକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରେ ଆପଣାର ହୃଦୟକୁ ଅର୍ପଣ କରିଥାଏ, ସେହିପରି ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ଠାକୁ ବାହାରି ଆସିଛ ।" କୃଷ୍ଣ ତା'ପରେ ସେହି ଗୋପୀମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି କେତେ କ୍ରୀଡ଼ା ଓ ନୃତ୍ୟ କଲେ । କୃଷ୍ଣ ନିଜକୁ ଏକାଧିକ ଶରୀରରେ ପରିଣତ କରି ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବୃତ୍ତାକାରରେ ନୃତ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ଯାହାଫଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋପନାରୀ ଏପରି ଭାବୁଥିଲା ଯେ, ସ୍ୱୟଂ କୃଷ୍ଣ ତା' ନିଜ ପାଖରେ ରହିଛନ୍ତି ଓ ତା' ହାତକୁ ଧରି ନୃତ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଏକ ବୃତ୍ତ ଗଠନ କରି ନୃତ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି; ଶ୍ୟାମଳ ବର୍ଣ୍ଣର କୃଷ୍ଣ ଓ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ଦେହର ସେହି ବ୍ରଜବାଳିକାମାନେ । ଯତେଅବା ମଣିଖଚିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣହାରଟିଏ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି । ତା'ପରେ କେତେ ଗୋପୀ ନିଜର ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇ ନାନା ରାଗରେ ଗୀତ ମଧ୍ୟ ଗାଇଥିଲେ, - ସେଇଥିରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନିମଗ୍ନ ହୋଇଯିବାରୁ ଆପଣାର ମନ ତଥା ଦେହକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପାସୋରି ଦେଉଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଜଣେ ଗୋପୀ ହାତ ବଢ଼ାଇ ବଂଶୀର ସ୍ୱନକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଉଥିଲା ଓ ସ୍ୱୟଂ ସେହି ସ୍ୱରଟିକୁ ଗାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ ସବୁ ପାସୋରି ଦେଉଥିଲେ; ଅବିକଳ ଗୋଟିଏ ବାଳକ ପରି, - ସିଏ ଯେପରି ଦର୍ପଣରେ ନିଜ ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖି ବିସ୍ମୟବିମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଆଉ ସବୁକିଛି ପାସୋରି ଦିଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ କାଳାତିପାତ କଲେ ଏବଂ ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନୃତ୍ୟକୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ସକାଶେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଥିଲେ । ପବନ ଓ ଜଳରାଶି ମଧ୍ୟ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ, ଯେତେବେଳେ ରାତ୍ରିର ଆଉ ମୋଟେ ଚାରିଘଟିକା ହିଁ ବାକୀ ରହିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଯାଇ କୃଷ୍ଣ କହିଲେ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କର

ଘରକୁ ଯିବାର ସମୟ ହୋଇଗଲାଣି; ଗୋପୀଗଣଙ୍କୁ ସେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ କହିଥିଲେ, "ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ପରି ମୋତେ ଧ୍ୟାନ କରୁଥିବ; ତେବେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସର୍ବଦା ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ।" ଗୋପୀମାନେ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ, ସେମାନେ ଆଦୌ ବାହାରକୁ ଯାଇଥିଲେ ବୋଲି କେହି ଜାଣି ପାରିଲେନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣ ମଥୁରାକୁ ଗଲେ

କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାରି ଦେବାପାଇଁ ଅନ୍ୟ ସକଳ ଯୋଜନା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯିବା ପରେ କଂସ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ମଥୁରା ନେଇଆସିବା ସକାଶେ ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ହେଲା । ନନ୍ଦରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଦୂତ ପଠାଇ କୃଷ୍ଣ ଓ ବଳରାମଙ୍କ ସହିତ ସକଳ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ମଥୁରାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଶିବପୂଜା ତଥା ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଅନ୍ୟ ଆନନ୍ଦଉତ୍ସବଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପଠାଗଲା । ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଗୃହୀତ ହେଲା ଓ ସକଳ ବ୍ରଜବାସୀ ସେମାନଙ୍କର ଗୋବତ୍ସ ତଥା ଶକଟମାନଙ୍କୁ ଧରି ମଥୁରାକଟକ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । କେବଳ ଗୋପିକାମାନେ ହିଁ ରହିଗଲେ; ଆତୁରଭାବେ କ୍ରନ୍ଦନ କଲେ ଏବଂ ଯଶୋଦାଙ୍କ ସହିତ ଛିଡ଼ା ହୋଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମଥୁରା ଯାଉଥିବାର ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଯାଇ ଦେଖିଥିଲେ । ପୁଣି ଶୀଘ୍ର ଲେଉଟି ଆସିବାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ ।

ମଥୁରାରେ ପହଞ୍ଚି ବ୍ରଜର ଅଧିବାସୀମାନେ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିବା ଭେଟିଗୁଡ଼ିକୁ କଂସ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ନଗରର ଉପକଣ୍ଠରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । ନଗରୀଟିର ବିଶେଷ ଆକର୍ଷଣଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ଏବଂ ବଳରାମ ଭିତରକୁ ଯାଇଥିଲେ, - ସେଠାରେ ଥିବା ସୁଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀର, ପ୍ରାସାଦ, ଉଦ୍ୟାନ ତଥା ତୋଟାଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଲି ଦେଖିଥିଲେ । ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ଧୋବାକୁ ଦେଖି ତା'ଠାରୁ କିଛି ଧୋବ ଭଲଲୁଗା ମାଗିବାରୁ ରଜକ ଯହିଁ ସମ୍ମତ ନହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପହାସ କଲା, ସେମାନେ ତା'ଠାରୁ ବଳପୂର୍ବକ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପିନ୍ଧିଲେ ଓ ବହୁତ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଗଲେ । ତା'ପରେ ସେମାନଙ୍କର କୁବ୍ଜା ନାରୀଟିଏ ସହିତ ଭେଟ ହେଲା;- କୁବ୍ଜା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶରୀରରେ ଚନ୍ଦନ ଗୋଳି ଆଣି ବୋଳିଦେବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତେ ସିଏ ତା'ର ନିଷ୍ଠାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତା' ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଛନ୍ଦାଚରଣ ହୋଇ ନିଜର ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଇ ତା'ର ଚିବୁକକୁ ଧରି ଉଠାଇ ଆଣିଥିଲେ । କୁବ୍ଜାର କୁଜ ଅନ୍ତର୍ହିତ

ହୋଇଗଲା, ସିଏ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ରୂପରେ ସିଧା ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କୃଷ୍ଣ ତହୁଁ ତାକୁ କହିଥିଲେ, "ଆଗ କଂସକୁ ବଧ କରିସାରି ମୁଁ ପୁଣି ତୁମପାଖକୁ ଆସିବି, ଅବଶ୍ୟ ଆସିବି ।"

ମଥୁରାରେ ଧନୁଯାତ୍ରା

ଯେଉଁଠାରେ ଶିବଙ୍କର ଧନୁଟି ରଖା ଯାଇଥିଲା, ଦୁଇଭାଇ ସେହିଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ - ବିଶାଳ ଧନୁଟି ତିନିଟା ତାଳଗଛ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପରି ଲମ୍ବ ଓ କେଡ଼େ ଭାରି ହୋଇ ସେଠାରେ ରହିଥିଲା । କୃଷ୍ଣ ଧନୁ ପାଖକୁ ଉଠିଗଲେ ଏବଂ ତାହାକୁ ଧରି ଦୁଇଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ । ଏକଥା ଶୁଣି କଂସ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ସେ ସତେଅବା ତା'ର ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସିଥିବା ପରି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା; କିନ୍ତୁ ଭାଇଦୁହିଁଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକ ପଠାଇଦେଲା । ମାତ୍ର ସେମାନେ କଂସଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଏହି ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିହତ କଲେ ଏବଂ ଗୋପୀମାନଙ୍କର ରହଣି ସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଆସି ବାରତା ଦେଲେ ଯେ ସେମାନେ ପୂରା ନଗରଟିକୁ ବୁଲି ଦେଖିଆସିଲେ, ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦବିନୋଦ କଲେ । ଖୁବ୍ ଭୋକ କରୁଛି ଏବଂ କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗୁଛି ବୋଲି କହିବାରୁ ନନ୍ଦ ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ଓ ସେମାନେ ତା'ପରେ ଶୋଇବାକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ସେଦିନ ରାତ୍ର କଂସ ନାନା ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନମାନ ଦେଖିଥିଲା ଏବଂ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରି ଧନୁଯାତ୍ରା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ବରାଦମାନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ଉତ୍ସବ-ସମାଗମଟି ଆରମ୍ଭ ହେବାର ଭେରୀ ବଜାଇବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲା । ଦୁଇ ଜାଦୁକରଙ୍କର ଛଦ୍ମବେଶ ଧରି କୃଷ୍ଣ ଓ ବଳରାମ ଉତ୍ସବସ୍ଥାନକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋପାଳମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପଛେ ପଛେ ଗଲେ । ଫାଟକଦ୍ୱାରକୁ ଆସି ସେମାନେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ହସ୍ତୀର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ; - ସାଧାରଣ ଦଶହଜାର ହାତୀଙ୍କର ବଳ ସେଇଟି ଭିତରେ ଥିଲା । ହାତୀଟି ସେଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା ଓ ତାକୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପରେ ଆଣି ମଡ଼ାଇ ଦେବା ସକାଶେ ମାହୁନ୍ତ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଆସିଲା । କିନ୍ତୁ ବଳରାମ ନିଜ ହାତକୁ ଉଠାଇ ହାତୀଟିକୁ ଏଭଳି ମୁଥଟିଏ ମାରିଲେ ଯେ, ହାତୀ ତାହାକୁ ସହି ନପାରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବୁଲି ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ତାହାକୁ ପୁନର୍ବାର ସେମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଅଡ଼ାଇ ଅଣାଗଲା, ସେତେବେଳେ ଭ୍ରାତାଦ୍ୱୟ ତାକୁ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ମାରି ଦେଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେମାନେ ସମାଗମଟି ଭିତରେ ଆସି

ପ୍ରବେଶ କଲେ ଏବଂ, ସମସ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ଆପଣାର ପ୍ରକୃତି ଅନୁସାରେ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ : କୁସ୍ତିକାରୀମାନେ ତାଙ୍କୁ କୁସ୍ତିକାରୀ ପରି ଦେଖିଲେ, ଦେବତାମାନେ ନିଜର ଇଷ୍ଟଦେବତା ପରି ଦେଖିଥିଲେ, ଗୋପାଳବାଳକେ ସଖାବତ୍ ଦେଖୁଥିଲେ, ମଥୁରାର ରମଣୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦରପଣର ଗନ୍ତାଘର ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ ଏବଂ, କଂସ ତଥା ଅନ୍ୟ ରାକ୍ଷସମାନେ ତାଙ୍କୁ ସତକୁ ସତ କୃତାନ୍ତ'ବୋଲି ଦେଖୁଥିଲେ ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ କୃଷ୍ଣ ରାଜାଙ୍କର ପହିଲମାନ ମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବଳବାନ୍‌ଟିର ପ୍ରାଣ ନେଇଯାଇ ଥିଲେ । ତା'ପରେ ମଞ୍ଚଟି ଉପରକୁ ଡେ଼ଇଁ ପଡ଼ି କଂସରାଜାର କେଶ ଧରି ତାକୁ ସେଠାରୁ ଝିକି ଆଣି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ହିଁ ବଧ କଲେ, - ଏବଂ ତାହା ଦର୍ଶନ କରି ମନୁଷ୍ୟ, ଦେବତା ତଥା ସନ୍ଥଗଣ ହରଷିତ ହୋଇଗଲେ । ରାଜାଙ୍କର ପତ୍ନୀମାନେ ସମ୍ବାଦଟିକୁ ପାଇ ମୃତ ପତିଙ୍କ ଲାଗି ବିକଳ ହୋଇ ରୋଦନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ କୃଷ୍ଣ କହିଥିଲେ, "ମାଆମାନେ, ଆପଣମାନେ ଶୋକ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତୁ । ପୃଥିବୀରେ କେହିହେଲେ ବଞ୍ଚି ରହିବନାହିଁ ଓ ମରଣକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ଯିଏ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ତା' ନିଜର ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛି, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । କେହି କାହାର ବାପା ନୁହନ୍ତି, ମାଆ ନୁହନ୍ତି କିମ୍ବା ପୁତ୍ର ନୁହନ୍ତି । ସର୍ବଦା କେବଳ ଏହି ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ଲୀଳା ହିଁ ଲାଗିରହିଛି ।" ତା'ପରେ ଯମୁନା ତୀରରେ କଂସର ଅନ୍ତିମ ସଂସ୍କାର କରାଗଲା ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ନିଜେ ଯୂଈରେ ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ କରିଥିଲେ । ଏହାପରେ କୃଷ୍ଣ ଓ ବଳରାମ ବସୁଦେବ ଓ ଦେବକୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ, କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଶରୀର ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ପିତା ଓ ମାତା ଉଭୟେ ତାଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି ଜାଣିଲେ । ମାତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଆପଣାର ଦେବତ୍ୱକୁ ପୁନର୍ବାର ଲୁକ୍କାୟିତ କରି ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ପୁତ୍ର ବୋଲି ବିଚାର କଲେ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆହ୍ଲାଦ ସହିତ ଦୁଇଭାଇଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । ତା'ପରେ କୃଷ୍ଣ ଆପଣାର ପିତାମହ ଉଗ୍ରସେନଙ୍କୁ ଗାଦୀରେ ବସାଇଲେ ଏବଂ ନନ୍ଦଙ୍କୁ ବୃନ୍ଦାବନକୁ ଫେରିଯିବା ସକାଶେ କହି ଆପଣାର ସଖାମାନଙ୍କ ସହିତ ମଥୁରାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ବ୍ରଜବାଳାମାନେ ତ ଅହରହ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ବିରହରେ ସନ୍ତାପିତ ହେଉଥିଲେ, କାରଣ ସେ ଆଉ ବୃନ୍ଦାବନକୁ ଫେରି ଆସିନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପ୍ରେରିତ ବାର୍ତ୍ତାଟିରେ କୃଷ୍ଣ କହିଥିଲେ

"ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେମାନେ ଆଉ ଆନନ୍ଦ ବିନୋଦର ଆଶା ନରଖି କେବଳ

ଭକ୍ତିମାର୍ଗର ଆଚରଣ କରିବ; ତେବେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଆଦୌ ଅନୁଭବ ହେବ ନାହିଁ ।" ଏହି ବାର୍ତ୍ତାଟି ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଆଶ୍ୱସ୍ତି ଦେଇ ପାରିଲାନାହିଁ; କାରଣ ସେମାନେ ତ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଂଶୀସ୍ୱନ କଥା ଭାବୁଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସହିତ ନୃତ୍ୟ କରିବା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେ, ପ୍ରାର୍ଥନା, ବ୍ରତ ଓ ସଂଯମର ଅବଲମ୍ବନ ତ ଅଧିକତର ପରିମାଣରେ ବିଧବାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ହୃଦୟକୁ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଖୁବ୍‌ବେଶୀ କାମରେ ମୋଟେ ଲାଗିବନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଅନୁମାନରେ, କୃଷ୍ଣ ଏଇଥିପାଇଁ ମଥୁରାରେ ରହିଗଲେ ଯେ, ସେଠାରେ ଅଧିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯବତୀ ନାରୀମାନେ ତାଙ୍କର ସ୍ନେହଭାବକୁ ଜୟ କରିନେଲେ ବା, ଗୋଷ୍ଠରେ ଜୀବନ ବିତାଇବା ଅପେକ୍ଷା ଦରବାରରେ ରହିବାକୁ ସେ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କଲେ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଫେରସ୍ତବାର୍ତ୍ତାରେ କହିଥିଲେ, "ହେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ତୁମେ ସିନା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମିଳନ ବିଷୟରେ କହି ପଠାଇଛ, ମାତ୍ର ଏଣେ ତ ସର୍ବଦା ଆମ ଭିତରେ ବିଚ୍ଛେଦ ହିଁ ଲାଗିରହିଛି; ତୁମେ ବରଂ ଆମମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ବୃନ୍ଦାବନ ଚାଲିଆସ, ଦେଖ ଆମେ କିପରି ତୁମର ପ୍ରେମ ବହ୍ନିରେ ଦହିହୋଇ ମରୁଛୁ । ଆସ, ଆମର ଜୀବନରକ୍ଷା କର !" ତଥାପି କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲାନାହିଁ; କାରଣ, ଯାହା ଘଟିଥିଲା, ତାହା ଆଉଥରେ ଘଟିବା ସମ୍ଭବ ହେଲାନାହିଁ ।

ପ୍ରାୟ ସେତିକିବେଳେ କୁରୁ ଓ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚିଥିଲା; ପାଣ୍ଡବମାନେ କିପରି ଅତିଶୟ ଅତ୍ୟାଚାରିତ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ବିଷୟ ଜାଣିଆସିବା ସକାଶେ କୃଷ୍ଣ ହସ୍ତିନାପୁରକୁ ଦୂତ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ଦୂତ ହସ୍ତିନାପୁର ଯାଇ ବାର୍ତ୍ତା ନେଇ ଫେରି ଆସିଲା ।

କୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାରକା ଗଲେ

ଇତ୍ୟବସରେ କଂସର ଶ୍ୱଶୁର ଜରାସନ୍ଧ ନାମକ ରାକ୍ଷସ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ବାହିନୀ ସହିତ ମଥୁରା ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲା ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ସେହି ବାହିନୀଟିର ବିନାଶ କରି ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, କାଳଯବନ ନାମକ ଆଉ ଏକ ରାକ୍ଷସ ତିନିକୋଡ଼ି ଭୟାନକ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କୁ ନେଇ ମଥୁରାକୁ ଘେରି ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ କୃଷ୍ଣ ମଥୁରା ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହିଁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ଡାକି ସେ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ନଗରୀ ନିର୍ମାଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ

ଦେଲେ ଏବଂ ବାର ଯୋଜନ ବିସ୍ତାରର ସେହି ନଗରୀକୁ ଯଦୁବଂଶୀମାନଙ୍କୁ ଆସିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ କହିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା ସେମାନଙ୍କୁ ସମୁଦ୍ରସ୍ଥ ସେହି ନଗରୀଟିକୁ ଠୁଳ କରାଇ ଆଣିଥିଲେ । ଯାଦବମାନେ ନିଦରୁ ଉଠି ମଥୁରାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କିପରି ସମୁଦ୍ରଟିଏ ଘେରି ରହିଥିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା, ତାହା ଦେଖି ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇଗଲେ । କୃଷ୍ଣ ଯେ ଇତିମଧ୍ୟରେ କ'ଣ ସବୁ ଘଟାଇଛନ୍ତି, ସେକଥା ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ଜଣାନଥିଲା ।

ତା'ପରେ ଦ୍ୱାରକାରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରୁ ବିଦାୟ ନେଇ କୃଷ୍ଣ ମଥୁରା ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଏବଂ କାଳଯବନ ରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କଲେ । ଜରାସନ୍ଧ ତାଙ୍କର ଅନୁଧାବନ କରନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ଗୋପନରେ ବଳରାମଙ୍କ ସହିତ ଦ୍ୱାରକା ଫେରିଆସିଲେ ଏବଂ ଜରାସନ୍ଧ ମଥୁରାକଟକର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ସେହି ସମୟରେ କୁଣ୍ଡଳପୁରଠାରେ ରାଜା ଭୀଷ୍ମକଙ୍କର ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ଉଭୟ ରୂପରେ ଏବଂ ଗୁଣରେ ଅତୁଳନୀୟା ଥିଲା । ଏହି ସମ୍ବାଦଟି ପାଇବାପରେ ସେହି କନ୍ୟାଟି ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଘାରି ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । କନ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଶୁଣିଥିଲା: କୁଣ୍ଡଳପୁରରେ ଥରେ କେତେଜଣ ପରିବ୍ରାଜକ ଯୋଗୀ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ, - ସେମାନେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶଂସା କରି ସଂଗୀତ ଗାନ କରୁଥିଲେ; ଏମାନେ ଦରବାରକୁ ମଧ୍ୟ ଆସି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗାନ କଲେ ଏବଂ ରାଜକନ୍ୟା ରୁକ୍ମିଣୀ ଉଚ୍ଚ ଅଳିନ୍ଦଟିଏ ଉପର ବସି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ବକ୍ଷତଳେ ପ୍ରୀତିଲତାଟି ଅଙ୍କୁରିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ତା'ପରେ ସେ ରାତିଦିନ କେବଳ କୃଷ୍ଣଙ୍କର କଥାକୁ ହିଁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନିଦ୍ରାରେ, ଜାଗରଣରେ, ଭୋଜନ ସମୟରେ ଏବଂ କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କର ମନ ଭିତରେ କେବଳ କୃଷ୍ଣ ହିଁ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । ରୁକ୍ମିଣୀ ଦେବୀ ଗୌରୀଙ୍କର ପ୍ରତିମାଟିଏ ଥାପି ଯଦୁକୁଳପତିଙ୍କୁ କିପରି ନିଜର ପତିରୂପେ ଲାଭ କରିବେ, ସେହି ବିଷୟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ବୟସ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ପିତା ତଥା ଭ୍ରାତାମାନେ ତାଙ୍କ ସକାଶେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପାତ୍ରଟିଏ ମଧ୍ୟ ଖୋଜୁଥିଲେ । ସବାବଡ଼ ଭାଇ ରୁକ୍ମଣ ଚନ୍ଦେରୀର ନୃପତି ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ, ମାତ୍ର ବୃଦ୍ଧ ରାଜନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଭ୍ରାତାମାନେ ଉପହାସ କରି ତାଙ୍କୁ ଗାଈଜଗି ବୁଲୁଥିବା ଜଣେ

ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି କହି ନାପସନ୍ଦ କରି ପକାଇଲେ । ସେମାନେ ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ବିଷୟରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ସ୍ୱୀକାର ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ବିବାହର ଦିନ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସହରବାସୀ ସମସ୍ତେ ଏଥିରେ ଦୁଃଖମଗ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ; କାରଣ, ରୁକ୍ମିଣୀ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁସୀ ହୋଇଥାନ୍ତେ । ନିଷ୍ପତ୍ତିଟି ବିଷୟରେ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବାରୁ ରୁକ୍ମିଣୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ: "କାୟମନୋବାକ୍ୟରେ ମୁଁ ଜଗଦୀଶ୍ୱର କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ହିଁ ବରଣ କରି ସାରିଛି ।" ତା'ପରେ ସେ ଏକ ଚିଟାଉ ଲେଖି କୃଷ୍ଣଙ୍କ କତି ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହାତରେ ଦ୍ୱାରକା ପଠାଇ ଦେଲେ । ସେଥିରେ ଥିଲା: "ଆପଣ ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟର କଥା ଜାଣିପାରନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କର ମନର ଭାବନାକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି । ତେଣୁ ମୁଁ ଆଉ ଅଧିକ ବା କ'ଣ କହିବି ? ଆପଣ ହିଁ ମୋ'ର ଆଶ୍ରୟ, ଆପଣ ହିଁ ମୋ'ର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିବେ । ସେଥିପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ କିଛି କରିବେ, - ଏଠାକୁ ଆସିବେ ଏବଂ ଏହି ଦାସୀକୁ ସାକ୍ଷାତ ଦେବେ ।" ସେହି ପତ୍ରଟି ପାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୁଣ୍ଡଳପୁର ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ଶିଶୁପାଳ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ବିବାହକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଯାଉଥିଲା । କୃଷ୍ଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଫଳ ଭାବରେ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କୁ ନିଜ ରଥଉପରେ ବସାଇ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରି ପାରିଥିଲେ ଓ ବଳରାମ ତଥା ତାଙ୍କର ସୈନ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କର ଅନୁଗମନ କଲେ । ଶିଶୁପାଳ ଜରାସନ୍ଧ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଧାବନ କଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାହତ ହେଲେ । ସେ ରୁକ୍ମଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପରାସ୍ତ କରି ବାନ୍ଧିନେଲେ ଏବଂ କନ୍ୟାକୁ ନେଇ ଗୃହକୁ ଗଲେ । କାମଦେବ ସେମାନଙ୍କର ପୁତ୍ର ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ରୂପେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲେ । ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କର ପୁତ୍ର ଅନିରୁଦ୍ଧ, - ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କର ଅବତାର । ଅନିରୁଦ୍ଧ ଚାରୁମତିଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ, ମାତ୍ର ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧସ୍ଥାପନଟି ଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା କଳହ ମେଣ୍ଟି ପାରିନଥିଲା । ରୁକ୍ମଣୀ ବଳରାମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେଲେ । ପରେ ଅନିରୁଦ୍ଧ ବାଣାସୁର କନ୍ୟା ଉଷାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିବାହ କଲେ । ଆପଣାର ପୌତ୍ରକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ କୃଷ୍ଣ ବାଣାସୁର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ, କାରଣ ତାହାକୁ ବାଣାସୁର ବନ୍ଦୀ କରି ନେଇଥିଲା । ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଶିବ ମଧ୍ୟ ଆସି ବାଣାସୁର ପକ୍ଷରେ ଲଢ଼ିଲେ, ମାତ୍ର ପରାଜିତ ହୋଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଖରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲେ । ସେତେବେଳେ କୃଷ୍ଣ ଏହିକଥା କହି ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଗତ କରିଥିଲେ : "ହେ ଶିବ, ଆପଣଙ୍କ ଓ ମୋ' ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ନାହିଁ ଏବଂ ଯିଏ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ଭାବେ, ସେ ନରକରେ ଯାଇ ପଡ଼େ

ଏବଂ ଆଦୌ ରକ୍ଷା ପାଏନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ଯିଏ ଆପଣଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ କରେ, ସିଏ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଲାଭ କରେ ।"

କୃଷ୍ଣ ସତ୍ୟଭାମା ତଥା ଆହୁରି କେତେଜଣଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ; ନିଜର ଅସାଧାରଣ କୃତି ଦ୍ୱାରା ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଜୟ କରି ଆଣିଥିଲେ । ଏବଂ ଆଉଥରେ, ଯେତେବେଳେ ଭୌମାସୁର ନାମରେ ଗୋଟିଏ ରାକ୍ଷସ ବହୁସହସ୍ର ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କୁ ହରଣ କରି ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲା, କୃଷ୍ଣ ତା' ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ବଧ କରିଥିଲେ । ଏହି କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଗୃହକୁ ଆଣିଥିଲେ । ଏବଂ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଠାରୁ ତାଙ୍କର ଦଶଟି ଲେଖାଏଁ ପୁତ୍ର ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲେ, - ସମସ୍ତେ ଶ୍ୟାମଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଥିଲେ, କମଳପରି ନୟନ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ପୀତ ଏବଂ ନୀଳ ବସନ ପରିଧାନ କରିଥିଲେ । ଦ୍ୱାରକାର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ବୃଷ୍ଣି ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା ।

କାଳିନ୍ଦୀଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ

କୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାରକାରେ ରାଜପଣ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ହସ୍ତିନାପୁରଠାରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ନିପାତ ଲାଗି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ଓ ବଳରାମ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଏବଂ ସେଠାରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଅତିଥି ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର କନ୍ୟା କାଳିନ୍ଦୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।

ବଳରାମ ଆନର୍ତ୍ତର ରାଜା ରେବତଙ୍କର କନ୍ୟା ରେବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଥରେ ସେ ବ୍ରଜକୁ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦାଙ୍କ ଆଗରେ ହରିଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତିକଥା ଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଥିଲେ ଏବଂ ଗୋପୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନୃତ୍ୟ ଏବଂ ସଂଗୀତ ଦ୍ୱାରା ଆପ୍ୟାୟିତ କଲେ । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ପୁତ୍ର ସାମ୍ବ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର କନ୍ୟା ଲକ୍ଷ୍ମଣାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ କିନ୍ତୁ, ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ନିଆ ଯାଇଥିଲା ଓ ବଳରାମ ତାଙ୍କୁ ଯାଇ ଉଦ୍ଧାର ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଏ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ରହିଥିଲେ । ବଳରାମ ହସ୍ତିନାପୁର ସହରକୁ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ତଟଯାଏ ଘୋଷାରି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ ଓ ଲୋକମାନଙ୍କର ଜୀବନରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଏକାନ୍ତ ଅନୁରୋଧ କରାଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଥିରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହୋଇନଥିଲେ । ସେ ସାମ୍ବ ଓ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ନିରାପଦରେ ଦ୍ୱାରକାକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲେ ।

ନିଜ ପୁଅ କୃଷ୍ଣ ଆପଣାର ହଜାର ହଜାର ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହିତ କିପରି ଜଣେ ଗୃହସ୍ଥର ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ଏକଦା ନନ୍ଦ ଦ୍ୱାରକା ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ କରି ସେ ରୁକ୍ମିଣୀ, ସତ୍ୟଭାମା ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରାସାଦମାନ ଦେଖିଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାସାଦରେ ହିଁ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲେ । ନନ୍ଦ ନିଜ ପୁତ୍ରଙ୍କର ଯୋଗମାୟାର ପରିଚୟ ପାଇ ଚକିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଆଉଥରେ ନାରଦ ଆସି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ପାଣ୍ଡବମାନେ ତାଙ୍କ ସମ୍ମାନାର୍ଥେ କରୁଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ ଯଜ୍ଞ ଦେଖିଯିବା ନିମନ୍ତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ସେହି ମହାନ୍ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିରେ ଶିଶୁପାଳ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ଏବଂ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲେ ।

ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ

ସୀତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ରାମ କିପରି ଯୁଦ୍ଧଦ୍ୱାରା ରାବଣ ଉପରେ ବିଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ, ତାହା ପୂର୍ବରୁ କଥିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଶିଶୁପାଳ ତଥା ଏହି ରାବଣ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଠାରୁ ଆଦୌ ଭିନ୍ନ ନଥିଲେ, ଯିଏ କି ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କର ଜଣେ ରାଜା ଥିଲା ଏବଂ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅତି ମାତ୍ରାରେ ଘୃଣା କରୁଥିଲା । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରୁଥିବା ସମୟରେ ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ସ୍ୱୟଂ ବିଷ୍ଣୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ତମ୍ଭ ମଧ୍ୟରୁ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ନୃସିଂହ ରୂପେ ତାହାର ବିଦାରଣ କରିଥିଲେ । କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଏକଦା ସିଏ ବୈକୁଣ୍ଠପୁରରେ କୌଣସି ଉଚ୍ଚପଦରେ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା, ମାତ୍ର କୌଣସି ଗୁରୁତର ଅପରାଧ କରି ପକାଇଥିଲା । ସିଏ ତିନି ଜନ୍ମ ଲାଗି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଶତ୍ରୁହୋଇ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବ ଅଥବା ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁରୂପେ ସାତୋଟି ଜନ୍ମପାଇଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଯିବ, ତାକୁ ଦୁଇଟିରୁ ଗୋଟିକୁ ବାଛିନେବାକୁ କୁହାଯିବାରୁ ଶୀଘ୍ର ମର୍ତ୍ତ୍ୟଜନ୍ମରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ସେ ପ୍ରଥମଟିକୁ ହିଁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲା ।

ଏକଥା ସ୍ମରଣ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ରାବଣ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷଣେ ପଛକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ରାମଙ୍କର ଦେବତ୍ୱକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲା ଏବଂ କହିଥିଲା: "ରାମ ମୋତେ ବଧ କରିବେ ଏବଂ ସେହି ସକାଶେ ହିଁ ମୁଁ ଜନକଙ୍କର ନନ୍ଦିନୀ ସୀତାଙ୍କୁ ହରଣ କରି ଆଣିଛି । କୌଣସି ପ୍ରକାର କାମନା କିମ୍ବା କ୍ରୋଧର ଶିକାର ହୋଇ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏଠାରେ ରଖିନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ନିଜର ମୃତ୍ୟୁ ଚାହୁଁଛି, ଯେପରିକି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଧାମକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରିବି ।" ଶିଶୁପାଳ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ

ଏପରି କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ସିଏ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର କୃଷ୍ଣ-ଅବତାରରେ ତାଙ୍କୁ ଅତିରିକ୍ତ ପରିମାଣରେ ଘୃଣା କରୁଥିଲା ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ହାତରେ ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା; "ମାତ୍ର, ତା'ର ସକଳ ଭାବନା ସର୍ବକ୍ଷଣରେ ତାଙ୍କଠିଠାରେ ହିଁ ନିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ, ଏତେ ମାତ୍ରାରେ ଘୃଣା କରିଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଶିଶୁପାଳ ନିଜର ମୃତ୍ୟୁଅନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପଦକୁ ଲାଭ କରିଥିଲା । କାରଣ, କ୍ରୋଧର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଈଶ୍ୱର ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସିଏ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଏକ ଉତ୍ତମ ଗତି ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି ।"

କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜୀବନାବସାନ

ଏହାପରେ କୃଷ୍ଣ ପୁନର୍ବାର ଯାଇ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସାରଥି ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କରି ମୁଖରୁ ହିଁ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ନିଃସୃତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ଏବଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ମାତା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଅଭିଶାପ ବି ପାଇଲେ । ଗାନ୍ଧାରୀ ନିଜ ପୁତ୍ର ତଥା ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ଓ ଶତ୍ରୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିୟୋଗରେ ରୋଦନ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଏବଂ, ହରିଙ୍କୁ ଆଦି ସ୍ରଷ୍ଟା ଓ ଏହି ସବୁକିଛିର ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ସେହି ଗୋଟିଏ ସତ୍ତା ବୋଲି ଜାଣି ଗାନ୍ଧାରୀ ଏସବୁ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ କାହିଁକି ପଡ଼ିଲା ବୋଲି ଖେଦରେ ତାଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇଥିଲେ । କହିଥିଲେ ଯେ, ଛତିଶି ବର୍ଷ ପରେ କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖରେ ତଥା ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ପୃଥିବୀରୁ ବିଦାୟ ନେବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବଂଶର ସମସ୍ତେ, ବୃଷ୍ଣିମାନେ ବିଲୟ ଲଭିବେ । ଏହି ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ସମୟକ୍ରମେ ସତ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ଦ୍ୱାରକାବାସୀ ଏକ ଉନ୍ମାଦର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପରସ୍ପରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ହତ ହେଲେ, - ସେଥିରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ସବୁ ପୁତ୍ର ଏବଂ ପୌତ୍ର ମଧ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଲେ । କେବଳ ନାରୀମାନେ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ବଳରାମ ବାକୀ ରହିଲେ । ତା'ପରେ ବଳରାମ ଅରଣ୍ୟକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ଓ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରଥମେ ହସ୍ତିନାପୁରକୁ ଜଣେ ଦୂତ ପଠାଇଥିଲେ । ସେ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ଯେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ହିଁ ଦ୍ୱାରକାପୁରୀ ଓ ସେଥିରେ ବାସ କରୁଥିବା ନାରୀମାନଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବେ । ତା'ପରେ ନିଜ ପିତାଙ୍କ ଠାରୁ ମେଲାଣି ମାଗି ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବନକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସେଠାରେ ବଳରାମ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା

କରୁଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ଦେଖିଲେ, ଅରଣ୍ୟସୀମାରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ବୃକ୍ଷର ମୂଳରେ ବଳରାମ ଆସୀନ ରହିଛନ୍ତି ; ସେ ଜଣେ ଯୋଗୀଙ୍କ ପରି ବସିଛନ୍ତି, ଏବଂ, କେଡ଼େ ବିସ୍ମୟର ବିଷୟ, ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ମୁଖ ଭିତରୁ ସହସ୍ରଫଣାଯୁକ୍ତ ନାଗ ଅନନ୍ତ ବାହାରି ଯାଇ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ସ୍ୱୟଂ ସମୁଦ୍ର, ପବିତ୍ର ନଦୀଗଣ ତଥା ବହୁସଂଖ୍ୟକ ନାଗଦେବତା ତାହାକୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସମାଗତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଭାଇ ଏହି ମନୁଷ୍ୟସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଯିବାର କୃଷ୍ଣ ସ୍ୱୟଂ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ତା'ପରେ ସେ ଏକାକୀ ହୋଇ ସେହି ଅରଣ୍ୟରେ ବୁଲିଲେ । ଏକଦା ଏତେ ଶକ୍ତିର ଆକର କୃଷ୍ଣ ଭୂଇଁଉପରେ ବସି ଗାନ୍ଧାରୀ ଦେଇଥିବା ଅଭିଶାପଟିର କଥା ଭାବୁଥିଲେ ; - ସକଳ ଘଟଣା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ନିଜର ଯିବା ସମୟଟି ମଧ୍ୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ବୋଲି ଜାଣିଲେ । ସେ ଯୋଗଦ୍ୱାରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱଆୟତ୍ତରେ ରଖିଲେ ଏବଂ ଭୂମି ଉପରେ ନିଜର ଦେହକୁ ପ୍ରଲମ୍ବିତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଜଣେ ବ୍ୟାଧ ତାଙ୍କୁ ମୃଗଟିଏ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି ଶରଟିଏ ମାରି ଦେଇଥିଲା ଓ ଶରଟି ଆସି ତାଙ୍କର ପାଦକୁ ବିଦ୍ଧ କଲା। ସମୀପକୁ ଆସି ବ୍ୟାଧ ଜଣେ ପୀତବସନଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ କରୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲା । ଆପଣାକୁ ଅପରାଧୀ ଜାଣି ସେ ତାଙ୍କର ପାଦ ଛୁଇଁଲା । କୃଷ୍ଣ ଉଠିଲେ ଏବଂ ଶବରକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ସେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ଆକାଶ ଆଲୋକମୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପ୍ରାସାଦ ବାଟ ଦେଇ ସେ ନିଜ ପୁରରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ।

ଅର୍ଜୁନ ଦ୍ୱାରକା ଯାଇ ବୃଷ୍ଣିକୁଳର ନାରୀ ତଥା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆସିଥିଲେ ଓ ତା'ପରେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯାତ୍ରା କଲେ । ବାଟରେ ଦଳେ ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ସମଗ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀଟିକୁ ଆସି ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ରମଣୀଙ୍କୁ ହରଣ କରି ନେଇଗଲେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ମାନଙ୍କୁ ଆଣି ଅର୍ଜୁନ ନୂତନ କେତୋଟି ସହରରେ ଥଇଥାନ କରାଇଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ରୁକ୍ମିଣୀ ତଥା କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଆଉ କେତେଜଣ ପତ୍ନୀ ସତୀ ହେଲେ ; ଅନ୍ୟମାନେ ସନ୍ୟାସିନୀ ହୋଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ସମୁଦ୍ରର ଜଳରାଶି କୂଳ ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଆସି ଦ୍ୱାରକାକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଡ଼ାଇଦେଲା ।

ପୁରାଣ, ମହାକାବ୍ୟ ଓ ବେଦର ଆଉକିଛି କାହାଣୀ

ସମୁଦ୍ର-ମନ୍ଥନ

ବହୁକାଳ ପୂର୍ବେ ଏକଦା ଏପରି ଘଟିଲା ଯେ, ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ମହର୍ଷି ଦୁର୍ବାସା, ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଶିବଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ, - ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ କରିଥିବା କୌଣସି ଉପହାସ ନିମନ୍ତେ ଏକ ଅଭିଶାପ ଦେଇଥିଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ତଥା ତିନୋଟିଯାକ ଭୁବନ କ୍ରମେ ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ଆସିଲେ ଏବଂ ସବୁକିଛିର ଧ୍ୱଂସ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ବଳ ଦେଖି ଦୈତ୍ୟ ବା ଅସୁରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବଳକଷାକଷି ହେବାଲାଗି ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇଲେ । ନିଜର ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଦେବତାଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଳାୟନ କରିଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମା ସେମାନଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ହେଉଛନ୍ତି ଅସୁରମାନଙ୍କର ବଶକାରୀ ସ୍ରଷ୍ଟା, ପାଳନକର୍ତ୍ତା, ଅବିନାଶୀ ଦେବତା, ସଂହାରକାରୀ । ବ୍ରହ୍ମା ଏହିପରି କହି ଦେବତାମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇ କ୍ଷୀରସାଗରର ଉତ୍ତର ତଟରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଆସ୍ଥାନ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଶଙ୍ଖଚକ୍ରଗଦା ଧାରଣ କରିଥିବା ପରମ-ଈଶ୍ୱର ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ବିଷ୍ଣୁ ପିତାମହ ତଥା ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆସି ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଭଗବାନ୍ ହରି ଈଷତ୍ ହସି କହିଥିଲେ: "ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ଆପଣମାନଙ୍କର ବଳ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଆଣିଦେବି । ଆପଣମାନେ ମୋ'ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ: କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରରେ କିଛି ଶକ୍ତିସଂଯୁକ୍ତ ଔଷଧ ନେଇ ନିକ୍ଷେପ କରିଦିଅନ୍ତୁ, ମନ୍ଦରପର୍ବତକୁ ଖୁଆ ଏବଂ ବାସୁକୀକୁ ରଜ୍ଜୁରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଅମୃତ ନିଷ୍କାଶନ ନିମନ୍ତେ ମନ୍ଥନ କରନ୍ତୁ । ଏଥିପାଇଁ ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ, - ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମେଣ୍ଟ ବାନ୍ଧନ୍ତୁ । କଥା ରହୁ, ଯେ ଏକତ୍ର ମନ୍ଥନ ଦ୍ୱାରା ସମୁଦ୍ରରୁ ଯାହାକିଛି ବାହାରିବ, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଭାଗ ରହିବ । ହଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ଭରସା ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତୁ ଯେ ଅମୃତ ପାନ କଲେ ସେମାନେ

ମଧ୍ୟ ଅମରତ୍ୱ ଲାଭ କରି ପାରିବେ । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ଏଥିରୁ କୌଣସି ଭାଗ ନମିଳିବ, ମୁଁ ସେକଥାକୁ ଦେଖିବି, ସେମାନଙ୍କର କେବଳ ଶ୍ରମ କରିବା ହିଁ ସାର ହେବ ।''

ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେବତାମାନେ ଅସୁରମାନଙ୍କ ସହିତ ଚୁକ୍ତିବଦ୍ଧ ହେଲେ ଓ ଏକତ୍ର କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରରର ମନ୍ଥନ କଲେ । ସେମାନେ ସେଥିରେ ଶକ୍ତିସଂପନ୍ନ ଔଷଧିମାନ ପକାଇଲେ, ମନ୍ଦରପର୍ବତକୁ ଖୁଆ କଲେ, ବାସୁକୀ ଦଉଡ଼ିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲେ । ଦେବତାମାନେ ଲାଞ୍ଜପଟେ ରହିଲେ ଓ ଦୈତ୍ୟମାନେ ମସ୍ତକପଟେ । ପର୍ବତକୁ ଖୁଆ କରି ଘୂରାଇବା ସମୟରେ ହରି କଚ୍ଛପରୂପ ଧାରଣ କରି ଭୂମିଦେଶରେ ରହିଲେ । ଦେବତା ତଥା ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ, - ସର୍ପଟିକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ ଟାଣିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଆଉଏକ ବିଶାଳ ଦେହ ଧାରଣ କରି ସେ ପର୍ବତଟିର ଶିଖରଦେଶରେ ଯାଇ ମଧ୍ୟ ବସିଥିଲେ । ନିଜ ଶକ୍ତିର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସେ ସର୍ପରାଜକୁ ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତିପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଶରୀରରେ ବଳ ଭରି ଦେଉଥିଲେ । ମନ୍ଥନରତ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ବାସୁକୀଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସରୁ ନିର୍ଗତ ହେଉଥିବା ଅଗ୍ନିରେ ଅସୁରଗଣଙ୍କର ମୁଖ ଉପରେ ଧାସ ପଡ଼ିଯିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁସବୁ ମେଘ ବାସୁକୀର ଲାଞ୍ଜପଟକୁ ଭାସି ଯାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ଆପଣାର ଶୀତଳ ଜଳବର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବେଶ୍ ସତେଜ କରାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ସେହି ମନ୍ଥନ ଫଳରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସୁରଭି ନାମକ କାମଧେନୁର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା ଏବଂ ଦେବଗଣ ତାହାକୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ତା'ପରେ ଢଳ ଢଳ ନୟନରେ ଦେବୀ ବାରୁଣୀ ବାହାରିଲେ । ବାରୁଣୀ ହେଉଛନ୍ତି ସୋମରସର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ; ତା'ପରେ ନନ୍ଦନ କାନନରେ ଫୁଟୁଥିବା ପାରିଜାତ ଫୁଲ, ଯେଉଁ ଫୁଲ ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ଆଣି ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ଆପଣାର ସୁଗନ୍ଧରେ ସମଗ୍ର ଭୁବନକୁ ମହକଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥାଏ । ତା'ପରେ କମନୀୟତା ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ମୁଗ୍ଧ କରି ଦେଉଥିବା ଅପ୍ସରାଗଣ । ତା'ପରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ଯିଏକି ବାହାରିବା ମାତ୍ରକେ ମହାଦେବ ତାଙ୍କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ନେଇଗଲେ ଏବଂ ନିଜର କପୋଳ ଉପରେ ଖଞ୍ଜି ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ ତା'ପରେ ହଳାହଳ ଭୟଙ୍କର ବିଷ ଓ ସେହି ବିଷକୁ ମଧ୍ୟ ମହାଦେବ ସ୍ୱୟଂ ପାନ କଲେ; ନହେଲେ

ତାହା ସାରା ପୃଥିବୀକୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେଇଥାନ୍ତା । ସେହି ବିଷପାନ ଦ୍ୱାରା ମହାଦେବଙ୍କର କଣ୍ଠ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କଲା ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ସେହି ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କୁ ନୀଳକଣ୍ଠ ବୋଲି କୁହା ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ଅମୃତକୁ ଧରି ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ ଆସିଥିଲେ । ସେଥିରେ ଦୈତ୍ୟ ତଥା ଋଷିମାନଙ୍କର ଆଖି ହର୍ଷୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ତା'ପରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଆନନ୍ଦଦାୟିନୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆସିଲେ, - ପ୍ରଭାମୟୀ, ଏବଂ ସେ ଏକ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ପଦ୍ମଉପରେ ଆସୀନା ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଗର ହସ୍ତୀମାନେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଗଙ୍ଗା ଆଣିଥିବା ଶୁଦ୍ଧ ଜଳକୁ ନେଇ ଢାଳି ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ନିର୍ମିତ ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ସେହି ଜଳକୁ ଢାଳିଥିଲେ ଏବଂ ଦେଖି ମହାଉଲ୍ଲସିତ ଋଷିଗଣ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାମାନ ଗାନ କରିଥିଲେ । କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ମଉଳି ଯାଉନଥିବା ପୁଷ୍ପଗୁଡ଼ିକର ଗୋଟିଏ ମାଳା ନେଇ ତାଙ୍କର ବେକରେ ପକାଇ ଦେଇଥିଲା, ବିଶ୍ୱକର୍ମା ନାନା ରତ୍ନ ଓ ମଣିମାଣିକ୍ୟ ଆଣି ତାଙ୍କର ଦେହ ଉପରେ ସଜ୍ଜିତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ ତା'ପରେ, ପ୍ରକୃତରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ରମଣୀ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆପଣାକୁ ନେଇ ତାଙ୍କରି ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଉପବିଷ୍ଟ କରାଇଦେଲେ ଏବଂ ପୁଲକିତ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୈତ୍ୟମାନେ ଆଦୌ ସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବ କରିନଥିଲେ, କାରଣ, ସମୃଦ୍ଧିର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ପ୍ରସନ୍ନତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେନାହିଁ ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧଭର ହୋଇ ଦୈତ୍ୟମାନେ ଧନ୍ୱନ୍ତରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଅମୃତର ଭାଣ୍ଡଟିକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପଳାଇଲେ । ମାତ୍ର ବିଷ୍ଣୁ ମୋହିନୀର ବେଶ ଧାରଣ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ମୋହିତ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ଅସମ୍ମତ ହୋଇ କଳହ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେହି ଭାଣ୍ଡଟିକୁ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଲାଗି ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ଦେବତାମାନେ ସେହି ଅମୃତକୁ ମନବୋଧ ହେବାଯାଏ ପାନ କଲେ ଏବଂ ସେଇଥିରୁ ଶକ୍ତି ଲାଭ କରି ସେମାନେ ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ନରକ ଆଡ଼କୁ ଘଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ତା'ପରେ ଅତୀବ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବନ୍ଦନା କଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ପୁନର୍ବାର ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ କିରଣ ଦେଲେ ଏବଂ ତିନୋଟିଯାକ ଭୁବନ ପୁନର୍ବାର ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ହୋଇଉଠିଲା, ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀର ହୃଦୟରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜାଗରିତ ହୋଇଥିଲା । ନିଜ ସିଂହାସନ ଉପରେ ସମାସୀନ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତି କରି ଗୋଟିଏ

ସ୍ତୋତ୍ର ରଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏଥିରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପରମତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ବର ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ଯେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ କେବେହେଲେ ଏହି ତ୍ରିଭୁବନକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯିବେନାହିଁ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ର ରଚନା କରିଥିବା ସେହି ସ୍ତୋତ୍ରଟି ଗାନ କରା ଯାଉଥିବା କୌଣସି ଗୃହକୁ କେବେହେଲେ କୌଣସି କଷ୍ଟ କିମ୍ବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଆସି ପାରିବନାହିଁ ।

କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଏହି ଜନ୍ମକଥାଟିକୁ ଯିଏ ଶୁଣିବ, ଯିଏ ଏହାକୁ ପାଠ କରିବ, ସୌଭାଗ୍ୟର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ତିନି ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବେହେଲେ ତାହାର ଗୃହକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ଯିବେନାହିଁ, ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ସେହି ସ୍ତୋତ୍ରଟି ଗାନ କରା ଯାଉଥିବା କୌଣସି ଗୃହକୁ କେବେହେଲେ କୌଣସି କଷ୍ଟ କିମ୍ବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଆସି ପାରିବନାହିଁ ।

ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଜନ୍ମ

ଏକଦା ଅଯୋଧାରେ ସଗରନାମକ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ସନ୍ତାନଟିଏ ହେଉ ବୋଲି ତାଙ୍କର ବହୁତ ବାସନା ଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ସନ୍ତାନ ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପତ୍ନୀ କେଶିନୀ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ନୀ ହେଉଛନ୍ତି ଗରୁଡ଼ଙ୍କର ଭଉଣୀ ସୁମତି, ଦୁଇ ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସଗର ହିମାଳୟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଶହେ ବର୍ଷ ଚାଲିଯିବା ପରେ, ସେ ଯାହାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ, ସେହି ଭୃଗୁମୁନି ତାଙ୍କର ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂରଣ କଲେ । ମୁନି କହିଥିଲେ: "ହେ ରାଜନ୍, ଏହି ମନୁଷ୍ୟଲୋକରେ ଆପଣ ପଟାନ୍ତରହୀନ ଖ୍ୟାତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବେ; ଆପଣଙ୍କର ବଂଶରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଆପଣଙ୍କର ଜଣେ ପତ୍ନୀ କେଶିନୀ ଏକ ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିବେ; ଏବଂ ଆଉଜଣେ ପତ୍ନୀ ଷାଠିଏ ହଜାର ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେବେ ।" ଏକଥା ଶୁଣି ପତ୍ନୀମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସୀ ହେଲେ ଓ ଋଷିଙ୍କର ବନ୍ଦନାପୂର୍ବକ କହିଥିଲେ, "ଆମକୁ କହନ୍ତୁ, ଆମ ଭିତରୁ କାହାର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ହେବ ଏବଂ କାହାର ଷାଠିଏ ହଜାର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହେବେ ।" ଋଷି ସେମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ, "ଆପଣମାନେ ହିଁ କହନ୍ତୁ କିଏ କ'ଣ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, - ଜଣେ ଏପରି ପୁତ୍ର ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଯିଏକି ବଂଶର ରକ୍ଷା କରିବ ଅଥବା ଷାଠିଏ ହଜାର ପୁତ୍ର ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ବଂଶରକ୍ଷା କରିବେନାହିଁ ? " କେଶିନୀ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ପାଇଁ ଆଶା ପ୍ରକାଶ କଲେ ଏବଂ ଗରୁଡ଼ଙ୍କର ଭଗ୍ନୀ ବହୁପୁତ୍ର ଇଚ୍ଛା

କରିଥିଲେ । ଏହାପରେ ରାଜା ମୁନିଙ୍କର ବନ୍ଦନା ତଥା ପ୍ରଦକ୍ଷିଣା କରି ପୁନର୍ବାର ରାଜଧାନୀକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ।

ଯଥାସମୟରେ କେଶିନୀ ଏକ ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କଲେ ଏବଂ ତାହାକୁ ଅସମଞ୍ଜ ବୋଲି ନାମ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସୁମତି ଗୋଟିଏ ପିଣ୍ଡୁଳା ପ୍ରସବ କଲେ ଓ ସେଇଟି ଫାଟିଯିବା ପରେ ସେଥିରୁ ଷାଠିଏ ହଜାର ପୁତ୍ର ବାହାରି ଆସିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଧାତ୍ରୀମାନେ ଘୃତଭାଣ୍ଡରେ ପାଳନ କରିଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯୌବନପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ କିସୁନ୍ଦର ଦେଖାଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠତମ ଅର୍ଥାତ୍ କେଶିନୀଙ୍କର ପୁଅ ତାଙ୍କୁ ଆଦୌ ଦୁଇଆଖିରେ ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ସରଯୂ ନଦୀରେ ନେଇ ଫିଙ୍ଗିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ସେମାନେ ନଦୀର ଜଳରେ ପତିତ ହେବେ ଓ ସେ ସେହି ଦୃଶ୍ୟକୁ ଦେଖିବେ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସେହିଭଳି ମନୋଭାବ ହିଁ ରହିଥିଲା ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ବହୁତ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ରାଜା ଅସମଞ୍ଜଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟରୁ ବିତାଡ଼ିତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ନିଜର ମଧ୍ୟ ସୁମାନ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଥିଲା; ସୁମାନ କୋମଳ ଭାବରେ କଥା କହୁଥିଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ସୁଆଚରଣ କରୁଥିଲେ ।

ବହୁତ ବର୍ଷ ଅତୀତ ହୋଇ ଯିବାପରେ ରାଜା ସଗର ଏକ ବୃହତ୍ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ କରାଇବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ହିମାଳୟ ଓ ବିନ୍ଧ୍ୟ ଦୁଇପର୍ବତ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେଇ ଯଜ୍ଞ କରାଯିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର ହେଲା । ସେଇଠି ଯଜ୍ଞାଶ୍ୱଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଗଲା ଏବଂ ଜଣେ ଶକ୍ତିମାନ୍ ରଥଯୋଦ୍ଧା ଅଂଶୁମତ ଅଶ୍ୱ ସହିତ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଘଟିଲା ଯେ, ବାସନ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ରାକ୍ଷସୀର ରୂପ ଧାରଣ କରି ଅଶ୍ୱଟିକୁ ଚୋରି କରି ନେଇଗଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜକମାନେ ଆସି ରାଜାଙ୍କୁ ସେହି ସମ୍ବାଦ ଦେଲେ, ଚୋରି କରି ନେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହତ୍ୟା କରି ଅଶ୍ୱଟିକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ତା' ନହେଲେ ଯଜ୍ଞ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବହୁତ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କାରଣ ହେବ ।

ଅଶ୍ୱଟିର ସନ୍ଧାନ କରିବାଲାଗି ସଗର ତାଙ୍କର ଷାଠିଏ ହଜାର ପୁଅଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । କହିଥିଲେ, "ସମୁଦ୍ର ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଟିକୁ ଯାଇ ଖୋଜି ଆସ; ଯୋଜନ ଯୋଜନ କରି ଖୋଜ, ଭୂମିର

ଉପରିଭାଗକୁ ଖୋଜ, ଭୂମିଗର୍ଭକୁ ମଧ୍ୟ ଖୋଜି ଆସ । ତା'ପରେ ସେହି କୁମରମାନେ ସାରା ଭୁବନକୁ ଖେଦି ଯାଇଥିଲେ । ଉପରିଭାଗରେ ନପାଇ ଆପଣାର ବଜ୍ରସମାନ ବାହୁ ଏବଂ ମଜବୁତ ଖନନ-ଉପକରଣ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଖୋଳିଲେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ପୃଥିବୀ ବହୁତ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ନିହତ ହୋଇଥିବା ସର୍ପ ଓ ପିଶାଚମାନେ ଭୟଙ୍କର ନାଦରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ କମ୍ପାଇଦେଲେ । ସତେଅବା ପୃଥିବୀର ଗର୍ଭଯାଏ ଯିବାକୁ ମନ କରି ସେମାନେ ଷାଠିଏ ହଜାର ଯୋଜନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୋଳି ପକାଇଥିଲେ । ସମଗ୍ର ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପକୁ ଛାରଖାର କରିଦେଲେ, ଯାହାଫଳରେ ସ୍ୱୟଂ ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପରାମର୍ଶ ନିମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସମୀପରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ସେମାନେ ମାଗୁଣି କରି କହିଥିଲେ, "ହେ ପିତାମହ, ସଗରପୁତ୍ରମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ଖୋଳି ପକାଇଲେଣି ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ବହୁତଙ୍କର ପ୍ରାଣନାଶ ବି ହୋଇଗଲାଣି । ଜଣେ କେହି ସଗରଙ୍କର ଅଶ୍ୱକୁ ଚୋରିକରି ନେଇଛି ବୋଲି ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେଉଛନ୍ତି । ଏକଥା ଶୁଣି ବ୍ରହ୍ମା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଏହି ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ହେଉଛି ବାସୁଦେବଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ; ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ବସ୍ତୁତଃ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଏବଂ କପିଳଙ୍କର ରୂପ ଧରି ସେ ତାହାକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର କ୍ରୋଧଦ୍ୱାରା ହିଁ ସଗରପୁତ୍ରମାନେ ନିହତ ହେବେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ରହିଛି, ସେମାନେ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଜାଣି ପାରିଛନ୍ତି ଯେ, ପୃଥିବୀଗର୍ଭଟି ଖୋଳା ହେବା ସହିତ ସଗରପୁତ୍ର ମାନଙ୍କର ନିଧନ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ, ଆପଣମାନେ ଆଉ କୌଣସି ଭୟ କରନ୍ତୁନାହିଁ ।" ତା'ପରେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଟିକୁ ତାଡ଼ି ଏବଂ ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ୱେଷଣ କରି ପୁତ୍ରମାନେ ରାଜା ସଗରଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ଏବଂ, ଅଶ୍ୱଟି ଯେତେବେଳେ ମିଳିଲା ନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ କ'ଣ କରିବେ ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ତଥାପି ଆହୁରି ଖୋଳିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ, କାରଣ ଅଶ୍ୱଟିକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପାଇବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ, ତା'ପୂର୍ବରୁ ଖୋଳିବା ଓ ଖୋଜିବା ଆଦୌ ବନ୍ଦ ରହିବନାହିଁ । ପୁତ୍ରମାନେ ପୁନର୍ବାର ଭୂଗର୍ଭକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନେ ସେଠାରେ ବିରୂପାକ୍ଷ ହାତୀକୁ ଭେଟିଲେ, ଯିଏକି ନିଜର ମସ୍ତକ ଉପରେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ବହନ କରୁଛି, ପାହାଡ଼ ଏବଂ ଅରଣ୍ୟ ସବୁକିଛିକୁ ବହନ କରି ରହିଛି । ହାତୀଟି ନିଜ ମସ୍ତକକୁ ହଲାଇଦେଲେ ଭୂମିକମ୍ପ ହେଉଛି ।

ସଗରପୁତ୍ର ହାତୀଟିକୁ ବନ୍ଦନା କଲେ ଏବଂ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଗଲେ । ତା'ପରେ ସେମାନେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଆସି ମହାପଦ୍ମ ନାମକ ଆଉଏକ ବଳବାନ୍ ହାତୀକୁ ଦେଖିଥିଲେ । ଦେଖିବାକୁ ଏକ ପର୍ବତତୁଲ୍ୟ, ନିଜର ମସ୍ତକ ଉପରେ ପୃଥିବୀକୁ ବହନ କରି ରହିଛି । ସେହିପରି ପଶ୍ଚିମାବର୍ତ୍ତ ହୋଇ ସେମାନେ ସୌମନସା ହସ୍ତୀକୁ ଭେଟିଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଉତ୍ତରକୁ ଗତି କରି ଭଦ୍ର ନାମକ ହସ୍ତୀର ସାକ୍ଷାତ ପାଇଲେ । ତୁଷାରଶୁଭ୍ର ବର୍ଣ୍ଣର ଏହି ଭଦ୍ର ନିଜ ଭୂରୁ ଉପରେ ହିଁ ପୃଥିବୀକୁ ବହନ କରୁଥିଲା । ବିଧିପୂର୍ବକ ତାହାର ବନ୍ଦନ କରି ସେମାନେ ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ଆସିଲେ ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଯାଇ କପିଳ ରୂପରେ ଥିବା ଶାଶ୍ୱତ ବାସୁଦେବଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲେ । ସେମାନେ ଅଶ୍ୱଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାଖରେ ମନଖୁସିରେ ତୃଣ ଭକ୍ଷଣ କରୁଥିବାର ଦେଖିପାରିଲେ । କ୍ରୋଧରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ସେମାନେ କପିଳଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁଯାଇ ବୃକ୍ଷ, ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ, କୋଦାଳ ଏବଂ ଲଙ୍ଗଳଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କହିଲେ: "ତୁମେ ହେଉଛ ଚୋର ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଇ ସଗରପୁତ୍ର ମାନଙ୍କର କବଳରେ ଆସି ପଡ଼ିଛ !" ମାତ୍ର କପିଳ ଭୟଙ୍କର ଗର୍ଜନ କରି ଗୋଟିଏ ନିଆଁହୁଳା ସହିତ ପ୍ରତିଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଜଳି ଭସ୍ମ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସଗରଙ୍କ ପାଖକୁ ଏହି ସମ୍ବାଦଟି ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚି ପାରିନଥିଲା ।

ତା'ପରେ ସଗର ନିଜର ନାତି ସୁମନଙ୍କୁ ଡାକି ପ୍ରେରିତ କକାମାନଙ୍କର କି ଦଶା ହେଲା ବୋଲି ଜାଣିବାପାଇଁ ପ୍ରେରଣ କଲେ । କହିଥିଲେ, ପୃଥିବୀରେ ଅନେକ ବଳବାନ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ବାସ କରୁଥିବେ, ସେମାନଙ୍କର ଯଥାବିଧି ସମ୍ମାନ କରିବ, ଯେପରିକି ସେମାନେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ରଖିବେନାହିଁ; ଯେଉଁମାନେ ବିରୋଧ କରିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବ ଏବଂ ମୋ'ର ଅଭିଳାଷଟିକୁ ପୂରଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବ ।" ନାତି ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଚାରିଟିଯାକ ଦିଗର ହସ୍ତୀମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲେ ଏବଂ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ବିଜୟର ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ । ଶେଷରେ ସେ ଭଗ୍ନସ୍ତୂପଟି ନିକଟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ, ଯେଉଁଠାରେ ସଗରପୁତ୍ରମାନେ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସୁମାନ ଗଭୀର ଦୁଃଖରେ ବିଳାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଅଶ୍ୱଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ମୃତମାନଙ୍କର ଶେଷକ୍ରିୟା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ, ମାତ୍ର କେଉଁଠିହେଲେ ଜଳ ପାଇଲେନାହିଁ,

ତାପରେ ଗରୁଡ଼ଙ୍କୁ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବାର ଦେଖି ଏବଂ ଗରୁଡ଼ ତାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କହିଥିଲେ : - ତୁମେ କୌଣସି ଶୋଚନା କରନାହିଁ; କାରଣ ସମସ୍ତଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଏମାନଙ୍କୁ ବିନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହୋଇଛି । ମହାନ୍ ମୁନି କପିଳ ଏହି ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ଦଗ୍ଧ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତୁମେ ଆଉ ଜଳଦ୍ୱାରା ସାଧାରଣ ରୀତିରେ କୌଣସି ଅନ୍ତିମକ୍ରିୟା କରନାହିଁ । ହିମାଳୟ ନନ୍ଦିନୀ, ଯିଏକି ସକଳଭୁବନକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରିଦିଅନ୍ତି, ସେଇ ଏହି ଭସ୍ମସ୍ତୂପଟିକୁ ଲାଭ କରନ୍ତୁ, ତେବେଯାଇ ଷାଠିଏ ହଜାର ସଗରସନ୍ତାନ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗମନ କରି ପାରିବେ । ତୁମେ ଅଶ୍ୱଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯାଅ ଏବଂ ତୁମ ପିତାମହଙ୍କର ଯଜ୍ଞଟି ସମ୍ପନ୍ନ ହେଉ । ନାତି ଅଶ୍ୱଟିକୁ ନେଇ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ଏବଂ ଯଜ୍ଞଟି ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ହିମାଳୟଙ୍କର ଦୁହିତା କିପରି ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଆସିବେ, ତାଙ୍କୁ ତାହା ଜଣାନଥିଲା । ସଗରଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ନାତି ହିଁ ରାଜାରୂପେ ବଛାହେଲେ । ସେ ଜଣେ ମହାନ୍ ରାଜା ଥିଲେ ଏବଂ ସମୟ ଅନୁସାରେ ନିଜର ପୁତ୍ରକୁ ରଖି ଦେଇ ସେ ହିମାଳୟର ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ଶାସନକାଳ ଶେଷ କରି ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କଲେ । ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଦିଲ୍ଲୀପ ରାଜା ହେବାପରେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମକୁ ଅବତରଣ କରାଇ ଆଣିବା ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, ତିରିଶି ହଜାର ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିବା ପରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ଓ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ରାଜର୍ଷି ଭଗିରଥ ସିଂହାସନରେ ବସିଲେ । ଅଳ୍ପ କେତେବର୍ଷ ପରେ ନିଜ ପାରିଷଦ ମାନଙ୍କର ହସ୍ତରେ ରାଜ୍ୟଭାର ସମର୍ପଣ କରି ଭଗିରଥ ହିମାଳୟକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଅବତରଣ ନିମନ୍ତେ ଅରଣ୍ୟରେ ହଜାର ବର୍ଷ ଘୋର ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନିଷ୍ଠାରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମା ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆସି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ବର ମାଗିବାଲାଗି କହିବାରୁ ସେ କହିଲେ ଯେ, ସଗରପୁତ୍ର ମାନଙ୍କର ଭସ୍ମ ଉପରେ ଗଙ୍ଗାର ଧାରା ଆସି ତାହାକୁ ଧୌତ କରିବ । ଏବଂ, ଆଉଗୋଟିଏ ବର ହେଉଛି ଯେ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜାତ ହେବ । ପିତାମହ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଆପଣଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ମହାନ୍, କିନ୍ତୁ ଏଥିଲାଗି ଗଙ୍ଗା ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମରେ ପତିତ ହେବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିଦେବାଲାଗି ମହାଦେବଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆବାହନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ଏହି ପୃଥିବୀ ତାଙ୍କର ପତନ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆଦୌ ସମର୍ଥ ହେବନାହିଁ ।

ତା'ପରେ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଭଗିରଥ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଉପାସନା କଲେ ଓ ମହାଦେବ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଦୁହିତାଙ୍କର ପତନକୁ ନିଜର ମସ୍ତକରେ ଧାରଣ କରିନେବା ସକାଶେ ସମ୍ମତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାପରେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଧାରା ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଶିବଙ୍କର କୃପାମୟ ମସ୍ତକ ଉପରେ ଆସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗଙ୍ଗା ଦମ୍ଭ କରି ଭାବୁଥିଲେ: "ମୋ'ର ଧାରାଟି ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଭସାଇ ନେଇଯାଇ ପାରିବି ଏବଂ ନିମ୍ନସ୍ଥ ଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ଲାବିତ କରିଦେବି ।" କିନ୍ତୁ ଗଙ୍ଗା ଯେତେବେଳେ ଶିବଙ୍କର ଅଡୁଆ ଜଟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପତିତ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ପୃଥିବୀଯାଏ ବି ପହଞ୍ଚି ପାରିନଥିଲେ ଏବଂ ବହୁବର୍ଷ କାଳ ସେହି ଜଟାଭିତରେ ହିଁ ଭ୍ରମିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଭଗିରଥ ପୁନର୍ବାର ବହୁତ କଠୋର ତପସ୍ୟା କଲେ, ତେବେଯାଇ ଶିବ ନଦୀର ଧାରାଟିକୁ ନିଜର ଜଟାମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି ଦେଲେ । ଗଙ୍ଗା ସାତୋଟି ଧାରା ହୋଇ ଭୂତଳରେ ପତିତ ହେଲେ; ତିନୋଟି ଧାରା ପୂର୍ବକୁ, ଆଉ ତିନୋଟି ପଶ୍ଚିମକୁ ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟ ଧାରାଟି ଭଗିରଥଙ୍କର ରଥଟିର ଅନୁଗମନ କଲା । ଜଳଧାରା ଭୂତଳରେ ଆସି ପଡ଼ିବା ସମୟରେ ବଜ୍ରପରି ଶବ୍ଦ କରୁଥାଏ; ପୃଥିବୀ ବିସ୍ମୟକର ଶୋଭା ଧାରଣ କଲା; ମତ୍ସ୍ୟ, କଚ୍ଛପ ଓ ମଗରମାନେ ମଧ୍ୟ ପତିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଦେବତା, ଋଷି, ଗନ୍ଧର୍ବ ଓ ଯକ୍ଷମାନେ ନିଜ ନିଜର ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ ତଥା ସ୍ୱୟଂଚାଳିତ ରଥମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆସୀନ ରହି ସେହି ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଦେଖୁଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଏହି ଅବତରଣରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ ଚକିତ ଓ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଶରୀର ଦେବଗଣ ଏବଂ ସେମାନେ ପରିଧାନ କରିଥିବା ମଣିମୁକ୍ତା ଦ୍ୱାରା ସତେଅବା ଶହେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦିତ ହୋଇଥିବା ପରି ଆକାଶ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ରେଖା ପରି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଧାଉଁଥିବା ଜଳଚରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟ ଭରି ଉଠିଥାଏ । ନଦୀସ୍ରୋତର ଫେନଖଣ୍ଡମାନ ଚଳଭରା ଶରତକାଳୀନ ମେଘଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିବା ତୁଷାରଶୁଭ୍ର ବଗମାନଙ୍କ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି । ଗଙ୍ଗା ଭୂତଳକୁ ପତିତ ହେଉଥାନ୍ତି; କେତେବେଳେ ସିଧା, ପୁଣି କେତେବେଳେ ବଙ୍କା ଏବଂ ବେଳେବେଳେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଅଣଓସାରିଆ ଧାରାରେ ବହି ଯାଉଥାନ୍ତି । ପୁନର୍ବାର ଏକ ବୃହତ୍ ସ୍ରୋତର ଆକାର ଧାରଣ କରୁଥାନ୍ତି । କେଉଁଠାରେ ପର୍ବତଗୁଡ଼ିକୁ ଆରୋହଣ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ପୁଣି ତା'ପରେ ଗୋଟିଏ ଉପତ୍ୟକା ଉପରେ ଆସି ପଡୁଥାନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ଶଙ୍କରଙ୍କର ମସ୍ତକ ଉପରେ ପଡ଼ି ତା'ପରେ ମସ୍ତକରୁ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ପତିତ ହେବା, - ସେହି

ଦୃଶ୍ୟଟିର ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ତୁଳନା ହିଁ ହେବନାହିଁ । ସର୍ବପାପକୁ ହରଣ କରି ନେଉଥିବା ସେହି ପବିତ୍ର ଜଳରାଶିକୁ ଯାଇ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବାଲାଗି ହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ ତଥା ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ସକଳ ନିବାସୀ ତରତର ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ତା'ପରେ ଭଗିରଥ ନିଜ ରଥରେ ଆରୂଢ଼ ହୋଇ ଆଗେ ଆଗେ ଗଲେ ଏବଂ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କର ଅନୁଗମନ କରିଥିଲେ । ଏବଂ, ତା'ପରେ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଦେବତା, ଋଷି, ଅସୁର, ରାକ୍ଷସ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ଯକ୍ଷ, କିନ୍ନର, ନାଗ ଏବଂ ଅପ୍ସରାମାନେ ତଥା ଜଳଚର ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ଅନୁଗାମୀ ହୋଇ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଭଗିରଥଙ୍କର ଅନୁଗମନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଗଙ୍ଗା ଜହ୍ନୁମୁନିଙ୍କର ଯଜ୍ଞମୂଳଟିକୁ ପ୍ଳାବିତ କରି ପକାଇଥିଲେ ଏବଂ ଜହ୍ନୁ ଅତିଶୟ କ୍ରୋଧ କରି ସବୁଯାକ ଜଳକୁ ପାନ କରିନେଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଦେବତାମାନେ ଆସି ମୁନିଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ; ତା'ପରେ ଯାଇ ସେ ରାଜୀ ହେଲେ ଏବଂ ନିଜର କାନବାଟେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ଦେଇଥିଲେ । ଗଙ୍ଗା ରାଜା ଭଗିରଥଙ୍କର ପଛେ ପଛେ ଯାଉଥାଆନ୍ତି । ଶେଷରେ ସେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମହାସମୁଦ୍ର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ପାତାଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ତା'ପରେ ଭସ୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ଧୌତ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଷାଠିଏ ସହସ୍ର ସଗରପୁତ୍ର ସକଳ ପାପରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗମନ କଲେ ।

ତା'ପରେ ବ୍ରହ୍ମା ଆସି ଭଗିରଥଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ହେ ନରପୁଙ୍ଗବ, ସଗରପୁତ୍ରମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପ୍ରୟାଣ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ମହାସାଗରରେ ଜଳ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ସେହିଠାରେ ହିଁ ରହିବେ । ଗଙ୍ଗା ଆପଣଙ୍କର ଦୁହିତା ହୋଇ ରହିବେ ଏବଂ ଭାଗିରଥି ନାମଟିକୁ ବହନ କରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଏହି ଗଙ୍ଗାଜଳରେ ହିଁ ଆପଣଙ୍କର ପିତୃପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ତର୍ପଣ କରନ୍ତୁ ତଥା ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଗଙ୍ଗାରେ ସ୍ନାନ କରି ଓ ସକଳ ପାପରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗମନ କରନ୍ତୁ ।" ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ରାମଙ୍କୁ କହିଥିଲେ: "ହେ ରାମ, ଏଇ ହେଉଛି ଗଙ୍ଗାଙ୍କର କାହାଣୀ । ଏହି କାହାଣୀ ଆପଣଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରୁ । ସେହି କାହାଣୀଟିକୁ ଆବୃତ୍ତି କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଖ୍ୟାତି ଓ ଦୀର୍ଘ ଆୟୁଷ ଲାଭ କରେ ତଥା ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ କରେ । ଯିଏ ଏହି କାହାଣୀକୁ ଶ୍ରବଣ କରେ, ସିଏ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚେ, ତା'ର ସକଳ ବାସନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ଏବଂ ସକଳ ପାପ ଧୋଇହୋଇ ଯାଇଥାଏ ।"

ମନସା ଦେବୀ

ମନସା ଦେବୀ ଶିବଙ୍କର ଦୁହିତା ଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ପୃଥିବୀର ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀର ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସାବତମାଆ ଅର୍ଥାତ୍ ଶିବଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଭଗବତୀ ବା ପାର୍ବତୀ ତାଙ୍କୁ ଆଦୌ ସୁଖ ପାଉନଥିଲେ । ତେଣୁ, ସେ ଶିବଙ୍କର ଆଉଗୋଟିଏ ଦୁହିତାଙ୍କ ସହିତ ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ହିଁ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଦେବୀମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉପାସନା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିଲା, ନିଜେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ମନସା ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । ମନସା ଜାଣିଥିଲେ ଯେ, ଯଦି ଚମ୍ପକନଗରର ଚାନ୍ଦ ସୌଦାଗର ନାମକ ଜଣେ ଧନୀ ଏବଂ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବଣିକକୁମାର ତାଙ୍କୁ ଉପାସନା କରନ୍ତେ, ତେବେ ଅତି ସହଜରେ ସେ ତାହା ହାସଲ କରିପାରିବେ । ବହୁକାଳ ଧରି ସେ ତାଙ୍କୁ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିଲେ; ମାତ୍ର ସିଏ ଶିବଙ୍କର ହିଁ ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ଉପାସକ ଥିଲେ ଓ ଜଣେ ସର୍ପଦେବୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଶିବଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବାପାଇଁ ଆଦୌ ସମ୍ମତ ନଥିଲେ । ମନସା ସର୍ପମାନଙ୍କର ଜଣେ ଦେବୀ ଥିଲେ । ଚାନ୍ଦ ନିଜ ରାଜଧାନୀର ଉପକଣ୍ଠରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଉଦ୍ୟାନ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ, - ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟଧାମର ଏକ ନନ୍ଦନକାନନ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା; ସେ ପ୍ରତ୍ୟହ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେଠାକୁ ଆସି ସେଠାରେ ଥିବା ସୁଶୀତଳ ବାୟୁ ଏବଂ ପୁଷ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମନସା ତାଙ୍କ ସର୍ପମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ, ଯେଉଁମାନେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଉଦ୍ୟାନଟିକୁ ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଚାନ୍ଦ ତ ସ୍ୱୟଂ ଶିବଙ୍କଠାରୁ ମୃତମାନଙ୍କୁ ପୁଣି ଜୀବିତ କରାଇ ଦେବାର କିମିଆଶକ୍ତିଟିକୁ ପାଇଥିଲେ; ତେଣୁ ସେ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ଆବଶ୍ୟକ ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ହିଁ ଉଦ୍ୟାନଟିର ପୂର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଫେରାଇ ଆଣିପାରିଲେ । ତା'ପରେ ମନସା ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ବାଳିକାର ରୂପ ଧାରଣ କରି ଚାନ୍ଦଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉଭା ହେଲେ, ସେହି ବାଳିକାର ଝଲଝଲ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରୂପରେ ଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଦେଖି ମେଘମାନଙ୍କ ପଛରେ ନିଜର ମୁହଁକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲା । ଚାନ୍ଦ ଏହି ବାଳିକାଟି ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରେମାସକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଯାଦୁଶକ୍ତିଟିକୁ ପାଇବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ନପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଳିକାଟି ତାଙ୍କର କୌଣସି କଥା ଶୁଣିବନାହିଁ ବୋଲି ଜବାବ ଦେଲା । ଏବଂ, ଚାନ୍ଦ ସେହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବା ମାତ୍ରକେ ବାଳିକା ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ରୂପରେ ଆକାଶରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଚାନ୍ଦଙ୍କୁ କହିଥିଲା, "ତୁମେ ମୋତେ ଉପାସନା କଲେ ଯାଇ ମୁଁ ତୁମର କଥା ଶୁଣିବି ।" କିନ୍ତୁ ଚାନ୍ଦ ରାଜୀ ହେଲେନାହିଁ ଏବଂ

ତେଣୁ ମନସା ପୁନର୍ବାର ଉଦ୍ୟାନଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଚାନ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ଜାଦୁଗର ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ, ଯିଏ ଆସି ପୁନର୍ବାର ଉଦ୍ୟାନଟିର ପୁଷ୍ପ ଏବଂ ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ଜୀବନ୍ତ କରି ଆଣିପାରିଲେ । ତଥାପି, ମନସା କୌଶଳ କରି ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ଜୀବନରୁ ମାରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ପୁଣି ତୃତୀୟଥର ପାଇଁ ଉଦ୍ୟାନଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଲେ । ଏହାପରେ ଆଉ କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଚାନ୍ଦଙ୍କ ଉପରେ ବିପତ୍ତି ପରେ ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ମନସା ତା'ପରେ ଚାନ୍ଦଙ୍କର ଛଅଟିଯାକ ପୁଅଙ୍କୁ ମାରି ଦେବାଲାଗି ନିଜ ସାପମାନଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ଏବଂ ସବୁଥର ମନସା ଯାଇ ଚାନ୍ଦଙ୍କର କାନପାଖରେ କହୁଥିଲେ: "ଏବେ ମଧ୍ୟ ବେଳ ଅଛି ; ତୁମେ ମୋତେ ପୂଜା କର, ତେବେ ଆଉ କୌଣସି ବିପତ୍ତି ହେବନାହିଁ । ଚାନ୍ଦ କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ମନ, - ଏତେ ଦୁଃଖ ପରେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ତଥାପି ନଇଁଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ, ସେ ନିଜର ଜାହଜଗୁଡ଼ିକୁ ସଜ କରି ବାଣିଜ୍ୟଯାତ୍ରାରେ ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ । ବାଣିଜ୍ୟରେ ବହୁତ ସଫଳତା ହାସଲ କରି ଅନେକ ଧନସମ୍ପଦ ସହିତ ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲେ; ସେତିକିବେଳେ ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ । ଚାନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶିବଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଦେବୀ ଭଗବତୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଏବଂ ଭଗବତୀ ଜାହଜଗୁଡ଼ିକର ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେ ଆଦୌ ନ୍ୟାୟବିଚାର କରା ଗଲାନାହିଁ, ଏହି ବିଷୟରେ ସେ ପିତାଙ୍କ ପାଖରେ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲେ । "ମୋତେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ବିତାଡ଼ିତ କରି କ'ଣ ତାଙ୍କର ସନ୍ତୋଷ ହେଲନାହିଁ ଯେ ସିଏ ମୋ'ର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ପଣ୍ଡ କରି ଦେଉଛନ୍ତି !" ଶିବ ତାଙ୍କ ସହିତ ସ୍ୱର୍ଗ ଫେରଯିବା ନିମନ୍ତେ ଭଗବତୀଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ, "ତୁମକୁ ଦୁଇ ପୁଅ ଗଣେଶ ଓ କାର୍ତ୍ତିକଙ୍କର ରାଣ ପକାଇ କହୁଛି, ତୁମେ ଶୀଘ୍ର ଫେରି ଆସିବ, ନଚେତ୍ - "

"ନଚେତ୍ କ'ଣ ହେବ ?" ଭଗବତୀ ପଚାରିଥିଲେ ।

ମହାଦେବ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ପ୍ରିୟେ, ଏପରି ଅବିଚାର କରିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ମନସାକୁ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟିଏ ଥର ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କର ମନସାଧ ପୂରଣ ହେବା ସକାଶେ ଛାଡ଼ିଦେବା ତ ଉଚିତ ହେବ ! ପ୍ରକୃତରେ ତା'ର ବହୁତ ଅବହେଳା କରାଗଲାଣି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ତୁମର ଟିକିଏ ଉଦାର ମଧ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ ।"

ଏହାପରେ ଭଗବତୀ ଶିବଙ୍କ ସହିତ ଫେରିଗଲେ; ବୋଇତ ବୁଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ଚାନ୍ଦ ସେହି ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ହିଁ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଗଲେ । ମନସା ତ ତାଙ୍କର କୌଣସି ବିପତ୍ତି ଘଟାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲେ, ତେଣୁ ସେ ନିଜର ପଦ୍ମ-ସିଂହାସନଟିକୁ ପାଣି ଭିତରକୁ ପକାଇ ଦେଇଥିଲେ । ମନସାଙ୍କର ଆଉଗୋଟିଏ ନାମ ପଦ୍ମା ମଧ୍ୟ ଥିଲା; ତେଣୁ ସେହି ଭାସୁଥିବା ବସ୍ତୁଟିକୁ ଦେଖି ଚାନ୍ଦ ଆଉ ସେଇଟିର ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲେନାହିଁ ଓ ଏତେ ଅଶୁଭ କରାଉଥିବା ଜଣେ ନାରୀର ନାମକୁ ବହନ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥର ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ସେହି ସମୁଦ୍ରରେ ବରଂ ବୁଡ଼ିଯାଇ ପ୍ରାଣ ହରାଇବାକୁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ମନେ କରିଥିଲେ । ତଥାପି, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମନସା କାନପାଖରେ ଆସି କହିଥିଲେ, "ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ପୂଜା କର, ତେବେ ସବୁ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଭ ହୋଇଯିବ ।"

ଚାନ୍ଦ ପ୍ରାଣ ହରାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ; ମାତ୍ର ସେଥିରେ ମନସାଙ୍କର କି ଲାଭ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ତେଣୁ ସେ ତାଙ୍କୁ ଆଣି କୂଳରେ ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ, ଯୋଗକୁ ସେହି ନଗ୍ରରେ ଚାନ୍ଦଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁ ନାମକ ଜଣେ ପୁରାତନ ବନ୍ଧୁ ବାସ କରୁଥିଲେ । ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଶୁଶ୍ରୁଷାରେ ଚାନ୍ଦ ଅଳ୍ପ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଆସିଲେ; ମାତ୍ର ତଥାପି ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁ ହେଉଛନ୍ତି ମନସାଦେବୀଙ୍କର ଜଣେ ଭକ୍ତ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଗୃହକୁ ଲାଗିକରି ଦେବୀ ମନସାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ବି ରହିଥିଲା । ତେଣୁ, ସେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସେହି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ, ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଇଥିବା ପିନ୍ଧିବା ବସ୍ତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିଠାରେ ଛାଡ଼ିଗଲେ ।

ସିଏ ଭିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା କିଛି ଆହାର ସଂଗ୍ରହ କଲେ ଏବଂ ନଦୀକୁ ଯାଇ ସ୍ନାନ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସେ ସ୍ନାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ମନସା ସେଠାକୁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମୂଷାକୁ ପେଶି ଦେଇଥିଲେ ଓ ମୂଷା ଆସି ତାଙ୍କ ଅନ୍ନକୁ ଭୋଜନ କରି ଶେଷ କରିଦେଲା । ତେଣୁ ଆଉ ଖାଇବାକୁ କିଛି ନଥିଲା । ତା'ପରେ ସେହି ନଦୀକୂଳରେ କୋଉ ପିଲାଏ ପକାଇ ଯାଇଥିବା କିଛି କଦଳୀଚୋପା ଖାଇ ସେ ନିଜର କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟାଇଲେ । ତା'ପରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରରେ ସେ ମୂଲିଆ କାମରେ ଯାଇ ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ ମନସା କୂଟ କରି ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକୁ ଏପରି ବିଗାଡ଼ିଦେଲେ ଯେ, ସିଏ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବହୁତ ଭୁଲ୍ କଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ଗୃହର ମାଲିକ ତାଙ୍କୁ ବିଦା କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏହିଭଳି ଦୀର୍ଘକାଳ ପରେ ସେ

ନିଜର ସ୍ଥାନ ଚମ୍ପକନଗରକୁ ଫେରି ଆସି ପାରିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମନସାଙ୍କୁ ସେ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ ।

ମନସାଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀରେ ଦୁଇଜଣ ଅପ୍ସରା ବାନ୍ଧବୀ ଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ମିଶି ସେହି ଜିଦ୍‌ଖୋର ସୌଦାଗରକୁ ବାଧ କରି ଆଣିବାର ଯୋଜନା କଲେ । ଜଣେ ଅପ୍ସରା ଚାନ୍ଦଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ହୋଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲା ଓ ଆଉଜଣେ ନିଛଣିନଗରର ସାହାନାମକ ଜଣେ ବଣିକଙ୍କର କନ୍ୟା ହିସାବରେ । ଏହି ବଣିକଙ୍କ ସହିତ ଚାନ୍ଦଙ୍କର ପରିଚୟ ରହିଥିଲା । ଚାନ୍ଦ ଗୃହକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଗୋଟିଏ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ପୁଅକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏବଂ, ପୁଅଟି ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ହେବାରୁ ସାହାଙ୍କର କନ୍ୟା ବେହୁଲାଠାରୁ ବଳି ଏତେ ସୁନ୍ଦର ତଥା ଏଡ଼େ ଧନାଘରର କନ୍ୟା କେଉଁଠି ହେଲେ ଥିବ ବୋଲି ମନେ ହେଲାନାହିଁ । ବେହୁଲାର ମୁହଁ ଫୁଟି ଉଠିଥିବା ପଦ୍ମଟିଏ ପରି; ମସ୍ତକର କେଶ ଜାନୁଯାଏ ଲମ୍ବି ଆସିଥାଏ ଏବଂ କେଶର ଅଗ୍ରଭାଗ ଗୁଡ଼ିକ କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ହରିଣର ଆଖିପରି, କଣ୍ଠର ସ୍ୱର କୋକିଳ ପରି ଏବଂ ସମଗ୍ର ଚମ୍ପକନଗରରେ ନୃତ୍ୟକଳାରେ ତା'ର ସରିସା ହୋଇ ଆଉ ଜଣେହେଲେ ନର୍ତ୍ତକୀ ନଥିଲେ ।

-ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା, ଚାନ୍ଦଙ୍କର ପୁତ୍ର ଲଖିନ୍ଦର ତାଙ୍କ ବିବାହଦିବସରେ ହିଁ ସର୍ପଦଂଶନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣ ହରାଇବେ ବୋଲି ନାହାକମାନେ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରିଥିଲେ । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ଅପ୍ସରା ସେମାନେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଆସିଥିବାର କଥାଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପାସୋର ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାକୁ ପରସ୍ପରର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଥିବା ଦୁଇଜଣ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ଏବଂ ଦୁହେଁ ମନସା ଦେବୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଗତ ଥିଲେ । ବିବାହକୁ ଆଉ ଅଧିକ ଗଡ଼ାଇ ଦିଆନଯାଉ ବୋଲି ଚାନ୍ଦଙ୍କର ଭାର୍ଯ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଚାହୁଁଥିଲେ ଏବଂ ଚାନ୍ଦ ବିବାହର ସମସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ; ଅବଶ୍ୟ, ମନସା ଯେ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାକୁ ଅବଶ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ, ତାଙ୍କୁ ସେକଥା ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ଜଣାଥିଲା । ତଥାପି, ଲୁହାର ଘରଟିଏ ତିଆରି ହେଲା, - ଯେପରି ସରୁଆ କଣ୍ଟାଟିଏ ମଧ୍ୟ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ବାଟ ରଖାଯାଇ ନଥିଲା । ଚାରିପାଖରେ ଖଡ୍ଗଧାରୀ ଜଗୁଆଳିମାନେ ରହିଲେ, ଚାରିପାଖରେ ରହିଥିବା ଉଦ୍ୟାନରେ ମୟୁର ଓ ନେଉଳମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ,

ଚାରିଆଡ଼କୁ ମଜ୍ବୁତ କରି ରଖାଗଲା ।

କିନ୍ତୁ, ଘରଟିକୁ ତିଆରି କରୁଥିବା ମିସ୍ତ୍ରୀଟି ପାଖରେ ମନସା ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ, ଯଦି ସେ ଲୁହାକାନ୍ଥରେ ସାନ କଣାଟିଏ ନରଖିବେ, ତେବେ ସେହି ମିସ୍ତ୍ରୀକୁ ସପରିବାର ପ୍ରାଣରୁ ମାରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଭୟ ଦେଖାଇଲେ । ମିସ୍ତ୍ରୀ ଆଦୌ ରାଜୀ ହେଉନଥିଲା ଓ ଯାହାର କାମ କରିବାକୁ ଆସିଛି ତା'ପ୍ରତି କଦାପି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିବି ନାହିଁ ବୋଲି କହିଥିଲା; ମାତ୍ର ଶେଷରେ ଭୟରେ ମାନିଗଲା, କାନ୍ଥ ଭିତରେ ସୂତାଟିଏ ଯିବାଭଳି ବାଟଟିଏ ରଖିଥିଲା । ଗାତଟି ବାହାରକୁ ନ ଦିଶିବ ବୋଲି ତା'ଉପରେ କିଛି ଅଙ୍ଗାର ଗୁଣ୍ଡ କରି ମାଡ଼ି ଦେଇଥିଲା ।

ଏଣେ ବିବାହର ଦିନଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ଏବଂ ସେତେବେଳେ ବହୁତ ଅଶୁଭ ସଙ୍କେତମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥିଲା । ବରର ମୁକୁଟ ଖସି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା, ବିବାହବେଦୀର ଖୁଣ୍ଟ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଏବଂ, ସତେଯେପରି ସେ ବିଧବା ହୋଇଯାଇଛି, ବେହୁଲା ମଧ୍ୟ ବିବାହ ପରେ ନିଜର କପାଳରୁ ଅଜାଣତରେ ବିବାହସିନ୍ଦୁରକୁ ମଧ୍ୟ ପୋଛି ପକାଇଥିଲା ।

ଶେଷକୁ ସକଳ ଉତ୍ସର୍ଗ ଉଦ୍‌ଯାପିତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଲଛିନ୍ଦର ଓ ବେହୁଲା ସେହି ଲୌହଗୃହରେ ଯାଇ ରହିଥିଲେ । ବେହୁଲା ଲାଜରେ ନିଜର ମୁହଁକୁ ହାତରେ ଢାଙ୍କି ରଖିଥାଏ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରୁନଥାଏ । ସିଏ ଆସି ସ୍ୱାମୀ ତାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଇନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଦୀର୍ଘ ଉପବାସ ଏବଂ ବିବାହର ଉତ୍ସବଗୁଡ଼ିକ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଏତେ କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗୁଥିଲା ଯେ, ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ସେ ଶୋଇ ବି ପଡ଼ିଲେ । ବେହୁଲା ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭାବରେ କ୍ଳାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ବସି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥାଏ; ଲଛିନ୍ଦରଙ୍କ ପରି ଜଣେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଯୁବକକୁ ଯେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀରୂପେ ଲାଭ କରିବ, ବେହୁଲା କଳ୍ପନା କରି ପାରୁନଥାଏ । ସିଏ ତା' ଆଖିକୁ କୌଣସି ମନ୍ଦିରର ଜଣେ ଦେବତା ପରି ଦିଶୁଥାଆନ୍ତି । ବେହୁଲା ହଠାତ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲା, ଲୁହାକାନ୍ଥରେ କଣାଟିଏ ଫିଟି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଏତେବଡ଼ ସାପଟାଏ ଆସି ସେହି ଗୃହଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ମନସାର କେତେକ ସର୍ପ ନିଜକୁ ଖୁବ୍ ସରୁଆ କରି ପଶିଯାଇ ପାରୁଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରବେଶ

ପରେ ପୁଣି ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ମୋଟା ବି ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବେହୁଲା କିଛି କ୍ଷୀର ଆଣି ସାପଟିକୁ ଦେଲା ଏବଂ ସାପ ସେହି କ୍ଷୀରକୁ ପିଉଥିବା ସମୟରେ ତାକୁ ଫାଶଟିଏ ପକାଇ ବାନ୍ଧି ପକାଇଥିଲା । ଆଉ ଦୁଇଟି ସାପ ଆସିଲେ, ବେହୁଲା ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବାନ୍ଧି ପକାଇଲା । ତା'ପରେ ତାକୁ ଏତେ ନିଦ ଲାଗିଲା ଯେ ସେ ଆଉ ଚେଇଁ ରହି ପାରିଲାନାହିଁ । ବିଛଣା ଉପରେ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ବସିଥାଏ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଆଖିକୁ ଖୋଲି କାନ୍ଥରେ ଥିବା ରନ୍ଧ୍ରଟିକୁ ଦେଖି ପକାଉଥାଏ । ଶେଷକୁ ସେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା - ଲଛିନ୍ଦରଙ୍କର ପାଦଉପରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଢୁଳାଇ ପଡ଼ିଲା । ତା'ପରେ ଏକଦା ଚାନ୍ଦଙ୍କର ବିଳାସ-ଉଦ୍ୟାନଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଥିବା କାଳନାଗୁଣୀ ନାମକ ସର୍ପ ଆସି ପ୍ରବେଶ କଲା ଏବଂ ଶୋଇଥିବା ଯୁବକଟିକୁ ଦଂଶନ କଲା । ଲଛିନ୍ଦର ବିକଳରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ; ଏବଂ ବେହୁଲା ମଧ୍ୟ ଉଠିପଡ଼ି ସାପଟି ଉକ୍ତ ରନ୍ଧ୍ରଟି ଦେଇ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା ।

ସକାଳେ ଲଛିନ୍ଦରଙ୍କର ମାଆ ସେହି ଘର ଭିତରକୁ ଆସି ପୁଅ ଆଉ ଜୀବନରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ, - ବେହୁଲା ସେହି ଶବପାଖରେ ବସି କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସମସ୍ତେ ବେହୁଲାର ଦୋଷ ହିଁ ଦେଲେ; କାରଣ ଲୁହାତିଆରି ଏହି ନିବୁଜ ଘର ଭିତରକୁ ଗୋଟିଏ ସାପ କିପରି ଆସିଥିବ, କେହି ସେଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିନଥିଲେ । ସେମାନେ ବେହୁଲାକୁ ଡାଆଣୀ ବୋଲି ହିଁ ଭାବି ନେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଆଉ ତିନୋଟି ସାପଙ୍କୁ ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଦଉଡ଼ିରେ ଛନ୍ଦାହୋଇଥିବା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ, ସେତେବେଳେ ସାପକାମୁଡ଼ାରେ ହିଁ ଲଛିନ୍ଦରର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି ବୋଲି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଣିଲେ । ସେମାନଙ୍କର କଥାକୁ ବେହୁଲା ମୋଟେ କାନ ଦେଉନଥାଏ; କାରଣ, ସିଏ ତ ଭାବୁଥାଏ ସିଏ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟିଏ ଥର ନିମନ୍ତେ ତା' ସ୍ୱାମୀ ତାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାକୁ ନଦେଲା କାହିଁକି !

ଚଳଣି ଅନୁସାରେ ସାପକାମୁଡ଼ା ଦ୍ୱାରା କାହାର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ମୃତ ଦେହଟିକୁ ଦାହ କରା ଯାଉନଥିଲା; ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ ଭେଳାରେ ବାନ୍ଧି ଭସାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ଓ ଆଶା ରହୁଥିଲା ଯେ ହୁଏତ କେହି ପ୍ରବୀଣ ବୈଦ୍ୟ ଅଥବା କେଳା ହୁଏତ ସେହି ଦେହଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ ଓ ଲୋକଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇଦେଇ ପାରିବେ । ଭେଳା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ ବେହୁଲା ଏକା ଜିଦ୍ ହୋଇ ଶବଟି

ପାଖରେ ବସି ରହିଥାଏ ଓ କହୁଥାଏ ଯେ, ସ୍ୱାମୀ ଜୀବନ ନପାଇବା ଯାଏଁ ସିଏ ସେଠାରୁ କଦାପି ଉଠିବ ନାହିଁ । ଏକଥା କେବେ ସମ୍ଭବ ହେଲାଣି ? ବେହୁଲା କ'ଣ ପାଗଳ ହୋଇଗଲା କି ? କେତେ ଲୋକ କେତେ କହିଲେ; କିନ୍ତୁ ବେହୁଲା ନିଜ ଶାଶୁଙ୍କୁ କେବଳ ଏତିକି କହୁଥିଲା: "ମାଆ, ଆମ ବାସରଘରେ ଦୀପଟି ଏବେସୁଦ୍ଧା ଜଳୁଛି । ଆପଣ ଆଦୌ କାନ୍ଦନ୍ତୁନାହିଁ, ବରଂ ସେହି ଘରଟିର ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତୁ । ଜାଣିବେ ଯେ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀପଟି ନନିଭି ଜଳୁଥିବ, ମୋ'ର ସ୍ୱାମୀ ପୁନର୍ବାର ନିଜର ଜୀବନକୁ ଫେରି ପାଇବେ ବୋଲି ମୁଁ ଆଶା ରଖୁଛି ।" ତେଣୁ, ଆଉ କିଛି କରିବାର ନଥିଲା । ବେହୁଲା ଭେଳାରେ ବସି ଭାସି ଭାସି ଚାଲିଗଲା - କ୍ରମେ ଚମ୍ପକନଗର ବି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ମାତ୍ର, ନିଜ ପିତାଙ୍କର ଗୃହଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେଠାରେ ବେହୁଲାର ପାଞ୍ଚୋଟିଯାକ ଭାଇ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁର୍ଦ୍ଦାରଟାକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିବାପାଇଁ ତାକୁ ବହୁତ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ: କହିଥିଲେ, ସିଏ ବିଧବା ସିନା ହୋଇଗଲା, ମାତ୍ର ସେମାନେ ତାକୁ ତଥାପି ଫେରାଇ ନେଇଯିବେ ଓ ତାହାର ଅବଶ୍ୟ ଯତ୍ନ ନେବେ ଏବଂ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ସୁଖରେ ରହିପାରିବ । ବେହୁଲା କହିଥିଲା ଯେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବିହୁନେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବା ବିଷୟରେ ସିଏ କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରି ପାରୁନାହିଁ; ବରଂ ସେହି ଶବଟି ପାଖରେ ରହିବ ପଛକେ, ମୋଟେ କୁଆଡ଼େ ଯିବନାହିଁ । ଏହିପରି ସିଏ ନଦୀସ୍ରୋତରେ କେତେ ଦୂରକୁ ଭାସି ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । କ୍ରମେ, ଶବଟି ଫୁଲିଗଲା, ସେଥିରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ବାହାରିଲା । ତଥାପି ବେହୁଲା ଜଗିକରି ବସିଥାଏ; ଏସବୁ ଅବଶ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସଙ୍କେତ ପାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ନିଜର ଯାବତୀୟ କଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ଆଉ ମୋଟେ ସଚେତ ନଥାଏ । ଏହିଭଳି ଗାଆଁପରେ ଗାଆଁ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ ଓ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ପାଗଳ ବୋଲି ଭାବୁଥାଆନ୍ତି । ବେହୁଲା ଦିନଯାକ ମନସା ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଏ; ମନସା ଦେବୀ ମୃତ ଶରୀରଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଜୀବନ ଦେଲେନାହିଁ ସତ, ତଥାପି ବେହୁଲାକୁ ଝଡ଼ତୋଫାନ ଓ କୁମ୍ଭୀରର ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରୁଥାଆନ୍ତି । ତା' ଭିତରେ ବଳ ଓ ସାହସ ଅତୁଟ ରଖୁଥାନ୍ତି ।

ବେହୁଲା ନିରାସକ୍ତ ହୋଇ ବସିଥାଏ, ନିଜ ଭିତରେ ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ଶକ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ହୁଏତ ଭଲ କରି ଜାଣିଥାଏ ଯେ, ଏତେ ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ପ୍ରେମ କେବେହେଲେ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇ ଯିବନାହିଁ । ସିଏ ବେଳେ

ବେଳେ ଭୂତମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିବା ପରି କଳ୍ପନା କରୁଥାଏ, ତାକୁ ସେମାନେ ଭୟ ଦେଖାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି; ସେ ବେଳେ ବେଳେ ଦେବଦୂତ ମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଥାଏ, ଯେଉଁମାନେ କି ତାକୁ ସୁଖ ଓ ଆରାମର ଏକ ସାଧାରଣ ଜୀବନକୁ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ଲୋଭ ଦେଖାଉଥାନ୍ତି । ବେହୁଲା ତଥାପି ସ୍ଥିର ଓ ଅପରାହତ ହୋଇ ବସିଥାଏ ଏବଂ ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଜୀବନ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଏ ।

ଏହିପରି ଛଅଟି ମାସ କଟିଗଲା ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ନଦୀକୂଳରେ ମନସାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ନେତା ବାସ କରୁଥିଲେ, ଭେଳାଟି ସେହିଠାରେ ଯାଇ ଲାଗିଲା । ନେତା ଲୁଗା କାଚୁଥାନ୍ତି ; ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ମସ୍ତକର ଚାରିପାଖରେ ଦିଶୁଥିବା ପରଭାଟିରୁ ବେହୁଲା ଜାଣି ପାରିଥିଲା ଯେ ଇଏ ଜଣେ ସାଧାରଣ ମର୍ତ୍ତ୍ୟନାରୀ କଦାପି ନୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରୂପବାନ୍ ସାନ ପୁଅଟିଏ ଖେଳୁଥାଏ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସବୁ କାମକୁ ବିଗାଡ଼ି ଦେଉଥାଏ । ହଠାତ୍ ପୁଅଟିକୁ ଧରି ସିଏ ତା' ବେକକୁ ଚିପି ମାରିଦେବାକୁ ବସିଲେ, ମଲା ଦେହଟାକୁ କଡ଼କୁ ରଖିଦେଇ ପୁଣି ନିଜ କାମରେ ଲାଗି ଯାଇଥିଲେ । ଶେଷକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଓ ତାଙ୍କର କାମ ସରି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ପିଲାଟି ଉପରେ କେତେ ଟୋପା ପାଣି ପକାଇ ଦେବାରୁ ପିଲାଟି ପୁନର୍ବାର ଜୀବନ ପାଇଲା । ସତେଅବା ନିଦରୁ ଉଠିଲାପରି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସୁଥାଏ । ବେହୁଲା କୂଳକୁ ଯାଇ ଧୋବଣୀର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ଦେବତାମାନେ ବେହୁଲାର ପ୍ରାର୍ଥନା ପ୍ରକୃତରେ ଶୁଣିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ସେକଥା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ନେତା ବେହୁଲାକୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଦେବତାମାନେ ବେହୁଲାକୁ ନାଚିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଓ ବେହୁଲା ନିଜର ନୃତ୍ୟଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଖୁସୀ କରି ଦେଇଥିଲା ଯେ, ସେମାନେ ତା'ର ସ୍ୱାମୀକୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ, ଚାନ୍ଦଙ୍କର ସମସ୍ତ କ୍ଷତିର ପୂରଣ କରିଦେବେ ବୋଲି କହିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ବେହୁଲା ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜର ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ପୂଜିବାକୁ ରାଜୀ ନହୋଇଛନ୍ତି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନସା ଦେବୀ ଏଥିରେ ସମ୍ମତି ଦେବାକୁ ରାଜୀ ହେଲେନାହିଁ । ବେହୁଲା ହଁ ବୋଲି କହିଥିଲା ।

ତା'ପରେ ବେହୁଲା ଓ ଲଛିନ୍ଦର ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ବହୁକାଳ ପରେ ବେହୁଲାର ପିତ୍ରାଳୟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ସେଠାରେ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବାପାଇଁ ଅଟକିଲେ । ମାତ୍ର, ସେ ମନସା ଦେବୀଙ୍କୁ ଦେଇଥିବା ଜବାବରେ ରାଜୀ ନହେବାଯାଏ ସେମାନେ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇନଥିଲେ । ସର୍ବପ୍ରଥମେ

ମନସାର ନଣନ୍ଦମାନଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଭେଟ ହେଲା, ସେମାନେ ନଦୀକୁ ପାଣି ଆଣିବା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ । ବେହୁଲା ସେଠାରେ ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ଝାଡ଼ୁ ଦେଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ'ର ଛଦ୍ମବେଶ ଧାରଣ କରିଥିଲା; ହାତରେ ସୁନ୍ଦର ପଙ୍ଖାଟିଏ ଧରିଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ କି ଚାନ୍ଦଙ୍କ ପରିବାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କା ହୋଇଥିଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ପଙ୍ଖାଟିକୁ ଦେଖାଇ ନିଜକୁ ବେହୁଲା ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଲା - ଜଣେ ଝାଡ଼ୁଦାର ଘରର ଝିଅ, ଝାଡ଼ୁଦାର ବାଳକ ପୁଅ ଲକ୍ଷିନ୍ଦରଙ୍କର ପତ୍ନୀ । ଭଉଣୀମାନେ ପଙ୍ଖାଟିକୁ ନେଇ ଘରକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ ଓ ନିଜର ମାଆକୁ ଦେଖାଇଥିଲେ । ସେହି ପଙ୍ଖାଟିର ମୂଲ୍ୟ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ବୋଲି କହିଲେ । ମାଆ ଅତିଶୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ; କିନ୍ତୁ ଲୁହା ଘରଟିରେ ଜଳୁଥିବା ଦୀପଟିର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ବର୍ଷେ କାଳ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥିବା ଘରଟି ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦୀପଟି ତଥାପି ଜଳୁଥିବାର ଦେଖିଥିଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନଦୀକୂଳକୁ ଦଉଡ଼ି ଗଲେ ଏବଂ ନିଜ ପୁଅକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପାରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବେହୁଲା କହିଲା: "ବୋଉ, ହେଇଟି ଆପଣଙ୍କର ପୁଅ, ମାତ୍ର ମୋ' ଶ୍ୱଶୁର ମନସା ଦେବୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାରୁ ରାଜୀ ନହେବା ଯାଏ ଆମେ ଘରକୁ ଯାଇ ପାରିବୁନାହିଁ । ମୋତେ ସେଇଥିପାଇଁ ଏପରି କୌଶଳ କରି ଆପଣଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।"

ଚାନ୍ଦ ଏଥର ନ ନଇଁ ରହି ପାରିନଥିଲେ । ମନସା ଦେବୀଙ୍କର ବିଜୟ ହେଲା । ସେହି ମାସ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ ଏକାଦଶୀଠାରୁ ମନସାଙ୍କର ପୂଜା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେ ନିଜର ବାଆଁ ହାତରେ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ ସତ ଏବଂ ମନସାମୂର୍ତ୍ତି ଆଡ଼କୁ ନଚାହିଁ ଅନ୍ୟଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରିଥିଲେ ସତ, ତଥାପି ମନସା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଧନ, ସମୃଦ୍ଧି ଓ ସୁଖ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଶଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପୁନର୍ଜୀବନ ପାଇଲେ । ସେହି କାଳରୁ ହିଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମନସା ଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା କରି ଆସୁଛନ୍ତି ।

ମନସା ଦେବୀ, ଏକ ଟିପ୍ପଣି

ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ସମୟରୁ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ସର୍ପଦେବୀ ମନସାଙ୍କର ଏହି କଥାଟିରୁ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶରେ ଶିବ ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଦେବୀମାନଙ୍କର ପୂଜା ଭିତରେ ଘଟିଥିବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ବିଷୟରେ ଏକ ଇଙ୍ଗିତ ହେଉଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମନସା ବା ପଦ୍ମାଙ୍କୁ ଶକ୍ତିଙ୍କର ଗୋଟିଏ ରୂପ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରା ଯାଇଥିଲା (ଯାହାକିଛି ନାରୀବାଚକ, ତାହା ଉମାଙ୍କର ଏକ ଅଂଶ ବୋଲି ହିଁ ମହାଭାରତରେ କୁହା

ଯାଇନାହିଁ କି ?) ଶୈବମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଉପାସନାକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଲେ । ନୈର୍ବ୍ୟକ୍ତିକ ଶିବ ତ ବହୁତ ଦୂରରେ ନିବାସ କରନ୍ତି, ତେଣୁ ଏହି ଦେବୀପୂଜାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦୀନେଶଚନ୍ଦ୍ର ଗୁପ୍ତ ଲେଖିଛନ୍ତି: "ପ୍ରତିବର୍ଷ ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏକ ଅସାଧାରଣ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ମନସା ଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା ହୁଏ । ଶ୍ରୀହଟ୍ଟ ଓ ଅନ୍ୟ ବହୁ ଜିଲ୍ଲାର ଶହ ଶହ ମନୁଷ୍ୟ ନଦୀତୀରକୁ ଆସି ବେହୁଲା ଗୀତଗୁଡ଼ିକୁ ଗାନ କରନ୍ତି । ଏହି ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ନୌକାଚାଳନାରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହୁଏ ଏବଂ ଗୀତଗୁଡ଼ିକୁ ଆବୃତ୍ତି କରିବାର ଉତ୍ସାହରୁ ହିଁ ଲୋକଜୀବନ ଉପରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଭାବ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଡଙ୍ଗାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଶହେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆହୁଲା ରହିଥାଏ । ଆହୁଲା ପକାଉଥିବା ଲୋକମାନେ ଏକତ୍ର କେଡ଼େ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଗୀତଗାଇ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୌକାଗୁଡ଼ିକୁ ବାହି ନେଉଥାନ୍ତି । ନୌକାମାନେ ତୀରପରି ଛୁଟି ଯାଉଥାନ୍ତି, ଏପରିକି ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତ ଷ୍ଟୀମରମାନଙ୍କୁ ବି ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଆନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଗୋଟାଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାସ ଧରି ମନସାପୂଜା ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଏହି ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ବଙ୍ଗଳାରେ ଯେ କେତେ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇପାରିଛି, ପ୍ରଦେଶର ନଅଟି ଜିଲ୍ଲା ଯେ ଚାନ୍ଦ ସୌଦାଗରଙ୍କର ଜନମ ସ୍ଥାନ, ତାଁହା ଦାବୀ କରୁଛନ୍ତି ଓ ମନସାମଙ୍ଗଳ କାବ୍ୟଟିର ପ୍ରାୟ ଷାଠିଏ ପ୍ରକାରର ପାଠ ପ୍ରଚଳିତ ରହି ଆସିଛି । ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲେଖା ହେଉଛି ଏବଂ, ସେହି କବିମାନଙ୍କର ନାମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ ଅଜ୍ଞାତ ରହିଆସିଛି, ସେଇଥିରୁ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯିବ ।

"ସ୍ମରଣ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଯେଉଁ ଦେଶରେ ନାରୀମାନେ ପ୍ରାୟ ନିୟମତଃ ନିଜ ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ସତୀ ହେଉଥିଲେ, ସେଠାରେ ବେହୁଲାର କାହାଣୀ ନିଶ୍ଚୟ ସେହି ଆଦର୍ଶ ନିକଟରେ ଜଣେ କବିର ଅବଦାନ ହୋଇ ରହିଥିବ ।"

ହସ୍ତୀ ଓ କୁମ୍ଭୀର

ତ୍ରିଶୂଳ ଶୃଙ୍ଗର ଢ଼ାଲୁରେ ଏକଦା ଗୋଟିଏ ହସ୍ତୀ ବାସ କରୁଥିଲା । ନିଜର ମାଈହସ୍ତୀ ମାନଙ୍କ ସହିତ ସିଏ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଦା ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲୁଥିଲା । ତା' କପୋଳରୁ ମଦ ନିଃସୃତ ହୋଇ ଏକଦା ତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ବୋଧ ହେବାରୁ

ହାତୀଟି ଦିନେ ତୃଷାନିବାରଣ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦ ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଥିଲା । ନିଜେ ମନବୋଧ କରି ପାଣି ପିଇବା ପରେ ନିଜ ଶୁଣ୍ଡରେ ଆହୁରି ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି କରି ସେ ନିଜର ପତ୍ନୀ ତଥା ପିଲାମାନଙ୍କ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ବୋହି ନେଇଗଲା । ସେତିକିବେଳେ ଗୋଟିଏ କ୍ରୋଧୀ କୁମ୍ଭୀର ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲା; ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ ସମୟ ନିମନ୍ତେ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିବା ପରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ କାବୁ କରିନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ସମୟରେ କୂଳରୁ ଅନ୍ୟ ହାତୀମାନେ ବହୁତ ବିକଳରେ ରଡ଼ି କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବିପନ୍ନ ହସ୍ତୀଟିକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରୁନଥିଲେ । ହାତୀଟିର ବଳ ହଟି ଯାଉଥାଏ, ମାତ୍ର କୁମ୍ଭୀରଟି ଠିକ୍ ଥାଏ; କାରଣ ସିଏତ ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ହିଁ ରହିଥାଏ । ତା'ପରେ ହାତୀ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ତାକୁ ଏହି ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ସକାଶେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲା । ତା' ଡାକକୁ ଶୁଣି ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ ଗରୁଡ଼ ପିଠିରେ ବସି ଦେବଗଣଙ୍କ ସହିତ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ସେହି କୁମ୍ଭୀରକୁ ଉପରକୁ ଟାଣିନେଇ ଚକ୍ରଦ୍ୱାରା ତା'ର ଗଳାକୁ କାଟି ପକାଇଥିଲେ । ହସ୍ତୀର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ହେଲା ।

ଗୋଟିଏ ପୁରାତନ ଅଭିଶାପ ହେତୁ ଏହା ଘଟିଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଏକ ଜନ୍ମରେ ହସ୍ତୀ ଗୋଟିଏ ଗନ୍ଧର୍ବ ଥିଲା ଏବଂ ନିଜର କ୍ରୀଡ଼ାରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବାରୁ ଜଣେ ଋଷିଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇଥିଲା । ସେହି ଋଷି ହିଁ କୁମ୍ଭୀର ; ଏବଂ ଆଉଜଣେ ଋଷିଙ୍କର ଅଭିଶାପ ହେତୁ ଗନ୍ଧର୍ବ ମଧ୍ୟ ହାତୀ ହୋଇ ଜନ୍ମିଥିଲା ।

ଏହି ହାତୀଟିକୁ ଆମେ ଆମର ଏହି ଯୁଗର ଜଣେ ସର୍ବଦା ଦୃଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣିବା, - ସେହି ମନୁଷ୍ୟ ନାନା ବାସନାର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଛି, ଅତିଶୟ ପରିମାଣରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସୁଖ ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇଛି ଏବଂ, ସେହି ରାକ୍ଷସ ଯେ ତାକୁ କୁଆଡ଼େ ଭ୍ରମରେ ପକାଇ ନେଇଯିବ, ସିଏ ସେକଥା ଜାଣିନାହିଁ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଶରଣ ବିନା ତାକୁ ଏଥିରୁ ଆଦୌ ମୁକ୍ତି ମିଳନ୍ତାନାହିଁ; କାରଣ, ଯେଉଁମାନେ ନିଷ୍ଠା ସହିତ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଶରଣ ନିଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଅବଶ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବେ ।

ଯମ ଓ ନଚିକେତା

ବାଜଶ୍ରବା ନାମରେ ଜଣେ ଗୋପାଳ ଥିଲେ ଏବଂ ସେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଠାରୁ କିଛି ପାଇବାର ବାସନା ରଖୁଥିଲେ । ନିଜର ଯାହା ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା, ତାହାକୁ

ଦାନ କରିଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଯେଉଁ ଗାଈମାନେ ଥିଲେ, ଓ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇ ଯାଇଥିବାରୁ ଆଉ କ୍ଷୀର ଦେଉନଥିଲେ । ଏହିପରି ଏକ ନିକୃଷ୍ଟ ଦାନ ଦେଇ କେହି କଦାପି ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ କରନ୍ତାନାହିଁ, ତେଣୁ, ତାଙ୍କର ପୁଅଟିଏ ଥିଲା, ଯିଏକି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା ଯେ ବାପା ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଦାନ କରନ୍ତୁ । ସେ ବାପାଙ୍କୁ ଯାଇ ପଚାରିଲା, "ମୋତେ ଆପଣ କେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦାନ କରିବେ ?" ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୁଁ ତୋତେ ଯମକୁ ହିଁ ଦେବି !"

ନଚିକେତା ଚିନ୍ତା କଲା, "ଯମଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ନୁହେଁ; ବା ସର୍ବଶେଷ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ! ତେବେ ମୋତେ ନେଇ ଯମ କ'ଣ କରିବେ ? ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ବେଳକୁ ଯାହା ହୋଇଛି, ମୋ' ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ହେବ । ମଣିଷମାନେ ତ ତୃଣ ପରି କ୍ଷୟ ହୁଅନ୍ତି, ପୁଣି ତୃଣପରି କଅଁଳି ବି ଉଠନ୍ତି । " ତେଣୁ ନଚିକେତା ଯମଙ୍କ ସଦନକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ତିନିଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲା, କାରଣ ଯମ ଯାତ୍ରାରେ ଅନ୍ୟ କେଉଁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ଫେରି ଆସିବାପରେ ତାଙ୍କର ସେବକମାନେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଲେ, "ନଚିକେତା ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅତିଥି ଏଠାରେ ତିନିଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରି ଅଛନ୍ତି । ଆପଣ ଯାଇ ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରନ୍ତୁ; କାରଣ ଯାହା ଗୃହରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଉପବାସ ରହେ, ତାହାକୁ ସବୁକିଛି ହରାଇବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଯମ ନଚିକେତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ କହିଲେ, "ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ସମ୍ମାନଯୋଗ୍ୟ ଅତିଥି ମୋ' ପୁରରେ ତିନିଦିନ ହେଲା ଅପୂଜା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଆପଣ ମୋତେ ତିନୋଟି ବର ମାଗନ୍ତୁ, ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଦେବି । "ମୋ'ର ପିତା ଶାନ୍ତି ଓ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରନ୍ତୁ, ଏବଂ, ମୁଁ ନିଜେ ଯେତେବେଳେ ଏଠାକୁ ଆସିବି, ଏଠାରେ ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ସ୍ୱାଗତ ହେଉ" - ନଚିକେତା ବର ମାଗିଥିଲେ ଓ ଯମ 'ତଥାସ୍ତୁ' ବୋଲି କହିଥିଲେ ।

ନଚିକେତା ଏଥର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବରଟିକୁ ମାଗିଥିଲେ: "ଏହି ସ୍ୱର୍ଗପୁରରେ କେହି ଆପଣଙ୍କର ଅଧୀନ ନୁହନ୍ତି, ଏଠି କ୍ଷୁଧା ନାହିଁ, ଶୀତ ନାହିଁ, ଭୟ ନାହିଁ ବା ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । କେଉଁ ଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଆସେ, ମୋତେ ଆପଣ ସେହିକଥା କହି ଦିଅନ୍ତୁ" । ଏହାପରେ ଯମ ନଚିକେତାଙ୍କୁ ବିଶଦ ଭାବରେ ସେହି ଯଜ୍ଞ ଓ ତାହାର ଆବଶ୍ୟକ ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ

କହିଦେଲେ । ଯମ ପୁନଶ୍ଚ କହିଲେ, "ତୁମକୁ ମୁଁ ଏହି ବରଟି ମଧ୍ୟ ଦେଉଛି ଯେ, ଏହି ପବିତ୍ର ଅଗ୍ନିଟି ତୁମରି ନାମ ଅନୁସାରେ ହିଁ ନାମିତ ହୋଇ ରହିବ । ସେହି ଅଗ୍ନି ସ୍ୱର୍ଗର ପ୍ରାପ୍ତି କରାଇବ । ଏଇଟି ଦ୍ୱିତୀୟ ବର ।"

ନଚିକେତା ପୁନର୍ବାର ପଚାରିଥିଲେ, "ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ରହିଥିବା ରହସ୍ୟଟିର କଥା ମୋତେ ଆପଣ କହନ୍ତୁ: କିଏ କହେ, ମୃତ୍ୟୁ ରହିଛି; ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ ବୋଲି ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ଆପଣ ଏହି ବିଷୟରେ ମୋ'ର ସନ୍ଦେହଟିର ମୋଚନ କରନ୍ତୁ ।" ଯମ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ପ୍ରାଚୀନ ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିନଥିଲେ । ଏଇଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟକର । ନଚିକେତା, ତୁମେ ମୋତେ ଆଉକିଛି ବର ବରଂ ମାଗ - ଶହେ ସନ୍ତାନ ମାଗ, ଅପରିମିତ ସମ୍ପତ୍ତି, ଭୂମି ମାଗ ଅଥବା ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାୟିକାକୁ ମଧ୍ୟ ମାଗ; କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ କିଛି ପଚାରନାହିଁ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯାହାକିଛି ମାଗି ପାରିବ, - ଖ୍ୟାତି, ସମ୍ପତ୍ତି, ଯାହା ମାଗିବ ସବୁ ପାଇବ । କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ ପଚାରନାହିଁ । ନଚିକେତା ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ, "ନାଇଁ, - ଏଗୁଡ଼ିକ ତ ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ଆସି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଶକ୍ତିକୁ ହରଣ କରି ନେଇଯିବ, ଏହି ଯାବତୀୟ ଧନ, ସମ୍ପତ୍ତି, ନୃତ୍ୟ ଓ ସଂଗୀତ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ଥାଉ । ଆପଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଆଉ କି କାମରେ ଲାଗେ ? ଅବିନାଶୀ ସତ୍ତାମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ପାରିଲେ, ଯେତେ ଦୀର୍ଘକାଳସ୍ଥାୟୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ସୁଖ ଆଉ ତାକୁ କିପରି ସୁଖ ଲାଗିବ ? ତେଣୁ, ପରଲୋକର ଏହି ଗତିଟି ବିଷୟରେ ଆପଣ ମୋର ସନ୍ଦେହକୁ ଫେଡ଼ି ଦିଅନ୍ତୁ, - ମୋ'ର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବର ଲୋଡ଼ାନାହିଁ ।"

ଯମ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୋଟିଏ କଥା, ଏବଂ ସୁଖ ଆଉଗୋଟିଏ କଥା । ଏହି ଦୁଇଟି କଥା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଥରେ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଥାନ୍ତି । ଯିଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ପଥକୁ ବାଛେ, ସିଏ ଉତ୍ତମର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ; ଏବଂ ସୁଖକୁ ବାଛିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପଥଚ୍ୟୁତ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ ଏହି ଉଭୟେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ନେଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ, ନଚିକେତା ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କରିଛନ୍ତି, ସେ ପ୍ରକାର ମାର୍ଗ ବାଛିଛନ୍ତି । ବାସନାର ପଥରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ଯାଉନାହାନ୍ତି । ଏପରିକି ବିଦ୍ୱାନମାନେ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତି, ଅନ୍ଧ ଅନ୍ଧକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଉଥିବା ସ୍ଥିତିରେ ରହିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର,

ମୂର୍ଖ ଆଦୌ କୌଣସି ସତ୍ୟର ପରିଚୟ ଲାଭ କରି ପାରେନାହିଁ । କେବଳ ଏହି ପୃଥିବୀଟି ବ୍ୟତୀତ ସିଏ ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା କରି ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ ବାରମ୍ବାର ମୋ'ର ମାୟାଶକ୍ତି ଭିତରେ ଆସି ପଡ଼ିଯାଏ ।

"କିନ୍ତୁ ଯିଏ ସେହି ପରମ ଏକର ହିଁ କଥା କହେ, ସିଏ ହେଉଛି ମହାନ୍ । ଯିଏ ବ୍ରହ୍ମର ଉପଲବ୍ଧି କରେ, ସେଇ ମହାନ୍ ଜୀବନ ଲାଭ କରେ । ବ୍ରହ୍ମ ଅନିର୍ବଚନୀୟ, ସକଳ ପଥର ଅତୀତ ।

"ସେହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରମ ଏକର ଉପଲବ୍ଧି କରି ଜଣେ ମର ମନୁଷ୍ୟ ଆନନ୍ଦର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ । ସିଏ ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ପଥର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ ।"

ନଚିକେତା କହିଥିଲେ, "ସିଏ ଉତ୍ତମ ଏବଂ ଅନୁତ୍ତମର ଅତୀତ, ଅରୂପ ଓ ରୂପର ଅତୀତ, ବିଗତ ଏବଂ ଅନାଗତର ଅତୀତ, - ଆପଣ ତେବେ ସେହି ସତ୍ୟର ଘୋଷଣା କରୁଛନ୍ତି !"

ଯମ ପୁନର୍ବାର କହିଥିଲେ, "ଜ୍ଞାନ, ଉତ୍ତମ କର୍ମ ଏବଂ ଭକ୍ତିର ଲକ୍ଷ୍ୟ, - ଏଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ, - ସେଇ ବ୍ରହ୍ମ, ପରମ ସତ୍ୟ । ଯିଏ ଏହି ଶବ୍ଦଟିର ଅର୍ଥକୁ ଗମିପାରେ,ତାହାର ସକଳ ବାସନା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।

"କାରଣ, ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ନାହିଁ, ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ; ସେ ଅଜ, ଶାଶ୍ୱତ, ଚିରନ୍ତନ, ପରମ ପୁରାଣ, - ଶରୀରର ହତ୍ୟା ହୋଇପାରିବ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ କେହି ହତ୍ୟା କରି ପାରିବନାହିଁ । ହତ୍ୟାକାରୀ ହତ୍ୟା କରୁଛି ବୋଲି ଭାବିବ, ନିହତ ନିଜକୁ ନିହତ ହେଲା ବୋଲି ବିଚାରିବ, - ଏମାନେ ଭ୍ରମରେ ହିଁ ରହିଥିବେ । ସିଏ କଦାପି ହତ୍ୟା କରନ୍ତିନାହିଁ, ହତ ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ ।

"ଅଣୁଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଅଣୁବତ୍, ବୃହତ୍ ଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ବୃହତ୍, - ସେ ଆତ୍ମା ସକଳ ଜୀବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିରାଜମାନ ଅଛନ୍ତି ।

"ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହି ସେ ଧାବମାନ ହୁଅନ୍ତି, - ତାଙ୍କୁ ଜାଣିଲେ ସକଳ ଦୁଃଖର ବିନାଶ ହୋଇଥାଏ ।

"ଏହି ଆତ୍ମା ପ୍ରବଚନ ଦ୍ୱାରା ଉପଲବ୍ଧି ହୁଏନାହିଁ, ମେଧା ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ ଅଥବା ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ; ସିଏ ଯାହାକୁ ନିର୍ବାଚିତ କରନ୍ତି,

ତାହାକୁ ହିଁ ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ହୁଅନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଯିଏ ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ କେବଳ ଆତ୍ମା ବୋଲି ଜାଣିଥାଏ, ସିଏ ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଜାଣେ, ଦୁଃଖ ତଥା ମୋହରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ।

"ଯେତେବେଳେ ହୃଦୟର ସକଳ ଗ୍ରନ୍ଥି ଛିଡ଼ିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଅମରତ୍ୱର ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇଥାଏ ।"

ଯମଙ୍କ ଠାରୁ ଏହି ମହାନ୍ ଜ୍ଞାନକୁ ଲାଭ କରି ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମର ଉପଲବ୍ଧି କରି ନଚିକେତା ଅମରତ୍ୱ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଉପଲବ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୁକ୍ତିଲାଭ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

କଚ ଓ ଦେବଯାନୀ

ଦେବତା ତଥା ଅସୁରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବେ ବହୁବାର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା, କାରଣ ସେମାନେ ଉଭୟେ ଏହି ତିନିଭୁବନର ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । ବୃହସ୍ପତି ଦେବଗଣଙ୍କର ପୁରୋହିତ ଥିଲେ, ସକଳ ଯଜ୍ଞବିଧିରେ ବିଶାରଦ ଥିଲେ । ଉଷନ ଅସୁରମାନଙ୍କର ଗୁରୁ ଥିଲେ । ଏହି ଦୁଇ ମୁଖ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଭିତରେ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଲାଗି ରହିଥିଲା; କାରଣ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହେଉଥିବା ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଉଷନ ପୁନର୍ବାର ବଞ୍ଚାଇ ପାରୁଥିଲେ । ରାକ୍ଷସମାନେ ମଧ୍ୟ ସମରରେ ବହୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ବଧ କରୁଥିଲେ, ମାତ୍ର ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଦେବାର ବିଦ୍ୟାଟି ଜଣାନଥିଲା ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଦେବତାମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତେଣୁ, ସେମାନେ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ପୁତ୍ର କଚଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ: ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ ସେ ଉଷନଙ୍କର ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଓ ପୁନର୍ବାର ଜୀବନ ଦେବାର ରହସ୍ୟଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରି ଆସିବେ । "ତେବେ ତୁମେ ଆମ ସହିତ ଯଜ୍ଞରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବ; ଉଷନଙ୍କ ଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବ । ତାଙ୍କର କନ୍ୟା ଦେବଯାନୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିପାରିବ ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଲାଭବାନ୍ ହୋଇପାରିବ । କଚ ସମ୍ମତ ହେଲେ ଓ ଉଷନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ସେ ଉଷନଙ୍କର ସମୀପକୁ ଯାଇ କହିଲେ, "ମୋତେ ଆପଣ ନିଜର ଶିଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ପୁତ୍ର, ମୋ'ର ନାମ କଚ । ଆପଣ ମୋ'ର ଗୁରୁ ହେବେ ଓ ମୁଁ ଏକହଜାର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ବ୍ରତ

ପାଳନ କରିବି ।" ଉଷନ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ଉଭୟେ ଉଷନ ଓ ଦେବଯାନୀ କଚଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁକମ୍ପାବଦ୍ଧ ହୋଇ ଆସିଲେ । ବୟସରେ ତରୁଣ, ବହୁ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରରେ ନିପୁଣ । ଏବଂ, ଦେବଯାନୀ ମଧ୍ୟ ତ ତରୁଣ ବୟସର ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ସେତେ ସହଜ ନଥିଲା । ଦେବଯାନୀ ପୁଷ୍ପ ଓ ଫଳମାନ ଚୟନ କରି ଆଣୁଥିଲେ । କଚଙ୍କୁ ଗୀତ ଗାଇ ପ୍ରୀତ କରାଉଥିଲେ । ଏହିପରି ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟର ଅଧେ ଅଂଶ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା ।

ତା'ପରେ ଅସୁରମାନେ କଚଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟଟିକୁ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଓ ସେମାନେ କୋପାନ୍ୱିତ ହେଇ ଅରଣ୍ୟର ଗୋଟିଏ ନିକାଞ୍ଚନ ଭାଗରେ କଚଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ । ସେତେବେଳେ କଚ ଗୁରୁଙ୍କର ଗୋଧନମାନଙ୍କୁ ଚରାଉଥିଲେ । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଶରୀରକୁ ବହୁଖଣ୍ଡ କରି ଶ୍ୱାପଦମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନେଇ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବାରୁ ଗାଈମାନେ ଏକାକୀ ଫେରିଆସିଲେ । ଦେବଯାନୀ ବାପାଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଲେ, "ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହେଲା, ଗାଭୀମାନେ ଫେରିଲେ । କିନ୍ତୁ କଚ ଫେରିନାହାନ୍ତି । ଏବଂ, ସିଏ ହୁଏତ ବାଟ ଭୁଲି ଯାଇଥିବେ ଅଥବା ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଥିବେ । କିନ୍ତୁ, କଚଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ କଦାପି ବଞ୍ଚି ପାରିବିନାହିଁ ।" ଉଷନ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ତେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଜୀବିତ କରି ଆଣୁଛି ।" ସେ ମନ୍ତ୍ରଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ମାତ୍ରକେ କଚ ଆସି ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ, - ଶ୍ୱାପଦମାନଙ୍କର ପେଟକୁ ଚିରି ବାହାରି ଆସିଥିଲେ । ଦେବଯାନୀ କଚଙ୍କ ଠାରୁ ସମସ୍ତ ସମ୍ବାଦ ଶ୍ରବଣ କରିଥିଲେ ।

ଆଉଥରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଘଟିଲା ଯେ କଚ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଥିଲେ । ଦେବଯାନୀଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ଫୁଲ ତୋଳୁଥିଲେ । ଅସୁରମାନେ ସୁଯୋଗ ପାଇ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ ଏବଂ ଶରୀରଟିକୁ ହଳଦୀବଟା ପରି କରିଦେଇ ସମୁଦ୍ରର ପାଣିସହିତ ଗୋଳି ଦେଇଥିଲେ । ଦେବଯାନୀ ପୁନର୍ବାର ନିଜ ପିତାଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଲେ । ଉଷନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଚ ପୁନର୍ବାର ଜୀବନ ପାଇ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ସକଳ ବୃତାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଥିଲେ ।

ତୃତୀୟ ଥର ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରା ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଏଥର ଅସୁରମାନେ ତାଙ୍କର ମାଂସ ଓ ହାଡ଼କୁ ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ କରି ଦେଇଥିଲେ; ସେହି ଭସ୍ମକୁ ନେଇ ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ଉଷନ ପାନ କରୁଥିବା ସୁରାରେ ନେଇ ମିଶାଇ ଦେଇଥିଲେ, - ସେକାଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ତଥାପି ସୁରାପାନ କରୁଥିଲେ । ଏଥର

ମଧ୍ୟ ଦେବଯାନୀ ବାପାଙ୍କୁ ଯାଇ କହିଲେ, "ବାପା, କଚ ଫୁଲ ତୋଳି ଯାଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ଏବେ ମଧ୍ୟ ଫେରିଲେ ନାହିଁ। ନିଶ୍ଚୟ ହଜି ଯାଇଛନ୍ତି କିମ୍ବା ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ବିନା ମୁଁ ମୋଟେ ବଞ୍ଚିରହି ପାରିବିନାହିଁ।" ଉଷନ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ତୁ ଦୁଃଖ କର ନାହିଁ ବା ରୋଦନ ମଧ୍ୟ କର ନାହିଁ। ତୁମକୁ ନିତି ଦେବଗଣ ଉପାସନା କରୁଛନ୍ତି, ତୁମେ ଜଣେ ବିନାଶଶୀଳ ମନୁଷ୍ୟପାଇଁ କାହିଁକି ଶୋଚନା କରିବ ?" କିନ୍ତୁ ଦେବଯାନୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ନାନା ଋଷିଗୁଣର ମହାସାଗର ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ପୁତ୍ର କଚଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ କାହିଁକି ଅନୁଶୋଚନା ନକରିବି ? କଚ ଜଣେ ଋଷିଙ୍କର ପୁତ୍ର ଥିଲେ, ଆଉଜଣେ ଋଷିଙ୍କର ପୌତ୍ର ମଧ୍ୟ ଥିଲେ। ସିଏ ଆତ୍ମସଂଯମର ବ୍ରତ ପାଳନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସଦାସତର୍କ ଓ କୁଶଳ ରହିଥିଲେ। ତେଣୁ, ମୁଁ ଉପବାସ କରି ତାଙ୍କରି ପଥରେ ଯିବି। କଚ ମୋ'ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ଥିଲେ, ମୋ' ସହିତ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ।"

ଏଥିରେ ଉଷନ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହେଲେ ଓ କ୍ରୋଧବଶ ହୋଇ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସନା କଲେ ଏବଂ ପାଖରେ ଥିବା ଜଣେ ଅସୁରକୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ। ଏବଂ, ଦେବଯାନୀଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଅନୁସାରେ ସେ କଚଙ୍କୁ ନିଜ ପାକସ୍ଥଳୀରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଆଣିବାର ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ। ମାତ୍ର, ଗୁରୁଙ୍କର ପାକସ୍ଥଳୀ ଭିତରୁ ଥାଇ କଚ କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ: "ଗୁରୁଦେବ, ଆପଣ ମୋ' ପ୍ରତି କୋମଳ ହୁଅନ୍ତୁ। ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ସେବକ କଚ। ମୋ' ପ୍ରତି ଆପଣ ନିଜର ପୁତ୍ରବତ୍ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ।" ଉଷନ କହିଲେ, "କଚ, ତୁମେ ମୋ'ର ଉଦରରେ ଯାଇ କିପରି ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଲ ? ମୋତେ ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା କୁହ, ତେବେ ମୁଁ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବି ଓ ଦେବଗଣଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେବି।" କଚ ଗୁରୁଙ୍କୁ ସକଳ ଘଟଣା କହି ଦେଇଥିଲେ।

ତା'ପରେ ଉଷନ ଦେବଯାନୀଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ତୁମ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ କରି ପାରିବି, - କାରଣ, କେବଳ ମୋ'ର ମୃତ୍ୟୁଦ୍ୱାରା ହିଁ କଚ ବାହାରକୁ ଆସିପାରିବେ। ସିଏ ଯାଇ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ, ମୋ'ର ଉଦରକୁ ଚିରି ନଦେଲେ ସେ କଦାପି ବାହାରକୁ ଆସି ପାରିବେନାହିଁ।" ଦେବଯାନୀ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ମୋ' ପାଇଁ ଦୁଇଟିଯାକ ପଥ ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଦ। କଚ ମଲେ ମୁଁ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରିବିନାହିଁ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବଞ୍ଚି ପାରିବିନାହିଁ। ଏହାପରେ ଉଷନ କଚକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି କହିଥିଲେ, "କଚ,

ତୁମର ଜୀବନ ହିଁ ରହିବ, କାରଣ ଦେବଯାନୀ ତୁମକୁ ଏତେବେଶୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଜୀବନ୍ୟାସର ମନ୍ତ୍ରଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଛି ଏବଂ ତୁମେ ମୋ' ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ମୋ'ର ମଧ୍ୟ ଜୀବନ୍ୟାସ କରାଇଦେବ । '' ତେଣୁ, କଚ ଗୁରୁଙ୍କର ପାକସ୍ଥଳୀ ମଧ୍ୟରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଜହ୍ନ ପରି ବାହାରି ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଜୀବନହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଥିବାର ଦେଖି ତାଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥିବା ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଜୀବିତ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । କଚ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କର ଚରଣବନ୍ଦନା କରିଥିଲେ । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଉଷନ ନିୟମ କରି ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଆଉ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ କଦାପି ସୁରାପାନ କରିବ ନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ସେ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଡାକିଆଣି କହିଥିଲେ : "ହେ ନିର୍ବୋଧ ଅସୁରମାନେ, ତୁମେମାନେ ଶୁଣ, କଚ ତାଙ୍କର ଅଭିଳାଷ ପୂରଣ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ଏହାପରେ ସେ ମୋ' ସହିତ ରହିବେ । ଏବଂ, ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥିବା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅବଶ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ଅସୁରମାନେ ଚକିତ ହୋଇ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର କଚ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କ ସହିତ ଏକ ହଜାରବର୍ଷ ରହି ତାପରେ ଯାଇ ଦେବଲୋକକୁ ଯାଇଥିଲେ । ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁରୁଙ୍କର ଅନୁମତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା; ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ଦେବଯାନୀ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ : "ଆପଣ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ ପାଳୁଥିବା ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ'ର ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା; ସେହି ଅବସ୍ଥାଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଆପଣ ମୋ'ର ପ୍ରେମକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତୁ ଏବଂ ପବିତ୍ର ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ଅନୁଯାୟୀ ଆମର ପରିଣୟ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଉ ।" ମାତ୍ର କଚ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ : "କିନ୍ତୁ ଶୁଣ, ମୁଁ ତୁମକୁ ସମ୍ମାନ କରେ, ମୋ'ର ନିଜ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ସମ୍ମାନ କରେ । ମୋ' ପାଇଁ ତୁମେ ମୋ' ଜୀବନଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ । ତୁମେ ମୋ'ର ଗୁରୁଙ୍କର କନ୍ୟା । ତଥାପି ତୁମର ମୋତେ ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ କହିବା ଅନୁଚିତ ହେବ ।" ଦେବଯାନୀ କହିଲେ, "ଆପଣ ମୋ' ପିତାଙ୍କର ଗୁରୁଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପୁତ୍ର । ତେଣୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ମାନ କରିବି । ଅସୁରମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିବା ସମୟରେ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ସ୍ମରଣ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କର, ମୋତେ ବର୍ଜନ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।" କଚ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୋତେ ତୁମେ ପାପ ମଧ୍ୟକୁ ନେଇ ଯାଅନାହିଁ । ତୁମେ ଯେପରି ମୋ' ଗୁରୁଙ୍କ ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଥିଲ, ସେହିପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

ତେଣୁ ତୁମେ ମୋ'ର ଭଗିନୀ ସଦୃଶ । ମୋତେ ଏପରି କଥା କୁହନାହିଁ । ଆମେ ଏଠାରେ କେତେ ସୁଖରେ କାଳଗୁଡ଼ିକୁ କଟାଇଛୁ; ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱଗୃହକୁ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଅ ଓ ମୋ'ର ଯାତ୍ରାର ଶୁଭକାମନା ମଧ୍ୟ କର । ମୋତେ ଆଉ ପାପ ମଧ୍ୟକୁ ନିଅନାହିଁ ।" ତା'ପରେ ଦେବଯାନୀ ତାଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ, "ମୋତେ ଯଦି ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଛ, ତେବେ ତୁମର ସକଳ ବିଦ୍ୟା ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଯିବ ।"

କଚ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ମୁଁ ଯେ ଅସ୍ୱୀକାର କଲି, ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ତୁମେ ମୋ'ର ଗୁରୁଙ୍କର କନ୍ୟା ଓ ତେଣୁ ମୋ'ର ଭଗିନୀ ସମାନ । ମୋତେ ଯଦି ଅଭିଶାପ ଦେଉଛ ଦିଅ, ମାତ୍ର ମୋ'ର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅପରାଧ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ତୁମେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅନୁରୋଧରେ ନୁହେଁ, ବାସନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ହିଁ ଏସବୁ କହିଛ । ଏବଂ, ତୁମର ଇଚ୍ଛା ଆଦୌ ଫଳିବନାହିଁ । ଏବଂ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଶୁଣ, ତୁମକୁ କୌଣସି ଋଷିପୁତ୍ର ବିବାହ କରିବେନାହିଁ । ମୋ'ର ବିଦ୍ୟା କୌଣସି ଫଳ ଦେବନାହିଁ ବୋଲି ତୁମେ ଯେ କହିଲ, କିନ୍ତୁ ମନେରଖ, ଏହି ବିଦ୍ୟାକୁ ମୁଁ ଯାହାକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବି, ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ତାହାର ଫଳ ଲାଭ କରିବ ।" ତା'ପରେ କଚ ଦେବଲୋକକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ସ୍ୱୟଂ ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଥିଲେ ଏବଂ ବହୁତ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ । କହିଥିଲେ: "ଆମ ସକାଶେ ତୁମେ କେଡ଼େ ବୃହତ୍ ଏହି ବରଟିକୁ ହାସଲ କରିପାରିଲ । ଏହାପରେ ତୁମେ ଯଜ୍ଞାଦିରେ ମଧ୍ୟ ଭାଗ ନେଇ ପାରିବ ଓ ତୁମର ଖ୍ୟାତି କେବେହେଲେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯିବନାହିଁ ।"

ଟିପ୍ପଣି

ଦେବ ଓ ଅସୁରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଆରେକ ଉପରେ ଅଧିକାର ବିସ୍ତାର କରିବାର ଯେଉଁ ନିରନ୍ତର ସଂଗ୍ରାମମାନ ଲାଗି ରହିଥିଲା, ଏହି କାହାଣୀଟି ସେହି ଯୁଗରୁ ହିଁ ଗଢ଼ିଆସିଛି । ଏହି ଅସୁରମାନେ କିଏ ? ସେମାନେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଦୀର୍ଘ କାଳରୁ ରହି ଆସିଥିଲେ ନା ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରୁ ନୂଆ ହୋଇ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ ? ସେମାନେ ଆଦିମଜାତି ମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଦୌ ଏକତ୍ର ଗଣା ହେଉନଥିଲେ କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କୁ ଦସ୍ୟୁ ବା କ୍ରୀତଦାସ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଗଣା ଯାଉନଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଦେଶରେ ଧାତୁକାରିଗରର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୁରାତନ ଗୋଷ୍ଠୀ ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଅସୁରରକ୍ତର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ

କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ନାମରୁ ମଧ୍ୟ ତାହାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଇଙ୍ଗିତ ମିଳି ଯାଇଥାଏ । ସେମାନେ ଯେ ବିଦେଶରୁ ଆସିଛନ୍ତି, ଆସିରିୟା ନାମଟିରୁ ମଧ୍ୟ ତାହାର ସାକ୍ଷ୍ୟ ମିଳି ଯାଇଥାଏ, ଅନ୍ତତଃ ଦେବଯାନୀଙ୍କର କାହାଣୀଟିରୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯିବ ଯେ ଅସୁରମାନେ କିମିଆ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିପୁଣ ଥିଲେ । କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଯଜ୍ଞାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୌରୋହିତ୍ୟ କରିବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧ୍ୟ ମିଳି ଯାଇଥିଲେ । ଶୁକ୍ରଙ୍କୁ ହିଁ ସେହି ପୁରୋହିତ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରା ଯାଇଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଦେବଗଣ, ଅର୍ଥାତ୍ ହୁଏତ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ - ସେମାନେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ - ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ ପୁରୋହିତ ରୂପେ ଲାଭ କରିଥିଲେ । "ଶୁକ୍ର ସର୍ବଦା ଅସୁରମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ବିରୋଧୀମାନଙ୍କୁ କେବେ ରକ୍ଷା କରନ୍ତିନାହିଁ" ବୋଲି ଦେବମାନଙ୍କର ଉକ୍ତିରେ ଗୋଟିଏ ଅପବାଦ ମଧ୍ୟ ରହିଆସିଛି । ଉଭୟ ପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ଉପାସିତ ଜଣେ ଦେବତା କେବଳ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷକୁ ଯେ ରକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି, ଏହି ଅଭିଯୋଗରେ ଅବଶ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ରହିଛି ।

କେଉଁସବୁ ମୂଳ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରୁ ଏହି କାହାଣୀଟିର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଥିବ ? ଆମକୁ ଅତୀତ ମଧ୍ୟରୁ ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ଯେ, ତିନୋଟିଯାକ ଭୁବନର ଅଧିକାର ନିମନ୍ତେ ଦେବ ତଥା ଅସୁରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଲାଗି ରହିଥିଲା । ଯେଉଁ ବିଶେଷ ବିଦ୍ୟାଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦେବଗଣ କଚଙ୍କୁ ଅସୁରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ, ତାହାହିଁ ପୂରଣ କରିବା ତାଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ସର୍ବପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା !

ପୁରୁରବା ଓ ଉର୍ବଶୀ

ପୁରୁରବା ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ଦିନେ ହିମାଳୟରେ ଶିକାର କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେ କେହି କାତର ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଡାକୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ପୁଷ୍ପବାଟିକାରୁ ରାକ୍ଷସମାନେ ଦୁଇଜଣ ଅପ୍ସରାଙ୍କୁ ଅପହରଣ କରି ନେଉଥିଲେ । ପୁରୁରବା ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଧାବନ କରି ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଉର୍ବଶୀ ଓ ଆଉଜଣେ ତାଙ୍କର ବାନ୍ଧବୀ ଚିତ୍ରଲେଖା । ରାଜା ଉର୍ବଶୀଙ୍କୁ ପ୍ରେମଭିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଉର୍ବଶୀ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା: "ଆପଣ ମୋତେ କେବେହେଲେ ଆପଣଙ୍କର ଉଲଗ୍ନ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ଦେବେନାହିଁ ।"

ଉର୍ବଶୀ ଦୀର୍ଘକାଳ ରାଜାଙ୍କ ସହିତ ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ ତାଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତିକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲେନାହିଁ ଓ ଏକତ୍ର ମନ୍ତ୍ରଣା କଲେ: "ଉର୍ବଶୀ ବହୁକାଳ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ରହିଲେଣି । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।" ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ସ୍ଥିର ହେଲା । ଉର୍ବଶୀଙ୍କର ଏକ ପୋଷା ମାଈ ମେଷ ଥିଲା; ତାହାର ଦୁଇଟି ସାନ ସାନ ଛୁଆ । ବଡ଼ ସ୍ନେହରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ନିଜର ବିଛଣା ପାଖରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିଲେ । ପୁରୁରବା ଏକଦା ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ସହିତ ଶୟନ କରିଥିବା ସମୟରେ ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ ଗୋଟିଏ ଛୁଆକୁ ନେଇ ପଳାଇଲେ । ଉର୍ବଶୀ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ମୋ' ସହିତ ସତେଯେପରି କେହି ବୀରପୁତ୍ର ଓ ମନୁଷ୍ୟ ନଥିବା ପରି ସେମାନେ ମୋ'ର ସ୍ନେହର ଶାବକଟିକୁ ଚୋରାଇ ନେଇଛନ୍ତି ।" ପରେ ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ ଦ୍ୱିତୀୟଟିକୁ ବି ନେଇଗଲେ । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟଥର ମଧ୍ୟ ଉର୍ବଶୀ ସେହି ଅଭିଯୋଗ କଲେ ।

ପୁରୁରବା ଭାବିଲେ, "ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲି, ସେତେବେଳେ ବୀରପୁତ୍ର ବା ମନୁଷ୍ୟ କେହି ନଥିଲେ ବୋଲି କିପରି ବା କୁହାଯିବ ? "ତେଣୁ, ଉଲଗ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ସେ ପଛେ ପଛେ ଦଉଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ । ଏକ ପରିଚ୍ଛଦ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ରାଜା ଅବଶ୍ୟ ବିଚାର କରିଥିଲେ: ମାତ୍ର ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କର ଚକ୍ରାନ୍ତରେ ଆକାଶରେ ବିଜୁଳିମାନେ ଏପରି ମାରିଲେ ଯେ ଉର୍ବଶୀ ସେହି ଆଲୁଅରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଲେ ଓ ଉର୍ବଶୀ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ନିଜର ପ୍ରେୟସୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବିଳାପ କରି ଦୁଃଖରେ ଅଭିଭୂତ ରାଜା ଦେଶଯାକ ବୁଲିଲେ । ଶେଷକୁ ଏକ ହ୍ରଦ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ସେଠାରେ ଦଳେ ରାଜହଂସଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ; ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଅପ୍ସରା ଥିଲେ । ଉର୍ବଶୀ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିଲେ। କିନ୍ତୁ ପୁରୁରବା ତାହା ଜାଣି ପାରୁନଥାନ୍ତି । ଉର୍ବଶୀ କହିଲେ, "ମୁଁ ଏହି ମନୁଷ୍ୟଟି ସହିତ ବାସ କରୁଥିଲି । ଅପ୍ସରାମାନେ ତା'ପରେ ନିଜ ନିଜ ସ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କରିବାରୁ ରାଜା ଉର୍ବଶୀଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ । ଏବଂ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ରହିବାକୁ କହିଥିଲେ । "ଆପଣ ରହିଥିବା ସର୍ତ୍ତଟିକୁ ଭଙ୍ଗ କରିଦେଲେ । ତେଣୁ, ଏବେ ଘରକୁ ଫେରିଯାଆନ୍ତୁ । ମୋତେ ଆଉ କଦାପି ପାଇ ପାରିବେନାହିଁ ।" - ତଥାପି ଶେଷରେ କିଛିତ୍ ନମ୍ର

ହୋଇ କହିଥିଲେ : "ତେବେ, ଆଜିଠାରୁ ଯେଉଁଦିନ ଏକବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ, ଆପଣ ସେହିଦିନ ଆସିବେ ଓ ମୋ' ସହିତ ଗୋଟିଏ ରାତ୍ରି ଅତିବାହିତ କରିବେ । ଏବଂ, ସେତେବେଳେ ଆପଣଙ୍କର ଏହି ପୁତ୍ରଟି ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ ହୋଇ ସାରିଥିବ ।"

ବରଷଟି ସରିବାର ସବାଶେଷ ରାତିରେ ପୁରୁରବା ଉର୍ବଶୀଙ୍କର ସନ୍ଧାନରେ ବାହାରିଗଲେ । ଏକ ସୁବର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ରାଜପ୍ରାସାଦ । ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଦେଲେ । ଉର୍ବଶୀ ଆସି କହିଲେ, "ପ୍ରଭାତର ଆଗମନ ସମୟରେ ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବର ମାଗିବାକୁ କହିବେ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବର ବାଛିବାକୁ ହେବ । ଆପଣ କହିବେ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଗନ୍ଧର୍ବ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।" ସକାଳ ହେଲା । ବରଟିକୁ ଶୁଣି ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ କଦାପି ଗୋଟିଏ ଗନ୍ଧର୍ବ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।" ତଥାପି ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କର ବିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ପାଳନ କରି ପୁରୁରବା ଜଣେ ଗନ୍ଧର୍ବ ହୋଇ ପାରିଲେ ଏବଂ ସବୁଦିନ ନିମନ୍ତେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ସହିତ ବାସ କରିଥିଲେ ।

ସାବିତ୍ରୀ

ଥରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଏକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷି କହିଥିଲେ: ଅଶ୍ୱପତି ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ, - ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧର୍ମାନୁରତ, ଉଦାର, ସାହସୀ ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାଜନ । ତାଙ୍କ ମନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ, ତାଙ୍କର କୌଣସି ସନ୍ତାନ ନଥିଲେ । ତେଣୁ, ସେ କଠୋର ବ୍ରତମାନ ପାଳନ କଲେ ଏବଂ ମୁନିମାନଙ୍କର ପରି ତପସ୍ୟା ମଧ୍ୟ କଲେ । ଅଠରବର୍ଷକାଳ ପ୍ରତ୍ୟହ ଅଗ୍ନିଙ୍କର ହୋମ କରିଥିଲେ, ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତି କରି ମନ୍ତ୍ରର ଆବୃତ୍ତି କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଦିବସରେ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଥର ମିତାହାର କରୁଥିଲେ । ଶେଷରେ ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି ମଧ୍ୟରେ ଆସି ଦେଖା ଦେଲେ, "ଆପଣଙ୍କର ତପଶ୍ଚାରଣା, ବ୍ରତପାଳନ ତଥା ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତିରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଛି । ତେଣୁ, ହେ ମହାରାଜା, ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ବର ମାଗନ୍ତୁ ।" ରାଜା ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ହେ ଦେବୀ, ମୋ' କୁଳରେ କୁଳର ଉପଯୁକ୍ତ ପୁତ୍ରମାନେ ଜାତ ହୁଅନ୍ତୁ, - କାରଣ, ସନ୍ତାନ ଲାଭ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବହୁତ ପୁଣ୍ୟର ଅର୍ଜନ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ବୋଲି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମୋତେ କହିଛନ୍ତି ।" ସାବିତ୍ରୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ହେ ରାଜନ୍, ଆପଣଙ୍କର ଅଭିଳାଷକୁ ଜାଣି ମୁଁ ଆଗରୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସହିତ କଥା ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କରି ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଆପଣଙ୍କର ଏକ ବହୁଗୁଣସମ୍ପନ୍ନା କନ୍ୟା ଜାତ ହେବ । ଆପଣ

ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ ।'' ଅଶ୍ୱପତି ତାହା ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥିଲେ ଓ ସାବିତ୍ରୀ ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲେ । ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ତାଙ୍କର ରାଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଦାନସ୍ୱରୂପ ଲାଭ କରିଥିବାରୁ ବିହିତ ଭାବରେ ଏହି କନ୍ୟାଟିର ନାମ ସାବିତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଆଖିଦିଓଟି ପଦ୍ମଫୁଲ ପରି, - ଜଣେ ଦେବୀଭଳି ଦେହ । ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ଦେବୀ ବୋଲି ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, କେହି ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ସାହସ କରୁନଥିଲେ, କାରଣ ତାଙ୍କର ରୂପର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାର୍ଥୀକୁ ପରାହତ ହିଁ କରି ଦେଉଥିଲା ।

ଦିନେ ଦେବପୂଜା ସମାପ୍ତ କରି ସାବିତ୍ରୀ ପୁଷ୍ପନୈବେଦ୍ୟ ସହିତ ଆସି ପିତାଙ୍କର ଚରଣ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ଓ କରଦ୍ୱୟ ଯୋଡ଼ି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ । ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଏତେ ବୟସ ହୋଇଗଲା, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତାଙ୍କପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥୀ କେହି ମିଳିଲେ ନାହିଁ, - ସେଥିରେ ରାଜା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଥିଲେ: ''ସାବିତ୍ରୀ, ତୁମର ବିବାହକାଳ ଆସି ହୋଇଗଲା, କିନ୍ତୁ ତୁମପାଇଁ ଜଣେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ମିଳିଲେନାହିଁ । ତେଣୁ, ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ମନଲାଖି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନ କରିବ । ତୁମେ ଯାହାଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନ କରିବ, ମୁଁ ତାଙ୍କରି ସହିତ ହିଁ ତୁମର ବିବାହ ଦେବି । କାରଣ, ଯେଉଁ ପିତା ନିଜ କନ୍ୟାର ବିବାହ ଦେଇ ପାରେନାହିଁ, ଦେବତାମାନେ ତା'ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ।''

ଏଥିରେ ସାବିତ୍ରୀ ବିନମ୍ର ହୋଇ ନିଜର ସମ୍ମତି ଦେଲେ ଓ ପିତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ଅନୁଚରମାନଙ୍କ ସହିତ ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ । ଏକ ରଥରେ ଆରୋହଣ କରି ସେ ବହୁ ଋଷିଙ୍କର ଆଶ୍ରମକୁ ଗଲେ ଏବଂ ବହୁ ଅରଣ୍ୟକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଦିନେ, ତାଙ୍କର ପିତା ପାରିଷଦ ମାନଙ୍କର ଗହଣରେ ମୁକ୍ତ ଦରବାରରେ ବସିଛନ୍ତି, ସାବିତ୍ରୀ ସେତିକିବେଳେ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ସେଦିନ ନାରଦ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦରବାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ରାଜା ଏବଂ ନାରଦ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ସାବିତ୍ରୀ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, ଶାଲ୍ୱ ରାଜ୍ୟରେ ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ । ସେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଜଣେ ପୁରାତନ ଶତ୍ରୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ ସେହି ରାଜା ନିଜର ପତ୍ନୀ ତଥା ପୁତ୍ରଟି ସହିତ ବନକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ଓ ସେଠାରେ ଜଣେ

ତପସ୍ୱୀ ସଦୃଶ ହିଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସେହି ପୁତ୍ରଟିକୁ ମୁଁ ମୋ' ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ବାଛିଛି ଏବଂ ନିଜର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସେହି କଥାଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇଛି ।

ଋଷି ନାରଦ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହିଥିଲେ, "ଏହି ଯୁବକଟିକୁ ଆପଣାର ସ୍ୱାମୀରୂପେ ବରଣ କରି ସାବିତ୍ରୀ ଠିକ୍ କରିନାହାନ୍ତି । ଯୁବକ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବଗୁଣରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଜାଣିଛି । ଶିଶୁ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କଠାରେ ବହୁତ ଆଗ୍ରହ ରଖୁଥିଲେ, ମାଟିରେ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ରୂପ ତିଆରି କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଅଙ୍କନ କରୁଥିଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରି ଶକ୍ତିମାନ୍, ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ପରି ବିଦ୍ୱାନ୍, ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ସାହସଯୁକ୍ତ ତଥା ଧରଣୀ ପରି କ୍ଷମାଶୀଳ । ମାତ୍ର, ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଚିନ୍ତନୀୟ କଥା ରହିଛି, ଯାହାକୁ କି ତାଙ୍କର ଏହି ସକଳ ଗୁଣସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଦୂର କରି ହେବନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି ଯେ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ବର୍ଷରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ।"

ତା'ପରେ ରାଜା ଅଶ୍ୱପତି ନିଜର କନ୍ୟା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କହିଲେ,."ମାଆ, ସାବିତ୍ରୀ; ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମକୁ ଆଉଜଣେ ଯୁବକଙ୍କୁ ନିଜର ସ୍ୱାମୀରୂପେ ବରିବାକୁ ହେବ । ନାରଦଙ୍କର କଥାରୁ ତ ସବୁ ସମ୍ବାଦ ଶୁଣି ପାରିଥିବ ।" ମାତ୍ର, ସାବିତ୍ରୀ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ଖେଳରେ ଗୋଟିଟିଏ ତ ଥରେ ମାତ୍ର ପଡ଼େ; ଜଣେ କନ୍ୟାକୁ ମାତ୍ର ଥରେ ପାଇଁ ହିଁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ । ତେଣୁ, ମୁଁ ଭାବୁଛି, ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଦୀର୍ଘ ବା ଅଳ୍ପ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ସିଏ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ ଅଥବା ଗୁଣହୀନ ଯାହା ହୋଇଥାନ୍ତୁ, ମୋ'ର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ମୁଁ ବରଣ ହିଁ କରିସାରିଛି, ତେଣୁ ଆଉ ଦ୍ୱିତୀୟ ବରଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ଏକ ଭାବନା ପ୍ରଥମେ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଆସିଥାଏ, ତା'ପରେ ତାହାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଏ ଓ ତାହାହିଁ ରହିଯାଏ ।" ତହୁଁ ନାରଦ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ଆପଣଙ୍କର କନ୍ୟାର ହୃଦୟ ଅବିଚଳିତ ରହିଛି, ତେଣୁ ତାକୁ ସେଥିରୁ ଆଦୌ ଟଳାଇ ହେବନାହିଁ । ଏବଂ, ଗୁଣରେ କେହି ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ତେଣୁ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବଟିକୁ ଅନୁମୋଦନ କରୁଛି ।" ରାଜା ମଧ୍ୟ ନାରଦଙ୍କ କଥାରେ ସମ୍ମତ ହୋଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ନାରଦ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ।

ଗୋଟିଏ ଶୁଭଦିନ ଦେଖି ରାଜା ଅଶ୍ୱପତି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନଙ୍କର ଆଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ରାଜର୍ଷିଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର ଛାୟାରେ ଧ୍ୟାନାସୀନ ହୋଇ ବସିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଏବଂ ନିଜ ଆଗମନର କାରଣକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମାତ୍ର ଏତେ ସୁକୁମାରୀ ହୋଇ ବଡ଼ ହୋଇଥିବା ଆପଣଙ୍କର କନ୍ୟା ଏଠାରେ ଆମ ସହିତ ଏଠି କଠିନ ଅରଣ୍ୟଜୀବନକୁ କିପରି ବଞ୍ଚିପାରିବ, ଋଷିମାନଙ୍କର ନିୟମକୁ ମଧ୍ୟ ପାଳନ କରିପାରିବ ?" ରାଜା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଆପଣ ଆମଲାଗି କଦାପି ସେପରି ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବେନାହିଁ; କାରଣ, ମୋ ' ପରି ମୋର କନ୍ୟାକୁ ମଧ୍ୟ ଜଣା ଅଛି ଯେ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ତ ଆସନ୍ତି ଓ ଯାଆନ୍ତି, ଆଦୌ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ, ଆପଣ ମୋ'ର ପ୍ରସ୍ତାବଟିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତୁନାହିଁ ।" ଏହାପରେ ସବୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା ଓ ଆଶ୍ରମର ଋଷିମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ସାବିତ୍ରୀ ଓ ସତ୍ୟବାନ୍‌ଙ୍କର ପରିଣୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ପିତା ଫେରିଆସିବା ପରେ ସାବିତ୍ରୀ ନିଜର ସକଳ ଆଭରଣକୁ ଅଙ୍ଗରୁ କାଢ଼ି ନେଇଥିଲେ ଓ ବଲ୍କଳ ଏବଂ ଗେରୁଆ ପରିଧାନ କଲେ । ତାଙ୍କର ସକଳ ଆଚରଣରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଲେ । ମାତ୍ର, ସେ ନାରଦମୁନିଙ୍କର କଥାକୁ ମୋଟେ ଭୁଲି ନଥାନ୍ତି ।

ସମୟକ୍ରମେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ସେହି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିବସଟି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ସେହି ଦିବସଟି ମାତ୍ର ଚାରିଦିନ ବାକୀ ଥାଏ, ସାବିତ୍ରୀ ଦିନରାତି ଉପବାସ ପାଳନ କଲେ । ତୃତୀୟ ଦିନକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଦୁର୍ବଳ ଦେଖାଗଲେ ଓ ସର୍ବଶେଷ ରାତ୍ରିଟିରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁଟି ବିଷୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିନ୍ତାରେ ହିଁ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସକାଳୁ ଉଠି ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ଶାଶୁ ଓ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଭିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।

ସତ୍ୟବାନ ସବୁଦିନ ଭଳି କୁରାଢ଼ି ଧରି ବନକୁ ବାହାରିଥିଲେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଯଜ୍ଞ ନିମନ୍ତେ କିଛି କାଷ୍ଠ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିବେ । ସେଦିନ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁମତି ନେଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ସାବିତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲକୁ ଯାଇଥିଲେ । ନାରଦଙ୍କର ଉକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ବାରମ୍ବାର ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ତଥାପି, ବନପଥ ଦେଇ ଗମନ କରୁଥିବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦେଉଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍, ସତ୍ୟବାନ୍ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇଲା ପରି ହୋଇ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଦାରୁଣ

ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଉଛି ବୋଲି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର କୋଳରେ ମସ୍ତକ ରଖି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ୍ ସମୟଟି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସାବିତ୍ରୀ ଜଣେ କିମ୍ଭୂତ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିଥିଲେ: ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ କଳାଚକଚକ, ଆଖିମାନେ ନିଆଁପରି ଜଳୁଛନ୍ତି । ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଫାଶ ଧରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଙ୍କର ଦିଶୁଛନ୍ତି । ଦେବତା ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସତ୍ୟବାନ୍‌ଙ୍କ ଉପରେ ଆଖି ପକାଇବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ସାବିତ୍ରୀ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ । ଉତ୍ତର ମିଳିଥିଲା,"ମୁଁ ଯମ, ମୃତ୍ୟୁର ଦେବତା, ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯିବାପାଇଁ ଆସିଛି । ତାଙ୍କର ଜୀବନକାଳର ଅବସାନ ଘଟିଛି ।" - ଏହା କହି ଯମ ସତ୍ୟବାନ୍‌ଙ୍କର ଶରୀର ମଧ୍ୟରୁ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମାକୁ କାଢ଼ି ନେଇଥିଲେ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ଶରୀରଟି ସେହିଠାରେ ଶୀତଳ ଓ ଜୀବନହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ସାବିତ୍ରୀ ଅନୁଗମନ କରୁଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ଯମ କହିଥିଲେ, "ସାବିତ୍ରୀ, ତୁମେ ରହିଯାଅ । ଘରକୁ ଲେଉଟି ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଶବସଂସ୍କାର କରାଅ । ଆଉ ଆଗକୁ ଆସନାହିଁ ।" ମାତ୍ର ସାବିତ୍ରୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୋ'ର ସ୍ୱାମୀ ଯେଉଁଠାକୁ ଯିବେ, ମୁଁ ସେହିଠାକୁ ହିଁ ଯିବି । ତାହାହିଁ ତ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବିଧାନ । ମୁଁ ନିୟତ ମୋ'ର ଧର୍ମରେ ରହିଆସିଛି, ତେଣୁ ପଥଟି ମୋ' ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଛି ।" ଯମ ପୁନଶ୍ଚ କହିଲେ, "ତୁମର କଥାରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଛି, ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଛାଡ଼ି ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଯାହାକିଛି ବର ମାଗିପାରିବ ।" ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଯେ ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନ୍ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଓ ପୂର୍ବସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଫେରି ପାଇବେ; - ଯମ ତଥାସ୍ତୁ ବୋଲି କହିଲେ । ମାତ୍ର ସାବିତ୍ରୀ ତଥାପି ପଛେ ପଛେ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଯମ ଆଉଗୋଟିଏ ବର ମାଗିବାକୁ କହିବାରୁ ସିଏ ତାଙ୍କର ନିଜ ପିତା ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ରାଜ୍ୟ ଫେରିପାଆନ୍ତୁ ବୋଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲେ । ଯମ ତଥାସ୍ତୁ କଲେ ଓ ଏହାପରେ ଫେରିଯିବାକୁ କହିଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ତଥାପି ଅନୁଗମନ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଯମଙ୍କଠାରୁ ଆଉ ଏକ ବରର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଇ ସାବିତ୍ରୀ ତା'ପରେ ନିଜପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିଜର ଶତପୁତ୍ରଲାଭ ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇଥିଲେ । ଯମ ହଁ ବୋଲି କହିଲେ; କିନ୍ତୁ ସାବିତ୍ରୀ ତଥାପି ଫେରିବାକୁ ରାଜୀ ହେଉନଥାନ୍ତି । ସେ କହିଲେ, "କିନ୍ତୁ ହେ ମହାନ୍ ଦେବତା, ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଯେଉଁ ବରଟି ପ୍ରଦାନ କଲେ, ତାହା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ରବାସ ବ୍ୟତୀତ

ପ୍ରକୃତରେ କିପରି ସମ୍ଭବ ହେବ । ତେଣୁ, ତାଙ୍କର ଜୀବନଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆପଣଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ମାଗିବି । ସ୍ୱାମୀ ନଥିଲେ ତ ମୁଁ ମୃତ୍ୟସମାନ ହୋଇ ରହିଥିବି ତେଣୁ ଆଉ କେଉଁ ସୁଖ ବା ଲାଭ କରିବି ? ଆପଣ ମୋତେ ଶତପୁତ୍ର ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ଯାହାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ହୁଏତ ବଞ୍ଚି ବି ପାରିବିନାହିଁ, ଆପଣ ସେଇଟିକୁ ନେଇ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ଆପଣଙ୍କର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ସତକୁ ସତ ଫଳିପାରିବ, ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ତାହାହିଁ ମାଗୁଛି ।"

ଯମ ଅଗତ୍ୟା ସମ୍ମତ ହେଲେ ଓ ସତ୍ୟବାନ୍‌ଙ୍କୁ ଲେଉଟାଇ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସମୃଦ୍ଧି କାମନା କଲେ, ଚାରି ଶହ ବର୍ଷର ଆୟୁଷ ଦେଲେ, - ତାଙ୍କର ଦାୟାଦମାନେ ସମସ୍ତେ ରାଜା ହେବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ପୁନର୍ଜୀବନ ଲାଭ କରିଥିଲେ, ସତେଅବା କୌଣସି ପ୍ରବାସରୁ ଗୃହକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । "କହିଲ, ମୁଁ ବହୁ ସମୟ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି, ମୋତେ ତୁମେ କାହିଁକି ଡାକି ଦେଲନାହିଁ ? ମୋତେ ନେବାକୁ ଆସିଥିବା ସେହି କୃଷ୍ଣକାୟ ସତ୍ତା କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ ?" ସାବିତ୍ରୀ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ହଁ, ଆପଣ ବହୁ ସମୟ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଯମ ତାଙ୍କର ନିବାସକୁ ଫେରି ଯାଇଛନ୍ତି । ରାତ୍ରି ଉପଗତ ହୋଇ ଆସୁଛି, ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘରକୁ ଯିବା ।"

ସେତେବେଳେ ବନପଥରେ ଦୁହେଁ ଘରକୁ ଫେରିବା ବେଳକୁ ସତ୍ୟବାନ୍‌ଙ୍କ ପିତାମାତା ଓ ଅନ୍ୟ ସକଳ ଋଷି ଆଶଙ୍କିତ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । ତଥାପି, ସମସ୍ତେ ଆଶାଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଯେ, ନିଜର ଗୁଣବଳରେ ସାବିତ୍ରୀ ଅଦୃଷ୍ଟକୁ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇ ଦେଇ ପାରିବେ ଏବଂ ସେମାନେ ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ, ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ବି ଫେରି ଆସିଥିଲା; ସମସ୍ତେ ତାହାକୁ ଏକ ଶୁଭର ସୂଚନା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ଓ ସାବିତ୍ରୀ ଗୃହରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ନିଆଁ ଜାଳି ତାହାରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବସି ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ସ୍ୱାଗତ କରାଗଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଗ୍ର ଭାବରେ ସମସ୍ତେ କେତେ କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ ପଚାରୁଥିଲେ । ତା'ପରେ ସାବିତ୍ରୀ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସକଳ ଘଟଣା କହି ଶୁଣାଇଥିଲେ ଓ ସମସ୍ତେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ବୋଲି କହି ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ସାଲ୍ୱରାଜ୍ୟରୁ ବାର୍ତ୍ତାବହମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ, ରାଜ୍ୟର ଆକ୍ରମଣକାରୀ ନିହତ ହୋଇଛି ଓ ପ୍ରଜାମାନେ ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନ୍ ପୁନର୍ବାର ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରି ଶାସନ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଚାହୁଁଥିବାର ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନ୍ ସାଲ୍ୱ ଫେରିଗଲେ ଏବଂ ବହୁବର୍ଷ ବଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କର ଶହେ ପୁଅ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଯମଙ୍କର ପ୍ରଦତ୍ତ ବର ଅନୁସାରେ ସାବିତ୍ରୀ ଓ ସତ୍ୟବାନ୍ ମଧ୍ୟ ଶତପୁତ୍ରଙ୍କର ପିତାମାତା ହେଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପଣାର ଧର୍ମବଳରେ ସାବିତ୍ରୀ ନିଜପାଇଁ, ନିଜ ପିତାମାତାଙ୍କ ପାଇଁ ତଥା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଇଁ ଉଚ୍ଚତମ ସୌଭାଗ୍ୟ ତଥା ପ୍ରତିଷ୍ଠାର କାରଣ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ।

ଶକୁନ୍ତଳା

ମହାଭାରତରେ ଥିବା ଏହି ଶକୁନ୍ତଳା ଉପାଖ୍ୟାନଟିରେ ସ୍ୱୟଂ ଭରତଙ୍କର ହିଁ ବିବରଣୀ ରହିଛି । ସେହି ନାମଟିରୁ ପରେ ଭାରତବର୍ଷ ନାମଟିର ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ଭବ ହୋଇଛି ।

ଏକଦା ଦୁଷ୍ୟନ୍ତ ନାମରେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଚାରି ସାଗରର ତଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତାଙ୍କର ରାଜତ୍ୱରେ ମନ୍ଦ ବୋଲି କିଛି ଘଟୁନଥିଲା; ତାଙ୍କର ନିଜ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟି ଲାଗି ହିଁ ସବୁକିଛି ମଙ୍ଗଳକାରୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଦିନେ ସେହି ରାଜା ହିମାଳୟର ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ମୃଗୟା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଯାଉ ଯାଉ ଅରଣ୍ୟର କେତେ ଦୂରକୁ ଓ ଗଭୀରକୁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଶେଷରେ ଏକ ଋଷି ଆଶ୍ରମରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ; ସେଠାରେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଫୁଲମାନ ଫୁଟିଥିଲା, କେତେ କିସମର ଫଳମାନ ଗଛରେ ଲଦିହୋଇ ରହିଥିଲା, ଓ ଏକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଝରଣା ମଧ୍ୟ ବହି ଯାଉଥିଲା । ସେଠାରେ ସକଳ ପ୍ରକାରର ଜୀବମାନେ ବାସ କରୁଥିଲେ; ଏପରିକି ସିଂହ ଓ ବ୍ୟାଘ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ କୁଆଚରଣ କରୁନଥିଲେ । ଶାଖାମାନଙ୍କରୁ ପକ୍ଷୀମାନେ ଗାନ କରୁଥିଲେ, ବାନର ତଥା ଭଲ୍ଲୁକମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବୈଦିକ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଆବୃତ୍ତି ଭଳି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଏସବୁ କାରଣରୁ ରାଜାଙ୍କର ହୃଦୟ ହରଷିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ନିଜର ଅନୁଚରବର୍ଗଙ୍କୁ ସେ ପଛରେ ରହିଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ; କାରଣ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସେ ସେହି ଋଷିଆଶ୍ରମର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲେ । ଉଦ୍ୟାନରେ କେହି ନଥିଲେ, ମାତ୍ର ଗୃହ ଭିତରକୁ ଚାହିଁଦେଇ ସେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ବାଳିକାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରିଥିଲେ, - ସତେଅବା

ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଜଣେ ଅପ୍ସରାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିବା ପରି ହିଁ ଅନୁଭବ କଲେ । ବାଳିକା ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଗତ କଲେ, ଗୋଡ଼ ଧୋଇବା ନିମନ୍ତେ ଜଳ ଆଣିଦେଲେ, ସକଳ ଉପଚାରରେ ଅତିଥିଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିଲେ । ସ୍ଥାନଟିର ପରିଚୟ ଦେଇ ବାଳିକା କହିଥିଲେ, "ଏଇଟି ହେଉଛି କଣ୍ୱମୁନିଙ୍କର ଆଶ୍ରମ । ମୁନି ଯଜ୍ଞପାଇଁ କାଷ୍ଠ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି, ଅତିଶୀଘ୍ର ଫେରି ଆସିବେ ।" ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ସେ ରାଜାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

କଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ରାଜା ସତେଅବା ସେହି ବାଳିକାଙ୍କର ପ୍ରଣୟପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେ ଉତ୍ତର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ହିଁ ପଚାରିଥିଲେ, "ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଣ୍ୱମୁନିଙ୍କର ବିଷୟରେ ଶୁଣିଛି । ଏବଂ, ଆପଣ ତାଙ୍କର କ'ଣ ହୁଅନ୍ତି ?" ବାଳିକା କହିଥିଲେ, "ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ମୋ'ର ପିତା । ଏବଂ, କିପରି ସେହି ସଂଯୋଗଟି ଘଟିଲା, ଏହି ଅନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କଠାରୁ ଆପଣ ତାହା ଶୁଣିବାକୁ ପାଇପାରିବେ । ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ମୋ'ର ଜନ୍ମବୃତାନ୍ତ ବିଷୟରେ ପଚାରନ୍ତୁ !"

କାହାଣୀଟି ହେଉଛି ଏହିପରି: ମହାନ୍ ଯୋଗୀ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ରାଜପଦକୁ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର କଠୋର ତପସ୍ୟା ଦେଖି ଇନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଯେ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଏହାବଳରେ ତାଙ୍କର ରାଜ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କଠାରୁ ହାତଛଡ଼ା କରି ନେଇଯିବେ । ତେଣୁ, ଉପାୟ ସ୍ୱରୂପ ସେ ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାଣିକ୍ୟ ସଦୃଶ୍ୟ ମେନକାଙ୍କୁ ତପୋରତ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ତପୋଭଙ୍ଗ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ମେନକା ଯିବାଲାଗି ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଲେ ସତ, ମାତ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଇଚ୍ଛା କଲେ ସିଏ ଏହି ତ୍ରିଭୁବନକୁ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେଇ ପାରିବେ । ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରଦେବ ମରୁତ ଓ କାମଦେବଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମେନକାଙ୍କ ସହିତ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ମେନକା ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ସେହିଠାରେ ସତେଅବା କିଛି ଅଭିପ୍ରାୟ ନଥିବା ଭଳି ଇତସ୍ତତଃ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ମେନକାଙ୍କ ଉପରେ ଥରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିପାତ ହୋଇଯିବା ମାତ୍ରକେ ମରୁତଦେବ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଆସି ତାଙ୍କର କମନୀୟ ରୂପଟିକୁ ଋଷିଙ୍କ ଆଗରେ ଉନ୍ମୋଚିତ କରାଇ ଆଣିଲେ ଏବଂ, ଯୁଗବତ୍ ଭାବରେ କାମଦେବ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରକୁ ତୀରଟିଏ ପେଷିଦେଲେ, ଯାହାଫଳରେ କି ଋଷି

ଅପ୍ସରାଟିର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେମବଶ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ନିଜର ଗର୍ଭମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରି ମେନକା ତାଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରା ଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟି ଶେଷ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଧରିନେଲେ । ଏଥର ସିଏ ପୁନର୍ବାର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରିବେ । ମେନକା ମାଳିନୀ ନଦୀର ତଟ ଦେଇ ହିମାଳୟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ସେଠାରେ ଏକ କନ୍ୟାସନ୍ତାନକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଶିଶୁଟିକୁ ଚଢ଼େଇ ମାନଙ୍କର ପହରା ଭିତରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେ ପୁଣି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲେ । କଣ୍ୱମୁନି ଯାଇ ଶିଶୁଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲେ ଓ ତାହାକୁ ଶକୁନି ମାନଙ୍କର ମେଳରୁ ପାଇଥିବାରୁ ତାକୁ ଶକୁନ୍ତଳା ନାମ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଶକୁନ୍ତଳା ହେଉଛି ସେହି ମୁନିକନ୍ୟା, ଯିଏକି ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କର ସ୍ୱାଗତ କରିଥିଲା ।

ଦୁଷ୍ମନ୍ତ ତା'ପରେ ବାଳିକାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ : "ତେଣୁ ତୁମେ ସୁକୁଳରୁ ଅବଶ୍ୟ ଜାତ ହୋଇଛ, - ଜଣେ ଅପ୍ସରା ଏବଂ ଜଣେ ମହାନ୍ ଋଷିଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଛ । ତେଣୁ ହେ ଭଦ୍ରେ, ତୁମେ ମୋତେ ପତିରୂପେ ବରଣ କର ଏବଂ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ସମ୍ମତିରେ ହିଁ ତାହା ସମ୍ପନ୍ନ ହେଉ !" କିନ୍ତୁ, ମୁନି ଫେରି ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶକୁନ୍ତଳନା ପ୍ରକୃତରେ କିଛି କହି ପାରିନଥାନ୍ତେ । ତଥାପି, ରାଜା ଅତିଶୟ ଅନୁରୋଧ କଲାରୁ ସେ ରାଜୀ ହେଲେ ଏବଂ ଏକ ସର୍ତ୍ତ ରହିଥିଲା ଯେ, ତାଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେବ, ସେଇ ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହେବ ଏବଂ ସିଂହାସନରେ ବସିବ । ରାଜା ବି ରାଜୀ ହେଲେ ଏବଂ ଗାନ୍ଧର୍ବ ମତରେ ହିଁ ସବୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ ରାଜା ନିଜ ରାଜଧାନୀକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ; କଥା ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ ଯେ ସେ ଅଚିରେ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କୁ ନେଇଯିବାର ଅବଶ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ।

କଣ୍ୱ ଫେରିଲେ, ମାତ୍ର ଶକୁନ୍ତଳା ଲାଜରେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟି କିଛି କହି ପାରିନଥିଲେ । ତଥାପି ସେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଜାଣି ପାରିଥିଲେ ଓ ନିଜେ ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଆସିଲେ । କହିଥିଲେ ଯେ ଶକୁନ୍ତଳା ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କରିଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ଜଣେ ସମ୍ରାଟ ହେବ ବୋଲି ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରିଥିଲେ । କତିପୟ ମାସପରେ ତାଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜାତ ହେଲା - ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତାନଟିଏ । ମୁନି କଣ୍ୱ ତା'ପାଇଁ ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ଜନ୍ମସଂସ୍କାରାଦି କରାଇଲେ । ବଢୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ସର୍ବଦା ମୁନିଗୃହରେ ହିଁ ଥିଲା ଓ ନିଜର ଶକ୍ତିବଳରେ ସିଂହ, ବ୍ୟାଘ୍ର ଏବଂ ହାତୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବଶ କରି ଆଣି ପାରୁଥିଲା । ତା'ର ଶରୀର

ଉପରେ ଜଣେ ସମ୍ରାଟର ଜନ୍ମଚିହ୍ନମାନ ରହିଥିଲା ।

ମାତ୍ର ଇତିମଧ୍ୟରେ ରାଜା ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଆଉ କୌଣସି ବାର୍ତ୍ତା ଆସି ପହଞ୍ଚି ନଥିଲା । ଫଳରେ କଣ୍ୱ ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମବାସୀଙ୍କର ଜିମାରେ ଶକୁନ୍ତଳା ତଥା ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନକୁ ରାଜଦରବାରକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଶକୁନ୍ତଳା ରାଜାଙ୍କୁ ସେହି ଦରବାରରେ ଯାଇ ଭେଟିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ସନ୍ତାନକୁ ସେଠାରେ ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ରାଜା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୋ'ର ତୁମ ସହିତ କେବେହେଲେ ପରିଚୟ ହୋଇନାହିଁ, ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ତୁମର ମୁଖକୁ ମଧ୍ୟ କେବେ ଦର୍ଶନ କରିନାହିଁ । ଏଠାରେ ନଗରରେ କୌଣସି ସୁନ୍ଦରୀ ବାଳିକା ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ତୁମେ ଭାବୁଛ କି ? ତେଣୁ, ନିଜକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ଞୀ ବୋଲି ଘୋଷଣା ନକରି ତୁମର ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବା ହିଁ ଉଚିତ ହେବ ।" ଶକୁନ୍ତଳା ଚକିତ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ , "ହେ ରାଜନ୍, ଆପଣ ଏପରି କଥା କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ? ଆପଣଙ୍କର କୁଳ ଓ ଜନ୍ମକୁ ଏହି ଗୀର ଆଦୌ ଶୋଭା ପାଉନାହିଁ । ମୋତେ ବିବାହ କରିବା ସମୟରେ କେହି ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲେ ବୋଲି ଆପଣ ଭାବୁଛନ୍ତି କି ? ତେବେ ଆପଣ ଜାଣିଶୁଣି ସେହିଭଳି ଏକ କୌଶଳ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଛି ଯେ ହୃଦୟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ଦିବ୍ୟ ପରମାତ୍ମା ଅବଶ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିଲେ, ମରୁତ୍, ଅଗ୍ନି, ଆକାଶ, ପୃଥ୍ୱୀ, ଜଳରାଶି ତଥା ମୃତ୍ୟୁଦେବ ସମସ୍ତେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଥିଲେ । ଦିନ, ରାତି, ଗୋଧୂଳିମାନେ ଓ ପରମ ବିଶ୍ୱବିଧାନ, - ଏମାନଙ୍କୁ କେହି ପ୍ରତାରଣା କରି ପାରିବନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ସକଳ ଘଟଣା ଅବଶ୍ୟ ବିଦିତ ରହିବ । ପୂର୍ବଜନ୍ମର ମୋ'ର କୌଣସି ପାପ ସକାଶେ ମୋତେ ଏପରି ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଉଛି କି ? ମାତ୍ର ଏଠାରେ ଆପଣଙ୍କର ସନ୍ତାନ ସଶରୀର ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଛି - ଅଥଚ ତାକୁ ଖୁସୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ପିତା ନାହାନ୍ତି । ତୁମରି ଦେହରୁ ଜାତ ଓ ତୁମରି ସଦୃଶ ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିବା ନିଜର ପୁତ୍ରଟି ପ୍ରତି କ'ଣ ତୁମର କୌଣସି ସ୍ନେହ ନାହିଁ ? ଆପଣଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ଅବଶ୍ୟ ମନ୍ଦ ଆସି ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇଛି !"

ରାଜା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୋ'ର ପୁତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟ ଖୁସୀ ଲାଗୁଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଦେଖ, ସିଏ ଅତି ବୃହତ୍ ଆକାରର ହୋଇଛି । ଏତେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ସେ କଦାପି ଏତେ ଡ଼େଙ୍ଗା ହୋଇ ପାରନ୍ତାନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଉ ଛଳନା କରନାହିଁ ଓ ଏଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କର ।" କିନ୍ତୁ, ରାଜା ଏକଥା କହୁଥିବା

ସମୟରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଏକ ବାଣୀ ହୋଇଥିଲା, "ହେ ମହାରାଜ, ଇଏ ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣଙ୍କର ସନ୍ତାନ । ଶକୁନ୍ତଳା ସତ୍ୟ କଥା କହିଛନ୍ତି ।" ରାଜା ତା'ପରେ ନିଜ ସିଂହାସନରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଥିଲେ ଓ ଶିଶୁଟିକୁ କୋଳକୁ ନେଲେ ; ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନରେ କହିଥିଲେ, "ମାଆ ଶକୁନ୍ତଳା, ତୁମକୁ ଦେଖି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱୟଂ କ୍ଷତ୍ରିୟକୁଳର ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲି । କାରଣ, ସନ୍ତାନ ମୋ' ନିଜର ଓ ମୋ'ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବୋଲି ପ୍ରଜାମାନେ କିଭଳି ବିଶ୍ୱାସ କରିଥାଆନ୍ତେ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ହୋଇଥିବା ଏହି ବାଣୀ ସବୁକିଛିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେଇଛି ଏବଂ ଏହି ସନ୍ତାନଟି ମୋ ଅନ୍ତେ ନିଶ୍ଚୟ ସିଂହାସନରେ ବସିବ ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ପାଳନ କରିବ । ତା'ର ନାମ ଏଣିକି ଭରତ ହିଁ ହେବ ।" ରାଜା ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ପାଖେ କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଶକୁନ୍ତଳା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରୀଡ଼ାନତ ଭାବରେ କରପତ୍ର ଯୋଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ।

ଭରତଙ୍କର ବିକ୍ରମ ଫଳରେ ହିଁ ଭାରତବର୍ଷ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଭୂମିର ନାମକରଣ ହୋଇପାରିଲା ।

ନଳ ଓ ଦମୟନ୍ତୀ

ମଧ୍ୟଭାରତର ନିଷାଦ ରାଜ୍ୟରେ ନଳନାମରେ ଜଣେ ତରୁଣ ରାଜା ଥିଲେ । ପଡ଼ୋଶୀ ବିଦର୍ଭ ରାଜ୍ୟରେ ଆଉଜଣେ ରାଜା ବାସ କରୁଥିଲେ, ଯାହାଙ୍କର କନ୍ୟା ଦମୟନ୍ତୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୂପବତୀ ଥିଲେ । ରାଜା ବହୁକୌଶଳର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ ଏବଂ ରାଜୋଚିତ ଚଉଷଠି କଳା ତଥା ବିଦ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ପାରଙ୍ଗମ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ଅଶ୍ୱଚାଳନାରେ ବିଶେଷ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଆସକ୍ତି ରହିଥିଲା । ଦିନେ ପ୍ରାସାଦର ବାଟିକାରେ ପଦ୍ମବନରେ ସନ୍ତରଣ କରୁଥିବା ରାଜହଂସଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଲୋକନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଧରିବା ସକାଶେ ତାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନୀ ହଂସଟି କହିଥିଲା, "ଆପଣ ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତୁ ; ତେବେ ମୁଁ ବିଦର୍ଭ ରାଜ୍ୟର କନ୍ୟା ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଉଡ଼ିଯିବି ଓ ସେଠାରେ ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ଗାନ କରିବି ।" ଏହି ଅବସରରେ ସମସ୍ତ ହଂସଯୂଥଟି ଉଡ଼ି ବିଦର୍ଭରେ ପହଞ୍ଚି ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର ପାଦପାଖରେ ଯାଇ ବସି ଯାଇଥିଲେ । ସହସା ଗୋଟିଏ ହଂସ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, "ତେଣେ ନିଷାଦରେ ଜଣେ ଅତୁଳନୀୟ ରାଜପୁତ୍ର ଅଛନ୍ତି । ରୂପରେ କେହି ସମତୁଲ ହେବେନାହିଁ ।

ତୁମ କମନୀୟତାର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ଉଭୟଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ହେଲେ ତାହା କେଡ଼େ ଉତ୍ତମ ନହୁଅନ୍ତା !" ଦମୟନ୍ତୀ ସେକଥା ଶୁଣି ଲଜ୍ଜାରେ ନତ ହୋଇ ଆସିଲେ ଏବଂ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଦେଇଥିଲେ । ତଥାପି ନଳଙ୍କ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବହୁ ଉତ୍କଣ୍ଠା ଜାତ ହେଲା । ହଂସଟିକୁ କହିଲେ, "ବରଂ ତୁ ରାଜା ନଳଙ୍କୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଦେଲେ ତାହା ଅଧିକ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।" ନଳ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରଣୟରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବେ ବୋଲି ଦମୟନ୍ତୀ ଆଶା କରୁଥିଲେ । ସେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ନିଜ ପିତା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏକ ସ୍ୱୟମ୍ବରର ଆୟୋଜନ ସକାଶେ ବିଚାରୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ତାଙ୍କୁ ନିଜପାଇଁ ଜଣେ ସ୍ୱାମୀ ବରଣ କରିନେବାକୁ ହେବ ।

ସେହି ଦିନଠାରୁ ଦମୟନ୍ତୀ କ୍ରମେ କୃଶ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ; ଏକାକୀ ବସି ରହି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ ଏବଂ ଏକଥା ଦେଖି ତାଙ୍କର ସଖୀମାନେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ପିତା ଭୀମ ସେହି ସମ୍ବାଦଟି ପାଇ ସ୍ୱୟମ୍ବରର ପ୍ରସ୍ତୁତି ନିମନ୍ତେ ଅଧିକ ସତ୍ୱର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ; କାରଣ ଏହାକୁ ହିଁ କନ୍ୟାଙ୍କର ଆରୋଗ୍ୟଲାଭର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ବୋଲି ଭାବିଥିଲେ । ପ୍ରତିବେଶୀ ରାଜା ଓ ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଗଲା ତଥା ସେମାନଙ୍କର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରାଯିବାର ଆୟୋଜନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ନାରଦ ପୃଥିବୀରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାପାଇଁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ସମ୍ବାଦ ପୁଚ୍ଛା କରିଥିଲେ । ନାରଦ ତହୁଁ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ବିଷୟରେ କହିଲେ । ସ୍ୱୟମ୍ବରଟିର ପ୍ରସ୍ତୁତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଲେ । ସେହି ବିଶେଷ ଅବସରଟିରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରି ନିଜ ନିଜର ବିମାନରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ପ୍ରୟାଣ କରିଥିଲେ । ନଳଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ରୂପପ୍ରତିଭାରେ ସେମାନେ ଚମତ୍କୃତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଚାହିଲେ । ନଳ ସମ୍ମତ ହେବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ହିଁ କହିଥିଲେ, "ଆପଣ ଜାଣନ୍ତୁ ଯେ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର ପ୍ରଣୟକୁ କାମନା କରି ମୁଁ, ଅଗ୍ନି, ବରୁଣ ଓ ଯମ ସମସ୍ତେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛୁ । ଦମୟନ୍ତୀ ଆମ ଚାରିଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅବଶ୍ୟ ବାଛିବେ ବୋଲି ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତୁ ।"

ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶଟିକୁ ଶୁଣି ନଳ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନେ ବରଂ ଆଉଜଣେ ସନ୍ଦେଶବାହକକୁ ବାଛନ୍ତୁ ବୋଲି ବିନୟ ସହିତ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ।

ଚାରି ଦେବତା ନଳଙ୍କର ସେହି ଅନୁରୋଧ ଉପରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ କରିନଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ନଳ ବାଧହୋଇ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର ପ୍ରାସାଦଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରିଥିଲେ : ଯାହାଙ୍କର ରୂପକୁ ସେ ଏତେ ଦିନଯାଏ ନିଜର କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟରେ ଉପାସନା ହିଁ କରି ଆସିଥିଲେ, ସେଠାରେ ସେହି ନଳଙ୍କୁ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଥିବାର ଦେଖି ଦମୟନ୍ତୀ ତଥା ତାଙ୍କର ସହଚରୀମାନେ ବଡ଼ ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ନଳଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କମ୍ ଆଚମ୍ବିତ ହେଲେନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହଚରୀ ସତେଅବା ଗୋପନରେ ସେହି ରୂପଟିକୁ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ନଳ ଆପଣାର ସକଳ ଭାବନାକୁ ସଂଯତ କରି ରଖି ଦେବତାମାନଙ୍କର ବାର୍ତ୍ତାଟିକୁ ହିଁ ସେଠାରେ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଏବଂ "ଆପଣ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ସେହିପରି ହିଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବେ " ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଦମୟନ୍ତୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୁଁ ନିଜେ ଏବଂ ମୋ'ର ବୋଲି ଯାହାକିଛି, ସବୁ ହେଉଛି ଆପଣଙ୍କର । ଏହାର ପ୍ରତିବଦଳରେ କ'ଣ ଆପଣ ମୋତେ ଭଲ ପାଇବେନାହିଁ ? କେବଳ ଆପଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ରାଜପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏହି ସ୍ୱୟମ୍ବରକୁ ଡକାହୋଇଛି । ଏବଂ, ଯଦି ଆପଣ ମୋତେ ଗ୍ରହଣ ନକରିବେ, ତେବେ ମୁଁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ହିଁ ବରଣ କରିବି ।" କିନ୍ତୁ ନଳ ତଥାପି କହିଲେ, "କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଦେବତାମାନେ ଆପଣଙ୍କର ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏତେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣ କାହିଁକି ଜଣେ ମରଣଶୀଳ ମନୁଷ୍ୟକୁ ହିଁ ବାଛିବେ ! ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନପାରିଲେ ତ ସେମାନେ ମୋ'ର ପ୍ରାଣନାଶ ମଧ୍ୟ କରିପାରିବେ ! ତେଣୁ, ଥରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ, ସେହି ଦେବତାମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ, ଯିଏ ସେମାନଙ୍କର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିବେ, ସିଏ ମଧ୍ୟ କେଡ଼େ ବଡ଼ ନହୋଇଥିବେ !" ଦମୟନ୍ତୀ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ବିବାହ କରିବିନାହିଁ ବୋଲି ତ ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରିଛି !" ନଳ ପୁଣି କହିଲେ : "ଜଣେ ବାର୍ତ୍ତାବାହକ ହୋଇଥିବାରୁ ନିଜର ପକ୍ଷ ହୋଇ କିଛି କହିବା ସର୍ବଥା ଅନୁଚିତ ହିଁ ହେବ; ତଥାପି, ମୋ' ନିଜ ତରଫରୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସେହି ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବି, ଆପଣ ସେତେବେଳେ ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟ ମନେ ରଖିବେ ।" ଦମୟନ୍ତୀ ଈଷତ୍ ହସି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ହଁ, ଦେବତାମାନେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ସେଠାରେ ନିଶ୍ଚୟ ରହିବେ ଏବଂ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ନିଜର

ସ୍ୱାମୀରୂପେ ବରଣ କରିବି । ତେବେ କେହି ସେଥିଲାଗି ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉ ଦୋଷ ଦେଇ ପାରିବେନାହିଁ । " ତା'ପରେ ନଳ ସେଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ଦେବତାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ସବୁଯାକ ବୃତାନ୍ତକୁ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଶେଷରେ କହିଥିଲେ, "ହେ ଇନ୍ଦ୍ର, କ'ଣ ଘଟିବ ବା ହେବ, ତାହା ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରୁଛି ।"

ସ୍ୱୟମ୍ବରର ଦିବସଟି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ରାଜାମାନେ ଭୀମଙ୍କର ଦରବାରରେ ନିଜ ନିଜର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମୁତାବକ ଆସୀନ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆକାଶର ତାରାମାନଙ୍କ ପରି ଶୋଭା ପାଉଥାଆନ୍ତି । ତା'ପରେ ଦମୟନ୍ତୀ ବରଣମାଳା ଧରି ସଖୀମାନଙ୍କର ଗହଣରେ ସେହି ସଭାରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସ୍ୱୟଂ ସରସ୍ୱତୀ ହିଁ ଆଗେ ଆଗେ ରହି ତାଙ୍କୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେଉଥାନ୍ତି । ରାଜାମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ପରିଚୟକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ଘୋଷଣା କରା ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ଦମୟନ୍ତୀ ଜଣକପରେ ଜଣକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଛନ୍ତି । ତା'ପରେ ସେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ, ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ପାଞ୍ଚଜଣ ରାଜପୁତ୍ର ଲାଗି ଲାଗି ଆସୀନ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନଳଙ୍କ ପରି ହିଁ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିବଶ ହୋଇ ଦମୟନ୍ତୀ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଲୋକନ କଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ କିଏ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ନଳ କିଏ, ସେକଥା ଆଦୌ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ପାରୁନଥାନ୍ତି । ଦେବତାମାନେ ନିଜର ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରା ପରିହାର କରି ସେଠାରେ ବସିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ପାଇବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେଉନଥାଏ । ସେହି ପାଞ୍ଚ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର ସାମନାରେ ସେ ନୀରବରେ ବହୁତ ସମୟ ଅନାଇ ରହିଲେ ତା'ପରେ ତାଙ୍କୁ ଏହି ସଙ୍କଟଟି ମଧ୍ୟରୁ ମୁକୁଳାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ସକାଶେ ହିଁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ; କାରଣ ଉତ୍ତମ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ ମାନଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାଲାଗି ସେହି ଦେବତାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଦମୟନ୍ତୀ ନମ୍ର ଭାବରେ ଜଣାଇଥିଲେ, "ହେ ମହାନ୍ ଦେବତାମାନେ, ମୁଁ ନଳରାଜାଙ୍କୁ ହିଁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ସାରିଛି, ତେଣୁ ମୋତେ ତାହାଙ୍କୁ ହିଁ ଆପଣମାନେ ଚିହ୍ନାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।" ତାହା ଫଳରେ ଚାରି ଦେବତା ପୁନର୍ବାର ନିଜନିଜର ରୂପ ତଥା ସଙ୍କେତକୁ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ସେହି ଦେବତାମାଙ୍କର ଦେହର କୌଣସି ଛାୟା ନଥିଲା, ଆଖିରେ ପଲକ ପଡୁନଥିଲା, ସେମାନେ ପିନ୍ଧିଥିବା ମାଳାର ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ମଉଳି ନଥିଲେ ଏବଂ ସୋମନଙ୍କର ପାଦ ଭୂମିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁନଥିଲା ।

ମାତ୍ର, ନଳରାଜାଙ୍କର ଶରୀରର ଛାଇଥିଲା, ମାଳାର ଫୁଲମାନେ ମଉଳନ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଆଖିପତାରେ ସ୍ୱେଦ ଲାଗିଥିଲା । ତା'ପରେ ଦମୟନ୍ତୀ ତାଙ୍କରି ଆଡ଼କୁ ଆନତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ ଓ ବରଣମାଳାଟିକୁ ତାଙ୍କରି ବେକରେ ପକାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ବ୍ୟର୍ଥମନୋରଥ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ଭାବରେ କୋଳାହଳ କରି ଉଠିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦେବତା ତଥା ଋଷିମାନେ ଖୁସୀ ହୋଇ କରତାଳି ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦମୟନ୍ତୀ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଆପଣାର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବାଛିନେଇ ପାରିଲେ । ରାଜା ଭୀମ ନିଜର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ନଳଙ୍କର ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କଲେ ଏବଂ ନବବିବାହିତା ଦମ୍ପତି ନିଷାଦରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ।

ହଁ, କଳି ନାମକ ଗୋଟିଏ ରାକ୍ଷସ ଓ ତା'ର ବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱାପର, - ଏହି ଦୁହେଁ ଉଚିତ ସମୟରେ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରିନଥିଲେ । ଦମୟନ୍ତୀ ନଳଙ୍କୁ ପତିରୂପେ ବରିଲେ ବୋଲି ବିଦର୍ଭରୁ ଫେରୁଥିବା ଦେବତା ମାନଙ୍କର ତୁଣ୍ଡରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇ କଳିଙ୍କର କ୍ରୋଧର କୌଣସି ସୀମା ହିଁ ରହିଲାନାହିଁ । ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଦମୟନ୍ତୀ ଛାର ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବାଛିଲେ, ସେ ସେହି କଥାଟିକୁ ମୋଟେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିନଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନେ ଯେତେ ବାରଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି ଅପମାନର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାପାଇଁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ନଳଙ୍କ ସହିତ ଯାଇ ପଶା ଖେଳିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱାପରକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ରାଜାଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ସୁଯୋଗର ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ହଁ, ବ୍ରତପାଳନରେ କୌଣସି ସାମାନ୍ୟ ଅବହେଳା ହେତୁ ଦୀର୍ଘ ବାରବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ହିଁ ନଳ ଶନିଙ୍କର କୁଦୃଷ୍ଟିରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେହି ସୁଯୋଗଟିକୁ ନେଇ କଳି ବର୍ତ୍ତମାନ ନଳଙ୍କ ଦେହରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନଳଙ୍କର ଭାଇ ପୁଷ୍କରଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ପଶା ଖେଳିବା ନିମନ୍ତେ ହକାରି ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ଖେଳ ହେଲା ଏବଂ ନଳ ପରାସ୍ତ ହେଲେ । ପୁଣି ହାରିଲେ । ଏହିପରି ମାସ ମାସ ଧରି ଖେଳ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଜାମାନେ ଆଉ ରାଜାଙ୍କର ଭେଟ ପାଇ ପାରିଲେନାହିଁ, ରାଣୀ ଯେତେ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜା ନିଜ ଅମାତ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କଲେନାହିଁ । ରାଜକୋଷ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା, ତଥାପି ନଳଙ୍କର ଖେଳ ବନ୍ଦ ହେଲାନାହିଁ । ତା'ପରେ ଦମୟନ୍ତୀ ଦିନେ ନଳଙ୍କର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସାରଥିକୁ ପାଖକୁ ଡକାଇ ଆଣିଲେ, ଆହୁରି ମନ୍ଦ ସମୟ ଆଗକୁ ଆସୁଛି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ସତର୍କ କରିଦେଇ ନିଜର

ଦୁଇ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ, - ପିଲାମାନେ ବିଦର୍ଭରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବେ ଓ ତାଙ୍କରି ଦ୍ୱାରା ଲାଳିତପାଳିତ ହେବେ । ନଳ ଖେଳରେ ସବୁକିଛି ହରାଇ ସାରିବା ପରେ ପୁଷ୍କର ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ପଣ ରଖି ଗୋଟି ପକାଇବା ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ । ସେଇଥିରେ ହିଁ ସବୁକିଛି ସରିଗଲା; ତହୁଁ ନଳ ସେଠାରୁ ଉଠି ନିଜର ସକଳ ଆଭରଣ ଓ ମୁକୁଟ ଦେହରୁ କାଢ଼ି ଦେଇଦେଲେ ଓ ରାଜଧାନୀରୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲେ । ଏହି ରାଜଧାନୀରେ ସେ ସ୍ୱୟଂ ହିଁ ରାଜା ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଦମୟନ୍ତୀ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗଲେ ଓ ଉଭୟେ ଏକବସ୍ତ୍ର ହୋଇ ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ । ଏହିପରି ଛଅଦିନ ବୁଲିବାପରେ ନଳ କେତୋଟି ଚଢ଼େଇଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଓ ନିଜର ଆହାର ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧରିବାଲାଗି ମନ କରିଥିଲେ । ନିଜ ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାଟିକୁ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଜାଲ କରି ପକାଇଲେ, ମାତ୍ର ଚଢ଼େଇଗୁଡ଼ିକ ହୁରୁଡ଼ି ଯାଇ ଏକାବେଳେକେ ଉଠି ଉଠି ପଳାଇଲେ । ଏଣେ ରାଜା ନଳ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଆକାଶମାର୍ଗକୁ ଉଠିଯାଇ ଚଢ଼େଇମାନେ କହିଲେ, "ହାୟ ନିର୍ବୋଧ ନଳରାଜ, ଆମେ ହେଉଛୁ ତୁମର ସେହି ପଶାକାଠିମାନେ, - ତୁମ ଦେହରେ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ମନ ଆଦୌ ବୋଧହୋଇ ନଥାନ୍ତା" । ବିଚରା ରାଜା ସେକଥା ଶୁଣି ନିଜର ପତ୍ନୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କହିଲେ ଯେ ଏହାପରେ ଏତେ ଦୁଃଖରେ ସିଏ ତାଙ୍କ ସହିତ ନରହି ବିଦର୍ଭ ଚାଲିଯାଆନ୍ତୁ । ମାତ୍ର ଦମୟନ୍ତୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଏହି ଘୋର ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ କିପରି ଏକାକୀ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଯିବି ? ବରଂ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ହିଁ ରହିବି, ଆପଣଙ୍କର ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷା କରିବି, - କାରଣ ଜଣେ ପତ୍ନୀଠାରୁ ଆଉ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅଧିକ ସହାୟ କିଏ ହୋଇପାରିବ ? ଅଥବା, ଚାଲନ୍ତୁ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ବିଦର୍ଭକୁ ଯିବା, ଏବଂ ସେଠାରେ ମୋ'ର ପିତା ଆପଣଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱାଗତ କରିନେବେ ।" ନଳ ରାଜୀ ହୋଇନଥିଲେ, ଏହି ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ସେ କଦାପି ବିଦର୍ଭ ଯିବେନାହିଁ । ସେଠାରେ ତ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ବିରାଟ ରାଜା ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପଣାର ଏହି ଦୁଃଖକୁ ଗୁଣି ହୋଇ ସେମାନେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଭଙ୍ଗା କୁଡ଼ିଆ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ମାଟିଉପରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଲେ । ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କୁ ନିଦ ଲାଗିଗଲା; ତା'ପରେ କଳିର ଜାଲଭିତରେ ପଡ଼ିଯାଇ ନଳ ନିଜର ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ିଯିବା ବିଷୟରେ ପାଞ୍ଚିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତା'ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଓ ନିଜର ଉଭୟଙ୍କର ହିଁ ଭଲ ହେବ । ସେଠି ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡା

ପଡ଼ିଥିଲା । ଦମୟନ୍ତୀ ପିନ୍ଧିଥିବା ବସ୍ତ୍ରଟିକୁ ସେ ଖଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଦୁଇଖଣ୍ଡ କରି କାଟିଦେଲେ । ସେଥିରୁ ନିଜେ ଖଣ୍ଡଟିଏ ପିନ୍ଧିଲେ । ଦୁଇଥର କୁଡ଼ିଆ ଭିତରୁ ବାହାରି ଯାଉଥାନ୍ତି ଓ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ଆସୁଥାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ'କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ମନ ବି ବଳୁନଥାଏ, - ତଥାପି କଳି ତାଙ୍କୁ ଟାଣି ନେଇ ଗଲା । ନଳ ଏକାକୀ ପଥରେ ବହୁଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ଦମୟନ୍ତୀ ନିଦରୁ ଉଠି ପତିଙ୍କୁ ନଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖରେ ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ ନିଜ ଅପେକ୍ଷା ପତିଙ୍କ ବିଷୟରେ ହିଁ ଅଧିକ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, - ସିଏ ଯେ କି ଦୁଃଖ ପାଇବେ, ତାହା ଚିନ୍ତା ହିଁ କରି ପାରିଲେନାହିଁ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ ଯେ, ନଳଙ୍କୁ ଯିଏ ଏତେ ଏତେ ଦୁଃଖ ଆସି ଦେଉଛି, ତାକୁ ଏହାର ଦଶଗୁଣ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ୁ । ଅରଣ୍ୟସାରା ଏଠି ସେଠି ହୋଇ ପତିଙ୍କୁ ଖୋଜିଲେ, ମାତ୍ର ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ଶେଷକୁ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ସର୍ପର ମୁହଁରେ ଯାଇ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ଜଣେ ଶିକାରୀ ଆସି ସାପକୁ ମାରି ଦେବାରୁ ଯାଇ ସାପର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ । ଶିକାରୀ ଆଗରେ ସିଏ ଆପଣାର ସବୁଯାକ କାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର ରୂପସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଶିକାରୀଟି ମଧ୍ୟ କାମବଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ତା'ର ମନ୍ଦ ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ଜାଣିପାରି ଅତିଶୟ କ୍ରୋଧରେ ଦମୟନ୍ତୀ ତାକୁ ଅଭିଶାପ ବି ଦେଲେ, "ଯଦି ମୁଁ ନଳଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ରହିଥିବି, ତେବେ ଏହି ଲୋକଟିର ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ।" ଶିକାରୀଟିର ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା ।

ଦମୟନ୍ତୀ ସେହିପରି ଅରଣ୍ୟ ତମାମ ବୁଲୁଥାଆନ୍ତି । ଜଙ୍ଗଲର ଜନ୍ତୁମାନେ ତାଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷତି କରୁନଥାନ୍ତି । ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଚିନ୍ତାରେ ରୋଦନ କରି କରି ସେ କୁଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷକୁ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଆଶ୍ରମର ଯତିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଥିଲେ । ଯତିମାନେ ତାଙ୍କୁ ଅରଣ୍ୟ ଅଥବା ପର୍ବତର ଦେବୀରୂପେ ସ୍ୱାଗତ କରିନେଲେ । ଦମୟନ୍ତୀ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଯାବତୀୟ କାହାଣୀକୁ ବଖାଣି କହିଥିଲେ । ଯତିମାନେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପ୍ରଦାନ କଲେ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ଭେଟ ହେବ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏତିକି କହିବା ସରିଛି କି ନାହିଁ, ଯତିମାନେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଆଶ୍ରମଟି ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା । ବହୁ ଦିନ ପରେ

ଗୋଟିଏ ବଣିକ-କାରାଭାନ ସହିତ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର ଭେଟ ହେଲା । କାରାଭାନ୍‌ଟି ଗୋଟିଏ ନଦୀକୁ ପାର ହେଉଥାଏ । ବଣିକମାନେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହିଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଚେଦିରାଜ୍ୟରେ ରାଜା ସୁବାହୁଙ୍କର ରାଜଧାନୀକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଲେ । ସେଦିନ ରାତିରେ, ବଣିକମାନେ ନିଦରେ ଶୋଇଥିବା ସମୟରେ ବଣୁଆ ହାତୀଦଳଟିଏ ସେମାନଙ୍କର ଗହଣଟି ଭିତରେ ଆସି ପଶି ଯାଇଥିଲେ, - ତା'ଫଳରେ ସକଳ ପଶୁଙ୍କ ସମେତ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପଥଚାରୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା । ଯେତିକି ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚାଇ ରହିଗଲେ, ସେମାନେ ଏହି ବିପତ୍ତିଟି ନିମନ୍ତେ ଅପରିଚିତା ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କୁ ହିଁ ଦାୟୀ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ, ଦମୟନ୍ତୀ ପୁଣି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଚାଲି ଯାଇନଥିଲେ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରେ ପ୍ରାଣରୁ ମଧ୍ୟ ମାରି ଦେଇଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ, ବହୁଦିନ ବାଟ ଚାଲି ଚାଲି ସେ ଚେଦୀରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରିଲେ । ଏକ ଭିକାରୁଣୀ ପରି ମଇଳା, ଛିଣ୍ଡା ଚୀରବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ସେ ପ୍ରାସାଦର ତୋରଣଦେଶରେ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି - ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ସୁବାହୁଙ୍କର ରାଣୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆସି ପଡ଼ିଗଲା । ରାଣୀ ତାଙ୍କୁ ସଦୟ ହୋଇ ଡାକି ଆଣିଥିଲେ । ସବୁ ବୃତାନ୍ତ ଶୁଣିସାରିବା ପରେ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଉଚିତ ସ୍ଥାନରେ ନେଇ ରଖାଇଦେଲେ । ସେଠାରେ ସିଏ କେବଳ ଯତି ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଭେଟି ପାରିବେ, ଯେଉଁମାନେ କି ତାଙ୍କୁ ନିଜ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବାର୍ତ୍ତା ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବେ ।

ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବା ପରେ ନଳ ସେହି ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବୃହଦାକାର ଅଗ୍ନିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ ; ତାହାରି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଠ କହିବାରେ ଲାଗିଥାଏ : "ହେ ନଳ, ଶୀଘ୍ର ଆସ ଓ ମୋର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କର " । ନଳ ଧାଇଁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ ରାଜନାଗ ଗୁଡ଼ାଇହୋଇ ଫଣା ଟେକି ରହିଛି ଓ ତା'ର ଚାରିପାଖରେ ହୁତୁ ହୁତୁ ହୋଇ ନିଆଁ ଜଳୁଛି । ନାଗ କହିଲା, "ନାରଦ ଦେଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଅଭିଶାପ ଫଳରେ ମୁଁ ଏହି ନିଆଁଟି ମଧ୍ୟରେ ଆସି ପଡ଼ିଯାଇଛି ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରହିଛି ଯେ ରାଜା ନଳ ଆସି ମୋତେ ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତ କରିବେ । ମୁଁ ଏକ ସର୍ପରାଜ, ବହୁତ ଶକ୍ତି ଓ ବହୁ ଗୁପ୍ତବିଦ୍ୟାର ଅଧିକାରୀ । ଆପଣ ମୋତେ ମୁକ୍ତ କରି ଦିଅନ୍ତୁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ବହୁତ ଉପକାର କରି ପାରିବି ।" ନାରଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଶପ୍ତ ସେହି ଅଜଗରକୁ ନଳ ସେହି ଅଗ୍ନିଘେର ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଆଣିଥିଲେ, ତାକୁ ନିଆଁ ପାଖରୁ ଦଶପାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ଟେକି ଟେକି ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେହି ସର୍ପ ହଠାତ୍ ନଳକୁ ଆସି ଦଂଶନ କଲା ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ନଳଙ୍କ ଚେହେରାଟି ହିଁ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ନାଗ ତା'ର ନିଜ ରାଜକୀୟ ଚେହେରାଟିକୁ ଫେରି ପାଇଲା । ନଳଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ନାଗ କହିଥିଲା, "ମୋ'ର ବିଷଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଚେହେରାକୁ ଏପରି ଭାବରେ ବଦଳାଇ ଦେଲି ଆଉ ଲୋକମାନେ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଦୌ ଚିହ୍ନି ପାରିବେନାହିଁ । ଯେଉଁ ପିଶାଚ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କୁ ମାଡ଼ି ବସିଛି, ତାକୁ ହିଁ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ମୁଁ ଏପରି କରିଛି । ଆପଣ ଅଯୋଧାକୁ ଯାଆନ୍ତୁ, ସେଠାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ରାଜା ଅଛନ୍ତି । ଆପଣ ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ରଥବାହକ ହୋଇ ରହିବେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ସମୟ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ କି ସିଏ ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ରଥ ଚଳାଇବାର କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା କରିବେ ଓ ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ାରେ ଥିବା ତାଙ୍କ ନିଜ କୌଶଳଟିକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଶିଖାଇଦେବେ । ଆପଣ ଶୋଚନା କରନ୍ତୁନାହିଁ, କାରଣ ଆପଣ ନିଜର ସବୁକିଛିକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ପାଇବେ । ଯେତେବେଳେ ଆପଣ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ଚେହେରାକୁ ଧାରଣ କରିବେ, ସେତେବେଳେ ମୋତେ ମନେ ପକାଇବେ ଏବଂ ଏହି ବସ୍ତ୍ରଟିକୁ ପରିଧାନ କରିବେ ।" ନଳ ସେହି କୁହୁକ ବସ୍ତ୍ରଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁ କରୁ ନାଗ ରାଜା ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଘଟଣାମାନ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଘଟିଲା । ନଳ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣାଙ୍କର ରଥଚାଳକ ହୋଇ ରହିଲେ । ତେଣେ ରାଜା ଭୀମଙ୍କର ଦୂତମାନେ ନଳ ଓ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କୁ ପୃଥିବୀଯାକ ଖୋଜି ଖୋଜି ଚେଦିରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀରେ ଜେମାଙ୍କୁ ପାଇଲେ ଓ ଘରକୁ ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ତା'ପରେ ଦମୟନ୍ତୀ ନଳଙ୍କୁ ଖୋଜିବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଦୂତମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ସାରା ପୃଥିବୀ ଖେଦିଯିବେ ଓ ସବୁଠାରେ ପଚାରିବେ, "ପଶା ଖେଳିଥିବା ହେ ରାଜା, ଆପଣ କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ, ନିଜର ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଅର୍ଦ୍ଧବସ୍ତ୍ର କରି ଛାଡ଼ିଗଲେ, - ଆପଣ ମୋତେ କାହିଁକି ଏକୁଟିଆ ରଖି ଚାଲିଗଲେ ? " ଯଦି ସେମାନେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଏହାର ଉତ୍ତର ପାଇବେ, ତେବେ ତୁରନ୍ତ ଆସି ସମ୍ବାଦ ଦେବେ । ଦୂତମାନେ ଯେତେବେଳେ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ, ସେତେବେଳେ ବାହୁକ ନାମରେ ରଥଚାଳକ ହୋଇ ରହିଥିବା ନଳ ସେହି କଥାଟିର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବଙ୍କା ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ସିଏ ଆଗପରି ମୋଟେ

ଦିଶୁ ବି ନଥାନ୍ତି । ନଳ ନାରୀମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱସ୍ତତା ଓ କ୍ଷମାଶକ୍ତିର ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ; କାରଣ, ଏହି ଯେଉଁ ନାରୀର ସ୍ୱାମୀ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଥିଲେ, ତାଙ୍କର ସେଥିଲାଗି କୌଣସ ଦ୍ୱେଷଭାବ ନଥିଲା ଏବଂ ସେଇ ପୁଣି ଲୋକ ପଠାଇ ତାଙ୍କୁ ସାରା ପୃଥିବୀ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଦୂତମାନେ ବିଦର୍ଭକୁ ସମ୍ବାଦ ବହନ କରି ଆଣିଥିଲେ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଦମୟନ୍ତୀ ନିଜର ମାଆଙ୍କୁ ଯାଇ କହିଥିଲେ, "ଅଯୋଧାରୁ ଆସିଥିବା ଦୂତ ପୁନର୍ବାର ଅଯୋଧା ଯାଇ ମୋ'ର ପତିଙ୍କୁ ନେଇଆସନ୍ତୁ । ସେଠାରେ ସେ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଆଗରେ ଯାଇ ଘୋଷଣା କରନ୍ତୁ ଯେ, ନଳ ଜୀବନରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଜାଣି ନପାରି ଦମୟନ୍ତୀ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ୱୟମ୍ବର ଡାକୁଛନ୍ତି ଏବଂ ବାରତାଟି ଯାଉଥିବାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିବସରେ ହିଁ ସେ ପୁନର୍ବାର ବିବାହ କରିବେ । ଏବଂ କେବଳ ନଳ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ଅଯୋଧାରୁ ବିଦର୍ଭକୁ ରଥ ବାହି ନେଇ ପାରିବେ । "

ଏହି ବାରତାଟିକୁ ପାଇ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ବାହୁକକୁ ଡକାଇ ରଥ ସଜ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ, କାରଣ ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ବିଦର୍ଭରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବାହୁକ ଆଦେଶ ପାଳନ କଲେ ଏବଂ ମନେ ମନେ ଭାବୁଥିଲେ, "ଏହା କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ସତ୍ୟ ବା ମୋ ସକାଶେ ଏହିପରି କୌଶଳଟିଏ କରାଯାଇଛି ?" ନଳ ପବନ ପରି ରଥ ଚାଳି ନେଇଗଲେ ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗବସ୍ତ୍ର ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ଓ ସିଏ ସେଇଥିଲାଗି କିଛି ସମୟ ଅଟକି ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ନଳ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ, "ନାହିଁ, ଆମେ ଆଦୌ ଅଟକିବା ନାହିଁ । ଏବଂ ଉତ୍ତରୀୟଟି ମଧ୍ୟ ଯାଇ ପାଞ୍ଚକ୍ରୋଶ ପଛରେ ରହିଲାଣି ।" ଏହି ବାହୁକ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ବୋଲି ରାଜା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ, କାରଣ କେବଳ ନଳଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେହି ଅଶ୍ୱବାହକ କଦାପି ଏତେ ଅଧିକ ବେଗରେ ଏବଂ ଅଧିକ କୁଶଳ ଭାବରେ ଏକଥା କରି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଋତୁପର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଭା ରହିଥିଲା ଓ ସିଏ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅସାଧାରଣ କୌଶଳ ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଆମ୍ବଗଛକୁ ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେ କହିଥିଲେ : "ହଁ, ଶହେଟି ଫଳ ତଳେ ପଡ଼ିଛି ଏବଂ ଏହି ଦୁଇଟି ଡାଳରେ ଏକହଜାର ପଞ୍ଚାନବେଟି ଫଳ ଅଛି, ପାଞ୍ଚ କୋଟି ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ଅଛି ।" ନଳ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କୁ ଅଟକାଇଲେ, ଡାଳ ଦୁଇଟିର ଫଳମାନଙ୍କୁ ଗଣିଲେ ଏବଂ ସଂଖ୍ୟା ପୂରାପୂରି ନିର୍ଭୁଲ ଥିଲା । ନଳ ମଧ୍ୟ ଚକିତ

ହୋଇଗଲେ ଓ ରାଜାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଏହି ସାମର୍ଥ୍ୟଟିର ରହସ୍ୟ ବିଷୟରେ ପଚାରିଥିଲେ । "ଏ ସବୁକୁ ମୁଁ ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ାରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର କୌଶଳ ହେତୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ତା'ପରେ ନଳ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଠାରୁ ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା କରି ତାଙ୍କୁ ରଥଚାଳନା ଶିକ୍ଷା ଦେବା କଥା ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ । ଏବଂ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚୁକ୍ତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ସଂଖ୍ୟା ଓ ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ାର କୌଶଳ ଜାଣିଗଲା ପରେ ତେଣେ କଳି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲା । ଆପଣାର ରୂପ ଧାରଣ କରି କଳି ପିଶାଚ ନଳଙ୍କ ପାଖରେ କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା କଲା । ସର୍ପରାଜର ବିଷ ହେତୁ ଯେ ନଳ ଏତେଦିନ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କଲେ, ସେଥିଲାଗି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଗଲା। ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକମାନେ ନଳଙ୍କର ନାମ ଶୁଣିଥିବେ, ସେଠାରେ କଳିର ଭୟ କଦାପି ରହିବନାହିଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କଳି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦାନ କରିଥିଲା । ଶତ୍ରୁର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନଳ ତା'ପରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ବେଗରେ ରଥ ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ରାତ୍ରି ହେବା ବେଳକୁ ବିଦର୍ଭରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ରଥଚକ୍ରର ଧ୍ୱନିରୁ ହିଁ ଦମୟନ୍ତୀ ନଳଙ୍କର ଆଗମନ ବିଷୟରେ ଅନୁମାନ କରିନେଇ ପାରିଥିଲେ । କହିଥିଲେ, "ଯଦି ନଳ ନହୋଇଥିବେ, ତେବେ କାଲି ହିଁ ମୋ'ର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ"। ଦମୟନ୍ତୀ କରିଥିବା କୌଶଳ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ପିତା କିଛି ଜାଣି ନଥିଲେ, ତେଣୁ ସେ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଆସିବାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ପଚାରିଥିଲେ । ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ସ୍ୱୟମ୍ବର ହେଉଥିବାର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ଦେଖିଲେ ନାହିଁ ।

ଦମୟନ୍ତୀ କ'ଣ ଭାବିବେ କିଛି ଜାଣି ପାରୁନଥାନ୍ତି, - ରଥଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ସମୟରେ ସେ ତାହାକୁ ଦୂରରୁ ଦେଖି ପାରିଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ନଳଙ୍କୁ ଦେଖି ନଥିଲେ । ରଥବାହକ ପାଖକୁ ଦୂତଟିଏ ପଠାଇଥିଲେ । ସେହି ରଥବାହକ ନଳଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହନ୍ତି, ଦୂତ ଫେରିଆସିବା ପରେ ସେଥିରେ ଆଉ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ରହିନଥିଲା । ଯାହାଙ୍କୁ ଏକଦା ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଏକାକୀ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ କୋହପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ନଳଙ୍କର ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ାରେ ନିଶା ଏବଂ ନିଜର ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବା, - ଏସବୁ ଯେ ଶନି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପଶି କରାଇଛି; ସେ ନିଜେ ଏସବୁ କରିନାହାନ୍ତି, ସେ ଉଭୟଙ୍କୁ ତାହା ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ ଶେଷରେ କହିଲେ, "ମାତ୍ର ହେ ଭଦ୍ରେ, ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ

ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି କିପରି ଜଣେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ୱାମୀ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ? କାରଣ, ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ୱୟଂବର ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି ଏବଂ ସେଇଥିପାଇଁ ତ ଋତୁପର୍ଣ୍ଣ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି !" ଏହାପରେ ଦମୟନ୍ତୀ ନିଜର କୌଶଳଟିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ଆପେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ପତିବ୍ରତା ରହିଥିବା କଥା କହିଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ଉପରୁ ଗୋଟିଏ ଦେବବାଣୀ ମଧ୍ୟ ହେଲା ଓ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର କଥା ସତ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କଲା । ଆକାଶରୁ କୁସୁମବୃଷ୍ଟି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହାପରେ ନଳ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ଚେହେରାରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ଏବଂ ଦମୟନ୍ତୀ ଆସି ତାଙ୍କର ବାହୁପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ପରିଶେଷରେ ସେ ନିଜର ପତିଙ୍କୁ ଫେରି ପାଇଥିଲେ ।

ଏହି ଘଟଣାରେ ପୁରବାସୀ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୃଷ୍ଟଚକିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ବିଦର୍ଭରେ ଗୋଟିଏ ମାସ ରହିବାପରେ ନଳ ନିଷାଦରାଜ୍ୟକୁ ଗଲେ ଓ ନିଜର ଭାଇ ପୁଷ୍କରଙ୍କୁ ଦ୍ୟୁତକ୍ରୀଡ଼ା ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ କରିଥିଲେ । ଏଥର ପରସ୍ପରର ପ୍ରାଣକୁ ବାଜି ରଖି ଖେଳ ହେବ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ । ଖେଳରେ ନଳଙ୍କର ବିଜୟ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ନଳ ନିଜର ମନ୍ଦମତି ଭାଇଙ୍କୁ ତଥାପି ଦୟା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଆଉଗୋଟିଏ ପୁର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କୁ ନେଇ ନଳ ନିଷାଦରେ ଶାସନ କଲେ ଓ ସକଳ ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖରେ ରହିଲେ ।

ସହୃଦୟତା ଗୁଣ

ଭୀଷ୍ମ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଯାହା କହିଥିଲେ :

ବାରାଣସୀ ପୁରରେ ଗୋଟିଏ ଶିକାରୀ ବାସ କରୁଥିଲା । ତୂଣୀରରେ ଗୋଛାଏ ବିଷାକ୍ତ ତୀର ନେଇ ସେ ହରିଣ ଶିକାରରେ ବାହାରି ଯାଇଥିଲା । ଗହନ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଯୂଥ ହରିଣଙ୍କୁ ଭେଟି ତୀର ନିକ୍ଷେପ କଲା । କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଲା ଓ ତୀରଟି ଅରଣ୍ୟର ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ବୃକ୍ଷକୁ ବିଦ୍ଧ କରିଥିଲା । ଆଘାତ ପାଇଥିବା ବୃକ୍ଷଟିରୁ ପତ୍ର ଏବଂ ଫଳମାନେ ଝରି ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ହୃଦୟବାନ୍ ଶୁକପକ୍ଷୀ ସେହି ବୃକ୍ଷର କୋରଡ଼ରେ ଜୀବନ୍‌ସାରା ବାସ କରି ଆସିଥିଲା । ତାକୁ ବନଦେବତାଙ୍କର ସୁରକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଏବେ ଗଛଟି ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଶୁଆଟି ତଥାପି ସେହିଠାରେ

ହିଁ ରହୁଥିଲା, ନିଜର ବସାଟିକୁ ସେ କ୍ରମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ପାଇ ଆସିଥିଲା । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବୃକ୍ଷଟି ଶୁଖି ଆସୁଥିବା ସହିତ କୃତଜ୍ଞ ଓ ଗୁଣବାନ୍ ଶୁଆଟି ମଧ୍ୟ ଖାଦ୍ୟର ଅଭାବରୁ ନୀରବରେ ଶୁଖି ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆସନ ଟଳମଳ ହେଲା । ତଳକୁ ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସେ ପକ୍ଷୀଟିର ନିଷ୍ଠା ଓ ଅସାଧାରଣ ସଂକଳ୍ପଶକ୍ତିରେ ବଡ଼ ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ଭାବୁଥିଲେ, "ସାମାନ୍ୟ ଚଢ଼େଇଟିଏ ସାଧାରଣତଃ ଇତରପ୍ରାଣୀ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁନଥିବା ଏହି ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର କିପରି ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଛି ? ଅଥବା, ହୁଏତ ଏପରି ହେବା ଆଦୌ ସେତେ ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ, କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ ହିଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହିପରି ସଦୟ ଏବଂ ଉଦାର ହୋଇଥାଏ ।" ତେଣୁ, ଅଧିକ ପରୀକ୍ଷା ନେବା ସକାଶେ ଇନ୍ଦ୍ର ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ବେଶ ଧରି ସେହି ବୃକ୍ଷ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । କହିଲେ, "ହେ ପକ୍ଷୀବର, - ଏହି ଗଛଟି ତ ପ୍ରାୟ ମରିବାକୁ ବସିଲାଣି, ଏଇଟିକୁ ଛାଡ଼ି ତୁମେ ଅନ୍ୟତ୍ର କାହିଁକି ଚାଲି ଯାଉନାହିଁ ? " ଶୁକପକ୍ଷୀଟି ବିନମ୍ର ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲା, "ହେ ଦେବରାଜ, ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି, ମୋ'ର ତପଶ୍ଚାରଣା ହେତୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଚିହ୍ନିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲି !" ପକ୍ଷୀଟିର ସାମର୍ଥ୍ୟରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ର ପୁନର୍ବାର ପଚାରିଲେ, "କିନ୍ତୁ, ଏହି ବୃକ୍ଷରେ ତ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପତ୍ର ନାହିଁ, ତଥାପି ଆପଣ କାହିଁକି ଏଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି ? ଆପଣ ଯାଆନ୍ତୁ ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ବାଛିନିଅନ୍ତୁ - ଏହି ଅରଣ୍ୟରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ତ କେତେ କେତେ ପତ୍ରଥିବା ବୃକ୍ଷ ରହିଛନ୍ତି !"

ଏକଥା ଶୁଣି ଶୁକପକ୍ଷୀ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି କହିଲା, "ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କର ହିଁ ଜଣେ ସେବକ, ତେବେ ଶୁଣନ୍ତୁ: "ମୋ'ର ଜନ୍ମ ଏହି ବୃକ୍ଷରେ ହିଁ ହୋଇଥିଲା, - ଏହିଠାରେ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ବିଷୟକୁ ଶିକ୍ଷା କଲି, ଏହିଠାରେ ହିଁ ନିଜକୁ ସକଳ ଶତ୍ରୁଙ୍କଠାରୁ ରକ୍ଷା କରିପାରିଲି । ଆପଣ କାହିଁକି ମୋତେ ମୋ'ର ପଥରୁ ବିଚ୍ୟୁତ କରିଦେବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ମୋ'ର ଏହି ସହୃଦୟତା ଓ କୃତଜ୍ଞତାର ପଥରୁ ? ତେଣୁ, ଏହି ବୃକ୍ଷଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଆଦୌ ପରାମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଜୀଇଥିବା ସମୟରେ ଏହି ବୃକ୍ଷ ମୋତେ ସର୍ବଦା ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରି ଆସିଛି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଏହାକୁ କିପରି ତ୍ୟାଗ କରି ପାରିବି ? " ଇନ୍ଦ୍ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ବର

ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । "ଏହି ବୃକ୍ଷଟି ପୁନର୍ବାର ଜୀଇ ରହିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉ !" - ଶୁକପକ୍ଷୀ ବର ମାଗିଲା । ଏହାପରେ ଇନ୍ଦ୍ର ବୃକ୍ଷଟି ଉପରେ ମନ୍ତ୍ରଜଳ ସିଞ୍ଚି ଦେଇଥିଲେ ଓ ବୃକ୍ଷଟି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ରସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ପୁନର୍ବାର ପଲ୍ଲବ ଏବଂ ପୁଷ୍ପମାନ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଶୁଆର ପୁଣ୍ୟବଳରେ ହିଁ ବୃକ୍ଷଟି ଜୀବନ ପାଇଲା ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ଅନ୍ତେ ଶୁଆଟି ମଧ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗରେ ଏକ ସ୍ଥାନ ପାଇପାରିଲା । ଶୁକପକ୍ଷୀଟି ସହିତ ମିତ୍ରତାର ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯେପରି ବୃକ୍ଷଟିର ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା, ସେହିପରି ଧର୍ମବନ୍ତ ତଥା ପବିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା କରି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରିପାରନ୍ତି ।

ରାଜା, ପାରାବତ ଓ ବାଜପକ୍ଷୀ

ଭୀଷ୍ମ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଯାହା କହିଥିଲେ :

ଅରେ, ଗୋଟିଏ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ପାରା, - ତା'ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଛଞ୍ଚାଣ ତାକୁ ଧରିବ ବୋଲି ଗୋଡ଼ାଇଥାଏ, - ଆକାଶମାର୍ଗରୁ ଖସିପଡ଼ି ବାରଣାସୀରେ ରାଜା ବୃଷଦର୍ଭଙ୍କର ଶରଣ ଭିକ୍ଷା କରିଥିଲା । ପାରାଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି ରାଜା ତାକୁ କହିଥିଲେ : "ପାରାଚଢ଼େଇ ରେ, ତୁ ଦମ୍ଭ ଧର, - କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ତୋ'ର ଦେହର ରୂପ, ଗୋଟିଏ ସଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ନୀଳକଇଁ ପରି ଶରୀରର ରଙ୍ଗ, ଅଶୋକବୃକ୍ଷର ଫୁଲ ପରି ତୋ'ର ଦୁଇଟିଯାକ ଆଖି । ତୁ ସତେଅବା ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଥିବା ପରି ଏତେ ଭୀତ କାହିଁକି ହୋଇପଡ଼ିଛୁ ? ତୁ କୌଣସି ଭୟ କରନା, - କାରଣ, ଯିଏ ଏଠାରେ ଆସି ଶରଣ ମାଗନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଭୟ କରିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ । ତୋତେ ରକ୍ଷା କରିପାରିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ମୋ'ର ଏହି ରାଜ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ପଣ କରିଦେଇ ପାରିବି, ଏପରିକି ମୋ' ନିଜ ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ । ତେଣୁ, ହେ ମୋ'ର ପାରାବତଟି, ତୁ ଥୟ ହୋଇଯା !"

ସେତେବେଳକୁ ଚଞ୍ଚାଣଟି ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ଛଞ୍ଚାଣ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲା, "ଏହି ପକ୍ଷୀ ହେଉଛି ମୋ'ର ଆହାର । ବହୁ ଶ୍ରମ କରି ମୁଁ ଏହି ଶିକାରଟିକୁ ଲାଭ କରିଛି, - ଆପଣ ମୋତେ ସେଇଟିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି

ପାରିବେନାହିଁ । ହେ ରାଜନ୍, କ୍ଷୁଧାରେ ମୋ'ର ପେଟ ଛଟପଟ ହେଉଛି । ପାରାଟିକୁ ମୁଁ ସ୍ବଭାବତଃ ଶିକାର କରିଛି, ତା' ଦେହଉପରେ ମୋ'ର ନଖଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ମନୁଷ୍ୟମାନେ କଳହ କଲେ ଆପଣଙ୍କର ସେଥିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାର ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକାର ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଆକାଶଚାରୀ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଉପରେ କାହିଁକି ଆପଣଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷମତା ରହିବ ? ଅଥବା, ଏହି ପାରାଟିକୁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରି ଯଦି ଆପଣ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବେ, ତେବେ ଆପଣ ମୋ' ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ । ଖୁବ୍‌ସମ୍ଭବ ମୋ'ର ମଧ୍ୟ କ୍ଷୁଧା ହେତୁ ପ୍ରାଣ ଚାଲିଯିବ ।'' ତହୁଁ ରାଜା ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, ''ତେବେ ଏହିପରି ହିଁ ହେଉ, ଗୋଟିଏ ବୃଷଭ, ବରାହ କିମ୍ବା ହରିଣ ତୁମପାଇଁ ମରା ହେଉ । କାରଣ, ଏହି ପକ୍ଷୀଟିକୁ ତୁମେ କଦାପି ପାଇବନାହିଁ ।'' ଛଞ୍ଚାଣ କହିଲା, ବୃଷଭ, ବରାହ ବା ହରିଣ, - ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ମାଂସ କେବେ ଭକ୍ଷଣ କରେନାହିଁ । ପାରାମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ମୋ'ର ବିଧିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆହାର । ହେ ମହାରାଜ, ଯଦି ପାରାଟି ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର ଏତେବେଶୀ ସ୍ନେହ ରହିଛି, ତେବେ ପାରା ଦେହ ଓଜନର ସମାନ କରି ମୋତେ ଆପଣ ନିଜ ଦେହରୁ ହିଁ କିଛି ମାଂସ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।''

ବୃଷଦର୍ଭ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, ''ଛଞ୍ଚାଣ, ତୋ'ର ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ଦୟା ଯେ ତୁ ମୋତେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବଟିକୁ ଦେଇପାରିଲୁ । ହଁ, ତୁ ଯେପରି କହିଲୁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ହିଁ ହେବ ।'' ଏହାପରେ ରାଜା ନିଜ ଦେହରୁ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ମାଂସ କାଟି ପାରାର ଓଜନର ସମାନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ତେଣେ, ରାଣୀ, ମନ୍ତ୍ରୀବର୍ଗ ଏବଂ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କର ମହଲରେ ରୋଦନ ଓ ହାହାକାର ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏଭଳି ଏକ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠାରେ ପୃଥିବୀ କମ୍ପି ଉଠିଥିଲା । ରାଜା ନିଜ ବାହୁରୁ ଏବଂ ଜାନୁଦେଶରୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ମାଂସ କାଟି ବାହାର କରୁଥାନ୍ତି, - କିନ୍ତୁ ଓଜନଦଣ୍ଡ ଉପରେ ସବୁ ବୃଥା ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । କାରଣ, ଯେତେ ମାଂସ ରଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଚଢ଼େଇଟିର ଓଜନ ଅଧିକ ବୋଲି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ଏହିଭଳି ଘଟୁଥିବା ଦେଖି, ଯେତେବେଳେ ସବୁ କଟାହୋଇ କେବଳ କଙ୍କାଳଟି ହିଁ ଅବଶେଷ ରହିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ରାଜା ନିଜର ସମସ୍ତ ଶରୀରଟିକୁ ହିଁ ଅର୍ପଣ କରିଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ଏବଂ ନିଜେ ଯାଇ ତୁଳାଦଣ୍ଡଟି ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲେ ।

ଏହାପରେ ଦେବତାମାନେ ଆସି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲେ; ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ସ୍ୱୟଂ ଇନ୍ଦ୍ର ହିଁ ରହି ଥାଆନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଗରୁ ସଂଗୀତ ମଧ୍ୟ ନିନାଦିତ ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ । ରାଜାଙ୍କର ଦେହ ଉପରେ ଅମୃତର ବର୍ଷା ହେଲା ଓ ତା'ଫଳରେ ରାଜା ଆପଣାର ପୂର୍ବ ଶରୀରଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ପାଇଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପୁଷ୍ପ ବରଷିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ଗନ୍ଧର୍ବ ଓ ଅପ୍ସରାମାନେ ନୃତ୍ୟ କରି ଗୀତ ଗାଉଥାନ୍ତି । ଏକ କିସୁନ୍ଦର ରଥ ଆସି ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚିଥିଲା; ରାଜା ସେହି ରଥରେ ଯାଇ ବସିଲେ ଏବଂ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପ୍ରୟାଣ କଲେ ।

ଭୀଷ୍ମ କହିଥିଲେ, "ଏବଂ ହେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଯେ କେହି ଆଉଜଣକୁ ଆଶ୍ରା ଦେବ ଓ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ସେହି ଉତ୍ତମ ଫଳକୁ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ଏବଂ, ଯିଏ ଏହି କାହାଣୀଟିକୁ ଆଉ କାହାକୁ କହିବ, ଏବଂ ଯିଏ ଏଇଟିକୁ ଶ୍ରବଣ କରିବ, ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ପାପର କ୍ଷାଳନ ହୋଇଯିବ ।"

ଗୋସମ୍ପଦର ମୂଲ୍ୟ

ଭୀଷ୍ମ ଯାହା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ କହିଥିଲେ :

ଏକଦା ଚ୍ୟବନ ନାମକ ଜଣେ ମହାନ୍ ଋଷି ଥିଲେ । ସେ ବାରବର୍ଷ କାଳ ଅରଣ୍ୟରେ କଠିନ ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା କରିଥିଲେ । ସଚରାଚର ସକଳ ଜୀବନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସିଏ ବହୁ ଆସ୍ଥା ଓ ନିର୍ଭରର କାରଣ ହୋଇଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ବିନୟଯୁକ୍ତ ଆଚରଣ ଦେଖାଉଥିଲେ । ସେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଏହି ବ୍ରତଟିକୁ ପାଳନ କରୁଥିଲେ: ଗଙ୍ଗା ଓ ଯମୁନାର ସଙ୍ଗମସ୍ଥାନରେ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଚ୍ୟବନ ଗୋଟିଏ ଜୀବନହୀନ କାଷ୍ଠସ୍ତମ୍ଭ ପରି ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହୁଥିଲେ, ସମ୍ମୁଖ ଭାଗକୁ ନଇଁପଡ଼ି ଦୁଇଟିଯାକ ନଦୀର ସମ୍ମିଳିତ ଖର ସ୍ରୋତର ଆଘାତକୁ ନିଜର ମୁଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ସହ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବେଳେ ବେଳେ ଜଳକୁ ହିଁ ନିଜର ଶଯ୍ୟା କରି ସେହିଠାରେ ହିଁ ଶୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ଜଳଚର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ତାଙ୍କୁ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁ ପରି ବିଚାର କରୁଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଓଠଗୁଡ଼ିକୁ ଘ୍ରାଣ କରିବାକୁ ବି ଆସୁଥିଲେ ।

ଦିନେ ଦଳେ କେଉଟ ସେଠାରେ ଆସି ଜାଲ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେମାନେ ମାଛ ଧରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଜାଲରେ ମାଛ ଧରି ହିଁ ନିଜର ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ସେମାନେ ମାଛ ଧରୁ ଧରୁ ଚ୍ୟବନଋଷି ମଧ୍ୟ ଜାଲ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଉପରକୁ ଟଣା ହୋଇ ଚାଲି ଆସିଥିଲେ । ପାଣି ଭିତରେ ରହି

ରହି ତାଙ୍କର ଦେହ ଉପରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ପ୍ରକାର ଗଛ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ଦାଢ଼ି ଏବଂ ଜଟା ପୂରା ସବୁଜ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ସାମୁକାମାନେ ତାଙ୍କ ଦେହର ଏଠି ସେଠି ଲାଗି ରହିଥିଲେ । ଏହି ମହାନ୍ ଋଷିଙ୍କୁ ନିଜର ଜାଲଭିତରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇ କୈବର୍ତ୍ତମାନେ ହାତ ଯୋଡ଼ି ତାଙ୍କର ପୂଜା କଲେ ଏବଂ ଭୂମି ଉପରେ ପଡ଼ି ଷାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ଜାଲ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଉପରକୁ ଟଣାହୋଇ ଆସିଥିବା ମାଛମାନେ ମରିବା ପୂର୍ବରୁ ଛଟପଟ ହେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଋଷି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟାର୍ଦ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲେ ଓ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇଲେ ।

ଜାଲ ଭିତରେ ଋଷିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଭାବରେ ଉପରକୁ ଟାଣି ଆଣିଥିବାରୁ ସେହି ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ରୂପେ କୈବର୍ତ୍ତମାନେ କ'ଣ କରି ପାରିବେ ବୋଲି ଋଷିଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ଋଷି ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ, "ତୁମ୍ଭେମାନେ ଶୁଣ ଓ ମୁଁ ଯାହା ଚାହୁଁଛି, ସେହି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କର । ମୁଁ ମାଛମାନଙ୍କ ସହିତ ଏଠାରେ ହୁଏତ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ମରିବି ନଚେତ୍ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋତେ ବି ବିକ୍ରୀ କରିଦେବ । କାରଣ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କଦାପି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପାରିବିନାହିଁ ।" କୈବର୍ତ୍ତେ ଏକଥା ଶୁଣି ଖୁବ୍ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ହୋଇଗଲେ ; ମାତ୍ର ବିରସ ମୁହଁରେ ସେମାନେ ଋଷି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ମାଛଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ରାଜା ନହୁଷଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ । ନହୁଷ ଯୋଡ଼ହସ୍ତ ହୋଇ ଋଷିଙ୍କୁ ଅଭିବାଦନ ଜଣାଇଲେ । ଚ୍ୟବନ ଋଷି କହିଥିଲେ, "ଏହି ଧୀବରମାନେ ଆପଣାର ଶ୍ରମ ଦେଇ ବହୁତ ଖଟିଛନ୍ତି ; ତେଣୁ, ମାଛମାନଙ୍କର ଓ ମୋ'ର ମୂଲ୍ୟକୁ ଏକାଠି ମିଶାଇ ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।" ନହୁଷ ଏକସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ଯାଚିଲେ । ମାତ୍ର ଚ୍ୟବନ କହିଲେ, "ଏକସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା କଦାପି ମୋ'ର ମୂଲ୍ୟ ହେବନାହିଁ । ନିଜର ବିଚାର ଅନୁସାରେ ଆପଣ ଯେତିକି ଉଚିତ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି, ସେତିକି ଦେଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।" ନହୁଷ ଶତ ସହସ୍ର ଦେଲେ, ନିୟୁତ ମୁଦ୍ରା ବି ଦେଲେ ଓ ତା'ପରେ ଅଧେ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ଶେଷକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଦେଲେ । ମାତ୍ର, ଋଷି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ ବୋଲି କହୁଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ରାଜା ନହୁଷ ଏଥିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ପଡୁଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏହି ସମୟରେ ଆଉଜଣେ ଅନ୍ୟମତି ଯତି ଆସି ଅରଣ୍ୟରୁ ପହଞ୍ଚିଲେ, ଯିଏ କି କେବଳ ଫଳମୂଳ ହିଁ ଆହାର କରୁଥିଲେ । ସିଏ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କୁ ତଥା ସେହି ଅନ୍ୟ ଋଷିଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିଦେଇ ପାରିବି । ଆପଣ ମୋ' କଥା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ

କରନ୍ତୁ, କାରଣ ମୁଁ ବୃଥା କଥା କେବେହେଲେ କହେନାହିଁ ।'' ସେଉଠୁ ନହୁଷ କହିଲେ, ''ତେବେ, ଋଷିଙ୍କ ପାଇଁ କେତେ ଅର୍ଥ ଦିଆଯିବ, ମୋତେ ସେକଥା କହିଦିଅନ୍ତୁ; ଅନ୍ତତଃ ଏହି ସଙ୍କଟରୁ ମୋତେ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ, ମୋ'ର ରାଜ୍ୟ ଓ ମୋ' ବଂଶକୁ ରଖନ୍ତୁ । କାରଣ, ଚ୍ୟବନଋଷି କ୍ରୋଧ କଲେ କେବଳ ମୋତେ ବା ମୋ'ର ରାଜ୍ୟକୁ ନୁହେଁ, ଏହି ତିନି ଭୁବନକୁ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବେ । ଏହି ବାତ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବିକ୍ଷୋଭିତ ସାଗରରେ ଆମର ଭେଳାଟିଏ ହୁଅନ୍ତୁ ।''

ଏ କଥା ଶୁଣି ଯୋଗୀ କହିଥିଲେ, ହେ ରାଜନ୍, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଚାରିଜାତି ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଯେତେ ଅଧିକ ପରିମାଣର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୂଲ୍ୟଟିଏ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, - ସେମାନେ ଅମୁଲମୂଲ । ହେ ନରେଶ, ତେଣୁ ଋଷିଙ୍କର ମୂଲ୍ୟରୂପେ ଆପଣ ଗୋଟିଏ ଗାଈ ଦିଅନ୍ତୁ । '' ନହୁଷ ଏହି କଥାଟିକୁ ବୁଝି ଖୁସୀ ହେଲେ ଏବଂ ଚ୍ୟବନଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ଗାଈଟିଏ ଯାଚିଥିଲେ । ଏଥିରେ ଋଷି ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ଓ କହିଲେ, ''ଆପଣ ଏବେଯାଇ ମୋତେ ଏକ ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟଦେଇ କ୍ରୟ କରି ପାରିଲେ; କାରଣ ଗୋସମ୍ପଦଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟର କୌଣସି ସମ୍ପଦ ରହିଛି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ । ଗୋସମ୍ପଦ ବିଷୟରେ କିଛି କହିଲେ ଅଥବା ଗୋସମ୍ପଦର କଥା ଶୁଣିଲେ ସକଳ ପାପର କ୍ଷାଳନ ହୋଇଯାଏ । ଗୋସମ୍ପଦ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ସମ୍ପଦ, ସକଳ ସମୃଦ୍ଧିର ମୂଳ ଉତ୍ସ, ସକଳ ଯଜ୍ଞରେ ସର୍ବାଗ୍ର, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୁବନରେ ଉପାସ୍ୟ, ଶକ୍ତିମନ୍ତ, ତଥା ଆନନ୍ଦପ୍ରଦାୟକ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଗୋସମ୍ପଦ ଖୁସୀ ରହେ, ସେଠାରେ କୌଣସି ପାପ ପଶି ପାରେନାହିଁ । ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋସମ୍ପଦ ସୋପାନ ସଦୃଶ; ଏବଂ, ସ୍ୱୟଂ ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଉପାସନା କରାଯାଏ ।''

ଏହାପରେ କୈବର୍ତ୍ତମାନେ ସେହି ଗାଈଟିକୁ ଋଷିଙ୍କୁ ହିଁ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିଥିଲେ । ଏବଂ ଋଷି ମଧ୍ୟ ସେହି ଦାନଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ । ''ତୁମେମାନେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପ୍ରୟାଣ କର, ଏବଂ ଏହି ମାଛମାନେ ମଧ୍ୟ ।'' ରାଜା ନହୁଷ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚକିତ ହୋଇଗଲେ ।

ଗୋସମ୍ପଦ ହେଉଛି ଏଡ଼େ ପବିତ୍ର ଏକ ସମ୍ପଦ, ଗୋ ସମ୍ପଦର ମୂଲ୍ୟ ଏତେ ଅଧିକ !

ଗୌତମଙ୍କର ହାତୀ

ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କେଉଁସବୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥିତିକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ତାହାରି ବିଷୟରେ ପରିଚିତ କରାଇଦେଇ ଏହି କାହାଣୀଟିକୁ ଭୀଷ୍ମ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ କହିଥିଲେ :

ଏକଦା ଜଣେ କୋମଳଚିତ୍ତ ସଂଯମରତ ଋଷି ଥିଲେ । ଗୌତମ ନାମକ ଏହି ଋଷି ଅରଣ୍ୟରେ ଥିବା ଏକ ଆଶ୍ରମରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଥରେ ସିଏ ଗୋଟିଏ ହାତୀଛୁଆକୁ ଭେଟିଲେ, ଯିଏକି ନିଜର ମାଆକୁ ହରାଇ ଖୁବ୍ ଦୁଃଖରେ ଥିଲା । ସଦୟଚିତ୍ତ ଋଷି ଶାବକଟିର ଶୁଶ୍ରୁଷା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଛୁଆଟି ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଏକ ବୃହତ୍କାୟ ବଳୁଆ ହାତୀରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଥରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଏହି ପର୍ବତସମ ପ୍ରାଣୀଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ରୂପ ଧରି ହାତୀଟିକୁ ନେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ । ସେକଥା ଦେଖି ଗୌତମ ତାଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, "ହେ କୃତଘ୍ନ ନୃପତି, ଆପଣ ମୋ'ର ଏହି ହାତୀଟିକୁ ନିଅନ୍ତୁନାହିଁ, - ସିଏ ମୋତେ ଇନ୍ଧନ ଓ ଜଳ ଆଣି ଦେଉଛି, ମୁଁ ନଥିବା ସମୟରେ ମୋ' ଆଶ୍ରମକୁ ଜଗୁଛି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧୀର, ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ, - ମୋ'ର ଅତିପ୍ରିୟ ।" ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ତାଙ୍କୁ ଶହେ ଗାଈ ପରିଚାରକ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ତଥା ମୁକ୍ତା ଦେବେ ବୋଲି କହିଲେ । ମାତ୍ର, ଜଣେ ଋଷି ଏହିସବୁ ଧନକୁ ନେଇ କ'ଣ କରନ୍ତେ ? ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଯୁକ୍ତିକରି କହୁଥାନ୍ତି ଯେ ହାତୀମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜପ୍ରାଣୀ, ରାଜାମାନଙ୍କର ସେବାପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ, - ଏତିକି କହି ସେ ହାତୀଟି ସହିତ ସେଠାରୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ବସିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଗୌତମ ପୁନଶ୍ଚ କହିଲେ, "ଆପଣ ଏହାକୁ ନେଇ ଯମଙ୍କର ରାଜ୍ୟକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ଏହି ହାତୀକୁ ପୁଣି ନେଇଆସି ପାରିବି ।" ରାଜା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "କେବଳ ନାସ୍ତିକ ଓ ପାପୀମାନେ ହିଁ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାସକ୍ତମାନେ ଯମଙ୍କର ରାଜ୍ୟକୁ ଗମନ କରନ୍ତି" । ଗୌତମ କହିଥିଲେ, "ଯମର ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ରହିଛି ଓ ସେଠାରେ ଜଣେ ଅଳ୍ପବଳ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବଳବାନ୍‌କୁ ହଟାଇଦେଇ ପାରିବ ।" ତଥାପି ରାଜା ଜବାବ ଦେଲେ, "କେବଳ ପାପୀମାନେ ସେଠାକୁ ଯାଆନ୍ତି, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବି ।" ଗୌତମ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "କେବଳ ଗନ୍ଧର୍ବ ଓ ଅପ୍ସରାମାନେ ବାସ କରୁଥିବା ବୈଶ୍ରାବଣଙ୍କର ପୁରକୁ ଆପଣ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମୋ' ହାତୀଟିକୁ ପୁଣି ନେଇ ଆସିବି ।" "ତେବେ ମୁଁ ଆହୁରି ଉଚ୍ଚକୁ ଯିବି ।" - ରାଜା କହିଥିଲେ ।

ଗୌତମ କହିଲେ, "ଆପଣ ମେରୁପର୍ବତର ଶିଖରକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ, ଯେଉଁଠାରେ କିନ୍ନରମାନଙ୍କର ସଂଗୀତରେ ପୁଷ୍ପିତ ବନଗୁଡ଼ିକ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ, ତଥାପି ମୁଁ ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ମୋ' ହାତୀଟିକୁ ନେଇ ଆସିବି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଉଚ୍ଚ ଓ ଆହୁରି ଉଚ୍ଚ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନର କଥା କହୁଥାନ୍ତି । ନାରଦବନର କୁସୁମିତ ଭୂମିଟି, ଯେଉଁଠାରେ ନୃତ୍ୟ ଓ ସଂଗୀତ ଲାଗି ରହିଥାଏ; ସେମାନଙ୍କର ସୌରଭପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟ, ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପୁରଗୁଡ଼ିକ, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ନିବାସସ୍ଥାନ, ଇତ୍ୟାଦି , ଇତ୍ୟାଦି । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କହିଲେ, "ଆପଣ ମୋତେ ଖୋଜି ମୋଟେ ବାହାର କରି ପାରିବେନାହିଁ ।" ଗୌତମ ଉତ୍ତର ଦେଲେ "ହଁ, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ । ଏବଂ, ମୋ'ର ହାତୀଟିକୁ ନେଇଆସି ପାରିବି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ବେଶ୍ ଚିହ୍ନିପାରୁଛି । ଆପଣ ହେଉଛନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ର, ବହୁ ଛଦ୍ମବେଶରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଥାନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କୁ ଜାଣିନାହିଁ ବୋଲି ଆଗରୁ କହି ଦେଇଛି, - ସେଥିପାଇଁ ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବେ ।"

ଗୌତମ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଲେ ବୋଲି ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରୀତ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ବରଟିଏ ଦେବାପାଇଁ କହିଲେ । ହାତୀଟି ତାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ଗୌତମ ଅନୁରୋଧ କଲେ; କାରଣ, ସେ କହିଥିଲେ, "ହାତୀଟିର ବୟସ ଅତି ଅଳ୍ପ, ମୋଟେ ଦଶ ବର୍ଷ । ଏଇଟିକୁ ମୁଁ ନିଜର ସନ୍ତାନ ପରି ପାଳି ଆସିଛି । ଏହି ଅରଣ୍ୟରେ ଇଏ ମୋ'ର ପ୍ରିୟ ସାଥୀ ହୋଇ ରହିଛି ।" ଇନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, "ଦେଖନ୍ତୁ, ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରିୟ ହାତୀଟି ଆପଣଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆସି ଆପଣଙ୍କର ଦୁଇପାଦ ପାଖରେ ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ ନୁଆଁଇ ଆଣୁଛି । ଏଇଟି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବ" । ଏହାପରେ ଗୌତମ ଦେବରାଜଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିଥିଲେ ଏବଂ ହାତୀକୁ ଫେରାଇ ଆଣିଲେ । ମାତ୍ର, ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ସେହି ହାତୀଟିକୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ସହିତ ହିଁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । କେତେ କେତେ ଧର୍ମର ପାଳନ କରି ମଧ୍ୟ କେହି ସେଠାକୁ କ୍ୱଚିତ୍ ଯାଇପାରନ୍ତି ।

ଯିଏ ଏହି କାହାଣୀଟିକୁ କହିବ ଅଥବା ଶ୍ରବଣ କରିବ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଅବଶ୍ୟ ଯିବ ।

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ସିଂହାସନ

ଭାରତୀୟ କାହାଣୀରେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ନାମ ସହିତ ବହୁ ଶୁଦ୍ଧତା ତଥା ପ୍ରଜ୍ଞାକୁ ଯୋଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଇତିହାସରେ ସତେଅବା କିଛି ମାତ୍ରାରେ ଛାୟାଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ତାଙ୍କୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୩୭୫-୪୧୩) ରୂପେ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଛି; ମାତ୍ର ଏହି କାହାଣୀର ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ହୁଏତ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରିବ । ତଥାପି, କାହାଣୀଟିରେ ଯେପରି ରହିଛି, ଜଣେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନରପତିଙ୍କର ଶାସନ ସମୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ଉଜ୍ଜୟିନୀ ନଗରର ଅନତିଦୂରରେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ସେହି ପୁରାତନ ସିଂହାସନଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରା ଯାଇଥିଲା । ରାଜା ସେଇଟିକୁ ନିଜ ରାଜଧାନୀକୁ ବୁହାଇ ନେଇ ଆସିଲେ ଏବଂ ପ୍ରଭୂତ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ତାହାରି ଉପରେ ବସି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ନିଜର ନ୍ୟାୟଗୁଡ଼ିକୁ ଦେବାଲାଗି ଚିନ୍ତା କରିଥିଲେ । ମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତର ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସେହି ସିଂହାସନଟି ପଥରର ବତ୍ରିଶଟି ଦେବଦୂତଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଭରା ଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ, ରାଜା ଯେତେବେଳେ ସିଂହାସନଟି ଉପରେ ବସିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ପାହାଚର ମୂର୍ତ୍ତିଟି ତାଙ୍କୁ ସେହି ପବିତ୍ର ସିଂହାସନଟି ଉପରେ ବସିବାକୁ ବାରଣ କରୁଥିଲା ଏବଂ ପୂର୍ବତନ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ଅତୁଳ ପ୍ରଜ୍ଞାବୁଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିଲା ।

ରୂପରେଖା ନାମକ ଅଷ୍ଟାଦା ମୂର୍ତ୍ତିଟି ତାଙ୍କୁ ଏହି କାହାଣୀଟିକୁ କହିଥିଲା:

ଏକଦା ଦୁଇଜଣ ସାଧୁ ରାଜା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ଦରବାରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଦର୍ଶନର ଏକ ବିଷୟକୁ ନେଇ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବିବାଦ ରହିଥିଲା ଓ ରାଜା ତାହାର ଏକ ମୀମାଂସା କରିଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ସେମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ଆସି ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ସାଧୁଜଣକ କହିଥିଲେ: "ମହାରାଜ, ମୋ'ର ମତ ହେଉଛି ଯେ ପ୍ରଜ୍ଞା ଓ ଆତ୍ମାଠାରୁ ବୁଦ୍ଧିର ହିଁ ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକ, କାରଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକ ସମେତ ଏହି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିର ଅନୁସାରେ ହିଁ ଏହି ସବୁକିଛି ସମ୍ଭବ ହେଉଛି ।" କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ସାଧୁ କହୁଥିଲେ: "ପ୍ରଜ୍ଞା ହିଁ ମନ ଉପରେ ଶାସନ କରୁଛି; କାରଣ ବୁଦ୍ଧିରୁ ଜାତ ସକଳ ଭାବନାକୁ ପ୍ରଜ୍ଞା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଛି । ହଁ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ମନଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ପ୍ରଜ୍ଞା ହିଁ ମନର

ପରିଚାଳନା କରୁଛି । ଏହି ପ୍ରଜ୍ଞା ଆମ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଛି ଓ ସେଥିପାଇଁ ଯୋଗରେ ଯାବତୀୟ ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇପାରୁଛି ।"

ରାଜା ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ, "ହେ ଯତିଗଣ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଏହି ନଶ୍ୱର ଶରୀରଟି ପଞ୍ଚଭୂତରୁ ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଛି । ମାତ୍ର, କେବଳ ମନର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ହିଁ ଏହି ଶରୀର ଅକାଳରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଛି । ତେଣୁ ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ ମନଠାରୁ ପ୍ରଜ୍ଞାର ହିଁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି, କାରଣ ପ୍ରଜ୍ଞା ଆମକୁ ବିନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରୁ ରକ୍ଷା କରୁଚି । ପୁନଶ୍ଚ, ଏପରି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ପ୍ରଜ୍ଞାରେ ପ୍ରବୀଣତା ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର କେବେହେଲେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏନାହିଁ । ଏବଂ ତେଣୁ, ସେହି ପ୍ରଜ୍ଞାର ଅଭାବ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଯୋଗୀ କଦାପି ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରି ପାରିବନାହିଁ ।"

ଏହି ବିଚାରଟିରେ ଉଭୟ ଯୋଗୀ ଅତୀବ ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେ ଚକ୍‌ଖଡ଼ି ଦେଇ କହିଥିଲେ, "ଏହି ଖଡ଼ିଟିରେ ଆପଣ ଦିନବେଳେ ଯାହାକିଛି ଅଙ୍କନ କରିବେ, ରାତିରେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଜୀବନଲାଭ କରିବ ।" ଏହାପରେ ସେମାନେ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ରାଜା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ କୋଠରୀ ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥିଲେ ଓ ଦିନଯାକ ଆଙ୍କି ଆଙ୍କି ବହୁ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ଛବିରେ କୋଠରୀର କାନ୍ଥକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଇଥିଲେ । ରାତ୍ରି ହେବାରୁ ଛବିଗୁଡ଼ିକ ଜୀବନ ଲାଭ କଲେ ଓ ଏକତ୍ର କଥାବାର୍ତ୍ତା ବି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ତହିଁ ଆରଦିନ ରାଜା ଏକ ସେନାବାହିନୀର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଲେ, ଘୋଡ଼ା, ହାତୀ ଓ ଆହୁରି କେତେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଚିତ୍ରରେ କାନ୍ଥର ଆଉ ଏକ ଅଂଶକୁ ଭରି ଦେଇଥିଲେ, - ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ରାତିକୁ ପ୍ରାଣ ପାଇ ଉଠିବାରୁ ରାଜା କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇଗଲେ । ତହିଁ ଆରଦିନ ଗନ୍ଧର୍ବ ଓ ଅପ୍ସରାଙ୍କର ଚିତ୍ର କଲେ, - ସେମାନଙ୍କର ହାତରେ କେତେ କେତେ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ଖଞ୍ଜି ଦେଇଥିଲେ, - ସମସ୍ତେ ରାତ୍ରିକୁ ପ୍ରାଣ ପାଇଲେ ଓ ସଂଗୀତଦ୍ୱାରା ଆପ୍ୟାୟିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ରାଜା ଦିନରେ ଛବିମାନ ଲେଖିଲେ ଏବଂ ରାତିରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଜୀବନ୍ତ ଭାବରେ ଦେଖି ସମୟ କାଟିଲେ, - ରାଣୀମାନଙ୍କର ଅବହେଳା

ହେଲା, ଯାବତୀୟ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିରହିଲା । ଦିନେ ରମଣୀୟ ପାଲିଙ୍କି ମାନଙ୍କରେ ବସି ରାଣୀମାନେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ରାଜା କାରଣ ପୁଚ୍ଛା କରନ୍ତେ ଜଣେ ରାଣୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ହେ ମହାରାଜ, ଆପଣ ଆମକୁ କଦାପି ଏକାକୀ ରଖିବେନାହିଁ ବୋଲି ଜବାବ ଦେଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ କାହିଁକି ଏପରି ଏକୁଟିଆ ପକାଇ ଦେଇ ଏଠାରେ ରହିଛନ୍ତି ?" ରାଜା ଏଣେ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ପାରିଲେନାହିଁ; କାରଣ ସେ କାନ୍ଥ ଉପରର ଜୀବନ୍ତ ଛବିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ଅଙ୍କିତ ଛବିମାନେ କାନ୍ଥଉପରେ ସଚଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ବେଳେ ରାଣୀମାନେ ଆସି ରାଜାଙ୍କୁ ସେହିକଥା କହିଥିଲେ, - ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜା ଏପରି ଦୁଃଖିନୀ କରି ନରଖିବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ରାଜାଙ୍କ ଠାରେ ନିବେଦନ କଲେ ଯେ, ରାଜା ନିଜ ଡାହାଣ ହାତରେ ଧରିଥିବା ଖଡ଼ିଟିକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦାନ କରିବେ । ରାଜା ଖଡ଼ିଟିକୁ ଦେଇଦେଲେ ଓ ତା'ପରେ ରାଣୀମାନେ ତାହାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଆଉ କୌଣସି ଛବି ଜୀବନ ପାଇନାହାନ୍ତି ।

ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର

ଅଶ୍ୱିନୀମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଦୁଇ ଯମଜ ଦେବକୁମାର, - ଦୁହେଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏବଂ ଔଷଧି ବିଦ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ । ନୀଚ ବଂଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଦେବଗଣଙ୍କ ଭିତରେ ସ୍ଥାନ ମିଳିନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଚିରଯୌବନ ଲାଭ କରିଥିବା ଚ୍ୟବନ ଋଷି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁମତି ନେଇ ଆସିଥିଲେ ଯେ, ଏମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏଣିକି ଯଜ୍ଞାଂଶଗୁଡ଼ିକରେ ଭାଗ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ।

ଚ୍ୟବନଙ୍କର ଚିରଯୌବନ ଲାଭ କରିବା ବିଷୟରେ ଏହି କାହାଣୀଟି ରହିଛି :

ବୃଦ୍ଧ ଋଷି ଚ୍ୟବନଙ୍କର ସୁକନ୍ୟା ନାମକ ଜଣେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବତୀ ପତ୍ନୀ ଥିଲା । ଦିନେ ସୁକନ୍ୟା ସ୍ନାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଅଶ୍ୱିନୀଦ୍ୱୟ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନଗ୍ନରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ସେମାନେ ସୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଆସି ପଚାରିଥିଲେ,

"ହେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବତୀ ବାଳିକା, ତୁମେ କାହାର କନ୍ୟା ଓ ଏହି ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ତୁମର ପୁଣି କି କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ?" ଲଜ୍ଜାଶୀଳା ସୁକନ୍ୟା ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, "ମୁଁ ହେଉଛି ସର୍ଯ୍ୟାତିଙ୍କର ଦୁହିତା ଏବଂ ଚ୍ୟବନଙ୍କର ପତ୍ନୀ ।" ଅଶ୍ୱିନୀଦ୍ୱୟ କହିଲେ, "ଚ୍ୟବନଙ୍କ ପରି ମୃତ୍ୟୁର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଜଣେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ସହିତ ତୁମର ପିତା କାହିଁକି ତୁମକୁ ବାହା ଦେଲେ ? ତୁମେ ତ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳର ବିଜୁଳିରେଖା ପରି ଝଲମଲ ଦେଖା ଯାଉଛ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତୁମପରି ଏତେ ସୁନ୍ଦର କାହାକୁ ହେଲେ ଦେଖିନାହୁଁ । ତୁମର ଦେହରେ କୌଣସି ଆଭରଣ ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ତୁମେ ଏହି ଅରଣ୍ୟଟିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ରଖିଛ । ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚ୍ଛଦ ଏବଂ ଅଳଙ୍କାର ସହିତ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଆହୁରି କେତେ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ନଦିଶନ୍ତ ! ତେଣୁ, ନିଜର ବୃଦ୍ଧ ପତିଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କର ଓ ଆମ ଭିତରୁ ଜଣକୁ ଗ୍ରହଣ କର; କାରଣ ଏହି ଯୌବନ ଆଦୌ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ତୁମପାଖରେ ରହିବନାହିଁ ।"

ସୁକନ୍ୟା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୁଁ ମୋ'ର ପତିଙ୍କ ପ୍ରତି ହିଁ ଅନୁଗତା ହୋଇ ରହିଛି ।" ଅଶ୍ୱିନୀମାନେ ତଥାପି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, "ଆମେ ଉଭୟେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ବୈଦ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛୁ । ଆମେ ତୁମର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଯୌବନ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ପାରିବୁ । ତେବେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ତିନିଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣଙ୍କୁ ବାଛ, - କାହାକୁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବ, ବାଛିନିଅ ।" ଏହି ଘଟଣାଟିକୁ ସୁକନ୍ୟା ଚ୍ୟବନଙ୍କୁ କହିଲେ ଓ ଚ୍ୟବନ ସମ୍ମତି ଦେଲେ ।

ଅଶ୍ୱିନୀମାନେ ତା'ପରେ ଚ୍ୟବନଙ୍କୁ ଜଳରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଚ୍ୟବନ ପୁନର୍ବାର ଯୌବନ ଲାଭ କରିବାକୁ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ, ତେଣୁ ଆଦେଶ ପାଳନ କଲେ । ଅଶ୍ୱିନୀମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହିତ ଜଳରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ତିନିଜଣ ଯାକ ଯୌବନର ସମସ୍ତ ଲାବଣ୍ୟକୁ ବହନ କରି ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ, - କର୍ଣ୍ଣରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳବର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡଳମାନ ପରିଧାନ କରିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଏକ ଅପରର ସଦୃଶ ହୋଇ ଦିଶୁଥିଲେ, - ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଆଖି ପୂରି ଉଠୁଥିଲା । ତହୁଁ ସେମାନେ ସୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ଆମ ଭିତରୁ ଜଣଙ୍କୁ ନିଜର ସ୍ୱାମୀରୂପେ ବାଛିନିଅ । ଯାହାଙ୍କ ଲାଗି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି, ତାଙ୍କୁ ବାଛିନିଅ !" ସମସ୍ତେ ତ ଅବିକଳ ଏକାଭଳି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ, - ତେଣେ ସୁକନ୍ୟା ବହୁ ସମୟଯାଏ କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରିନଥିଲେ । ଶେଷରେ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର

ଚିହ୍ନଟ ପାଇବାପରେ ଯାଇ ତାହାଙ୍କୁ ବାଛିଲେ, ତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କାହାକୁ ହେଲେ ବାଛିନଥିଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଚ୍ୟବନ ଯୌବନ ଓ ରୂପକୁ ଫେରି ପାଇଲେ, ନିଜର ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପାଇଲେ, - ତେଣୁ କେତେ ନା କେତେ ଖୁସୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରା ଯାଉଥିବା ସୋମରସରେ ଅଶ୍ୱିନୀମାନଙ୍କର ଯେ ଗୋଟିଏ ଭାଗ ରହିବ, ପ୍ରତିଦାନ ସ୍ୱରୂପ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ସେହି ଅଧିକାରଟିକୁ ଆଣିଦେବେ ବୋଲି ଚ୍ୟବନ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ । ତେଣୁ, ଯମଜ ଭ୍ରାତାଦୁହେଁ ମଧ୍ୟ ଖୁସୀ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ନିଜର ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହିତ ଚ୍ୟବନ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଦେବତାମାନଙ୍କ ପରି ପରମ ଆନନ୍ଦରେ କାଳାତିପାତ କରିଥିଲେ ।

ଧ୍ରୁବ ଉପାଖ୍ୟାନ

ନକ୍ଷତ୍ର ମାନଙ୍କର ଅଧାତ୍ମ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଇ ଯେତେ ଯେତେ କାହାଣୀ ରହିଛି, ଧ୍ରୁବଙ୍କର ଉପାଖ୍ୟାନଟି ହେଉଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ମଣି ପରି ।

ଧ୍ରୁବ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଥିଲା, ଜଣେ ରାଜପୁତ୍ର ଥିଲା; ରାଜାଙ୍କର ପାଟରାଣୀଙ୍କ ଠାରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନ । ରାଜାଙ୍କର ଜଣେ ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ସାନରାଣୀ ହିଁ ରାଜାଙ୍କର ମନକୁ ଅଧିକ ଅଧିକାର କରି ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଈର୍ଷା ଓ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ସକାଶେ ଧ୍ରୁବ ଓ ତା'ର ମାଆ ସୁନୀତି ନଅର ଭିତରୁ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଏକ ବୃହତ୍ ଅରଣ୍ୟର କାନ୍ଥରେ ଗୋଟିଏ କୁଡ଼ିଆଘରେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବାଳକ ଧ୍ରୁବକୁ ସାତବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ମୋ' ବାପା କିଏ ବୋଲି ଦିନେ ସେ ନିଜ ମାଆଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲା । ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପାଇବାପରେ ସେ ଆଉଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲା: "ମୁଁ ଯାଇ ମୋ' ବାପାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରି ପାରିବି କି ?" ଅତି ସହଜରେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁମତି ମିଳିଯିବାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସଟିରେ ପିଲାଟି ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘରୁ ଯାତ୍ରା କଲା । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଧ୍ରୁବ ସିଧା ପିତାଙ୍କ କୋଳରେ ଯାଇ ବସିଗଲା । ସେଠାରେ ବସି ପଡ଼ି ସେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଉପସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଖୁସୀ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । କାରଣ, ସାନ

ଧ୍ରୁବକୁ ରାଜା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ତା'ପରେ ମୋହଭଙ୍ଗର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଆଦୌ ବିଳମ୍ବ ହେଲାନାହିଁ । ଧ୍ରୁବର ସାବତ ମାଆ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ; ଏବଂ ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଉପରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ କୋପର ସ୍ପଷ୍ଟ ସଙ୍କେତମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇ ସ୍ୱୟଂ ରାଜା ମଧ୍ୟ ସତେଅବା କ'ଣ ଆଶଙ୍କା କରି ନିଜର ବାଳକଟିକୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ କୋଳରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ପିଲାଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, - ମୁହଁକୁ ବୁଲାଇଦେଇ କାହାକୁ କିଛି ନକହି ନୀରବରେ ସେଠାରୁ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସିଏ ବଳ ଓ ଦମ୍ଭ ମାଗି ଯାଇଥିଲା ସିନା, ମାତ୍ର ନିରାଶ ହିଁ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ପୃଥିବୀରେ ଯେତେ ଭଲ ପାଇବା ରହିଛି, ଜଣେ ପିତାର ଭଲ ପାଇବା ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ପୁଣି, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ବାପା ହେଉଛନ୍ତି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜା । ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ଓ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସ ନାହିଁ ଯେ, ସିଏ ନିଜର ପୁଅଟି ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ତାକୁ ଅଭୟ ଦେଇ ପାରିବେନାହିଁ ? ନିଜର ସେହି କୁଡ଼ିଆ ବାସଗୃହଟିରେ ପହଞ୍ଚି ସେଦିନ ବାଳକ ଧ୍ରୁବ ନିଜର ମାଆଙ୍କୁ ତୁହାକୁ ତୁହା ସେହି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ପଚାରିଥିଲା । ପୁଅ କେତେବେଳେ ଫେରିବ ବୋଲି ମାଆ କେତେବେଳୁଁ ତା'ପଥକୁ ଚାହିଁ ବସି ରହିଥିଲେ । ଧ୍ରୁବ ପଚାରିଲା :

"ମାଆ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କେହି ଜଣେ ଏପରି ଅଛି, ଯିଏକି ମୋ' ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ?"

ରାଣୀ ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ହଁ'ରେ ବାବୁ, ପଦ୍ମନୟନ ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି । ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ସକଳ ଶକ୍ତିର ଆକର ।"

ଧ୍ରୁବ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ପୁନଶ୍ଚ ପଚାରିଲା: "ମାଆ, ସେହି ପଦ୍ମନୟନ ଭଗବାନ କେଉଁଠାରେ ଥାଆନ୍ତି ? କେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିହେବ ?"

କେଡ଼େ ସରଳ ଭାବରେ ଉକ୍ତ ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ ବିପଦର କୌଣସି ସୂଚନା ରହିଥିଲା କି ? ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିଚ୍ଛେଦର ସଙ୍କେତ ଛପି ରହିଥିଲା, ଯାହାକି ଆଗମୀ ବହୁତ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର ଛାୟାକୁ ବିସ୍ତାରିତ କରିଦେଇ ରହିବାକୁ ଆସିବ ? 'ହଁ, ସମ୍ଭବତଃ ଥିଲା, କାରଣ ମାଆ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି କିଛି

ଆଶଙ୍କା କରି ଏପରି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ।

"ସେହି ପଦ୍ମନୟନ ଭଗବାନ କେଉଁଠାରେ ରହନ୍ତି ? - ସେହି ଘୋର ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ, ଯେଉଁଠି ବାଘ ଓ ଭାଲୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି । ସିଏ ସେଇଠାରେ ରହନ୍ତି ।"

ସେଦିନ ରାତିରେ ରାଣୀ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇଥିବା ସମୟରେ ବାଳକ ଧ୍ରୁବ ପଦ୍ମନୟନ ଭଗବାନଙ୍କର ସନ୍ଧାନରେ ଲୁଚି କରି ଘରୁ ବାହାରିଗଲା । ମାଆଙ୍କ କଡ଼ରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଯିବାଆଗରୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା, "ହେ ପଦ୍ମନୟନ ଭଗବାନ, ମୁଁ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ଜିମାରେ ଅର୍ପଣ କରୁଛି ।" କେଡ଼େ ସାହସରେ ଧ୍ରୁବ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା । କେଉଁଠାରେ ହେଲେ ଅଟକି ନଯାଇ କେବଳ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । କଷ୍ଟ ମାନିଲାନାହିଁ, ଦୂରତା ବି ମାନିଲାନାହିଁ । ସରଳମତି ବାଳକଟି ବାଟରେ ରହିଥିବା ବିପଦଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କ'ଣ ବା ଜାଣିଥିଲା ! ଆଦୌ କେଉଁଠିହେଲେ ରହି ନଯାଇ କେବଳ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । କିଛି କାଳ ପରେ ସେହି ଅଭେଦ୍ୟ ଅରଣ୍ୟଟି ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉ ହେଉ ସାତଜଣ ଋଷିଙ୍କର ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ଋଷିମାନେ ଗଭୀର ଧ୍ୟାନରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଧ୍ରୁବ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ବାଟ ପଚାରିଥାନ୍ତା । ଶେଷରେ, ଏକାବେଳେକେ ଅରଣ୍ୟଟିର ମଝିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲା ଓ ସେଠାରେ ଦଣ୍ଡେ ଅଟକି ଛିଡ଼ାହେଲା । ସେତିକିବେଳେ ଗୋଟିଏ ବାଘ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହ ସହକାରେ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ଧ୍ରୁବ ବାଘକୁ ପଚାରିଥିଲା, "ତୁମେ କ'ଣ ସେହି ପଦ୍ମନୟନ ଭଗବାନ୍ ?" ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଗଲାପରି ବାଘଟି ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ତା'ପରେ ଭାଲୁ ଆସିଲା ଓ ଧ୍ରୁବ ଭାଲୁକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ପଚାରିଥିଲା । ଭାଲୁ ମଧ୍ୟ ନିଜର ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ତଳକୁ କରି ଚାଲି ଯାଇଥିଲା ।

ଧ୍ରୁବ ତଥାପି ଅଟଳ ରହିଥାଏ ଓ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାଏ । ତା'ପରେ ସ୍ୱୟଂ ନାରଦ ମହର୍ଷି ଆସି ତା' ଆଗରେ ଦେଖା ଦେଲେ । ନାରଦ ଧ୍ରୁବକୁ ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ର ଦେଲେ ଏବଂ ଧ୍ରୁବକୁ ସେହି ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବସି ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତରେ ସେହି ମନ୍ତ୍ରଟିକୁ ଜପ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ତେବେ ପଦ୍ମନୟନ ଭଗବାନ

ଅବଶ୍ୟ ଆସି ଦେଖାଦେବେ । ଧ୍ରୁବ ସେହିପରି ହିଁ କଲା । ନିଜର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ସେ ଏପରି ନିବିଷ୍ଟ ଭାବରେ ତପସ୍ୟାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଯେ, ବେଳେବେଳେ ଉଈମାନେ ଆସି ତା'ର ଚାରିପାଖରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ହୁଙ୍କାଟାଏ ତିଆରି କରିଦେଲେ, ଧ୍ରୁବ ସେହି ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣି ପାରିଲାନାହିଁ, ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ହିଁ ଅବିଚଳ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣନିମଗ୍ନ ହୋଇ ବସି ରହିଥିଲା ଏବଂ ନିରନ୍ତର ସେହି ପଦ୍ମନୟନ ଭଗବାନଙ୍କୁ ହିଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ଶନି

ପୁରାଣ ନାମରେ ପରିଚିତ ସେହି ସ୍ତୁପାକୃତ ସାହିତ୍ୟର ମଧ୍ୟଦେଇ ଯେଉଁ ଶହଶହ କାହାଣୀ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଯାଇ ଆସିଛି, ଏବର ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଜିଜ୍ଞାସୁମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଜ୍ଞାତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ ହେଉଛି ଶନିଙ୍କ ବିଷୟରେ ରହି ଆସିଥିବା କାହାଣୀ । ଯେତେବେଳେ ଜଗନ୍ମାତାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ରରୂପେ ଗଣେଶ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଦେବତା ଏବଂ ଅନୁଦେବତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । କେବଳ ଜଣେ ଦେବତା ଶନି ଆସିନଥିଲେ । ଏକଥାଟି ଜଗନ୍ମାତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ସିଏ ଶନି ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବାର କାରଣ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ କହିଲେ ଯେ, କାଳେ ପିଲାଟି ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ଶନି ଏଠାକୁ ଆସିନଥିଲେ । କାରଣ, ସମସ୍ତେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ, ଯଦି କାହା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଶନିଙ୍କର ଆଖି ଆସି ପଡ଼ିଯାଏ, ତେବେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ସିଏ ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ ହୋଇଯିବାର ପୂରା ଆଶଙ୍କା ରହିଥାଏ । ଏକଥା ଶୁଣି ଗଣେଶଜନନୀ ଗର୍ବର ସହିତ ଈଷତ୍ ହସି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ, ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ କଦାପି ଶନିଦୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଭାବରେ ପଡ଼ିବନାହିଁ ବୋଲି ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଜଣାଇ ବାର୍ତ୍ତାଟିଏ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ବାର୍ତ୍ତାଟି ପାଇ ଶନି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ମାତ୍ର, ସିଏ ନବଜାତ ଶିଶୁଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ତାହାର ମୁଣ୍ଡଟି ନିଆଁରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭସ୍ମ ହିଁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସମସ୍ତେ ଯେତିକି ଅନୁମାନ କରିଥିଲେ, ଶନି ପ୍ରକୃତରେ ତାହାଠାରୁ କେତେ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନୁହନ୍ତି !

ସେହି ବିପର୍ଯ୍ୟୟଟିରେ ପିଲାଟିର ମାଆ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ସନ୍ତାନର ମସ୍ତକଟିକୁ ଅବିଳମ୍ବେ ଫେରାଇ ଆଣିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଅତିଥି ଶନିଙ୍କୁ ବେଶ୍ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ଶନି ଧୀର ଭାବରେ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡଟିର ଆଉ କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ ବୋଲି ସିଏ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ । ମସ୍ତକଟି ତ ପାଉଁଶ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ହିଁ ପଡ଼ିଥିଲା । ପାର୍ବତୀ ପୁନର୍ବାର ଆଦେଶ ଦେଲେ, "ତେବେ ଜଣେ ଭୃତ୍ୟକୁ ପଠାଯାଇ ସିଏ, ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଯାହାର ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ଭେଟିବ, ସେଇଟି ଯାହାର ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ସେଇଟିକୁ କାଟିଆଣି ଏଠାକୁ ନେଇ ଆସିବ ।" ଆଦେଶଟିକୁ ପାଳନ ନକରି ଶନିଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଗତି ନଥିଲା । ଯିଏ କୌଣସି ଅପରାଧ କରିଥାଏ, କେବଳ ସେଇ ସିନା ଶନିଙ୍କର କୋପଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼େ ! ଭୃତ୍ୟଟି କାହାକୁ କୌଣସି ଅପରାଧ କରୁଥିବାର ଦେଖି ପାରିଲାନାହିଁ । ତଥାପି, ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ହାତୀକୁ ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ମଥା କରି ଶୋଇଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲା । ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ତ ଗୋଟିଏ ଅପରାଧ ବୋଲି ଗଣା ହେବ; ଭୃତ୍ୟଟି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହାତୀର ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ଯାଇ ହାଣିଦେଲା ଏବଂ ଶିଶୁଟିର ବେକରେ ଯୋଡ଼ି ଦିଆଯିବ ବୋଲି ସେଇଟିକୁ ହିଁ ନେଇ ଆସିଥିଲା । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ହିଁ ଗଣେଶ ଗୋଟିଏ ହାତୀର ମୁଣ୍ଡକୁ ବହନ କରି ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଏଠାରେ ଦୁଇ ତିନୋଟି କଥାକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ରଖାଯିବା ଉଚିତ । ଶନିଙ୍କର କ୍ଷମତା ଯେ କେତେ ବେଶୀ, ବସ୍ତୁତଃ ତାହା ହିଁ ଦର୍ଶାଇଦେବା ନିମନ୍ତେ କାହାଣୀଟି ଗଢ଼ାଯାଇଛି । ତେଣୁ, ସେହି ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ ତୁଷ୍ଟ କରି ବି ରଖିଥିବା ଉଚିତ ।

ନକ୍ଷତ୍ରମାଳାଙ୍କ କଥା

ଆମ ଅନେକଙ୍କର ପିଲାସମୟରେ ଏପରି ଆନନ୍ଦମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ଆସିଥିବ, ଯେତେବେଳେ କି ଆମେ ତାରାମଣ୍ଡିତ ଆକାଶ ଲାଗି ଆଦିମତମ ମଣିଷର ରହିଥିବା ସେହି ଅଜସ୍ର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏବଂ ଭକ୍ତିଭାବର ଅବସ୍ଥାଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଥରେ ଫେରିଯିବା ନିମନ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିବା । ବିଶେଷତଃ, ସେହି ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ, ଯେଉଁଠାରେ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଦାରୁଣ ଓ ଅସହ୍ୟ ତଥା ରାତ୍ରିଗୁଡ଼ିକ ସୁଖକର ବୋଧ ହୋଇଥା. ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଆଗମନକୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଭାବନା ସତେଅବା ଏକ ବିଶାଳ ଗ୍ରନ୍ଥ ଖୋଲି ଖୋଲି ଯାଉଥିବା ପରି ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ

କରିଥିବ ।

ପୁରାତନ ବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଏକତ୍ର ଗୁନ୍ଥାହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଚାରୋଟି ବୃହତ୍ ସୋପାନ ଦେଇ ଆମେ ମାନବଜଗତର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନର ସ୍ଥିତିଯାଏ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛୁ । ପ୍ରଥମଟି ହେଉଛି ଭାଷା, ଦ୍ୱିତୀୟଟି ପଥରରୁ ଆୟୁଧ ଓ ହତିଆର ଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣ, ତୃତୀୟତଃ ଅଗ୍ନିର ଆବିଷ୍କାର ଏବଂ ସର୍ବଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷର ସୀମା-ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ । ପ୍ରଥମେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ତାଙ୍କର ଛାଇକୁ ମାପି ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ସମୟର ପୂର୍ବାପରତା ବିଷୟରେ କଳ୍ପନା କରି ପାରିଲା । ହୁଏତ ସେହି କାରଣରୁ ସ୍ତମ୍ଭ, ଖୁଣ୍ଟ ଓ ଚକ ପ୍ରଭୃତିକୁ ପବିତ୍ର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ରୀତିଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ସମୟବୋଧର ଇତିହାସରେ ତା'ପରେ ଚନ୍ଦ୍ର । ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତା' ସହିତ କେତୋଟି ତାରାପୁଞ୍ଜ, - ଏହିପରି କ୍ରମରେ ହୁଏତ ବହୁତ କିଛି ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକ-ଅବବୋଧର ସ୍ତରରୁ ଏହା କ୍ରମେ ପୂଜକ ଏବଂ ପୁରୋହିତଶ୍ରେଣୀର ଗୋଟିଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଏକକ ହିସାବରେ ସମଗ୍ର ବର୍ଷଟିର ଉପାସନା ହୋଇଛି, ବର୍ଷର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଓ ଭାଗଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ଉପାସନା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଛି । ଭାରତବର୍ଷର ତତ୍କାଳୀନ ପର୍ବଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଅବା ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ମାସଗୁଡ଼ିକର ଅନୁମାନଦ୍ୱାରା ଠାବ ହିଁ କରାଯାଇଛି । ବିଶେଷ ଦିବସଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ହୋଇଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ ସୂଚନା ମିଳିଯାଉଛି ଯେ, ପ୍ରଥମ କାଳର ଯାବତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ଧର୍ମ ସହିତ ହିଁ ଏକାଠି ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ, ଚନ୍ଦ୍ର ତଥା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବିଷୟରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଧାରଣା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ତାରାମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଅଗସ୍ତ୍ୟ

ଭାରତବର୍ଷର ଲୋକ-କାହାଣୀରେ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଅତିପରିଚିତ ନାମ । ଗୋଟିଏ କଥା ଅନୁସାରେ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମହାସମୁଦ୍ରକୁ ପିଇ ଚଳୁ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଆଉଗୋଟିଏ କଥାରେ ରହିଛି ଯେ, ସିଏ କୌଣସି ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିବସରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ ଏବଂ ହିମାଳୟରୁ ବାହାରି ମହାସମୁଦ୍ର

ଯାଏ ଯିବାର ମାର୍ଗରେ ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତକୁ ପାର ହୋଇଥିଲେ । ବହୁକାଳ ଧରି ଏହି ଦୁଇ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ, - ହିମାଳୟ ଓ ବିନ୍ଧ୍ୟ - ମଧ୍ୟରେ କାହାର ଉଚ୍ଚତା ଅଧିକ ସେହି ବିଷୟରେ ବିବାଦ ଲାଗି ଆସିଥିଲା । ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ ନିଜର ମସ୍ତକକୁ ଟେକି ଦେଇ ଆଲୋକର ପଥକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେବ ଓ ଜୀବଜଗତକୁ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ପକାଇ ରଖିବ ବୋଲି ଭୟ ଦେଖାଇ ଆସିଥିଲା । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ସେହି ବାଟଦେଇ ଗଲେ, ସେତେବେଳେ ବିନ୍ଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଲାଗି ଭକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ମସ୍ତକ କଦାପି ନୁଆଁଇବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆଉ ନାହିଁ କରି ପାରିଲାନାହିଁ ଏବଂ ଏହା ଦେଖି ଚତୁର ଋଷି ତାକୁ କହିଥିଲେ, "ବିନ୍ଧ୍ୟ, ସାଧୁ, ସାଧୁ, - ମୁଁ ଫେରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁ ଏହିପରି ରହିବୁ !" କିନ୍ତୁ ହାୟ, ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ସମୁଦ୍ରତଟରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଜଳ ମଧ୍ୟକୁ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଆଉ ଆଦୌ ଲେଉଟି ନଥିଲେ । ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ, ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ ଏବେଯାଏ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ଘଟଣାଟିର ସନ୍ଦର୍ଭରେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିବସରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଯାତ୍ରା କରେ, ତାକୁ ଅଗସ୍ତ୍ୟଯାତ୍ରା ନାମକ ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବାକୁ ହୁଏ; ଅର୍ଥାତ୍, ସିଏ କାଳେ ଆଉ ନଫେରି ପାରିବ, ସେହି ଭଳି ଗୋଟିଏ ଆଶଙ୍କା କରା ଯାଇଥାଏ ।

ଉପସଂହାର

ଏହି ପୁସ୍ତକଟିରେ ରହିଥିବା ବିଭିନ୍ନ କାହାଣୀରେ ଭାରତୀୟ ଈଶ୍ୱର - ତଥା ବିଶ୍ୱକଳ୍ପନାର ଯେଉଁସବୁ ମୂଳ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି, ପରିଶେଷରେ ଏଠାରେ ତାହାର ଗୋଟିଏ ଅତି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରିଚୟ ଦେବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଛି :

କଳ୍ପିତ ଦେବଗଣ

ବ୍ରହ୍ମ ହେଉଛନ୍ତି ପରମ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ସତ୍ୟ, - କଳାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସିଏ ଈଶ୍ୱର ହୁଅନ୍ତି । ଈଶ୍ୱର ବା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ତିନି ବିଭବ, - ବ୍ରହ୍ମା, ଶିବ ଓ ବିଷ୍ଣୁ । ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଦେବୀମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ସରସ୍ୱତୀ, ଦେବୀ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଉପାସକମାନେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଜଣକୁ ପରମେଶ୍ୱର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଅନ୍ତି ଏବଂ ବାକୀ ଦୁଇ ଦେବବିଭାବକୁ କେବଳ ଦେବତା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ଏହିପରି, ପ୍ରଧାନତମ ସଂପ୍ରଦାୟଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ଶୈବ, ବୈଷ୍ଣବ (ରାମ ଓ କୃଷ୍ଣ-ଅବତାରର ଉପାସକ) ଏବଂ ଶାକ୍ତ । ଭାରତୀୟ ପ୍ରାୟ ସବୁଯାକ ଉପାସନା ହେଉଛି ଏକେଶ୍ୱରବାଦୀ, କୌଣସି ଉପାସକ କେବେହେଲେ ମୂଳ ଆଦିଦେବଙ୍କୁ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ଦିଏନାହିଁ ।

ବିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ମୋକ୍ଷର ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପରମ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର କୌଣସି ଅଂଶବିଶେଷ ଜନ୍ମ ନେବାକୁ ଅବତାର ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଅବତାରୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଦଶଗୋଟି ଅବତାରର ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ, - ଏଥିରେ ରାମ, କୃଷ୍ଣ ଓ ବୁଦ୍ଧ ହେଉଛନ୍ତି ଶେଷ ତିନୋଟି ଅବତାର; କଲ୍କି ଅବତାର ଆହୁରି ଆସୁଛି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଛନ୍ତି, "ଯେତେ ଯେତେ ବେଳେ ଧର୍ମର ଗ୍ଳାନି ହୁଏ ଓ ଅଧର୍ମ ପ୍ରବଳ ହୋଇଉଠେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଅବତାର ହୋଇ ପୃଥିବୀକୁ ଆସେ; ସାଧୁମାନଙ୍କର ପରିତ୍ରାଣ କରାଏ ଏବଂ ଦୁଷ୍କୃତମାନଙ୍କୁ ବିନାଶ କରେ ।"

ବହୁ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ

ସେହି ଜଣେ ପରମଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଯେ ଏତେ ଏତେ ନାମରେ ପରିଚିତ କରାଯାଇଛି, ଭାରତୀୟ ପୁରାଣବିଦ୍ୟାର ଛାତ୍ର ହୁଏତ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ଟିକିଏ ବାଉଳା ହୋଇ ଯିବାପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବ ।

ପ୍ରଧାନତମ ନାମଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି, ଶିବଙ୍କ ପାଇଁ ମହାଦେବ, ହର ଓ ନଟରାଜ; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାଇଁ ହରି ଓ ନାରାୟଣ । ସେହି ଏକ ପରମ ସତ୍ତାଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଭାବକୁ ସୂଚାଇଦେବା ସକାଶେ ହିଁ ସେହି ନାମଗୁଡ଼ିକର ଆରୋପଣ କରାଯାଇଛି । କାରଣ, ଦେବତାମାନଙ୍କର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଚେତନା ରହିଛି ଏବଂ ଏମାନେ ନିଜର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ତଥା ଏକାଧିକ ରୂପରେ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରା ଯାଇଥିବ ଯେ ଈଶ୍ୱର ତଥା ଦେବତା ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଜଣେ ଜଣେ ଦେବୀ ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି । ଏମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଶକ୍ତି ଏବଂ ଶକ୍ତି ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ସୃଜନ ଅଥବା କୌଣସି ବିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ଦେବୀ ହେଉଛନ୍ତି ଶିବଙ୍କର ଶକ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ସତୀ, ଉମା, ଦୁର୍ଗା, ଚଣ୍ଡୀ, ପାର୍ବତୀ, କାଳୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଦେବଗଣଙ୍କ ପରିଚୟ

ଦେବତାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଅପର ପକ୍ଷରେ ଇନ୍ଦ୍ର, ଅଗ୍ନି, ବରୁଣ ତଥା ଯମ ଆଦି ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକ ସମୟରେ ଉପାସନା କରା ଯାଉଥିଲା । ସେତେବେଳେକୁ ଶିବ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଉଦ୍‌ଭବ ହୋଇ ନଥିଲା । ଏମାନେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଥାଆନ୍ତି, ନିଜର ଉପାସକମାନଙ୍କୁ ବର ଦିଅନ୍ତି, ମାତ୍ର, ଆତ୍ମାଗୁଡ଼ିକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ମନୁଷ୍ୟବତ୍ ନୈତିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦାମାନ ଦିଆଯାଇଛି ଓ ସ୍ୱର୍ଗ ହେଉଛି ଏପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ, ଯେଉଁଠାରେ ସକଳ ଇଚ୍ଛା ଓ ସକଳ ବାସନାର ତୃପ୍ତି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ, ଦୁଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣର ମଧ୍ୟାନ୍ତର-କାଳରେ ଯେଉଁଠାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜେ କରିଥିବା ଉତ୍ତମ କର୍ମଗୁଡ଼ିକର ଫଳଶ୍ରୁତିକୁ ଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ଦେବତାମାନେ ତପଃ କରନ୍ତିନାହିଁ ଅଥବା ଜଗତ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ଜୀବନୋତ୍ସର୍ଗ କରନ୍ତିନାହିଁ, -ସେମାନେ ଅବତାର ବି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତିନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତପସ୍ୟା, ଯଜ୍ଞାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ସାଧାରଣତଃ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ହୁଏତ ସ୍ୱର୍ଗରେ ସ୍ଥାନଟିଏ ପାଆନ୍ତି, ଏପରିକି

ଦେବତାର ସ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି । ତଥାପି ସେମାନଙ୍କୁ ସଂସାରରେ ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବାରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳେନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ତାହାକୁ କୌଣସି ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ମୁକ୍ତି, ମୋକ୍ଷ କିମ୍ବା ନିର୍ବାଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ନିର୍ବାଣ ହେଉଛି ଏକ ଅବସ୍ଥା, ସ୍ୱର୍ଗ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ।

ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାମଦେବ ଅଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ରତି ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ରହି ଋଷିମାନେ (ନାରଦ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ବଶିଷ୍ଠ ପ୍ରଭୃତି)ଅଛନ୍ତି, ପ୍ରଜାପତିମାନେ (ଦକ୍ଷଙ୍କ ପରି) ରହିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମୋକ୍ତମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଦେବଗଣଙ୍କର ପୁରୋହିତ, ଦ୍ୱିତୀୟୋକ୍ତମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଉପାସକ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅପ୍ସରା, ଗନ୍ଧର୍ବ ତଥା କିନ୍ନରମାନେ ବି ବାସ କରନ୍ତି; ଦେବତାମାନଙ୍କର ବାହନମାନେ (ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଗରୁଡ଼ ଏବଂ ଗଣେଶଙ୍କର ମୂଷିକ) ରହନ୍ତି । ଅପ୍ସରାମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସଭାରେ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି, - ଗନ୍ଧର୍ବ ଓ କିନ୍ନରମାନେ ଗାଆନ୍ତି ଓ ବଜାନ୍ତି ।

ଜଣେ ଦେବତା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯମ ହେଉଛନ୍ତି ନରକାଧିପତି । ଦୁଇ ଜନ୍ମର ମଧ୍ୟାନ୍ତରରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜ ନିଜ ଦୁଷ୍କର୍ମର ପରିଣାମ ଭୋଗିବା ନିମନ୍ତେ ନର୍କକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ସେହି ମଧ୍ୟାନ୍ତରର କିଛି ସମୟ ନର୍କରେ ଏବଂ କିଛି ସମୟ ସ୍ୱର୍ଗରେ ମଧ୍ୟ କଟାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ଏବଂ, ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି କରିଥିବା ପୁଣ୍ୟ ଓ ପାପ ଅନୁସାରେ ପରିମାଣଟିର ମୀମାଂସା ହୋଇଥାଏ ।

ଅସୁର ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିରନ୍ତର ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ରହିଥାଏ; ଦେବତାମାନେ ସହାୟତା ଭିକ୍ଷା କରି ବ୍ରହ୍ମା, ଶିବ କିମ୍ବା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି ।

ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ

ଗୋଟିଏ କଳ୍ପର ଆରମ୍ଭରେ ବ୍ରହ୍ମା ଏହି ବିଶ୍ୱର ସର୍ଜନା କରନ୍ତି, ବିଷ୍ଣୁ ତାହାକୁ ପାଳନ କରନ୍ତି ଓ ଶିବ ତାହାର ଅବସାନ ଘଟାନ୍ତି । କଳ୍ପ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦିନ, ଦେବତାମାନଙ୍କର ଦ୍ୱାଦଶସହସ୍ର ବର୍ଷ ଏବଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ୪୩୨ କୋଟି ବର୍ଷ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରେ ନିଜ ନିଜର କର୍ମ ଅନୁସାରେ ଦେବତା, ଋଷି, ଅସୁର, ନର ତଥା ପ୍ରାଣୀଜଗତର ଉଦ୍‌ଭବ ହୁଏ । କେବଳ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କଳ୍ପଟିରେ ଯେଉଁମାନେ ମୋକ୍ଷ ବା ନିର୍ବାଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ତିନି ଭୁବନର ସେପାଖରେ ଥିବା ଉଚ୍ଚତର ସୋପାନମାନଙ୍କରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚ

ଥାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମ ହୁଏନାହିଁ । କଳ୍ପଟିଏ ଶେଷ ହେଲେ ସମସ୍ତେ ପୁନର୍ବାର ପ୍ରଳୟ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଲୀନ ହୁଅନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ରାତି ଯେତିକି, ଗୋଟିଏ ଦିନ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ।

ଆମର ଏହି ବ୍ରହ୍ମା ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଆୟୁଷ ହେଉଛି ଏକଶତ ବ୍ରହ୍ମାବର୍ଷ, - ଯାହା ଅତୀତ ହୋଇଗଲେ କେବଳ ଏହି ତିନୋଟିଯାକ ଭୁବନ ନୁହନ୍ତି, ମାତ୍ର ସକଳ ସ୍ତର ତଥା ସମସ୍ତ ସତ୍ତା - ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱର, ଦେବଗଣ, ଋଷି, ଅସୁର, ପ୍ରାଣୀମାନେ ତଥା ଜଡ଼, - ସମସ୍ତେ ମହାପ୍ରଳୟ ମଧ୍ୟରେ ଯାଇ ଲୀନ ହେବେ । ସେହି ମହାପ୍ରଳୟ ଏକଶତ ବ୍ରହ୍ମାବର୍ଷ ପାଇଁ ରହିବ; ଏବଂ ତାପରେ ଯାଇ ନୂଆ ବ୍ରହ୍ମା ଆସିବେ ଓ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟିଟିଏ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବ । କର୍ମର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଅନୁଯାୟୀ ହିଁ ମୀମାଂସା ହେବ ।

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦିବସ ଅର୍ଥାତ୍ ଚଉଦଟି ମନ୍ୱନ୍ତର, - ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ୱନ୍ତରରେ ଜଣେ ଜଣେ ମନୁ । ଗୋଟିଏ ମନ୍ୱନ୍ତର ପରେ ଏକ ପ୍ରଳୟ । ଏହି ପ୍ରଳୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଲୟ ଘଟିବ, - ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୃଷ୍ଟିପାଇଁ ଯାହା ଅଳ୍ପ କିଛି ବିହନ ବାକୀ ରହିଥିବେ । ଆମ ଏହି ମନ୍ୱନ୍ତରଟିର ମନୁ ହେଉଛନ୍ତି ବୈବସ୍ୱତ - ସେଇ ମନୁସଂହିତାର ପ୍ରଣେତା । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦିବସକୁ ଏକ ସହସ୍ର ମହାଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି, - ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହାଯୁଗରେ ଚାରୋଟି ଯୁଗ, - ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା, ଦ୍ୱାପର ଓ କଳି । ଶେଷ ତିନୋଟି ଯୁଗରୁ ହିଁ ସତ୍ୟର ଅବକ୍ଷୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଚାରିଯୁଗ ଏକତ୍ର ୪୩୨୦ ସହସ୍ର ବର୍ଷ; ସତ୍ୟ ହେଉଛି ୧୭୨୮ ସହସ୍ର, ତ୍ରେତା-୧୨୯୬ ସହସ୍ର, ଦ୍ୱାପର ୮୬୪ ସହସ୍ର ଏବଂ ଶେଷଟି ୪୩୨ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ।- ଏ ବର୍ଷ (୧୯୧୩ ମସିହା) କଳିଯୁଗର ୫୦୧୩ ଶ ବର୍ଷ ଚାଲିଛି । ଏହି ମହାଯୁଗଟି ହେଉଛି ଆମ କଳ୍ପର ସପ୍ତମ ମନ୍ୱନ୍ତରର ୨୮ ତମ ମହାଯୁଗ ।

ଦେବାସୁରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଋଷିମାନଙ୍କର ବୃତାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ପୁରାତନ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ ଷଷ୍ଠ ମନ୍ୱନ୍ତରରେ ଘଟିଥିଲା । ଗଜନିସ୍ତାରଣ ଚତୁର୍ଥ ମନ୍ୱନ୍ତରରେ । ବରାହ ଅବତାର ପ୍ରଥମ ମନ୍ୱନ୍ତରରେ । କଳ୍ପଟିର ଆରମ୍ଭରେ ହିଁ ନାରାୟଣଙ୍କର ନାଭିକମଳରୁ ବ୍ରହ୍ମା ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ ।

ବହୁତ ସମୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରା ଯାଉଥିବା ତିନିଲୋକ ହେଉଛନ୍ତି ଭୂର୍ଲୋକ, ଭୁବର୍ଲୋକ ଏବଂ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ । ଯାବତୀୟ ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ପାତାଳ ସମେତ ଏହି ତିନିଲୋକରେ ହିଁ ଲାଗିରହିଛି । ଏହା ହିଁ ସଂସାର, - ଜନ୍ମ ଓ ପୁନର୍ବାର- ଜନ୍ମର ଏହି ଭୂମିଟି, - ଏଠାରେ କାମ ଏବଂ ଅହଂକାର ସବୁକିଛିର ପରିଚାଳନା କରୁଥାନ୍ତି । ତିନିଲୋକ ଉପରେ ଆଉ ଚାରୋଟି ଭୂମି ରହିଛି ଯାହାକି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥାଏ । ଏହି ତିନି ଲୋକର ତଳକୁ ସାତଗୋଟି ପାତାଳ । ସେଠାରେ ନାଗମାନଙ୍କର ରାଜା, - ସେମାନଙ୍କର ନିଜର ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଭୌତିକ ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏହି ପାତାଳମାନଙ୍କୁ ଅନନ୍ତନାଗ ନିଜ ମସ୍ତକ ଉପରେ ବହନ କରୁଛନ୍ତି । ନାରାୟଣଙ୍କର ଅନନ୍ତଶୟନ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ନାଗ ତାଙ୍କୁ ବହନ କରିଥାଏ ।

ଆଠଟି ଦିଗରେ ଆଠଗୋଟି ହସ୍ତୀ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ବହନ କରି ରହିଛନ୍ତି । ଦିଗମାନଙ୍କର ଦିଗପାଳମାନେ ଅଛନ୍ତି; ପୂର୍ବ, ଦକ୍ଷିଣ, ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ଦିଗଗୁଡ଼ିକର ଦିଗପାଳମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଯଥାକ୍ରମେ ଇନ୍ଦ୍ର, ଯମ, ବରୁଣ ଏବଂ କୁବେର । ଅବଶ୍ୟ ବୌଦ୍ଧମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଏହି ଦେବତାମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ହିଁ ସେହି ଦିଗଗୁଡ଼ିକର ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ।

ଏହି ସୃଷ୍ଟିର ମୂଳକାରଣ ବିଷୟରେ କୌଣସି ସୁନିଶ୍ଚିତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ନାହିଁ; କାରଣ କାରଣଦ୍ୱାରା ପ୍ରସାମିତ ଏହି ବିଶ୍ୱରେ କାରଣ ପଛକୁ କାରଣ ଖୋଜି ସର୍ବଦା ପଛକୁ ପଛକୁ ଯିବାକୁ ହିଁ ପଡୁଥିବ । ମାତ୍ର, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ପ୍ରକୃତରେ ସମୟର ଅତୀତ, ସକଳ ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବା ଭବିଷ୍ୟତର ସେପାଖରେ । ଏହି ପରମ ସୃଷ୍ଟି-ଇଚ୍ଛାର ପଶ୍ଚାତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅଭିପ୍ରାୟର ଆରୋପ କରି ହେବନାହିଁ । ଏହି ସବୁକିଛି ଏକ ପରମ ଲୀଳା, ତାଙ୍କର ଲୀଳା ଓ ତାଙ୍କରି ପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥେ । ଅଥବା, ହୁଏତ ଏପରି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଏହି ସୃଜନକ୍ରିୟାଟି ଦ୍ୱାରା ପରମ ଶାଶ୍ୱତ ସତ୍ତା ଆପଣାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ଭାବନାଟିକୁ ଏକ ପରମ ଅସତ୍ତାର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ହିଁ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବାର ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ।

ପୌରାଣିକ ଭୂଗୋଳ

ଚାରିପାଖରେ ସାତ ସମୁଦ୍ର, ମଝିରେ ସାତଗୋଟି ଦ୍ୱୀପାକୃତି ମହାଦେଶ । ସମସ୍ତଙ୍କର ମଝିରେ ଏହି ବିଶ୍ୱ ବା ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ । ଏହି ମହାଦେଶର ମଧ୍ୟଭାଗରେ

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣର ମେରୁପର୍ବତ, ଭୂମି ଉପରେ ୮୪ ସହସ୍ର ଯୋଜନର ଉଚ୍ଚତାଯାଏ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ମେରୁପର୍ବତର ପାଦଦେଶରେ ପୃଥିବୀର ସୀମାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଅନ୍ୟ ପର୍ବତମାନେ ରହିଛନ୍ତି, - ତାହାରି ଗୋଟିଏ ଅଂଶରୂପେ ଦକ୍ଷିଣ ଆଡ଼କୁ ହିମାଳୟ ରହିଛି । ହିମାଳୟ ଓ ଲବଣସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଭାରତବର୍ଷ ଅବସ୍ଥିତ । ମେରୁ ସହିତ ଆଉ ଚାରୋଟି ପର୍ବତ ତାହାକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଛନ୍ତି, - ପ୍ରତ୍ୟେକଟିର ଉଚ୍ଚତା ୧୦,୦୦୦ ଯୋଜନ । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ମନ୍ଦର ପର୍ବତ, ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ ସମୟରେ ଖୁଆରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ନାମଟି ଏକ ଜମ୍ବୁବୃକ୍ଷରୁ ଆସିଛି ଯାହାକି ଏହି ଚାରୋଟିରୁ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ତାହାର ଫଳଗୁଡ଼ିକ ହାତୀ ଆକାରର; ଫଳମାନେ ପାଚି ପର୍ବତ ଉପରେ ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ରସରୁ ଜମ୍ବୁ ନଦୀର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ସେହି ନଦୀର ଜଳକୁ ପାନ କଲେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଜୀବନ ମିଳେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ହ୍ରଦମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ଅରଣ୍ୟ ଅଛି, ପାହାଡ଼ର ପ୍ରପାତସକଳ ବି ଅଛନ୍ତି ।

ମେରୁ ପର୍ବତର ଶିଖରଦେଶରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ନଗର, ୧୪,୦୦୦ ଯୋଜନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଓ ସ୍ୱର୍ଗରେ ସୁବିଖ୍ୟାତ । ତାହାକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ଇନ୍ଦ୍ର ତଥା ଅନ୍ୟ ଦିଗପାଳ ମାନଙ୍କର ଏକାଧିକ ନଗ୍ର । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନଗରକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ଗଙ୍ଗା ନଦୀ । ଗୋଟିଏ ବିବରଣୀ ଅନୁସାରେ ଗଙ୍ଗାର ଚାରି ଧାରା, - ବିପରୀତ ଦିଗମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବାହିତ । ଆଉଗୋଟିଏ ବିବରଣୀ କହୁଛି ଯେ, ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଆସି ଏବଂ ଶିବଙ୍କର ଜଟାରୁ ବାହାରି ଗଙ୍ଗା ଏହି ଭାରତବର୍ଷର ସାତୋଟିଯାକ ନଦୀ ହୋଇ ବହିଯାଇଛି । ପାଦଦେଶର ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକରେ ଗନ୍ଧର୍ବ, କିନ୍ନର ଏବଂ ସିଦ୍ଧମାନେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି - ଉପତ୍ୟକାଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଦୈତ୍ୟ, ଅସୁର ଓ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ । ଏହିସବୁଯାକ ପର୍ବତ ସ୍ୱର୍ଗରେ ହିଁ ଅବସ୍ଥିତ, ଯେଉଁଠାରେ ଆପଣାର ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଫଳକୁ ଭୋଗ କରାଯାଏ । ପାହାଡ଼ମାନେ ଘେରି ରହିଥିବା ନଅଗୋଟି ଭୂମିରୁ ଭାରତବର୍ଷ ଗୋଟିଏ (ଏକ ଦେଶ ଅର୍ଥରେ ବା ସମ୍ଭବତଃ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବାସ କରୁଥିବା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ଅର୍ଥରେ) । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଏହି ଭାରତବର୍ଷରେ ଦୁଃଖ ରହିଛି, ଚିନ୍ତା ରହିଛି, କ୍ଷୁଧା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଅନ୍ୟ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକର ଅଧିବାସୀ ମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ନାହିଁ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ନାହିଁ - ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଗର କୌଣସି ବିଭାଜନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଭାରତ ହେଉଛି କର୍ମର ଭୂମି, - ଏଠାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ କର୍ମ କରନ୍ତି, - ତାହାରି ଅନୁସାରେ ସ୍ୱର୍ଗ ବା ନରକରେ

ସ୍ଥାନ ପାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ଭାରତବର୍ଷ ହେଉଛି ବର୍ଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଅନ୍ୟ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଭୋଗ ନିମନ୍ତେ । ଭାରତବର୍ଷରେ ମନୁଷ୍ୟଜନ୍ମ ନେଉଥିବା ଯେ କେହି (ଦେବତାମାନଙ୍କ ସମେତ) ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖୀ, କାରଣ ପରମ ସତ୍ୟ ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ସକାଶେ ତାହାହିଁ ଏକମାତ୍ର ପଥ ।

ଈଶ୍ୱରକଳ୍ପନାର ଇତିହାସ

ଯେତେବେଳେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଗଙ୍ଗାନଦୀର ଅବବାହିକାକୁ ଆସିନଥିଲେ ଓ ସିନ୍ଧୁର ଶାଖାନଦୀ ଗୁଡ଼ିକର ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ସେହି କାଳରେ ହିଁ ଋକ୍‌ବେଦର ସୂକ୍ତଗୁଡ଼ିକର ରଚନା ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଜାତିଭେଦ ନଥିଲା, ଉପାସନାରେ କୌଣସି ତାରତମ୍ୟ ନଥିଲା, ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଶାସନବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । କୃଷି ଓ ଗୋଚାରଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଥିଲେ, ସାନ ସାନ ରାଜବଂଶମାନେ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ଉପାସନା କହିଲେ ପ୍ରକୃତିର ବିଭିନ୍ନ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆରୋପିତ ବ୍ୟକ୍ତିରୂପ ଗୁଡ଼ିକର ଉପାସନାକୁ ବୁଝାଉଥିଲା : ଆକାଶ, ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ତଥା ପୃଥିବୀର ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଉପାସନା କରା ଯାଉଥିଲା । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଜଣେ ପରମଦେବତାଙ୍କ ଠାରୁ ସମ୍ଭୂତ, କ୍ରମେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟି ଜନ୍ମଲାଭ କଲା, - ସେହି ଏକମେବଙ୍କର ହିଁ ବହୁତ ନାମ ରହିଛି; ପ୍ରଜାପତି, ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଏମାନେ ସର୍ବଶେଷ ଅର୍ଥରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମା । ପରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟିର ଆଗମନ ଘଟିଥିଲା ଯେ ସେହି ବ୍ରହ୍ମ ହେଉଛନ୍ତି ସର୍ବବିଦ୍ୟମାନ୍ ଆତ୍ମା । ତାଙ୍କୁ ଜାଣିଲେ ହିଁ ସବୁଟିକୁ ଓ ସବୁକିଛିକୁ ଜାଣିହୁଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସମାନ୍ତର ଭାବରେ ଧର୍ମର ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ, - ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଯଜ୍ଞବିଧିର ପର୍ଯ୍ୟାୟ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ନୈତିକ ସୁଆଚରଣ ତଥା ଦେବତାମାନଙ୍କର ପୂଜା ମାଧ୍ୟମରେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ସ୍ଥାନଟିଏ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ହେଉଛି ଉଚ୍ଚତମ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନର ଅନ୍ୱେଷଣ ।

ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ସମୟ ବେଳକୁ ଏହି ସ୍ଥିତିଯାଏ ପହଞ୍ଚି ହୋଇଥିଲା; ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକଶିତ ପୂର୍ବାଲୋଚିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶତାବ୍ଦୀମାନଙ୍କରେ ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାରଗୁଡ଼ିକୁ ଧାରଣ କରିଥିଲା ।

ଦର୍ଶନ

ପ୍ରଚଳିତ ଦର୍ଶନମାର୍ଗଟି (ଅନ୍ୟ ମାର୍ଗମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ପରସ୍ପର ସହିତ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି) ହେଉଛି ବେଦାନ୍ତ । ବେଦାନ୍ତ କହୁଛି ପରମସତ୍ୟ ଓ ପରମବ୍ରହ୍ମ ହେଉଛନ୍ତି ଏକମେବ ଓ ଅଦ୍ୱିତୀୟ, ସକଳ ବର୍ଣ୍ଣନାର ଅତୀତ, ଅବ୍ୟକ୍ତ ତଥା ଅପ୍ରକଟ । ତାଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯାହା ଯେତେ ଗୁଣ ବା ବିଶେଷଣର ବ୍ୟବହାର କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ନ-ଇତି, ନ-ଇତି । ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଜାଣିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସବୁକିଛିକୁ ଜାଣିବା । ଠିକ୍ ଯେପରି ମୃତ୍ତିକାକୁ ଜାଣିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ମୃତ୍ତିକାରୁ ନିର୍ମିତ ହେଉଥିବା ସବୁକିଛିକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବା । ଆପାତଦୃଶ୍ୟ ପାର୍ଥକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି କେବଳ ନାମ ଏବଂ ରୂପର ପାର୍ଥକ୍ୟ । ସେହି ସତ୍ୟ ଆମ ଭିତରେ ଅଛି, ଆମେ ସେହି ସତ୍ୟ ଭିତରେ ରହିଛୁ । ସେଇ ଆମ ଭିତରେ ଆତ୍ମା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଆମର ଯାବତୀୟ ଅହଙ୍କାର ତଥା ଉପାଧିଗୁଡ଼ିକର ଆବରଣ ତଳେ ରହିଛନ୍ତି । ସେହି ସତ୍ୟର ଜ୍ଞାନ ହେଉଛି ମୋକ୍ଷ ବା ନିର୍ବାଣ: ଗୋଟିଏ ମାଟିପାତ୍ର ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ତା' ଭିତରର ଶୂନ୍ୟଟି ଯେପରି ବହିଃଶୂନ୍ୟ ସହିତ ମିଶି ଯାଇଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଏକ ମୋକ୍ଷର ପ୍ରାପ୍ତି ହେଉଛି ଆମ ଜୀବନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବାତ୍ମା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ମାର୍ଗ, - ପ୍ରବୃତ୍ତିର ମାର୍ଗ ଓ ନିବୃତ୍ତିର ମାର୍ଗ । ମୋକ୍ଷର ପ୍ରାପ୍ତି ପରେ ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ନଥାଏ ।

ମନୁଷ୍ୟ-ସମାଜ

ପ୍ରାଚୀନ ଋଷିମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ଚତୁର୍ବିଧ ବର୍ଗ, - ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଏବଂ ମୋକ୍ଷ । ଏହିପରି ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଆତ୍ମା ସ୍ୱବିକାଶର ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ହିଁ ରହିଥାନ୍ତି, - ଅବଶ୍ୟ ପୂର୍ବକର୍ମ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ତଥା ସ୍ୱଭାବଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଭାରତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏହି ବିଚାରଟିର ଏକ ଛାୟା ଯାଇ ପଡ଼ିଥିବାର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ ।

ବିବାହ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ମୋକ୍ଷର ଉପଲବ୍ଧି କରିବ ଏବଂ ସେହି ଉପଲବ୍ଧି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପାରିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧଟି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ସାଂସାରିକ ଜୀବନଲକ୍ଷ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି, - ନୈତିକତା, ବିତ୍ତ-ଉପାର୍ଜନ, ବାସନା ଏବଂ, ସର୍ବୋପରି, ସନ୍ତାନୋତ୍ପତ୍ତି, - ଏଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ପୁରୁଷ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ପାରସ୍ପରିକ ସହଯୋଗର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ । ତେଣୁ, ଭାରତୀୟ ସମାଜ-ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବିବାହ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଅତିଶୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ଏପରିକି, ଏଭଳି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଜଣେ ଅପୁତ୍ରିକ ବ୍ୟକ୍ତି ମୃତ୍ୟୁପରେ କେବେହେଁଲେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, ନିଜର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗବାସରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିବ । ଅବଶ୍ୟ ଧର୍ମଗତ କୌଣସି କାରଣରୁ ଜଣେ ଅବିବାହିତ ରହିପାରିବ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି । ବିବାହ ହେଉଛି ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧସ୍ଥାପନ; କେବଳ ଚତୁର୍ଥ ଜାତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବିଷୟରେ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ରଖାଯାଇଛି । ବହୁପତ୍ନୀଗ୍ରହଣକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇଛି, - ମାତ୍ର ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂଖ୍ୟାଗତ ସମାନତା ପ୍ରାୟ ରହୁଥିବାରୁ ତାହାର କେବଳ ବିରଳ କେତେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରହିଛି । ପ୍ରଥମ ପତ୍ନୀର ସନ୍ତାନ ନହେଲେ ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହର ଅନୁମୋଦନ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରଣୟର ଆସ୍ୱାଦନ ନୁହେଁ, ସଂସାରଗତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହିଁ ବିବାହର ଯଥାର୍ଥ ଭୂମି ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଛି । ଭାରତବର୍ଷର ପୁରାଣ-ସାହିତ୍ୟରେ ସମାଜରେ ନାରୀକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା ଉଚ୍ଚ ଆଧାତ୍ମିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ । ବସ୍ତୁତଃ, ଭାରତବର୍ଷର କୋଟି କୋଟି ଅଧିବାସୀ ପରମ ଦେବତ୍ୱର କଳ୍ପନା କଲାବେଳେ ପ୍ରାୟ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଜଣେ ନାରୀର ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥାନ୍ତି ।

ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଭାଷାରେ,
ନିଜର ଆଶ୍ରୟ ପାଇଁ ଶିବ ସେହି ଦେବୀଙ୍କର ଆଶ୍ରୟକୁ ଲୋଡ଼ନ୍ତି.....
ସିଏ ସକଳ ମନ୍ଦର ବିନାଶକାରିଣୀ,
ସକଳ ସ୍ଥାନରେ ସର୍ବଦା ବିଦ୍ୟମାନା,
ବୁଦ୍ଧି ଏବଂ ଆନନ୍ଦର କୋମଳ ଲତାଟିଏ ।

ମନୁ କହିଛନ୍ତି, ଭକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ମାଆ ଏକସହସ୍ର ବାପାଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ । ଶିକ୍ଷା ଦେବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ।" ପୁନଶ୍ଚ, କୁବ୍ଜିକା ତନ୍ତ୍ରରେ, "ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଥରେ ନାରୀର ପାଦଦ୍ୱୟର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରିଛି, ସିଏ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କର ଦୁଇ ପାଦରୂପେ ହିଁ ପୂଜା କରୁ !"

ବୈରାଗ୍ୟ

ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଯୌବନାବସ୍ଥାରେ ହିଁ ସଂସାରବୈରାଗ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏକ ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ଆହ୍ୱାନ ଶୁଣିବାକୁ ପାଆନ୍ତି, ସେହି ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସଂସାର-ଜୀବନର ହିଁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଛି । ସଂସାରତ୍ୟାଗୀମାନେ ଯତିର ଜୀବନକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ବୈରାଗ୍ୟକୁ ଧର୍ମରୂପେ ବାଛି ନିଅନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଜଣେ ସଂସାରୀକୁ ବିବାହ କରି ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିବାର ପରାମର୍ଶ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ । ତଥାପି, ଏହି ସାଂସାରିକ ଜୀବନ କଦାପି ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ନୁହେଁ, - ଜଣେ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ, ଏକ ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ ସଂସାର ପ୍ରତି ବିମୁଖ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ତେଣୁ, ତା' ଜୀବନରେ ଚାରିଗୋଟି ଆଶ୍ରମ: ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଧନ-ଉପାର୍ଜନ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ସକଳ ବନ୍ଧନର ପରିତ୍ୟାଗ । ଦୃଢ଼ ଚରିତ୍ରବତ୍ତା, ଏହିପରି ଶୃଙ୍ଖଳାଯୁକ୍ତ ଏକାଧିକ ଜୀବନରେ ସଂଗୃହୀତ ପୁଣ୍ୟ, - ତାହାହିଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମାକୁ କ୍ରମଶଃ ପରିପକ୍ୱ କରି ନେଉଥାଏ ଏବଂ ସବାଶେଷରେ ସେହି ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ଓ ନିଜର ସକଳ ଶକ୍ତିକୁ ନିର୍ବାଣପ୍ରାପ୍ତି ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରିନିଏ ।

ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ଓ ବିତରିତ କେତେକ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକର ତାଲିକା

ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ

ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଚିଠି	ଟ.୬୦.୦୦
ମୋ ହୃଦୟ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ	ଟ.୬୦.୦୦
ଜଣେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ କାହାଣୀ	ଟ.୫୦.୦୦
ଶିକ୍ଷା ବିତର୍କ	ଟ.୩୬.୦୦
ପିଲାଏ ଶିଖନ୍ତି କିପରି ?	ଟ.୬୫.୦୦
ଜଙ୍ଗଲ ଚିଠି	ଟ.୫୦.୦୦.
ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ	.....
ୟସ୍‌ନାୟା ପୋଲ୍ୟାନା	ଟ.୬୦.୦୦
ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମସ୍ତିଷ୍କ ନୁହେଁ, ହୃଦୟ	ଟ.୫୦.୦୦
ଓଡ଼ିଶାରେ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଗ	.....

ଜୀବନ କାହାଣୀ

ମୁଁ, ରିଗୋବେର୍ତା ମେଞ୍ଚୁ	ଟ.୮୦.୦୦
କ୍ରିଷ୍ଟେନ୍ କଲ୍‌ଲ୍	ଟ.୬୫.୦୦

ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ

ସାଗରପଥ	ଟ.୩୦.୦୦
ପୃଥିବୀର ପିଲାଦିନେ	ଟ.୨୫.୦୦
ଆଉଜଣେ ଏକଲବ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାହାଣୀ	ଟ.୪୦.୦୦
କୁଡୁମ୍ମୀ ଲୋକକଥା	ଟ.୧୫.୦୦
ଗୋଣ୍ଡ ଲୋକକଥା	ଟ.୨୦.୦୦
କଳାହାଣ୍ଡିର ବୀରଗାଥା	ଟ.୧୮.୦୦

ପତ୍ରିକା

ଶିଖା (ଦ୍ୱିମାସିକ)	ଟ. ୩୬.୦୦ (ବାର୍ଷିକ)
ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବାଦ (ବାର୍ଷିକ ୩ଟି)	ଟ.୧୨୦.୦୦ (ବାର୍ଷିକ)

Price : Rs.75/-
ISBN : 81-87982-07-1